ДВАДЦЯТЬПЯТЬ-ЛІТНІЙ ЮВІЛЕЙ



УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО в Едмонтоні

Накладом Українського Інституту ім. Михайла Грушевського,
Едмонтон, Алберта, 1945.

Printed by the Ukrainian Publishing Company of Canada, Limited, Winnipeg, Canada.

ЮВІЛЕЙНА КНИГА

SILVER JUBILEE BOOK

of

The M. Hrushevsky Ukrainian Institute in Edmonton



Published by the M. Hrushevsky Ukrainian Institute
in Edmonton, Alta.

Printed by the Ukrainian Publishing Company of Canada, Limited
210—214 Dufferin Ave., Winnipeg, Canada.
1943

ЮВІЛЕЙНА КНИГА

25-ЛІТТЯ ІНСТИТУТА

ІМ. МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО В ЕДМОНТОНІ



ВИДАНО ЗАХОДАМИ І КОШТАМИ ІНСТИТУТА.
Друком „Українського Голосу", Винніпеґ, Канада.
1943



Боже, щасти Йому!
Королю нашому!
Боже, щасти!

Хай переможе Він
Всіх ворогів своїх!
Довгі літа Йому!
Боже, щасти!

ВСТУПНЕ СЛОВО.

Випускаючи у світ цю Ювілейну Книгу Інститута ім. М. Грушевського в Едмонтоні, з нагоди його 25-літніх роковин, дирекція Інститута мала на меті перше, дати членам і жертводавцям повний звіт із його праці за двадцять і пять років і друге, познайомити з тою працею ширше українське громадянство в Канаді. В цій книзі читач знайде повну історію Інститута, в якій описано, хто його заснував, для яких цілей, хто його піддержував, яку роботу він виконував і які мав він впливи на культурно-громадське життя між українцями в Алберті, а з тим і в Канаді. Ця історія вказує також на приязні і неприязні обставини, в яких Інститут провадив свою освітну працю, вияснює як зростала і поширювалася національна свідомість через нього між народом і вкінці зсумовує його доцільні успіхи, що він досяг при тих фондах, що на нього зложено і з тими людьми, котрі в його імени працювали.

Також, випускаючи цю книгу в світ, дирекція вірила, що ця книга буде необхідним підручником для тих, котрі скоріше, чи пізніше заінтересуються цілою історією українського народу в Канаді. Необхідною буде тому, що вона зображує наше культурне життя не тільки свого часу, себто, за час існування Інститута, але кидає ясне світло на обставини, які існували від початку нашої іміґрації до часу його заснування, а далі предбачує накреслені життям обставини у перспективі нашої будучности тут. Від того залежати буде оцінка її матеріялу до історії українського культурного руху в Канаді, а також і оцінка впливу того руху на господарське і соціяльне життя.

Загально, ця книга дає нам достовірний образ із того, що зробилося для нашого культурного піднесення, і що можна було зробити при більшім вирозумінню справи ширшим загалом.

І. К.



Український Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні.

ІСТОРІЯ ІНСТИТУТА ІМ. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО

В ЕДМОНТОНІ, АЛБЕРТА.

Написав Петро І. Лазарович.

1. Основа.

Батьком ідеї заснування Інститута ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні був Інститут ім. Петра Могили, що був зорґанізований в літі 1916 року в Саскатуні. А перевів цю ідею в діло гурток старших студентів, що був згуртований в студентськім Кружку ім. Адама Коцка в Едмонтоні.

Інститут ім. П. Могили за один рік праці збудив до себе зацікавлення нашого ідейнішого загалу (в той час дуже малого числом) до тої міри, що на Народній Зїзд, скликаний ним до Саскатуну в грудні, 1917 року, приїхало поверх 700 делеґатів зо всіх трох західних провінцій. Ентузіязм був такий великий, що присутні громадяни зложили готівкою й деклярували около $14,000 доларів на поширення його праці. На цім незабутнім зїзді були й делеґати з Алберти. Між ними були А. Т. Кібзей та Іван Рурик, тодішні студенти вищих шкіл, Петро Зварич, з Веґревил, та Тимко Ґошко, фармер з околиці Борщів. І всі ті делеґати брали видну участь в зїзді, і наглядно побачили вони велике культурне значіння Саскатунського Інститута, та постановили зробити спробу заснувати подібний Інститут і в Алберті.

Практичну працю в тому напрямі взяв на себе згаданий вже студентський гурток ім. А. Коцка, що зорґанізувався саме того (1917) року в Едмонтоні. Між членами того кружка були: Василь Грицюк, Іван Гринчишин, С. Б. Микитюк, Ілля Киріяк, Ілля Шклянка, В. Масцюх, Петро Василишин, Гриць Косташ, Мих. Лучкович, П. Міськів, В. Дорош, Мих. Радик, Дм. Прокопюк, А. Т. Кібзей, Емілія Скора, Н. Будинський, Софія Сенюк, В. Сікора та інші. Цей кружок постановив спонукати свідоміших одиниць в Алберті негайно зорґанізувати в Едмонтоні культурно-освітну інституцію на взірець саскатунської. І завзята плянова праця скоро дала практичні наслідки. Заходами згаданого кружка відбулися 10 березня, 1918 р. збори в справі заснування студентського інститута, або, як тоді говорилося, бурси, в місті Едмонтоні. В звіті про ті збори читаємо, що „студенти не могучи брати на свої молоді плечі такий великий обовязок, як провадження бурси, постановили віддати це діло в руки відповідних людей", тобто старших громадян. І таки того дня покликано до життя тимчасовий уряд майбутньої бурси. До уряду увійшли: Дмитро Фербей — голова, А.

Т. Кібзей — заст. голови, С. Б. Микитюк — секретар, Ілля Киріяк — заст. секретаря, І. П. Гринчишин — касієр.

До ширшої дирекції увійшли: Ілля Боднарук, Юрко Лазарук, І. Клебановський і Д. Данилович — всі з Едмонтону, Н. Ґавінчук з Чипмен, В. Гумен з Ланюк, Прокіп Маґера з Федора, Г. Павлюк з Еґремон і І. Мельник зо Стар.

До контрольної комісії увійшли: Дмитро Пронюк, Анна Мельник, Й. Ясінчук і Максим Томин.

Дальше в звіті читаємо, що „ухвалено, щоби бурса називалася Український Інститут ім. Михайла Грушевського і була філією бурси ім. Петра Могили в Саскатуні". Про компетенції й обовязки уряду сказано так: „Цей заряд існує до українського зїзду, що відбудеться в Едмонтоні або Веґревил і на котрім вибереться новий заряд. Обовязком теперішнього заряду є зібрати відповідну суму грошей, щоби в осени ц. р. можна отворити бурсу для нашої української шкільної молоді". Тодішний секретар, п. С. Б. Микитюк, подаючи звіт з тих важних зборів на сторінках „Українського Голосу", додав таку замітку про потребу бурси в Едмонтоні:

„Що бурси в Едмонтоні конечно потрібно, може послужити нам хоть би і той факт, що сама шкільна молодіж піддала думку заложення такої інституції і сама зібрала на сю ціль $200. Якою пекучою справою є українська бурса в Едмонтоні, знає добре не лише сама наша шкільна молодіж, а головно фармерські доньки і сини, котрі і досі скитаються по приватних домах, не дістаючи потрібного виховання."

Про цілі і завдання такої бурси п. Микитюк додав коротенько так:

„Справа бурси в Едмонтоні є великої ваги. Тая бурса притягне наших українських діточок з фармів до школи, дасть їм спромогу вийти в люди і виховає нам наших народних робітників. Сотки наших шкіл не мають наших учителів. Торговлі наші потребують компетентних робітників. Цему багато зарадить українська бурса, бо вона дасть нам спромогу дістати тих людей, котрих нам в Канаді так потрібно."

Вслід за тими зборами нововибраний уряд видав відозву в справі бурси, що була надрукована в „Українському Голосі". Цитую деякі уступи з цеї відозви, бо вони показують, які ціли, пляни й надії мали перед собою перші керманичі цього поважного культурно-національного діла. Відозва, з малими пропусками звучила так:

Відозва до Українського народу в Канаді

„Чи ви знаєте, що тисячі наших дітей в самій Алберті чекають на своїх учителів? Чи ви чули, що нашої шкільної молодіжи так, як нема у вищих школах? Чи ви бачите, як в нас дуже маленько своїх лікарів, священиків, адвокатів і торговців? Чи не сумне це положення нашого народу в Канаді? Так, сумне, дуже сумне. Ми лишилися в просвіті далеко, дуже далеко позаді других народів.



Група студентів, членів студентського кружка ім. Адама Коцка в Едмонтоні.

Ґрупа студентів, членів Студентського Кружка ім. Адама Коцка, в Едмонтоні. Алберта, що перший раз, 10-го березня, 1918 року, відбула збори в справі заложення Бурси під назвою Інститут ім. М. Грушевського. 1-ий ряд сидять зліва на право: Василь Калинчук, Василь Лесик, Вікторія Мельник, Петро Павлюк, Дмитро Прокопюк, 2-ий ряд: Іван І. Гуцуляк, Магдалина Мельник, Анастасія Мельник, Ілля Шклянка, С. Б. Микитюк, Евстахія Мельник, Панько Федорчук; 3-ий ряд: Степан Пилип, Анна Бабюк, Яків Фличук, Емілія Якимчук, Іван Гринчишин, М. Іванишин, Розалія Бабюк, М. Мельничук; 4-ий ряд: Василь Дорош, Никола Будинський, Семен Волошин, Василь Сікора, Софія Сенюк, Яким Ґошко, І. Киріяк.

Та сему можна ще зарадити — коли кождий український фармер і робітник пішле найменше одну свою дитину до вищої школи. Се один ратунок для нашого народу.

Та не штука післати дитину до міста до школи. Треба й подумати, щоби та дитина дістала відповідний харч і мешкання за невелику оплату, а що найважнійше, щоби та дитина не забула за свого батька, за свою матір, за свій нарід і за свою віру. Щоби помогти в цім напрямі, Товариство ім. Михайла Грушевського заложує в осени цього року Український Інститут в Едмонтоні. В такім місті, як Едмонтон, повинна і мусить бути така інституція, як бурса, для український дітей, бо тут є ріжні школи, від найнизшої до найвисшої. Та таке діло, як заложення і провадження бурси для півсотні нашої шкільної молодіжи, вимагає багато гроша. Тож памятай, український любий народе, що бурсу заложуємо для тебе і хочемо, щоби ти без жадної чужої помочи утримав її сам для себе своїми жертвами. Не на шкоду, а для добра свого народу заложуємо бурсу в Едмонтоні. Тому, любий читачу, коли Ви хочете красшої долі свому бідному народови, коли хочете бачити свій народ в красшім положенню, то ставайте в ряди народних робітників, вписуйтеся в члени Інституту ім. Мих. Грушевського і збирайте на него жертви при всякій нагоді. Зо всіх закутин Канади, де лише живе наш народ, повинні посипатися щедрі жертви на таку гарну ціль. Памятаймо, що ніякі гроші не дадуть такого великого проценту, як гроші видані на просвіту."

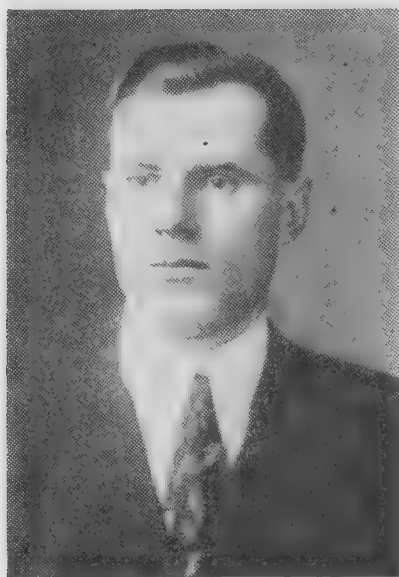
Вже на самих початках зустрілася ця високоідейна праця з поважними перешкодами. Того літа (1918) в місяцю липні навістив північну Алберту сильний мороз та знищив більшу частину всього збіжжа. Наслідки для нашого фармерства були подекуди дуже серйозні. В осени навістила цілу Канаду страшна пошесть інфлюенци. Вона забрала багато молодих і надійних людей і викликала загальний переполох, а то й нехіть в людей до освітної праці. Вона знищила всякі надії на успішні грошеві збірки на користь Інститута. Уряд Інститута мусів перекреслити приготовані пляни й ступати дуже обережно, щоби вдержати при життю новозапочатковане діло. Особливо про купно свого власного будинку на приміщення Інститута не можна було й думати. Всеж таки уряд поробив смілі кроки.

При цьому не від річи буде згадати про деякі труднощі й перешкоди, ідеольоґічного характеру, що виринули у звязку з спробами заснування Інститута. Ці перешкоди основателі мусіли перебороти й поставити перед свідоміший загал ясно національно-культурний, всенародний характер майбутньої інституції.

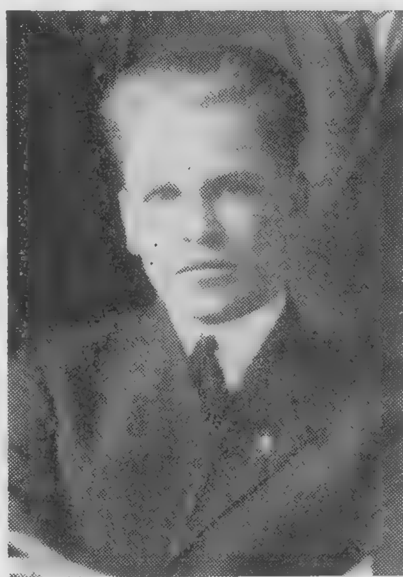
До того часу існували вже деякі бурси, чи то приюти, в яких удержувалися наші діти. Такі приюти в першу чергу заложувала для українських дітей, особливо для хлопців, протестантська церква для поширення своєї реліґійної праці серед нашого населення в Канаді. Такі приюти були нпр. в Тюлоні в Манітобі, пізніше в Принс Алберті в Саскачевані, Вастео, Веґревил, Смокі Лейк та ще в деяких осередках в Алберті. Також і греко-католицька церква була вже почала подібну працю, орґанізуючи Бурсу ім. Митрополита А. Шептицького у Сейнт

Боніфас. Не зробимо нікому кривди, коли скажемо, що в тодішний час такі суто-релігійні бурси не мали широких симпатій серед провідної, молодої та активної верстви нашого загалу в Канаді. Тому, коли виринула думка заснувати Інститут ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні, то його основателі, яких більшість були студентами вищих шкіл, хотіли якнайясніше зазначити всенародний характер майбутньої інституції та її цілковиту незалежність від церкви, так протестантської, як і католицької. Ясне світло на цей бік справи кидає звіт зі зборів Інститута Грушевського, що відбулися в неділю, 23-го червня, 1918 р., в Народнім Домі в Едмонтоні. Цей звіт був надрукований в „Українськім Голосі" з того року, де, між іншим читаємо:

„В Едмонтоні вже від давна даєсь відчувати потреба такої інституції. Від довшого часу ту і там гудить, наче в горшку. Одні



А. Т. Кібзей,
опісля лікар в Детройт, Міш., З. Держави, як студент медицини на Алберт. Університеті, перший підніс думку заснування Інститута ім. М. Грушевського в Едмонтоні та був його першим управителем.



Семен Б. Микитюк,
найбільш активний член студентського кружка в заснованню Інститута. На його внесок принято назву Інститута: Український Інститут ім. Михайла Грушевського.

хотять такої бурси, другі знов іншої... А одна і в тих і в сих мета, Ходить нам особливо о просвіту. Ми всі бажаємо старатись о поліпшення нашої долі тут, в нашій прибраній, новій вітчині. Нашою цілею не є будувати тут якусь відрубну Україну, як також і бурси не будуть попирати одної релігії. На се є священики і церкви. Отже коли нам ходить о просвіту, то чому не йти разом? Чи маємо лишити всіх православних Українців на поталу кацапам? Чи не лучше було б, якби була одна інституція, де б ми всі чулись рівними і робили те, до чого стремимо?... Ми отворимо Бурсу Народню..."

В іншому звіті з тих самих зборів записано, що п. Микитюк, тодішний секретар Інститута, говорив так:

„Ми, закладаючи бурсу, мусіли бути незалежні від всяких сект і партій задля добра нашого народу. Нашим обовязком є не залишити православних, бо ми знаємо, що для них ніхто не постарається о бурсу, а вони так само наші брати. Ми бажаємо добра для кождого, без взгляду на його переконання, так довго, як він є Українцем. Ми віримо, що роздор може загнати нас в пропасть. Тому ми всякими силами стараємося усунути всякі кордони між нашим народом, злучитися в єдність і спільно стреміти до кращого життя."

От такі були будівничі Інститута й такі ідейні основи положили вони під його будівлю.

2. Перші практичні кроки.

Першим ділом першого уряду був публичний заклик за жертвами. Видруковано відозви-летючки і вислано осібних колекторів на кольонії. Першим колектором був п. С. Б. Микитюк, а пізніше вислано п. Іл. Шклянку та інших. Першим жертводавцем і фундатором Інститута став старенький Іван Мельник з Едмонтону, колишній фармер, що без вагання жертвував, як на тодішний час і обставини, велику суму, $200, на цю ціль. Маючи на увазі, що тут починалося нове й з фінансового боку непевне діло, то жертва п. Мельника вказує на його глибоку національну свідомість, жертвенність і сильну віру в слушність того діла. В таких несприятливих обставинах всеж таки до осени зібрано около $1,200.00 готівки і записано поверх 100 членів. Не зважаючи на такі малі засоби, уряд винаймив звісний в Едмонтоні „Каледонія" Готель на 98-ій вулиці на 9 місяців за оплатою $40 місячного ренту, і формально відкрито Інститут 1-го жовтня, 1918 р. Отже цей готель став першим осідком Інститута ім. Мих. Грушевського. Тут приміщено перших „бурсаків". Настоятелем став А. Т. Кібзей, тоді студент медицини, талановитий, енерґічний та ідейний робітник. Заступником його став Мих. Лучкович, В.А., пізніше перший посол-українець до доміняльного парляменту в Оттаві.

Із записок Інститута довідуємося, що в першому році свого існування Інститут дав приміщення 35 студентам. Цікавий також поділ перших „бурсаків": до університету учащало 10, до середьої школи 14, до публичної 2, до технічної школи 6, до Алберта Каледж 3.

Поза свою приписану шкільну працю студенти розвинули активну працю на полі українознавства. Існував дальше студентський Кружок ім. А. Коцка, в котрім студенти улаштовували дебати, відчити, концерти, тощо, і тим приготовлялися до практичної освітної праці серед нашого громадянства. В Інституті читано курси з української історії, літератури, граматики, тощо. Був також курс хорального співу і вечірна школа анґлійської мови. Студенти брали участь в освітній праці й поза Інститутом. Відкрито Рідну Школу на Беверлей (передмістя Ед-

монтону), де вчили питомці Інститута. Вони виступали публично й з відчитами, концертами, дебатами та представленнями в українських гуртках. Такий початок мусів радувати всіх, що цікавилися й працювали над справою Інститута.

Рік 1919 почався не дуже надійно для Інститута. Першу подію, що треба відзначити, це скликання загальних зборів членів на день 15-го і 16-го лютого в Едмонтоні. Ці збори замітні тим, що в них перший раз брало участь поважне число свідоміших одиниць зпоза міста Едмонтону, головно фармері. Замітне також і те, що на них був і тодішний ректор Інститута ім. Петра Могили, п. Василь Свистун, і брав там видну участь. Однак ці збори не відзначилися ентузіязмом. В звіті з тих зборів стоїть записано так:

„По сім п. Свистун взивав присутних складати датки, наслідком чого сколектовано: готівкою $75.50, а декляраціями $200.00."



Іван Мельник і пані Мельник,

котрі на першу збірку на Інститут жертвували $200.00. Ця жертва була дійсною основою Інститута. Всіх жертв на Інститут зложили покійні $419.00.

Це вказує, як повздержливо ставилися навіть передовіші одиниці до справи Інститута. Тоді вибрано новий уряд Інститута, до якого увійшли: Д. С. Фербей — голова, Ф. Винничук — заст. голови, Мих. Лучкович — секретар, Юрко Лазарук — касієр, і А. Т. Кібзей та Н. Будинський як директори. До контрольної комісії вибрано: С. Ґуру, І. М. Ґлову і І. Гринчишиного. При кінці зборів запала цікава ухвала, а саме, „щоби слідуюча конвенція Інститута ім. Петра Могили відбулася цього року в грудні в місті Едмонтоні".

Цим, очевидно, хотілося викликати зацікавлення ширшого загалу до обох Інститутів, а головно до едмонтонського, та можливо й на те, щоби використати енерґію, хист і завзяття тодішнього ректора Інститута ім. П. Могили. Цеї останної ухвали щодо зїзду не здійснено.

Зараз таки по згаданім зїзді уряд Інститута знайшовся у фінансових клопотах. Це видно хоч би з того, що на своїм черговім засі-

данню деякі члени уряду згодилися визичити Інститутові певні суми грошей на короткі речинці. Очевидно, що і до Саскатуну едмонтонці вдалися з просьбою фінансово помогти їм, бо на одному з засідань уряду ухвалено подяку Інститутові ім. П. Могили за поміч в сумі $100. Також уряд припоручив студентам улаштовувати представлення на користь Інститута. На жаль, почало йти до гіршого і в травні уряд був примушений перестати харчувати студентів. Кілька студентів залишилося на помешканню в Інституті, а харчувалися деінде. В таких клопотах закінчився перший шкільний рік. Винайм Каледонія готелю скінчився й уряд Інститута став перед питанням, де примістити будучих питомців з початком надходячого шкільного року. Вихід з цього прикрого положення дав Інститут ім. Т. Шевченка, що тоді вже існував у містечку Веґревил.

3. Злука Інститута ім М. Грушевського з Бурсою ім. Т. Шевченка у Веґревил.

Інститут ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні не був першою бурсою в Алберті. Ще літом 1917 р. у містечку Веґревил, яких 75 миль на схід від Едмонтону, гурток ідейних одиниць, на чолі з п. Петром Зваричем, започаткував просвітне Товариство ім. Т. Шевченка, яке в скорому часі побудувало там перший Народний Дім в Алберті, а вслід за цим відкрило першу українську народню Бурсу ім. Т. Шевченка. В тому ж 1917 р. та бурса дала приміщення 14 хлопцям і 4 дівчатам. Це були діти дооколичних фармерів, що учащали до публичної школи. Настоятелем тої бурси був Вас. Курієць, а його заступником Василь Грицюк. Як бачимо з тої заяви п. Зварича, що був секретарем згаданої бурси, і яка була надрукована в „Українськім Голосі" в 26-му числі з 1917 р., то уряд веґревилської бурси був поробив всі потрібні заходи, щоб слідуючого шкільного року (1918-19) примістити около 30 бурсаків. В міжчасі, а саме літом 1918 р., едмонтонська бурса й веґревилська навязують близькі духові звязки.

В короткому часі після заснування Інститута ім. Мих. Грушевського тимчасовий його уряд звернувся до уряду веґревилської бурси з предложенням вести обидві інституції в найтіснішому порозумінню. Було на увазі, що веґревилці мають вже за собою деякий досвід в такому ділі. Потребу такої моральної злуки обговорював уряд едмонтонської бурси на своїм засіданню 21-го квітня, 1918 р., і тоді вирішено зробити формальну пропозицію веґревилському урядові. Веґревилський уряд, одержавши таке предложення, обговорив його на своїм засіданню дня 27-го травня та одноголосно й з одушевленням погодився на це. Так довершено морально-духову злуку обох інституцій.

Від того часу справами обидвох бурсів завідував веґревилський уряд, що став спільним, головним урядом для обох інституцій, а едмонтонський уряд залишився дорадчим тілом в справах, що відноси-

лися особливо до Інститута ім. М. Грушевського. На ділі обидва уряди вели працю самостійно. Та співпраця між ними була тісна й дружня. Час від часу відбували спільні наради у важніших справах. Після такої злуки п. Зварич так схарактеризував взаємні відносини обидвох інституцій та спільне їх відношення до Інститута ім. П. Могили в Саскатуні:

„Тепер обидві бурси є немов би дві рідні сестрі й дочки Інститута ім. П. Могили в Саскатуні. До бурси у Веґревил будуть приняті діти учащаючі до публичної і вищої школи, а старші студенти, що



Петро Зварич і пані Зварич та їх діти:
(сидить в кріслі Іван, тепер інжінер; (стоїть) Евген, тепер лікар і Леся. Пан Зварич був ініціятором заснования Інститута ім. Тараса Шевченка в Веґревил і щирим приятелем Інститута Мих. Грушевського, зложуючи від себе і від своєї родини на його членство $852.00.

бажають йти до колеґії, або до університету, будуть приняті до бурси Грушевського в Едмонтоні, або до бурси Петра Могили в Саскатуні."

Але вже на другому році свого існування Бурса ім. Шевченка зустріла непередвиджену та непоборину перешкоду. Шкільна рада містечка Веґревил вирішила, що з огляду на брак відповідного приміщення для учнів вона не буде приймати на далі до своєї школи дітей родичів, що мешкають поза містом. Ця постанова перекрислила всяку можливість праці для згаданої бурси, бо ж всі її питомці то були діти

дооколичних фармерів. І це заставило обидва уряди шукати способу для матеріяльної вже злуки обох інституцій. На ділі це мало статися в той спосіб, що весь рухомий інвентар мали передати до едмонтонського Інститута та зробити його частиною загального маєтку Інститута ім. Мих. Грушевського. І наслідком таких плянів, в Едмонтоні, показалася потреба на більший будинок, щоби примістити майбутніх „бурсаків" з обох бурс.

Не будемо переповідати всіх кроків, якими остаточно довершено цілковиту матеріяльну злуку обидвох інституцій. Забрало це багато часу та енерґії. Вкінці в цій справі скликано надзвичайне засідання обидвох урядів, що відбулося 10-го червня, 1919 р., на весіллю на фармі Грицька Винничука, недалеко від Веґревил. В звіті з тих зборів записано, що на зборах були: П. Зварич, А. Зварич, В. Чумер, Й. Янішевський, М. Лучкович, А. Т. Кібзей, Д. С. Фербей, Ф. Винничук, Павло Мельник, М. Чернявський, О. Григорович, Т. Ґошко і І. Гринчишин. А головна ухвала звучить так:

> „Вирішено, щоби Бурсу ім. Т. Шевченка у Веґревил перенести до Едмонтону й злучити з Інститутом ім. Мих. Грушевського і щоби в тій цили вишукати й винаймити дім в Едмонтоні, в якім мало б поміститися 50 студентів. До комітету, що має цею роботою занятися, вибрано пп. Фербея, Лучковича і Кібзея."

Також вирішено, щоби п. М. Лучкович був настоятелем Інститута ім. М. Грушевського, щоби п. О. Григорович був заступником настоятеля й учителем української мови в Інституті, і щоби п. Кібзей був сталим секретарем Інститута Грушевського. Так докінчено ліквідацію веґревильської бурси і довершено його повну матеріяльну злуку з Інститутом в Едмонтоні. Від того часу починається самостійна праця Інститута ім. М. Грушевського з повною піддержкою ширшого громадянства цілої провінції. Членів веґревильської бурси вирішено записати в повні члени Інститута в Едмонтоні, що від того часу почав нову добу в історії своєї культурно-національної праці, свого розвою в Алберті.

Ця важна подія розкрила нові перспективи й збудила нові надії в тих, кому діло Інститута було близьке їх серцю. Таки там постановлено шукати нового відповідного будинку в Едмонтоні, на винайм або на купно. Особливо енерґічно взялися до цього діла пп. Кібзей, Лучкович і Фербей.

4. Перші роки праці, перешкоди і досягнення.

В пошукуванню за відповідним будинком трапилося щось в роді щастя. Пп. Кібзей і Лучкович на початку місяця вересня припадково вступили до Т-ва Едмонтон Байбел Інститют, що мало гарний двоповерховий будинок на розі 98-ої вулиці і 106-го евню. Згадане товариство саме того дня відбувало свої наради й вирішило себе роз-

вязати, а майно продати. Це була золота нагода для уряду Інститута набути знаменитий осідок для орґанізації. Скликано негайно збори уряду, і дня 7-го вересня, 1919 р., підписано угоду купна того будинку та окремого сусіднього будинку, так званої „Бюла Мишен", що був церквою Едмонтонського Біблійного Інститута та який, з малими змінами, знаменито надавався на Народний Дім. Два будинки зо всіми меблями й трома великими лотами землі куплено за $15,500, з чого лише $2,000 готівкою, а решту на легкі сплати. Для переведення всіх формальностей купна вибрано окремий комітет з пп. Лазарука, Ґлови і Кібзея.



Частина питомців, із числа 30 і Дирекція Інститута ім. Т. Шевченка,
в Веґревил, Алберта, що був зліквідований 1919 року, а мійно передано Інститутови М. Грушевського в Едмонтоні. Інститут був під управою пп. Василя Грицюка і Василя Курійця.

Нагло виринуло питання: де взяти $2,000.00? Готівки уряд Інститута мав $5.30 в банку... Та найшлися ідейні одиниці, що й цьому зарадили. Пп. Петро Зварич, А. Зварич, В. Кирилюк, Н. Кирилюк, В. Чумер та інші негайно визичили урядові тисячу доларів; П. Зварич зараз запевнив всіх, що він таку суму збере, як жертви на ціль Інститута в околиці Веґревил і тим самим сплатить собі довг. Цю обіцянку п. Зварич виконав в короткому часі. Другу тисячу визичили пп. Юрко Лазарук з Едмонтону й Олекса Кузик з Чипман, обидва по $500. Пізніше п. Лазарук подарував тих $500 на Інститут, так що Інститутові прийшлося віддати позичку тільки п. Кузикові. Кілька днів

по закупні згаданих реальностей уряд Інститута найняв п. І. М. Ґлову, тодішнього протестантського проповідника, на становище ректора-управителя. Це зроблено на внесок п. Кібзея. Внесок листовно піддержав п. Петро Зварич, що у звязку з тим написав довгого листа до уряду Інститута, висловлюючи одноголосну згоду веґревилського уряду і вдоволення, що п. Ґлова згодився взяти провід в Інституті. Уряд Інститута найняв п. Ґлову під умовою, що п. Ґлова зробить прилюдну заяву в пресі, що він „лишає всяку активну роботу в презбитеріянській церкві". І так він зробив. По цьому упорядковано персонал Інститута для ведення його праці в такому порядку: ректор і учитель музики — І. М. Ґлова, настоятель — М. Лучкович, О. Григорович — заст. настоятеля і учитель української мови, п-на О. В. Скора — настоятелька для дівчат. Уряд Інститута складався з оцих осіб: голова — Д. С. Фербей, заст. голови — Ф. Винничук, скарбник — Юрко Лазарук, писар — А. Т. Кібзей. Контрольна комісія: пп. І. Чупрун, Й. Янішевський, І. П. Гринчишин. Характеристична ще й така постанова уряду: „Жаден урядник Інститута, окрім п. Ґлови, не бере ніякої платні". Так почато працю в другому шкільному році існування Інститута.

Подаючи звіт про закупно будинку і про приготування, які були пороблені урядом Інститута для ведення праці в слідуючім шкільнім році, тодішний секретар п. Кібзей висловив такі надії на будуче:

„На закінчення треба ще раз звернути увагу нашого загалу на велику вагу такої інституції, як Інститут ім. Грушевського. Будь в нас нині більше інтеліґенції, більше людей свідомих, а цілий наш нарід і всяка наша справа набирала б через те навіть в очах других більше поваги і значіння. Нині в нас справа так мається: спробуйте в нас самих знайти чоловіка до ведення поважної справи і жертвуйте за його роботу не то відповідну, але навіть королівську плату, чи зараз ви такого чоловіка знайдете. Можливо, що часом знайдете, а частіше зовсім не знайдете. Нема в нас доси фахівців, людей з практикою, з досвідом, а таких людей нам якнайскорше треба. Та нехай би в нас були подібні інституції, як Інститут Грушевського, з початком нашого сюди приходу, а в нас нині зовсім не бракувало б передових і свідомих людей до всякої роботи. Попри них же і через них і весь загал став би свідоміший.

„І тому ніхто не повинен жалувати жертви і взагалі всякої підмоги, яку дати в силі, для піддержання тої роботи, яку сей Інститут робить."

(„Укр. Голос" з 15-го жовтня, 1919 р.).

Новий будинок, як сталий осідок праці Інститута, відкрито 23-го вересня, 1919 р. Формальне й врочисте відкриття відложено до слідуючого загального народнього зїзду, що відбувся в днях 2 і 3 грудня того року.

Купно власного будинку відразу поставило Інститут на сильні моральні й матеріяльні основи та запевнило йому розвій і силу на будуче. Воно мало також важне психольоґічне значіння та вплив серед укра-

їнського громадянства в Алберті. Воно відразу розвіяло сумніви в його будучність серед слабших духом і заглушило критику противників Інститута.



Питомці і дирекція Інституту ім. М. Грушевського, 1918-1919 р.

Той зїзд, який приняв назву Четвертого Народнього Зїзду в Алберті, заслугує на окрему увагу на цьому місці. Той зїзд зхарактеризував один з його впорядчиків й учасників, п. І. М. Ґлова так:

„Хто був, знає, який був здвиг, яке одушевлення, кілько нових здорових гадок можна було почути. Дирекція подбала о відповідних бесідників, місцевих і зпоза, так українських як і анґлійських. Дальше, Зїзд зроблено в злуці з другими двома, в Саскатуні і Винніпеґу, і так албертійці мали нагоду чути бесідників з других про-

вінцій, а навіть і з Стейтів. Се було справдішне народнє свято. Таких зїздів потрібно, вони конечні і їх треба мати що року. Народові треба зійтися, щоб не лише сконтролювати господарку Інститута, але обговорити всякі народні справи й потреби."

З програми зїзду заслугує на увагу слідуюче:

Зпоза Канади, а саме з Шікаґо, був др. В. Сіменович і виголосив реферат на тему „Велика Україна і Велика Росія". З Манітоби був п. Т. Д. Ферлей, тодішний посол до манітобської леґіслятури. З Саскачевану був п. В. Свистун, ректор Інститута П. Могили. З місцевих бесідників були: Проф. Кар, Проф. Александер, і міністер освіти Смит. З українських місцевих промовців були: Мих. Лучкович, О. Григорович, П. Зварич, І. М. Ґлова, А. Т. Кібзей та інші. На зїзді був також і делеґат з Брітиш Коломбії — п. В. Мельничук. Зїзд відбувався під свіжим вражінням визвольних змагань наших братів-українців на рідних землях і тому майже всі українські бесідники звертались до тих подій в своїх промовах. Як відомо, саме тоді йшла сильна дипльоматична боротьба українців з їхніми західними сусідами. Очевидно, тому і п. Свистун говорив на тему „Галичина, Буковина і Угорська Русь і їх історично-правне становище".

Що цей зїзд викликав великий ентузіязм серед учасників, що він поставив високо значіння Інститута та викликав глибоку жертвенність в присутних, видно з того, скільки грошей жетвовано на майбутню працю Інститута. У записках знаходимо, що „серед бурі оплесків" двох фармерів деклярували на Інститут по тисячі доларів, зложуючи поважні суми як завдаток. Згадаємо хоч кількох жертводавців, що зложили великі суми готівки на працю Інститута. Між ними бачимо оцих:

Юрко Лазарук, з Едмонтону, $700.00; Прокіп Маґера, з Федора, $350.00; Петро Зварич, з Веґревил, $200.00; Василь Никифорук, із Заваля, $100.00; І. М. Ґлова, $100.00; Іван Никифорук, з Едмонтону, $100.00; Дмитро Пронюк, з Едмонтону, $100.00; Василь Федун, з Краків, $100.00; Дмитро Фербей, з Едмонтону, $100.00. Всіх було 52 жертводавців, що разом зложили суму $2,430.00 готівкою. З таким гарним успіхом і такими сильними надіями на будуче закінчився 1919 рік.

В зимі й ранньою весною уряд Інститута вів енерґічну збірку грошей на сплату Інститута, використовуючи той запал та зацікавлення, що викликав минулий зїзд. Головними колекторами були пп. І. М. Ґлова, Петро Зварич і Ф. Винничук. І хоч матеріяльні обставини стало погіршувалися, головно серед фармерства, то все ж таки зібрано понад $3,000.00 за кілька місяців. Використовуючи кращий фінансовий стан, уряд заплатив в квітні на конто довгу $2,250.00. З початком місяця липня уряд Інститута постановив перевести енерґічну грошеву збірку в осени того року.

З початком шкільного року 1920-21 прибуло до Інститута значне

число студентів, а саме 60. З них 49 були дітьми фармерів, а 8 дітьми робітників. З того 8 були студентами університету, а 20 ходило до середньої школи. Решта ходили до ріжних нижчих шкіл.

Управа Інститута почала живу й плянову працю так в Інституті, як і поза ним, тобто серед ширшого громадянства в Едмонтоні. Для дітей в місті розпочато Рідну Школу, а для студентів провадилися курси українознавства, курси музики, в що входив хоральний спів і студентська орхестра. Студентський Кружок ім. А. Коцка, що далі існував при Інституті, відбував свої сходини кожного тижня в неділю, на яких відбувалися відчити, дебати, концерти, тощо, і видавав маленький писаний часопис „Промінь", призначений виключно для того, щоби студенти пробували своїх сил в писанню по українськи.



Дмитро С. Фербей,

перший голова і постійний член дирекції Інститута, посвятив дуже багато праці і разом з дружиною і дітьми зложив на членство Інститута $421.00.



І. Ґлова,

учитель музики, дириґент і управитель Інститута від 1920 до 1922 р. Своєю працею надав Інститутови поваги виступами хору зложеного з питомців Інститута.

І знов важною подією був, вже пятий з ряду, Народний Зїзд в Едмонтоні, скликаний урядом Інститута, що відбувся 23-го і 24-го листопада. Значне погіршення економічних відносин в цілій Канаді, а головно на Заході серед фармерства, було причиною, що на зїзд явилося менше число людей, як попереднього року. Все ж таки, як писав тодішний секретар зїзду, п. Григорович, „сегорічний зїзд зробив можливо і більше для рідної справи, чим попередні зїзди, — скріпив віру та загрів до праці на слідуючий рік. Цей вислід треба завдячувати

у великій мірі шан. гостеві з далекого, рідного краю, проф. І. Боберському, який своїм привітом від української армії і наших заморських братів та відчитом зворушив і такі серця, до яких рідна справа досі не мала доступу."

Вже з цього видно, що головною особою на цьому зїзді був Проф. Іван Боберський, заслужений галицький культурний діяч, орґанізатор молоді і політик та четар Української Галицької Армії. Були присутні на зїзді і два достойники Української Православної Церкви в Канаді, яка щойно орґанізувалася, а саме о. др. Копачук і о. др. Ґерман. Обидва брали участь в зїзді. З Саскатуну був п. Юліян Стечишин, студент університету, п. В. Свистун, о. С. В. Савчук та інші. Замітне те, що на цьому зїзді присвячено багато часу для дискусії над положенням фармерства, що почало відчувати дуже дошкульно тяжкі наслідки повоєнної депресії. Тоді вибрано окремий комітет для орґанізування нашого фармерства, щоб видавати окремий фармерський часопис. Це були початки орґанізації лівого фармерського політичного напрямку серед нашого фармерства в Алберті, що скоро прибрав назву Ю. Ф. А.

Коли прийшлося збирати гроші на Інститут, зібрано дещо понад $200. Тодішний ректор Інституту подав ось такі причини того сумного фінансового стану:

> „Ціни упали до тої міри, що фармерам не поплачується навіть те, щоб відвезти бушель пшениці до елевейтора. Ціна худоби впала до пів цента за фунт живої ваги. Годі було за сих два роки отворити уста і просити о жертву хоч би на таку справу, як Інститут... Все ж таки колєктою вспів Інститут заплатити конечні оплати реальностей, такі, як податок та процент. Залеглою є рата, яка була платна минулого січня. І цею ратою, та взагалі довгом Інститута, треба українцям Алберти журитися так скоро, як лиш обставини бодай хоч троха поліпшаться."

Але обставини не поліпшалися. Йшло до гіршого. Настали для Інститута тяжкі часи.

5. Тяжкі часи (1921—24).

Роки від 1921 до 1924 були дуже прикрими для Інститута. Це був час, коли люди, що для Інститута віддали так багато труду й любови, мусіли вирішати, чи їхня праця має продовжуватися, чи скінчитися сумним фіналом. Як вже було згадано, воєнна депресія, що діткнулася всього економічного життя в Канаді, завдала дуже болючий удар й Інститутові. Наслідком депресії стало неможливо збирати жертви на Інститут. Що більше, фармерство, попавши в тяжкі фінансові клопоти, не посилало своїх дітей до міста до шкіл, і тимсамим до Інститута. Отже Інститут терпів подвійно. Наприклад, бачимо, що в шкільному році 1921—22 було в Інституті записано лише 20 студентів, яких мі-



Питомці Інституту Мих. Грушевського, шкільного року 1919-1920.

сячні оплати ніяк не могли покрити біжучих видатків Інститута. Наслідком того рік закінчився поважним дефіцитом, який підкопав моральні й матеріяльні основи орґанізації. Почалися всякого рода проби ощадности, по більшій части невдатні. Наприклад, почалося знижування платні тим, що мусіли весь свій час посвячувати для праці в Інституті. А це доводило до всяких резиґнацій між членами уряду, а головно ректорів-управителів. Управителі змінялися дуже часто. За короткий час управителями бачимо: І. М. Ґлову, Теодора Свистуна, С. Сувалу, І. П. Гринчишина і Пилипа Галицького. Розуміється, що такі зміни прикрого фінансового стану поправити не могли. Та від злого йшло до гіршого. Загрожений матеріяльний стан Інститута почав шкідливо відбиватися й на відношенню до нього самих його членів. Наприклад, коли в осени 1922 р. дирекція скликала річні збори членів, то приїхало всього 103 особі.

Що фінансове положення Інститута постепенно погіршувалося та що уряд робив всі можливі заходи поправити його, видно хоч би з того, що за рік 1922 уряд відбув 37 засідань, які в деяких випадках протягалися далеко поза північ. Літом вислала дирекція колєктора на фарми, але той вернувся і подав в звіті, що грошей зібрав дуже мало, зате зібрав трохи фармерських продуктів, таких як бараболі і т. п.

8-го листопада, 1922 р., уряд, чи, як тоді вже говорилося, Дирекція Інститута, вислав обіжник до всіх своїх членів, в якому між іншим писалося:

> „Інститут ім. М. Грушевського находиться тепер в прикрих обставинах, бо послідна рата купна вже за плечима, отже Дирекція старається всякими можливими способами здобути фондів, щоби її заплатити." Невжеж 350 тисяч українського народа в Канаді, а 60 тисяч в самій Алберті, не зложить $3,166 на ту послідну рату і дадуть пропасти одній-одинокій українській просвітно-виховавчій Інституції в Алберті?
>
> „Чи не соромно буде вам дивитися своїм сусідам в очі? І чи не соромно буде вам перед чужими? А що скажуть про вас ваші діти?
>
> „Тож не отягайтеся, не відкладайте, а сейчас беріться до роботи, так, щоби до 30 листопада Інститут мав потрібну суму, $3,166, на сплату свого конечного довгу."

Загальний економічний стан фармерства в Алберті того року не дозволяв на те, щоби скликати черговий народний зїзд. Тому дирекція рішила скликати лише збори членів Інститута, що відбулися 2-го грудня, 1922 р. Присутних членів було 103. Дирекція представила грізне положення Інститута і члени зложили готівкою $1,026 на сплату довгу. Також вирішено оподаткувати кожного члена на суму 4 долари та повідомити кожного члена про це окремим листом. Окрім дирекції вибрано також ширшу окружну дирекцію на провінції з 36 осіб, „що мала взяти активну участь в слідуючих потребах: заохочувати здібних дітей до вищих шкіл, збирати жертви на Інститут уряджуванням

коляди на користь Інститута, і загально підпирати його при всякій нагоді так морально, як і матеріяльно".

Ще ясніше світло на тяжкий стан Інститута кидає звіт із загальних річних зборів членів Інститута, що відбулися 10-го і 11-го листопада, 1923 р. Ось деякі цікавіші уступи з нього:

На зборах було 60 членів, а 12 прислали свої повновласти.

На заклик за новими членами вписалося три. Всіх членів Інститут мав 263, тобто таких, що зложили на його ціль $25 або більше. Предсідатель, п. Дмитро Пронюк, в своїм звіті сказав між іншим таке:

„Через байдужність загалу, без грошей та попертя тяжко щонебудь зробити. Податок, що наложено на членів минувшими зборами, заплатило ледво 40 членів. Деякі члени дирекції зрезиґнували протягом року.



Прокоп Маґера і пані Маґера,
по фаху фармері, одні з найбільш щирих приятелів Інститута, передержуючи своїх четверо дітей, Ольгу, Корнила, Федора і Йоанну по кілька років в Інституті і зложили від себе і дітей на членство $420.00.



Пилип Галицький,
управитель Інститута 1924 до 1927 року. Своєю солідною працею і працею його дружини, пані Галицької, піднесли високо престіж Інститута під зглядом національного виховання питомців.

„Інститут знаходиться в критичнім положенню, питання життя або смерти. Морґеч з процентом виносить около $6,000, податок на біжучий рік около $350.00, а на то нема грошей. Студентів в Інституті мало і ведення Інститута (з фінансового боку) зовсім не виплачується."

В дискусіях виринула гадка, щоби Інститут винаймити комусь за одного долара на рік, але під умовою, щоби рентівник поплатив всі річні видатки. Коли приступлено до вибору дирекції, то всі іменовані

не хотячи ні чести ні тягару на плечі, порезиґнували. З великим трудом вибрано нову дирекцію, в більшости з нових людей.

Збори уповажнили дирекцію позичити потрібну суму грошей на сплату решти ціни купна і дати вірителям перший морґеч на всі реальности Інститута. Грошева збірка принесла всього $304.76.

В наступнім році, тобто в 1924, стан Інститута погіршився до тої міри, що треба було скликати надзвичайні збори членів на те, щоби зібрати грошей на заплату податку в сумі $350.

При таких клопотах будучність Інститута виглядала безнадійною. Та знову в цей прикрий час знайшлися одиниці, що зрозуміли, яке глибоке пригноблення серед нашого загалу міг викликати упадок ще одної громадської інституції. Бачили вони це по упадку двох подібних інституцій, одної у Винніпеґу, а другої таки в Едмонтоні, та по упадку деяких торговельних підприємств. Бачили, що одинокий спосіб ратунку був той, щоби самі члени купили морґеч Інститута і тим відігнали чужих, безоглядних кредиторів. Такими високоідейними людьми були: пп. Дмитро Пронюк і Юрко Лазарук в Едмонтоні. Вони сплатили, чи то купили морґеч сумою $6,500. Таким способом Інститут був вратований для українського загалу в Алберті. Цим двом патріотам Інститут завдячує своє дальше існування.

В додатку до цього дирекція Інститута того року зробила енерґічні заходи для поліпшення матеріяльного й морального стану Інститута. Назначила двох рухливих орґанізаторів-колекторів, Івана Верхомина, тодішнього молодого студента медицини, і відомого громадського робітника, Йосифа Ясінчука. Зо звіту, що був прочитаний на річних зборах членів 26-го і 27-го грудня того року виглядає, що обидва орґанізатори мали дуже гарний успіх, бо за рік 1924-ий зібрано $1,827 на членство, а $768 добровільних даток.

Другою важною подією була зміна ректора-управителя. Як вже було згадано, за час тяжких років управителі мінялися дуже часто. А це дуже шкодило Інститутові. У вересні дирекція найняла п. Пилипа Галицького (пізніше укр. православного священика) на ректора. Був це старший, досвідчений учитель з Буковини, і взагалі людина серйозна та ідейна. Те саме можна сказати і про його дружину. Обоє вони добре надавалися для праці в Інституті. І вже на згаданих загальних зборах членів, дирекція могла показати членам значне поліпшення щодо положення Інститута.

Перше всього число членів поважно зросло. Прибуло 287 повних членів і 170 таких, що зложили поважні завдатки на членство. Друге, питомців в Інституті було 45, що було найбільше число, яке Інститут міг примістити. Дирекція могла також подати до відома членам, що морґеч знаходиться в руках самих членів і що Інститутові вже не грозить наглий упадок. І це все зробило велике й прихильне враження на всіх присутних. Це видно найкраще з того, що коли предсідатель по-

просив присутних зложити жертви на дальшу працю Інституту, то в короткому часі зложено $730.50 готівкою. Зїзд ухвалив окрему подяку дирекції за її працю за рік. Зїзд знову оподаткував кожного члена на $3 річно на покриття адміністраційних видатків і то загрозив, що виключить з членства, коли хто не заплатить такого податку. Всеж таки тяжкий матеріяльний стан Інститута показувався в звіті його довгів, з яких головніші були такі: На реальностях (морґеч) — $6,500; за податок — $795; позички — $1,150; за процент $260; за обслугу $660; за харчі $1,727. Та все ж були вже підстави вірити в кращу будучність.



Ґеорґій Лазарук,

по фаху склепар в Едмонтоні, перший скарбник і довголітний директор Інститута та найбільший приятель в його прикрих обставинах. Покійний, разом із своєю женою дав на членство Інститута $1,061; боргував йому товарами з своєї крамниці, а вкінці перебрав на себе половину довгу.



Дмитро Пронюк,

по фаху кравець, довголітний скарбник і директор Інститута. Покійний не жалував ні часу, ні труду для Інститута, і при тім визичав йому поважні суми грошей в прикрих часах і також, разом із своєю дружиною зложив на членство Інституту $369.00.

6. На порозі кращої будучности.

З початком 1925 р. починаються кращі часи в історії розвою й праці Інститута. Піднесена на дусі успіхом останнього зїзду членів нова дирекція розвинула широку й смілу працю. З початком літа зорґанізовано енерґічну збірку грошей на сплату головного довгу (морґечу). Вибрано окремий комітет для цеї ціли, до якого увійшли: пп. Юрко Сиротюк (голова), Т. Томашевський, Д. Пронюк, д-р Т. Дацків, І. Слюзар, та П. Галицький, управитель Інститута. До помочі собі комітет окремо найняв п. Іл. Мазуркевича, як специяльного колєктора, що мав віддати весь свій час для цього діла. А п. Мазуркевич мав

для цього досвід, бо вже попередньо збирав гроші для Інститута ім. П. Могили в Саскатуні і був зручним і палким промовцем. Кампанія, що провадилася аж до слідуючого зимового зїзду, увінчалася великим, навіть несподіваним успіхом і принесла загальну суму $6,463. В кампанії брало активну участь велике число ідейних людей майже в кождій околиці, де мешкали українці. На жаль, на цьому місці не можемо окремо кожного з них подати по імени. На особливу увагу заслужила собі добре відома околиця Січ-Коломия, що з власної ініціятиви зібрала на Інститут $2,045 і прислала цю суму на зїзд членів окремим делеґатом (Д. Фодчуком). Більші суми зложити слідуючі осо-



Григорій Винничук,

по фаху фармер, щирий прихильник Інститута. Покійний зложив від себе і від своєї дружини на членство Інститута $585.00.



Дмитро Винничук,

по фаху фармер; покійний зложив від себе і від своєї подруги княжу жертву, $503.00. на членство Інститута.

би: Григорій Винничук і його дружина Олена $550; Василь і Дмитро Саламандик (брати) $150; Михайло Чернявський $150; Микола Харук $125; Петро Шевчук $110; Йосиф Щур $100; Семен Ґреґорій $100. Наслідком такої енерґічної кампанії приїхало велике число членів і делеґатів на річні збори членів Інститута, що відбувалися в днях 4, 5 і 6-го грудня, 1925 р. Ось як один з учасників, п. Т. Томашевський, схарактеризував ті збори:

„Збори Інститута ім. М. Грушевського в Едмонтоні, що відбулись в днях 4, 5 і 6 ц. м., останугь на довго в памяти тих, що брали в них участь. Були ці збори одними з величавійших, що коли відбулися в історії Інститута, бо взяло в них участь около 200 делеґатів,

які радили над добром цеї одинокої виховавчої української інституції (в Алберті), що належить до народа і залежить від нього."

Дальше звіт з тих зборів стверджує, що Інститут тоді вже мав 326 дійсних членів, що всюди мав він щиру пошану в громадянства, головно серед фармерства, що в Інституті ведеться дуже жива й плянова праця серед студентів і дітей в Рідній Школі та що управитель, п. Галицький, сповняє свої обовязки якнайкраще. Велике враження на членів зробило представлення „Гетьман Павло Полуботок", що було відігране силами самих старших студентів під керівництвом управителя Інститута. В такім піднесенім настрою закінчився 1925 рік.



Павло і Розалія Федорків,

по фаху фармері, покійні щиро піддержували Інститут, зложили на його членство $310.00.

7. Кращі часи (1925—1930).

Період від року 1925 до кінця 1930 належить до найкращих часів в історії Інститута, не так в змислі матеріяльного добробуту, як скорше в розмірі його національно-культурної праці. Фінансові клопоти та недостачі терпів Інститут в меншій або більшій мірі майже постійно. Отже кращі часи відріжнялися від гірших в першу чергу тим, що вже не грозила Інститутові фінансова катастрофа, а його праця, імя, значіння і впливи серед нашого громадянства в Алберті піднеслися дуже високо. До такого періоду належуть вищезгадачі роки.

Згадуючи про фінансово-матеріяльні клопоти й недостачі Інститута, не від речі буде підкреслити, що основна причина тих клопотів лежала в самій суті й завданнях цеї інституції. Мовляв, Інститут вже

народився з такою невилічимою „недугою". Інститут ім. Михайла Грушевського, як і всі подібні інститути чи бурси в Канаді, був заснований високоідейними людьми на те, щоби дати нагоду біднішим студентам осягнути вищу освіту й освідомити себе національно. Ніхто з основателів не питав, чи такий Інститут буде поплатним в доларах чи ні. Ніхто не думав про відому бизнесову засаду „зиску і втрат". Наслідком того оплати за харч і мешкання були нижчі, як того вимагав бизнесовий досвід. Отже грошевий недобір був конечним наслідком такої системи. Що більше, Інститут в багатьох випадках удержував бідних питомців з надією, що вони, осягнувши становища в життю, посплачують всі свої довги з подякою, а навіть і з процентами. Велике число питомців ці надії виправдало. Але були й такі, що довгів не віддавали, або дуже довго, або й зовсім ні. І саме ці довго не сплачувані довги збільшували щорічні дефіцити Інститута, утруднювали його працю й часто доводили його до фінансової кризи. Одиноким виходом з такого положення був відклик до жертвенности його членів і прихильників. І треба з приємністю ствердити, що саме ця жертвенність великого числа свідомих одиниць нашого народу для культурно-національних цілей вратувала Інститут від сумного кінця і запевнила йому можливість праці на довгі роки. Добровільними жертвами покривалися річні недобори (дефіцити) Інститута. І кожний студент, що перебував в Інституті, мусить памятати, що частину кошту за його науку заплатили члени й уділовці Інститута своїми жертвами.

Почавши від року 1925 або й трохи скорше, західна Канада почала помалу освободжуватися з повоєнної економічної депресії. І це мало безпосередний вплив на матеріяльний і моральний стан Інститута. Фармері й робітники почали знову посилати своїх дітей до вищих шкіл до міста Едмонтону в більшому числі. Свідоміші з них приміщували своїх дітей в Інституті. За харч і мешкання платили менше-більше на час. А більше число питомців зменшувало річний недобір Інститута. Залеглі довги легше було стягати. На зїзди, що їх скликав Інститут щорічно, приїздило все більше число членів і прихильників і щедріші жертви зложували на його працю.

Як вже було згадано, першим, безпосередним внутрішним чинником в звороті до кращого була зміна щодо управителя. Панство Галицькі за час свого побуту в Інституті до весни 1927 року старалися надати Інститутові все ясніший характер національно-культурної установи. Свою працю Інститут поширив головно в самому місті Едмонтоні. Особливо треба підкреслити працю Інститута кругом Рідної Школи. В той час Інститут був зорґанізував навчання рідної мови серед молоді в Едмонтоні в широких розмірах. В записках знаходимо, що, наприклад, в 1926 р. число дітей, що ходили до Рідної Школи, було 111. На це потрібно було значних грошевих засобів. Ці засоби Інсти-

тут постачав для Рідної Школи. Учителями були п. Галицький і його дружина, п. Іляріон Завадюк та інші.

Другим чинником в звороті до кращого було збільшення діяльности студентського Кружка ім. Адама Коцка, до якого належали не ли-



Студ. кружок ім. А. Коцка при Інституті під управою п. П. Галицького.

ше всі питомці Інститута, але й значне число молодих студентів, що в Інституті не мешкали. Цей кружок навязав тісний звязок з подібним кружком „Каменярі", що існував в Інституті ім. П. Могили в Саскатуні. А це довело до того, що вже з початком 1927 року відбулася в Едмонтоні публична дебата між представниками обох кружків. (Такі дебати відбувалися пізніше кожного року через кілька років).

Що зацікавлення до праці Інститута зростало серед едмонтонського громадянства, видно хоч би з того, що з базару, що відбувся в зимі 1926 р. в користь Інститута, прийшло около $1,600 чистих грошей. „Тег Дей" в місті Едмонтоні на ту саму ціль приніс поверх $400. Та в короткому часі виринули нові труднощі. На річних зборах членів Інститута, що відбувалися при кінці грудня, 1926 р., п. Галицький заявив, що він має намір в короткому часі уступити зо становища управителя. Всякі спроби задержати п. Галицького не вдалися і вже в березні, 1927 р., він формально уступив. Щоби докінчити рік без шкоди для студентів, дирекція Інститута негайно вдалася до п. Юліяна Стечишина, тодішнього ректора Інститута ім. П. Могили в Саскатуні, з просьбою, щоб він заняв місце управителя в Едмонтоні до кінця шкільного року. І п. Стечишин дав свою згоду. Був він управителем Інститута в Едмонтоні аж до місяця серпня того року.

В міжчасі дирекція Інститута почала оглядатися за чоловіком, щоб міг заняти місце управителя з початком надходячого шкільного року. На рекомендацію деяких людей, що довгі роки були звязані з Інститутом ім. П. Могили, покликано на це становище довголітного питомця того Інститута, Петра І. Лазаровича.

Був це один з перших питомців саскатунського Інститута, перебувши там майже безперервно від листопада 1916 р. до травня 1927. Він учителював в ріжних околицях Саскачевану від 1921 до 1926 р., а на весні 1927 р. скінчив науку на філософічному факультеті Саскачеванського університету й одержав степень В.А.

І від року 1927-го починається період дружньої й тісної співпраці між Інститутами в Едмонтоні й Саскатуні. Цю співпрацю започаткував п. Стечишин, а розвинув і затіснив її п. Лазарович за кілька слідуючих років. А їхні наступники цю працю продовжували.

Новий управитель негайно увів випробовані в Саскатуні методи внутрішної адміністрації студентського життя і тим завів кращу дисципліну і порядок. Подруге, увів в життя випробовані й пристосовані до канадійського життя методи навчання ріжних предметів з обсягу українознавства. Також систематично збільшував діяльність студентського кружка через постійний нагляд над змістом, напрямом і виконанням його програм праці. Заохочував студентів до поважних студій і дискусій на ріжні теми з обсягу української історії, літератури, мовознавства, музики і культури взагалі. Збори Кружка почали відбуватися правильно, що тижня, і на них запрошувано й студентів з-поза Інститута та старших громадян Едмонтону. Програми таких сходин складалися звичайно з одної короткої дебати, одної-двох коротких промов, двох-трьох деклямацій, і з музичної частини. На початку програми члени кружка прилюдно вибирали собі критика, якого обовязком було дати конструктивну критику щодо якости програми. Таким критиком був звичайно один з старших, освічених громадян, що був на зборах того

дня. Кожна програма відбувалася в цілости в українській мові. Промови, дебати і всі інші точки програм приготовляли студенти звичайно своїми власними силами, при допомозі управителя. Теж дуже часто запрошувано старших громадян до промов в кружку.

Про те, якими питаннями цікавилися студенти, посвідчить слідуючий, не повний, спис тем промов і дебат, що відбувалися в кружку в зимі 1927-28 р.:

Життя і праця Адама Коцка.
Студенти і студентські кружки в Старім Краю.
Ґонта і Залізняк як герої.
Про Григорія Сковороду.
Про Отамана Симона Петлюру.
Рішено, що Ярослав Мудрий зробив більше добра для України, як Володимир Великий (дебата).
Рішено, що Москва зробила більше зла для України, як Польща (дебата).
Виховання і послух.
Народня культура.
Монархістична влада на Україні.
Рішено, що культурні інституції мають більшу вагу для народу, як економічні (дебата).

Того самого року навязано зносини з студентським кружком „Прометей", що існував при філії Інститута ім. П. Могили у Винніпеґу. І між трома кружками розвинулася дружня співпраця в формі дебат, переписки та відвідин. Едмонтонський Кружок почав висилати своїх представників на народні зїзди, що відбувалися кожного року в Саскатуні і тим затіснювалося почуття єдности й дружби між студентами обидвох Інститутів. Управителі обидвох Інститутів часто відвідували себе взаємно для спільних нарад і тіснішої співпраці.

Та не лише в студентськім кружку працювали студенти. Більшість з них брала ширшу участь в громадськім життю в місті Едмонтоні. Брали вони участь в театральних виставах, зборах, концертах, зїздах, публичних промовах, дебатах і подібнім. Перед студентів ставилося ясну ціль, а саме: приготовлятися на добрих українців і на добрих канадійців; приготовлятися на розумних, самопевних і національно свідомих провідників і провідниць серед свого народу та на корисних громадян Канади взагалі. Защіплювалося погляд, що праця серед свого народу піднесе його культурно, соціяльно й економічно і тим самим стане він більш вартісним для цього краю. Майже десять літ пізніше ґубернатор Канади, Лорд Твідзмюр, висловив цю засаду в своїй промові до українців: "You will all be better Canadians for being also good Ukrainians" (Ви будете ліпшими канадійцями, як будете й добрими українцями).

І короткий час такої співпраці приніс великі користи. Недобір перемінився в надвижку, праця й ідейність студентів Інститута звер-

тали на себе прихильну увагу свідомішого загалу цілої Алберти, впливи, повага й значіння Інститута зростали постійно. Ріжниця між тою молодою інтеліґенцією, що виховувалася в Інституті і тою, що в ньому не була, кидалася у вічі, і та ріжниця приносила честь і похвалу Інститутові.

Такі наглядні користи стислої співпраці обох Інститутів витворили між членами Інститута ім. М. Грушевського бажання увійти не лише в моральну, але й матеріяльну злуку з Інститутом ім. П. Могили. І на зїзді членів і прихильників едмонтонського Інститута, що відбувався при кінці грудня 1927 р. висловлено це бажання у формі резолюції, яку зїзд ухвалив одноголосно серед великого захвату. Ця резолюція звучала так:

„Виходячи зо становища, що робота в наших виховавчих інститутах повинна провадитися після одного пляну і для одної цілі і признаючи потребу поширення такої роботи по інших місцях Канади, а навіть Злучених Держав, та виходячи зо становища, що Інститут ім. М. Грушевського заснувався як філія Інститута ім. П. Могили і лише з технічних причин був заінкорпорований під окремим чартером, сей Зїзд є того переконання, що роботу Інститутів можна провадити успішно тільки через скоординовання її роботи і тому Зїзд заявляється за злукою Інститута ім. М. Грушевського з Інститутом ім. П. Могили, з тим застереженням, що ціла виховавча праця має провадитися по одному плянові і по дерективам головної управи цілого Інститута, а детайлі провадження поодиноких Інститутів мають бути в руках місцевих управ, і припоручає практичне переведення злуки обох Інститутів в протягу слідуючого року дирекціям обох Інститутів, з тим, що ратифікація злуки має відбутися на слідуючім звичайнім зїзді обох Інститутів, а консумація такої злуки дає кождому членови Інститута ім. М. Грушевського членство в Інституті ім. П. Могили. Інститут ім. М. Грушевського задержує свою оригінальну назву і на дальше."

Не від речі буде на цьому місці хоч кількома словами згадати, що цілий той зїзд відбувався під гаслом „координації й консолідації всіх наших культурно-національних сил і засобів". На цьому зїзді покликано до життя нову орґанізацію, що приняла назву „Союз Українців Самостійників", яка обіймала всі наші освітно-національні установи й орґанізації, в тім числі й обидва Інститути, що стали угольним каменем нової орґанізації. Взагалі цей зїзд висловив у формі програми головні ідеольоґічні напрямки нашої національно-культурної праці, якими пішло велике число нашого активнішого громадянства в Канаді на довгі роки. Він започаткував новий період в життю українців як громадян Канади.

Шкільний рік 1927-28 був одним з кращих під кожним зглядом. Перше всього, Інститут був переповнений хлопцями й дівчатами. Із записок бачимо, що того року було в Інституті 12 дівчат і 39 хлопців, всіх разом 51. З грошевого боку це число питомців дало Інститутові

можливість показати не недобір, але значну надвишку за рік господарки. Друге, таке велике число студентів дало змогу розвинути широку національно-культурну працю в самому Інституті.

Та шкільний рік 1928-29 показався ще кращим. Перше всього, літом 1928 р. зголосилося 90 хлопців і дівчат на приняття до Інститута з початком шкільного року. А що будинок Інститута не міг примістити стільки, то дирекція була примушена винаймити ще один будинок в сусідстві з Інститутом, і в той спосіб приміщено 75 тих, що зголосилися, в тому числі 18 дівчат. В самім Інституті почалася знову пильна праця між студентами. Інститут умеблював і взяв під свою ви-



Д. С. Фербей і родина.

Пан Фербей, перший голова і незмінний член дирекції Інститута, посвятив дуже багато праці і разом з дружиною і дітьми зложив на членство Інститута $421.00.

ключну контролю Рідну Школу, до якої найнято відповідних учителів. Друге, при Інституті та його заходами зорґанізувався великий світський хор під управою п. Юрія Цукорника, досвідченого диріґента. Мав той хор понад 60 членів. По третє, заходами Інститута сформувався театральний кружок здібних аматорів і з великим успіхом давав ріжні вистави. З більших драм дуже успішно поставлено „Ясні зорі", „Перехитрили", „Воскресення" та інші. В тісній співпраці з Інститутом працювали „Стрілецька Громада" і Жіноче Товариство при українській православній церкві.

Плянова й пильна праця під кермою Інститута так серед студентів,

як і серед ширшого загалу в Едмонтоні скоро знайшла прихильний відгомін між його членами й прихильниками поза містом. Найкращим доказом цього було несподівано велике число делеґатів й учасників, які приїхали на Народний Зїзд, що його скликав Інститут в порозумінню й при співучасти Союза Українців Самостійників, який відбувався в Едмонтоні в днях 23-24-25 грудня, 1928 р.

Цей зїзд заслугує на окрему увагу. Щоби вірно схарактеризувати його, покличемося на безстороннього учасника й обсерватора, п. Богдана Зеленого, що був секретарем того зїзду. Цей учасник дуже влучно схопив і записав настрій, значіння і драматичні моменти цього великого народнього зібрання в провінції Алберти. Пише він таке в своїм звіті:

„Серед надзвичайно сприятливої погоди, в якій грудень носив признаки прекрасної ранньої весни, відбувся величнo-імпозантний зїзд членів і прихильників Інститута ім. М. Грушевського в Едмонтоні. Як звичайно від цілого ряду років, при кінці кожного року відбуваються там же зїзди, щоби зробити підсумок своєї народної праці за цілий рік, щоб намітити працю на слідуючий рік, щоб перевірити свої сили, щоб обговорити всі справи в звязку з адміністрацією Інститутів, одним словом, щоби всі мали нагоду на власні очи подивитися на поступ своєї національно-української зрілости."

„Як довго існує в Едмонтоні Інститут ім. М. Грушевського і скільки гарними зїздами він вже може похвалитися, то такого зїзду, як цей, ще українці Едмонтону не мали. Сьогорічний зїзд в Едмонтоні це рекорд в числі учасників зїзду, це рекорд їх патріотичної і політичної зрілости досі, це рекорд любови свого рідного, рекорд жертвенности в грошах, рекорд у вирозумілости один до другого..."

В чому саме показалися всі ті „рекорди", про які говорить п. Зелений. Отже, перше, щодо числа, то п. Зелений зазначує, що в зїзді взяло участь около 600 людей. Щодо інших „рекордів", то варта зупинитися на двох останних, з яких випливають і всі інші.

Рекорд жертвенности виявився в такій формі: В часі, коли відбувався зїзд, тяжів ще на Інститутові довг-морґеч в сумі поверх $2.000. Хоч цей морґеч був в руках двох високоідейних людей і великих добродіїв Інститута, пп. Ю. Лазарука і Д. Пронюка, то все таки довг був довгом. Побачивши таке велике число людей на зїзді, п. Свистун зробив відповідний заклик до зїзду і присутні за якої пів години скинули готівкою понад $2,000 і цим сплатили морґеч цілковито, з процентом. По збірці відбулася зворушаюча церемонія палення морґечу. Цю подію п. Зелений описав так:

„По скінченню промови п. Ґенерала Сікевича приступлено до церемонії палення виплаченого присутними морґечу. До цеї церемонії президія попросила поважніших та найбільше заслужених коло Інститута людей, а саме: Івана Мельника, бабусю Марію Зварич, Василя Фрунчака і Грицька Гнідана. Підчас того, як заплачений сьогодня морґеч горів, ціла саля з радощів бурливо плескала в долоні.

„На пропозицію п. Свистуна відспівано „Многая літа" всім тим,

що причинилися до сплачення морґечу і окремо відспівано „Многая літа" пп. Лазарукови і Пронюкови за те, що так довго чекали Інститутові на сплачення їхнього довгу, та що не малими сумами підпомогли цей же Інститут."

А рекорд „вирозумілости один до другого" показався в таких обставинах:

Кілька тижнів перед згаданим зїздом дирекція Інститута повідомила писемно всіх своїх членів, що з ділових справ на зїзді найважнішою точкою буде формальне одобрення злуки Інститутів, що була ухвалена на минувшім зїзді вище згаданою резолюцією. Те повідомлення дало почин до аґітації проти злуки серед малого гуртка членів, що головно не погоджувалися з релігійними симпатіями Інститута ім. П. Могили. Більшість цеї „опозиції" була протестантського напрямку. Цей гурток почав видавати відозви, що появилися навіть в большевицькій пресі. Ця „опозиція" скликала навіть публичні протести-віча, аґітуючи проти злуки Інститутів. Прийшла вона, очевидно, і на зїзд. На зїзді справу злуки піддано формальній і прилюдній дебаті. Сторони вибрали собі по одному речникові-промовцеві. Речником „опозиції" вибрано добре відомого громадянина і журналіста Тому Томашевського, а прихильна сторона вибрала собі п. Свистуна. Представники говорили по пів години. По вислуханню арґументів з обох сторін члени „опозиції" устами п. Томашевського заявили, що з огляду на те, що велика більшість членів заявляється за злукою, вони, шануючи бажання й волю більшости, уступають з свого становища і проти злуки виступати не будуть. Таку великодушну й демократичну заяву приняли присутні бурливими оплесками і на пропозицію П. Зварича ціла саля відспівала пісню „Де згода в родині". Резолюцію принято знову одноголосно. Серед такого гарного настрою й успіху закінчився цей, дійсно памятний, зїзд. Інститут ім. М. Грушевського став повною власністю українського свідомого загалу в Алберті, в тісній, добровільній злуці з Інститутом ім. П. Могили.

Рік 1929-ий позначився замітним поширенням звязків, впливів і популярности Інститута в багатьох місцевостях Алберти, де вже існували сякі-такі місцеві українські орґанізації. За літо тодішний управитель, п. Лазарович, відвідав не менше як 15 ріжних місцевостей, в котрих виголосив відчити про працю й значіння Інститута та про національно-культурну працю Союза Українців Самостійників взагалі. Без пересади можна сказати, що такі відчити всюди знаходили признання й звертали на себе прихильну увагу нашого загалу. Навіть одиниці й громади, що не були членами союзних орґанізацій СУС-а, радо приймали в себе представника Інститута. Були випадки, що й товариства греко-католицької орієнтації запрошували до себе управителя Інститута на важніші народні свята, як, наприклад, відкриття Народних Домів, Листопадові свята та інші. Навіть до далекого Піс Риверу (Ройкрофт, Спіріт Ривер) їздив управитель Інститута. І наслідком цього

престіж Інститута як національно-культурної установи зростав. Шкільні трости почали звертатися до нього за учителями або за рекомендаціями для учителів, що подавали свої аплікації на посади до шкіл. Аплікантів на прийняття до Інститута на рік 1929-30 прийшло в двоє більше, як Інститут міг примістити. Отже дирекція знову була примушена винаймити додатковий будинок для студентів. На зїзді членів і прихильників, що відбувався 21-22 і 23-го грудня, 1929 р., дирекція могла показати членам ще кращий фінансовий стан, як минулого року. Потреба побільшити Інститут показалася на стільки конечною, що тодішний управитель виголосив окрему промову на тему: „Конечність побільшення Інститута в Едмонтоні і справа української колеґії в Алберті". Він доказував, що кращим виходом є продати теперішний будинок Інститута й негайно приступити до будови величавої української колеґії в місті Едмонтоні, що була б гордістю й культурним памятником всіх українців Алберти. Цю думку зїзд радо одобрив. Проєктовано колеґію, що мала коштувати около сто тисяч доларів.

Для практичного здійснення такого великого діла п. Іван Семенюк з Редвей подав дуже смілий фінансовий плян. Він подав проєкт на створення „албертійського мільйонового культурного фонду". Коротко плян був такий: знайти в Канаді 1000 людей, що добровільно оподаткували б себе по $100 річно на 10 літ. В той спосіб за десять літ було б зложено мільйон доларів. Цим фондом малося побудувати згадану колеґію, докінчити українську православну катедру у Винніпеґу, видати великий українсько-анґлійський словар, історію України в анґлійській мові, тощо. Цей смілий, але практичний плян сподобався цілому зїздові. І рішено приступити практично до діла. На початок зголосилося 13 аплікантів на такий проєкт... Фондом мав розпоряджати окремий комітет з 5-ти осіб, що був таки вибраний на зїзді. На жаль, економічна кріза, що незадовго обхопила майже цілий світ, здушила цей помисл в самім зародку.

Другою приємною іновацією на тому зїзді був контест красномовства в українській мові між членами студентського Кружка ім. А. Коцка. Секретар зїзду, п. Богдан Зелений, так описав цю точку:

> „А без сумніву, що авреолею над цілим концертом було змагання в красномовстві молодих українських питомців (Інститута), уроджених на канадійських степах. Це була справжня прекрасна іновація, перша за час не короткого вже існування Інститута в Едмонтоні. Думаю, що менше важне ЩО вони говорили, від того ЯК вони говорили по українськи... Коротко кажучи, говорили вони по українськи краще під зглядом граматичним, стилістичним і багатої плавности, як може й їхні батьки та мами. У цім то кольосальна заслуга Інститута. Заключення: коли будуть жити Інститути, то нема побоювань, що чистість української мови підупаде. Контестантами в цій прекрасній бурсацькій іновації були: Розалія Павлюк, Іван Мельник і Степан Яремчук. Перше місце здобув Іван Мельник."

Від того року такі контести красномовства увійшли у кожну про-

граму пізніших зїздів, де тільки вони відбувалися. Успішний контестант одержував гарну срібну чашу як трофей, яку держав в себе цілий наступний рік, аж до другого зїзду й контесту. Такі контести розвивали в амбітних і талановитих студентів бажання вміти й говорити чистою літературною українською мовою устно й на письмі. Велике число з таких бувших контенстантів є нині гарними промовцями в українській мові.

Рік 1929-ий був без сумніву вершком фінансової сили Інститута. Перед ним розкривалися перспективи широкої національно-культурної праці серед української молоді в Алберті в першу чергу, а згодом і серед ширшого загалу. Але, як відомо, з 1930-им роком почався період економічної депресії, що з кожним роком, а навіть з кожним місяцем ширшала й глибшала, і яка з кожним роком позначувала свій



Павло і Пелагія Мельник з дітьми,

по фаху склепар, широ піддержувгв Інститут жертвами, вложуючи в членство $338.00, від себе і від пані Мельник.

шлях цілим рядом збанкротованих фінансових та інших громадських інституцій. А що та кріза довела головно канадійське фармерство й робітництво до тяжкого грошевого стану, то Інститут почав відчувати її болючі наслідки вже в наступнім 1930 році.

9. Інститут в роках світової економічної кризи.

Найболючішим доказом значного економічного погіршення в Алберті було те, що на шкільний рік 1930-31-ий зголосилося значно менше студентів до Інститута. Про додатковий будинок не було потреби журитися. А що далі то ставало що раз трудніше стягати старі залеглі довги від бувших питомців і вимагати точного плачення за харч та мешкання від нових. Наслідком того довги Інститута зростали,

а будучність виглядала непевною. Взявши на увагу такий стан і недавню злуку Інститутів саскатунського й едмонтонського, дирекції рішили скликати лише один загальний зїзд своїх членів в Едмонтоні на цілу західну Канаду, що й відбувся в днях 26-27-28-го грудня, 1930 р. Рішено, щоби зїзд звернув свою увагу на три головні справі, а саме: а) економічну крізу, б) події на рідних землях, і в) скріплення наших національно-культурних організацій в Канаді. Також рішено не започатковувати нічого такого, що вимагало б поважних фінансових засобів і зобовязань.

Зїзд відбувся в днях 26-27-28-го грудня, 1930 р. З головною промовою, на тему економічної кризи, запрошено премієра Алберти, Бравнлія. Говорили й українські промовці на цю тему. Зо звіту про фінансовий стан Інститута показалося, що кошт ведення Інститута значно збільшився в порівнанню до минувшого року через значно вищі ціни на всіх фармерських продуктах; через те, що, як вже було згадано, питомців було значно менше число; через те, що старих довгів не стягнено в такій мірі, як попереднього року; через те, що сума студентських довгів в Інституті збільшилася на $2,185 за рік; та через те, що дохід з концертів, забав, представлень, тощо, значно зменшився. Маєток Інститута оцінено тоді на $29,000.

Та помимо значно гіршого маєткового стану національно-культурна праця Інститута так між студентами, як і серед ширшого загалу в Алберті, стояла високо щодо її якости й розміру. На зїзді ректор знов пригадав про потребу переміни Інститута на колеґію, та ніяких практичних кроків зїзд в тому напрямку не зробив.

Рік 1931-ий відріжнявся від попереднього хіба тим, що економічна депресія постепенно давала себе все більше відчувати. Однак Інститут бадьоро й енерґічно продовжував свою працю і в що раз тяжчих відносинах. Особливо рухливий і підприємчивий був студентський Кружок ім. А. Коцка. Зо звіту про його діяльність за цей рік бачимо, що він мав 56 членів; що на протязі шкільного року відбув 20 звичайних тижневих зборів, на яких виголошено 22 промові. Більшість з промов були приготовані й виголошені самими студентами, з допомогою ректора щодо матеріялу. Решту промов виголосили старші громадяни міста Едмонтону. Підчас року студенти брали участь у 8-ох дебатах, з яких одна була з представниками студентського Кружка „Прометей" у Вінніпеґу, одна з представниками Студентського Кружка в Смокі Лейк, в Алберті, і одна з представниками (греко-католицького) Студентського Кружка ім. М. Шашкевича в Едмонтоні. В додатку до цього Студентський Кружок брав участь в 5-ох публичних імпрезах, а саме, в концерті в честь Ольги Кобилянської, в концерті підчас 15-го Народнього Зїзду, в двох інших концертах та приготовив одну театральну штуку, „Сватання на Гончарівці". Треба також згадати, що заходами Студентського Кружка відбувся курс українських танків (укладу Авраменка), на який ходило понад 40 членів. Курсом провадив



Рідна Школа при Інституті М. Грушевського в 1926-1927 р., під управою учителя, Іларіона Завадюка.

Павло Ткачук. Студенти також брали значну участь в церковному хорі при Українській Православній Церкві і в світському хорі, що гуртувався при Інституті.

Річний зїзд членів і прихильників Інститута відбувся 1 і 2-го січня, 1932 р. І хоч він не дорівнював попередним зїздам щодо числа учасників, то все таки це було поважне зібрання ідейніших людей, яких навіть економічні недостачі не здержали від сповнення обовязку супроти Інститута. Звіт показав, що Інститут мав 486 повних членів-уділовців. Чистий дохід за рік перевищав суму $900. Присутні добровільними жертвами зложили $420 на продовження праці Інститута.

В 1932 році відбулися внутрішні зміни в Інституті і вигинули нові справи, що заслугують на хвилеву увагу. Перше всього тодішний управитель п. Петро І. Лазарович, що кермував Інститутом від 1927 р., уступив з свого становища. Писемну резиґнацію він подав 24-го липня, однак дирекція знала про його намір ще попереднього року. Скінчивши того року правничі студії та вступну адвокатську практику, п. Лазарович рішив не відчиняти ще своєї канцелярії, але виїхати на студії до одинокого тоді українського університету в світі, що був у Празі, в Чехословаччині. І в половині жовтня він виїхав до Европи, де пробув майже рік на студіях і в подорожі по середній Европі.

На нового управителя Інститута дирекція покликала п. Петра Василишина, що був одним з перших питомців Інститута ім. М. Грушевського. Його імя находимо на лісті „бурсаків" вже в 1918 р. Вже тоді він був одним з старших студентів так віком, як і досвідом. Твердий шлях життя зробив з нього працьовитого, ідейного й завзятого студента-українця. Серйозний і щирий з вдачі, він пізніше став одним з передових учителів в Алберті, — одним з тих, яким справедливо належиться назва „народних робітників" в найкращім значінню. Очевидно, він був й одним з великих прихильників та жертводавців Інститута. Перебрав п. Василишин на себе обовязки управителя, коли Інститут був у тяжких грошевих обставинах, хоч під іншими зглядами стояв тоді високо. Фінансово йшов Інститут від злого до гіршого.

І вже з початком шкільного року 1932-33-го зголосилося лише 38 студентів до Інститута, з яких не всі вибули й до кінця року, і то з причин незалежних від Інститута. Наслідком того фінансовий звіт при кінці року показав значний недобір (дефіцит), перший за довгі роки. Залеглі довги студентів зросли до грізних розмірів. Хоч на зїзді членів того року, що відбувся 30 і 31 грудня, 1932 р., і 1-го січня, 1933 р., голова дирекції, п. Дмитро С. Фербей, говорив, що Інститут ще нікого не подавав до суду за довги, то по вислуханню звіту про фінансовий стан члени одноголосно ухвалили резолюцію, що наказувала дирекції негайно приступити до стягання старих довгів „всіма можливими способами". Це не виключало й судової дороги...

Для скріплення праці так в Інституті, як і в Едмонтоні взагалі дирекція найняла відомого диріґента та члена славної Української На-



Хор при Інституті М. Грушевського, під управою диригента п. Юрія Цукорника, в роках 1927—1931.

ціональної Капелі проф. О. Кошиця — п. Юрія Гассана. І п. Гассан в короткому часі створив хор, що став відомим не лише в Едмонтоні, але й в інших містах та околицях Алберти. Той хор, що складався головно з питомців Інститута й громадян міста Едмонтону, дав ряд концертів в ріжних більших українських центрах в Алберті, що принесли велику славу і признання і самому хорові і п. Гассанові та Інститутові. А концерт, що відбувся підчас зїзду членів того року, лишив по собі незабутне враження. (До речі, це вже був другий хор п. Гассана в Алберті. В 1927 р. п. Гассан вперше появився в Едмонтоні, теж на запрошення Інститута, і того року створив перший свій прекрасний хор, що співав славно не лише перед своїми, але й перед неукраїнською публикою).

Треба згадати, що згаданий зїзд, який носив назву 16-го Народнього Зїзду, знову присвятив велику увагу економічній кризі, її причинам і наслідкам. Особливу увагу звернув він на небезпечне поширення комуністичної пропаґанди серед нашого фармерства й робітництва. В окремих резолюціях зїзд остро осудив всю комуністичну аґітацію й закликав наше громадянство до рівноваги й холоднокровної аналізи всіх причин економічної депресії та як вийти з неї. В інших резолюціях зїзд закликав до зложування щедрих і постійних датків на культурні потреби Старого Краю, тобто Східної Галичини, що саме тоді стогнала під польським терором, а головно на „Рідну Школу", „Просвіту", інвалідів, тощо. Що ж до канадійського життя то ухвалено резолюцію, що прямо вимагала, „щоби відповідальні за Рідну Школу чинники в Канаді негайно приступили до вироблення одної спільної програми навчання по Рідних Школах і щоби приготовити й видати відповідні підручники для вжитку в них".

На початку шкільного року 1933-34 дирекція Інститута рішила перевести енерґічну кампанію в Алберті на сплату найбільше дошкульних довгів Інституту. Першим з них був податок, що не був заплачений через два роки. Також рішено звернути особливу увагу на стягання старих довгів від бувших питомців якнайбільше енерґічними способами. Головна відповідальність за всю працю впала на управителя, що від тоді мусів посвячувати багато дорогого часу й енерґії для цеї дуже неприємної й невдячної праці. Та іншого виходу не було.

Додатковим ударом для Інститута було ще й те, що албертійський уряд рішився не відчиняти Нормальної школи в Едмонтоні з огляду на тяжкі часи. Це зменшило й так мале число питомців Інститута на той рік до числа 33. Щоби хоч частинно сплатити залеглий податок, громадяни міста Едмонтону й приятелі Інститута устроїли „Теґ Дей", пікник і базар на ту ціль. Згадані підприємства принесли стільки чистого доходу, що небезпеку усунено на якийсь час. Річний фінансовий звіт показав, що завдяки згаданим заходам Інститут скінчив рік без недобору. На річнім зїзді членів, що відбувся 29-30-31-го грудня, 1933 р., знову зібрано $200 добровільних жертв. На тому зїзді голов-



Школа Українських Танків при Інституті М. Грушевського, 1928 р., під управою В. Авраменка.

ним промовцем і гостем був проф. Володимир Тимошенко, визначний економіст і вчений, професор Мишіґанського університету в Ен Арбор, Миш., в Зєдинених Державах. Він говорив про світовий пшеничний ринок, звертаючи головну увагу на СССР як на потенціонального експортера пшениці в найблищій будучності. Його виклади, як знавця справ збіжевих, широко реклямувала вся анґлійська преса в Канаді. Його присутність в Канаді піднесла високо імя українців взагалі в опінії анґлійського загалу.

На тому зїзді п. Лазарович, що недавно вернув з студій в Празі, порушив справу позаочних курсів українознавства, які виготовила управа Української Господарської Академії в Подєбрадах. Поважне число учителів і старших студентів записалося тоді на згадані курси, що продовжувалися через слідуючих 4—5 літ, були поширені по цілій Канаді і які принесли велику культурну користь всіх тим, що їх студіювали. Зїзд закінчився мистецьким концертом, приготованим п. Іляріоном Завадюком, й ораторським контестом між представниками кружків саскатунського й едмонтонського. Першу нагороду, срібну чашу, одержала панна Е. Котишин з Мирнам, членкиня едмонтонського Кружка.

В липні, 1934 р., п. Василишин уступив з посади управителя в Інституті. Працюючи на тому становиці він віддавався щиро й цілковито справам Інститута й держав його високо під зглядом дисципліни, поваги й національно-культурної праці.

На місце п. Василишина дирекція найняла п. Івана П. Зварича, сина відомого албертійського піоніра й громадського діяча, п. Петра Зварича з Веґревил. Скінчив він інжинірський курс в Албертійськім університеті, та саме тоді учителював. Він також був одним із „старих бурсаків", бо перебував в Інституті цілий час, коли ходив до університету. Був він талановитим математиком і був вихований у патріотичнім українськім домі. На становищі управителя ректора він перебув до липня, 1935 р. Коли ж дістав працю більше по лінії його фаху, як інжинір-будівничий, він уступив з ректорства.

Річний зїзд членів Інститута відбувся 30 і 31 грудня, 1934 р., і 1-го січня, 1935 р. У фінансовім звіті за попередній рік появилися деякі числа, що вказували на тяжке матеріяльне положення Інститута. Наприклад, бачимо, що студенти були винні Інститутові старих довгів $10,790; що залеглого податку було $1,783; що інших довгів Інститут мав поверх $2,800. Ці числа говорять самі за себе.

Підчас згаданого зїзду, на заклик адвоката п. Арсенича, учасники зїзду скинула $675 на дальшу працю Інститута, головно його бувші питомці. А на ті часи була то поважна сума грошей.

Зїзд в окремій резолюції висловив велике признання Українській Господарській Академії в Подєбрадах (ЧСР) за її курси українознавства і закликав учителів і старших студентів користати з них та наше



Народний Зїзд Інститута М. Грушевського, в Едмонтоні, в грудні 1928.

громадянство давати згаданій Академії всяку моральну й матеріяльну піддержку.

Як вже було згадано, в липні, 1935 р., п. Зварич уступив з посади управителя. На його місце дирекція найняла п. Ізидора Ґорецького, який саме тоді учителював у містечку Смокі Лейк, Алта., де був директором (принципалом) середньої школи. Мав він високу академічну освіту: скінчив фільософічний факультет в Манітобськім університеті і дістав степень B.A., а від Албертійського університету степень M.A. Був він також послом до албертійської леґіслятури через 5 літ Працю в Інституті перебрав з початком шкільного року 1935-36. Вибув він на тому становищі також лише рік. В серпні, 1936 р., він уступив з ректорства й вернувся до своєї попередньої праці. Учителював в місті Едмонтоні. Пізніше став інспектором шкіл в Алберті.

На нового управителя запрошено п. Оніфата Лукіянчука з Гефорд, Саскечеван, що був довголітним „бурсаком" в Інституті ім. П. Могили в Саскатуні. Визначався як один з передових студентів. Як учитель, він скоро звернув на себе увагу. Всюди, де учителював, він проявляв велику ревність, завзятість і самопосвяту у виконуванню своїх учительських і громадських обовязків. Це народний робітник в повнім значінню того слова. Не було гідної справи, для якої він не присвятив часу, енерґії і грошей. Пан Лукіянчук перебрав обовязки управителя з початком шкільного року, — у серпні, 1936 р.

В роках 1935-36-37 найбільше часу, уваги й енерґії, як управителів, так і членів дирекції забирали головно дві справі, а саме: а) спроби продажі старого будинку Інститута, і б) стягання старих, залеглих довгів від бувших „бурсаків". Щодо першої, то був плян продати старий будинок і приступити до будови нового, більшого Інститута, в іншій части міста, а саме на південнім боці ріки, в сусідстві з Албертійським університетом та іншими школами, що там зосередилися. Щодо цього діла то всі спроби через кілька літ не дали ніяких бажаних наслідків. Та стягання довгів зустрілося з кращим успіхом. Практичний і випробований підхід до справи дав добрі наслідки. У вересні 1936 р. дирекція наймила до цеї праці окремого колєктора на вигідних бизнесових умовах. І зібрано тоді около $1,000 старих довгів до кінця року. Так робили і в слідуючих кількох роках з добрими наслідками.

Великим ударом для Інститута був сильний мороз, що 1936 р. перед самими жнивами знищив велику кількість збіжжя. І на шкільний рік 1936-37 зголосилося до Інститута лише около 40 студентів. З фінансового звіту за згаданий рік, який був відчитаний на зїзді членів при кінці грудня, показалося, що Інститут мав недобору $550. Та на заклик учасники зїзду скинули добровільними жертвами $556 і тим покрили весь недобір. Згаданий звіт також показав, що незаплаченого податку оставалося понад $1,600, а інші довги виносили около $2.500. Бувші „бурсаки" були ще винні понад $9,800.

Деякі резолюції зїзду заслугують на увагу. В одній з них зїзд дякував ґенерал-ґубернаторові Канади, Лордові Твідзмюрові, за прилюдне визнання доцільности тої національно-культурної праці, що її започаткували й продовжували наші Інститути в Канаді.



Питомці Інститута М. Грушевського шкільного 1928—1929 року.

В літі 1936 року Лорд Твідзмюр відбував свою першу подорож по Канаді, як її ґенерал-ґубернатор. Був це визначний анґлійський історик, новеліст і державний муж. Сам він з роду скотляндець. Підчас його подорожі українці в Манітобі впали на щасливу гадку: справити для нього типічно-українську публичну гостину-приняття. Ґубернатор

радо приняв запрошення. Ця гостина відбулася в околиці Фрейзервуд, де мешкає велике число українців. Витали його українці українським звичаєм, хлібом-сіллю. Посол Микола Бачинський відчитав привітальну промову в українській мові, яку зараз же переведено на анґлійську мову. Лорд Твідзмюр відповідав. Поза звичайні чемности й компліменти, що говориться в таких випадках, Лорд Твідзмюр відповів глибоко обдуманою промовою, в якій торкнувся найважнішого для українців питання, а саме значіння нашого національно-культурного руху й праці в Канаді. Оцінив він цю працю з точки погляду канадійських і загально британських інтересів. Лорд Твідзмюр не лише оправдав її. Він сказав, що такий рух не тільки не шкодить Канаді, але є корисним і конечним для її культурного розвою й сили. Коли ми, українці, казали, що з доброго українця звичайно стає добрий канадієць, то Лорд Твідзмюр пішов крок дальше і сказав так: „Ви будете ліпшими канадійцями, як будете добрими українцями". І закінчив свою промову кількома українськими словами.

Так одним реченням Лорд Твідзмюр зясував всю суть праці, для якої повстали й наші Інститути та інші культурні орґанізації в Канаді. „Ви будете ліпшими канадійцями, як будете добрими українцями". Ці слова ми можемо безпечно приймити як гасло нашого культурно-національного руху в Канаді.

Друга резолюція згаданого зїзду висловлювала подяку Українській Господарській Академії в Подєбрадах за те, що вислала до Канади свого представника в особі відомого й талановитого вченого, проф. О. І. Бочковського; визнавала велику користь з його побуту в Канаді і закликала наше громадянство піддержувати згадану Академію всіма засобами. Дальше, зїзд знова перестерігав українське громадянство перед комуністичною пропаґандою; закликав до плекання й зберігання культурних цінностей українського населення в Канаді та до консолідації всіх його сил в справах народних.

На слідуючому зїзді, що відбувся 25-26-27-го грудня, 1937 р., голова дирекції заявив, що всі члени дирекції є того переконання, що в місті Едмонтоні нема будинка, що відповідав би всім вимогам для праці Інститута і тому поручають членам розпочати негайно будову нового Інститута на південному боці ріки. Зїзд приняв цю рекомендацію прихильно, і тоді пороблено перші практичні кроки в тому напрямку. В першу чергу вибрано окремий будівельний комітет з 5-ох осіб, до якого увійшли: пп. др. Іван Верхомин, Петро І. Лазарович, Василь Підручний, Дмитро С. Фербей і Гриць Тижук. Першим завданням цього комітету було виробити відповідний плян майбутнього Інститута й почати грошеву збірку на кошти будови. Таку збірку й започатковано таки на зїзді. На заклик п. Ст. Самоїла присутні зложили понад $700 готівкою, а поверх $1,000 у формі деклярацій. Всі зібрані гроші мали бути зложені в банку на окремий рахунок.

10. Другий зворот до кращого.

Рік 1937 зазначив знов поворот до кращого в житті Інститута. Тодішний управитель, п. Лукіянчук, міг на зборах членів показати здоровий фінансовий стан Інститута, перший за кілька літ. І були підстави глядіти на будучність Інститута надійно.



Студентський кружок А. Коцка, при Інституті М. Грушевського 1931-32 року.

З діяльности Інститута в 1938 р. головну увагу звертають на себе дві справи: а) діяльність згаданого вже Будівничого Комітету в звязку з проєктом будови нового Інститута і б) систематична передача радіопрограм з рамени Інститута.

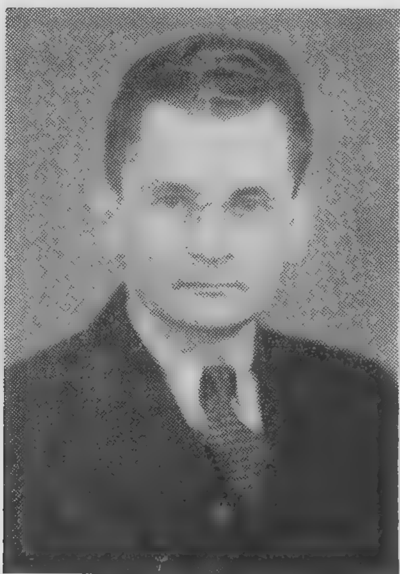
Щодо будови нового Інститута, то комітет таки на початку року взявся серйозно до діла. На перших кількох засіданнях комітету ви-

ринули деякі питання засадничого змісту, що вимагали розвязки. Наприклад, виринуло питання, чи новий Інститут мав бути лише продовженням завдань і праці існуючого Інститута ім. М. Грушевського, чи це мав би бути новий інститут в засадничім змислі. Деякі члени комітету були тої гадки, що новий Інститут повинен стати чимсь в роді семинаря Української Православної Церкви в Канаді, бути в духовій і матеріяльній звязи з нею і під її виключною опікою. Значить, в такому випадку оригінальний характер Інститута, як всенародної, релігійно незалежної, освітно-виховавчої інституції мав зникнути. Оправдувалося таку зміну головно матеріяльними зглядами. Інститут, як світська і до деякої міри бизнесова установа, платив великі містові податки за свої реальности. Були роки, коли річний податок сягав до $800. А церковні реальности звільнені від майже всіх звичайних податків. Бажання заощадити поважну суму грошей кожного року було сильним арґументом за такою основною зміною. Інші члени комітету були іншої думки. Вони були за тим, щоби на дальше задержати безконфесійний і всенародній характер Інститута, а за те робити всякі старання, щоби Інститут остаточно перемінити на наукову установу: з великою бібліотекою, музеєм, тощо, і з поважним персоналом українських вчених, так канадійців, як й европейців. Такі сили працювали б в ріжних ділянках української культури, видаючи свої праці в мовах українській та англійській для познайомлення анґлійського й американського світа з культурними цінностями українського народу.

В часі цих дискуій комітет обмірковував ріжні проєкти самого будинку, маючи перед собою пляни та описи кількох державних і приватних колеґій і технічних шкіл в Алберті. Крім цього в червні члени комітету відбули спеціяльну подорож до містечка Верміліон, положеного около 130 миль на схід від Едмонтону, щоби там оглянути плян будинку державної рільничої школи. І на основі всіх зібраних інформацій та плянів комітет припоручив п. І. П. Зваричеві, бувшому управителеві Інститута, що по фаху інжинір-будівничий, виготовити архітектурний проєкт, зовнішний вигляд майбутнього Інститута. Пан Зварич це зробив. Проєкт був одобрений комітетом і зменшений до величини почтової листівки. Таких листівок надруковано около тисячу й розіслано в першу чергу до тих, що вже були зложили жертви на новий Інститут, або що деклярували певні суми на ту ціль. Вислано поважне число карток і до інших людей, бо комітет хотів мати ширшу опінію — оцінку такого проєкту.

Щодо радіо-програм, то Інститут того року розвинув ширшу й систематичну діяльність. Треба зазначити, що й попередними роками такі програми передавалися головно через стацію Албертійського університету СКУА. Ще в 1928 р. хор Юрія Гассана співав через радіо кілька разів. Були й інші виступи. Однак того року зроблено зарядження для передач програм найсильнішою радіо-стацією в Едмонтоні, CJCA, раз в тиждень через 15 мінут. Дирекція Інститута рішила, що

всі програми мають бути високої артистичної й освітної вартости. Артистичну сторону доручено п. Петрові Павушеві, а для освітної частини вибрано окремий комітет, обовязком якого було критично переглянути кожну програму щодо її змісту та якости. Членами такого комітету були пп. о. Є. Д. Грицина, П. І. Лазарович та Ілля Киріяк. В кожну програму мала входити коротка промова визначнішого члена орґанізації СУС. Було на цілі познайомити ширший загал з працею Інститута зокрема та з ідеольоґією СУС взагалі. Особливу увагу звернено на молодь і на програму Союза Української Молоді в Канаді (СУМК). Такі програми з малими перервами продовжувалися через цілий шкільний рік і здобули собі широку публику й популярність.



Петро І. Лазарович,

по фаху правник, управитель Інститута в роках 1927—1932. Під його управою життя в Інституті розвинулось було до більшої живучости як колибудь передтим.



Петро Василишин,

по фаху учитель, управитель Інститута в роках 1932—1934, а потім кількалітний секретар Дирекції Інститута.

Вони принесли значну користь для орґанізації СУС в Алберті, а зокрема поширили добре імя Інститута. З нагоди таких програм Будівничий Комітет порушував також справу будови нового Інститута.

На річному зїзді членів Інститута, що відбувався 31-го грудня, 1938 р., і 1-го та 2-го січня, 1939 р., справа будови нового Інститута була піддана окремій дискусії. Справу реферував д-р Іван Верхомин, голова Комітету. Він порушив головніші питання й труднощі, що Комітет мав перед собою, про які згадано попередно. По рефераті вивязалася ширша дискусія, по якій п. Семенюк поставив внесок, щоби новий Інститут був суто релігійного характеру і маєтком Української Православної Церкви в Канаді. Внесок цей піддержав п. Петро Зварич.

Коли піддано його голосуванню, то лише один голос заявився проти нього. Дальше, зїзд рішив, щоби Будівничий Комітет функціонував дальше, лише з тою зміною, щоби п. Петро Зварич заняв місце п. Гриця Тижука, що виїхав до східньої Канади. Комітет побільшено. Додано до нього панну Йоанну Маґеру, довголітню „бурсачку" й абсольвентку Албертійського університету. Та на ділі цей зїзд справу будови не посунув вперед. Комітет одержав інструкції продовжувати працю й конкретизувати свої пляни. В дійсности справа будови лишилася була в стані більшої непевности, як попереднього року. Про це свідчить і те, що на цьому зїзді не перепроваджено збірки на будову нового Інститута, а лише на працю „старого" Інститута. Збірка принесла около $600. Учасники зїзду мали підставу розійтися з цього зїзду з враженням, що справа нового Інститута ще не була стільки скристалізованою навіть в засадничих питаннях, щоби можна було негайно приступати до будови. В додатку, міжнароднє положення в Европі вказувало, що наближається нова воєнна заверюха. У виду того більшість членів були тої гадки, що спішитися з таким великим й відповідальним ділом не було б розумним кроком.

Згаданий зїзд був успішним під кожним зглядом. Делеґатів й учасників було несподівано велике число. Фінансовий звіт Інститута вказував на дуже вдоволяючий матеріяльний стан. Чистого приходу було около $700 і не було жадних поважних і наглих довгів. Студентів в Інституті було поверх 50. Зїзд припоручив дирекції поробити деякі більші поправки в будинку.

Головним промовцем і гостем на зїзді був полк. Володимир Кедровський, бувший член Української Центральної Ради й інспектор Армії Української Народньої Республики. Він приїхав з Ню Йорку на спеціяльне запрошення СУС і дирекції Інститута. На зїзд зробив він сильне й добре враження своїм широким знанням української справи й міжнародних відносин взагалі. По зїздах полк. Кедровський виголосив ряд відчитів в ріжних українських осередках в Канаді. Він виступав, як гарячий оборонець демократії та як завзятий ворог диктатури, а головно націзму й фашизму. Широко цитувала його анґлійська преса. Його виступи так на зїздах СУС, як і в інших місцях Канади надавали здоровий напрям українській публичній опінії в час, коли серед нашого громадянства вешталися обожателі ріжних „ізмів".

11. На порозі великих світових подій.

В роках 1939 і 1940 Інститут не розвинув ширшої громадської праці, що заслугувала б на особливу увагу. В головній мірі діяльність дирекції й ректора звужувалася до виконування щоденних адміністративних обовязків. Направа будинку, стягання залеглих довгів, пошукування за новими студентами підчас літніх вакацій, вдержування літ-



Студентський кружок А. Коцка, при Інституті М. Грушевського, 1932-3.

них курсів музики й українознавства — оце були важніші галузі праці Інститута через два роки. Таке звуження праці не було наслідком байдужности ні з боку дирекції, ні ректора. Було воно, так мовити, наслідком загальних відносин в світі. Як згадано вже, на початку 1939 р. ставало ясно, що нова війна в Европі неминуча. Це мало шкідливий вплив на т. з. громадську працю серед нашого громадянства в Канаді. Загально думали: „Зачекаймо, то побачимо". І справді, як відомо, в неділю, 1-го вересня, почалася нова війна в Европі. Очі всіх свідоміших українців в Канаді звернулися на східню Европу, а особливо на долю наших братів на західно-українських землях. Охота до місцевої праці тут значно підупала. Здавалося, що кожний уважав, що у виду великих подій в Европі наші місцеві справи мусять зійти на друге місце. Там рішалася доля народів на покоління, або й століття. А тутешня праця, мовляв, не буде мати впливу на хід тих подій. В такім настрою відбувався черговий річний зїзд членів Інститута 29-30-31-го грудня, 1939 р.

Головною темою зїзду було питання, якими способами українці в Канаді можуть принести найбільшу поміч Канаді у війні. На цю тему виголошено кілька промов й переведено кілька дискусій. Справи, що дотикали учасників лише як українців, відійшли на друге місце. Не проєктовано ніяких нових плянів праці для Інститута на будуче. Все таки зїзд ухвалив деякі важні й далекойдучі резолюції загально-українського характеру. „Український Голос" так схарактеризував ті постанови зїзду:

„Зїзд приняв кілька важних і далекосяглих постанов та ухвалив резолюції великого значіння. Він постановив покликати негайно до життя центральне репрезентативне тіло, що мало б говорити перед урядом і населенням Канади в імени українського населення Канади; постановив приступити до заснування українського наукового інститута по цім боці океану; ухвалив також довшу резолюцію про відношення українців до Канади та Британської Імперії з приводу теперішньої війни. Резолюція поклала натиск на те, що велика більшість українського населення в Канаді є не тільки вихована, але й вроджена в Канаді, тому для нього не може бути навіть місця для вагання, де йому стояти. Канадійські українці осуджують аґресію і Росії і Німеччини, а надію для українського народу бачать тільки в перемозі Великої Британії й Франції та ідеалів демократії й ширшого співжиття народів."

Рік 1940-ий почався для Інститута тим, що 23-го січня п. Лукіянчук вніс свою резиґнацію з посади управителя, головно з причини непевного стану здоровля. Дирекція не мала іншого виходу, як резиґнацію приняти. Вона мала увійти в силу 31-го серпня, 1940 р. З цим вигринуло знову незвичайно трудне завдання, а саме, знайти відповідного чоловіка на становище управителя, поки почнеться слідуючий шкільний рік. Питання будови нового Інститута відложено на неозначений час. Це видно хоч би з того, що в червні дирекція рішила

відтягнути $400 з будівельного трост-фонду й вложити її у воєнні щадничі цертифікати.

В пошукуванні за новим управителем дирекція стрінулася з короткотревалим щастям. Дня 19-го серпня їй вдалося найняти п. Василя Косташа, довголітнього учителя й директора (принципала) середньої



Студентський кружок А. Коцка при Інституті М. Грушевського, 1934-35 р.

школи в Гейрі Гил, Алта. Вибір п. Косташа викликав загальне вдоволення, бо він абсольвент університету і мав за собою роки успішної праці як учитель і громадський робітник. Дружина його була також висококваліфікованою учителькою. Для помочі йому дирекція найняла п. Петра І. Лазаровича, бувшого управителя, що взяв на себе обо-

вязок вчити деякі предмети з українознавства та навчати співу в Інституті. Також деякі предмети обіцяв вчити місцевий парох Української Православної Церкви, о. Петро Мельничук.

Шкільний рік 1940-41 почався надійно, хоч з меншим числом питомців, як в кількох попередніх роках. Та скоро знову виринув старий клопіт. Вже 21-го жовтня з особистих причин п. Косташ вніс свою резиґнацію з посади управителя. Дирекція уважала його причини слушними і з жалем приняла його резиґнацію, що мала увійти в силу від 1-го грудня. На місце п. Косташа дирекції пощастило дістати п. Іллю Киріяка, довголітнього педаґоґа й широковідомого в Канаді письменника та автора повісти „Сини Землі". А що п. Киріяк був занятий своєю приватною працею, то довго вагався. Остаточно погодився виконувати обовязки управителя тимчасово, тобто до часу, поки дирекція знайде чоловіка, що зможе віддавати весь свій час справі Інститута. Як показалося, то на такого чоловіка треба було чекати майже два роки. Через весь той час п. Киріяк точно, совісно й успішно виконував свої обовязки в Інституті.

Річний зїзд членів Інститута, що відбувався 27, 28, і 29-го грудня 1940 р., зібрав велике число членів і прихильників. Числом й настроєм це був один з більших зїздів. З мистецького боку на особливу увагу заслугує вистава оперетки „Вечерниці" П. Ніщинського. Перший раз в історії міста Едмонтону ця милозвучна й незабутня оперетка була відіграна в супроводі гарної орхестри, з великим і добірним хором й майстерно приготованим балєтом та з добірними сольовими силами. Співацьку частину оперетки приготовив п. Петро І. Лазарович, орхестральну приготовив п. Володимир Головач, скрипак і абсольвент Віденської Консерваторії, а балєт вивчив п. Амброзій Головач, піяніст і також абсольвент Віденської Консерваторії. Цілою виставою провадив п. Волод. Головач. Треба згадати, що обидва брати Головачі — це родовиті канадійці-едмонтонці. Ця вистава стягнула на зїзд велике число наших молодих учителів, студентів і професіоналістів з ріжних частей провінції і взагалі велике число тих, що люблять музику.

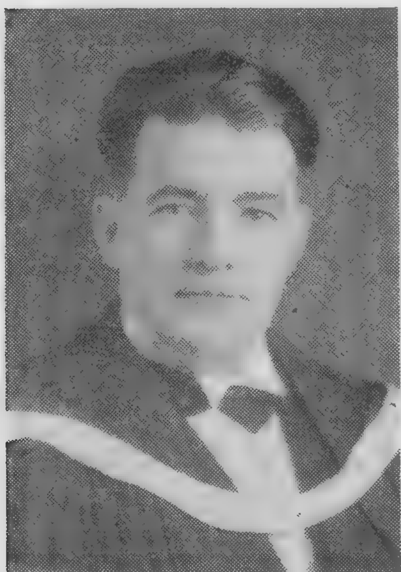
Як минувший, так і цей зїзд вже не порушував справи будови нового Інститута з відомих вже причин. Ця справа з кожним роком відходила дальше в сферу непевности. Зо звіту управителя показалося, що з Інститута користало дуже мале число питомців, а саме 17 хлопців і 15 дівчат. У виду такого положення дирекція була примушена завести сувору ощадність у всьому, аби покрити необхідні видатки. Було ясно всім, що війна в Европі положила дуже тяжку руку на працю і добробут Інститута.

Як минувшого року, так і тепер зїзд звернув головну увагу на справи й працю, що були тісно й безпосередно звязані з війною, і на нашу участь у воєнних зусиллях разом з іншими громадянами Канади. На цю тему виголошено дві головні промові. Адвокат Я. В. Арсенич, секретар Комітету Українців Канади, говорив на тему: „Завдання

спільного фронту". Адвокат Юліян Стечишин, голова СУС, говорив на тему: „Орґанізаційна праця в часі війни". Були й інші короткі промови та дискусії на ту саму тему. І зїзд ухвалив ряд резолюцій в дусі згаданих промов.

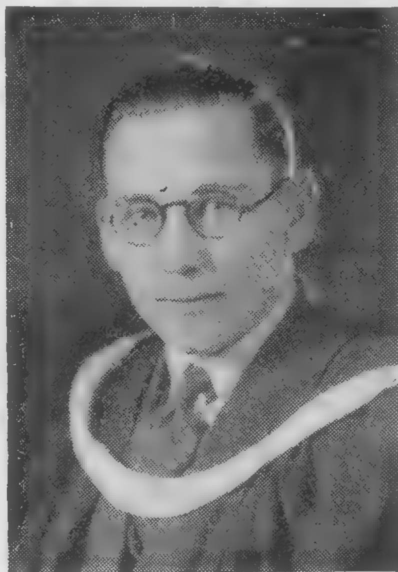
Загальна збірка на працю Інститута принесла $356.

Рік 1941-ий зазначився в історії Інститута хіба тим, що матеріяльні недостатки відчуто сильніше, як за попередних років. А це сильно відбилося на долі Інститута. І наслідком цього студентів в Інституті було мале число. Отже Інститут фінансово себе не оплачував і дирекція мусіла бути приготована на поважний дефіцит при кінці року. Свідомість такого стану ограничувала культурно-освітну працю Інститута до мінімума. В додатку до цього всього, надзвичайно зливні



Ізидор Ґорецький, Б.А., М.А.,

бувший посол пров. Алберти, інспектор шкіл, тепер офіцер в летничій армії, був управителем Інститута в 1935—1936 р.



Іван П. Зварич,

по фаху інжінер і учитель, управитель Інститута шкільного року 1934—1935.

осінні дощі або прямо понищили багато збіжжа на полях, або не дали нагоди змолотити його перед снігом. І було це додатковим і тяжким ударом для Інститута.

Серед таких настроїв і матеріяльних відносин відбувся річний зїзд, членів, в днях 27 і 28 грудня, 1941 р. На щастя на зїзд приїхало несподівано велике число членів і прихильників Інститута. Велика більшість з них це була молодь. Були це учителі, старші студенти, молоді професіоналісти й велике число фармерської та робітничої молоді. Велике число з них були делеґатами від своїх місцевих орґанізацій. На велику радість зїзду, велика більшість всіх привітів була виголошена молодими людьми. Це викликало великий підйом духа цілого зїзду.

Проте матеріяльний стан Інститута не викликав захоплення. Секретар зїзду записав такий уступ зо звіту голови дирекції за 1941-ий рік:

> „Праця Інститута, або й роля на культурно-освітнім полі починає дещо підупадати через деякі причини, над котрими в теперішний час не маємо контролі. В теперішні непевні часи трудно виробити далекосяглу програму, отже загально заінтересовання трохи занепадає."

Зо звіту управителя, п. Кіріяка, виявилося, що на початку шкільного року записалося до Інститута всього 26 студентів, але до кінця року залишилося лише 22. Дальше п. Киріяк вказував, що в останніх кількох роках дуже великий відсоток студентів не перебуває в Інституті довше, як один рік. Тому значно тяжче приходиться розвинути яку будь національно-культурну працю серед питомців, як попередньо, коли студенти перебували в Інституті по кілька літ підряд. Дальше вказував, що багато дітей багатших, хоч і національно свідомих родичів мешкають по приватних домах, за повною згодою своїх родичів, лише тому, що там мають більше вигід і свободи, як може дати Інститут. Остаточно, дуже некорисно відбивалося на Інститутові саме його положення в північній частині міста, далеко від університету й середних шкіл. Зрештою, це кожного року відбивалося шкідливо на долі Інститута.

Тому на цьому зїзді знову було піднесено питання продажі старого будинка Інститута. І по довгій дискусії зїзд ухвалив таку резолюцію:

> „Що дотеперішний час є найвідповідніший для продажі реальностей, отже рекомендується для нового заряду продати будинки Інститута, як буде відповідний купець, за найліпшу ціну, яку можна одержати, і заряд повинен негайно робити старання набути відповідніше місце."

(Та в осени 1942 р. повища резолюція оставалася ще невиконаною).

Загальна збірка на дальшу працю Інститута принесла вдоволяючу суму — $491, з чого більшу частину зложила молодь.

В році 1942-ім, до часу написання цеї історії Інститута, заслугує на увагу хіба зміна управителя. Як вже було згадано, п. Киріяк приняв обовязки управителя під умовою, що буде їх сповняти лише до часу, поки дирекція знайде іншого чоловіка, з відповідними кваліфікаціями. І такого чоловіка знайдено на весні, 1942 р. Ним є п. Михайло Маґус, з Гефорд, Саскачевану. Це є довголітний питомець Інститута ім. Петра Могили в Саскатуні та широковідомий й успішний учитель в Саскачевані. Вже в студентських часах відзначався в першу чергу своєю діяльністю в студентськім Кружку „Каменярі", а також своєю лагідною вдачею й добрим змислом гумору. Скінчивши середню школу й учительський семинар, став учителем. Скоро потім одружився з учителькою, панною Стефанією, з відомої родини Вавринюків, в околиці Кридор, Саск. За довгі роки своєї учительської праці обоє вони брали

провідну участь в просвітнім та церковнім житті тих громад, серед яких приходилось їм жити й працювати.

Дирекція Інститута ухвалила приняти п. Маґуса на становище ректора-управителя на своїм засіданню 7-го квітня, 1942 р. Того самого дня п. І. Киріяк вручив свою резиґнацію зо згаданого становища й

Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1936—1937-го року.

знову вернувся до своєї письменницької праці й приватного життя.

Коли пишуться ці рядки, Інститут знову приготовляється зустрічати нових питомців в надходячому шкільному році. Є виглядн, що Інститут буде переповнений студентами, але переважаюча більшість з них це будуть дівчата, бо велике число молодих хлопців пішли спов-

няти свій військовий обовязок супроти свого рідного краю — Канади.

Закінчуючи оцей короткий огляд праці Інститута, не від речі буде на цьому місці хоч коротко згадати про загальне відношення мешканців-громадян міста Едмонтону до Інститута через увесь час. Таке відношення завсіди було щире, прихильне й корисне. В місті Едмонтоні завсіди було велике число членів Інститута. Між ними були високо-патріотичні одиниці, що зложували на його потреби великі жертви. Про двох з них, пп. Дмитра Пронюка і Юрка Лазарука, вже була довша згадка. Але були й інші члени, що цілими роками виказували велику жертвенність для Інститута. Були роки, коли Інститут знаходився в болючо-прикрих матеріяльних обставинах. І звичайно це були часи, коли було дуже тяжко збирати які будь жертви на його працю серед його прихильників, фармерів і робітників поза Едмонтоном. І саме в такі прикрі хвилі едмонтонські члени завсіди рятували справу Інститута своїми жертвами. В таких випадках звичайно устроювали ріжні публичні підприємства, наприклад, обіди, представлення, концерти, базарі, теґ-дейз, коляди, тощо, що приносили конечні фонди для Інститута.

На окрему згадку заслугує жіноцтво Едмонтону, тобто жінки й дочки членів і прихильників Інститута. Особливо велику працю виконувало жіноче товариство при Українській Православній Церкві св. Івана. Членки згаданого товариства своєю працею в звязку з обідами підчас загальних зїздів Інститута, участю в ріжних театральних виставах, концертах, базарах, колядах, тощо, давали значну й постійну піддержку Інститутові.

Зо своєї сторони Інститут віддячувався едмонтонським громадянам тим, що відступав свою велику театральну салю для всяких місцевих підприємств і потреб. Ця саля була для едмонтонців тим, що популярно зветься Народним Домом в громаді. І тому едмонтонці, члени і прихильники Інститута, не потребували будувати собі іншої салі для своєї культурно-національної праці в місті. Такі дружні відносини ніколи не переривалися й були дуже важним чинником в підношенню культурного рівня едмонтонської громади.

12. Загальна оцінка праці й осягнень Інститута.

Прочитавши оцей перегляд зовнішного життя та праці Інститута, читачеві тяжко може бути виробити собі належний погляд про розмір, інтензивність і пляновість його культурно-національної праці та про важність його ролі в історії освітнього й національного розвою українців в Алберті взагалі. Щоби такий погляд виробити, то конечним є хоч коротко розглянути його працю, що найменше з таких точок погляду:

1. Роля Інститута в поширенню вищої шкільної освіти серед української молоді в Алберті.



Відділ СУМК, ч. 62, ім. Софії Галечко (в Едмонтоні, 1936 року),
зформований з питомців Інститута і студентів-міщан. Відділ зайняв частинно місце студентського кружка А. Коцка, що задержаний був і вів свою постійну роботу в Інституті між питомцями, а сам відділ був під доглядом довголітного питомця Інститута, тодішного Ґенерального Провідника СУМК (7-ий зліва, в другому ряді), Івана Н. Дікура, теперішного правника в Веґревил, Алберта.

2. Роля Інститута в напрямку розбудження національної свідомости серед своїх питомців зокрема, і серед української молоді в Алберті взагалі.

3. Роля Інститута в напрямку розбудження національної свідомости й жертвенности серед старшого українського громадянства в Алберті.

4. Роля Інститута в поширенню серед не-українського громадянства в Алберті відомостей про українців, українську минувшину, мову, літературу, церкву, пісню, мистецтво, звичаї та його національно-культурні цінности взагалі, а зокрема про його визвольні змагання в Европі.

От про це все тут коротко поговоримо.

1. З відозв, що були опубліковані в наших часописах з нагоди заснування Інститута в 1918 р. і що були цитовані на початку цеї розвідки, бачимо, що головною ціллю основателів Інститута було стягнути якнайбільше число фармерської молоді до середних шкіл в місті Едмонтоні. Це була льоґічна мета, бо людей з високою академічною освітою тоді серед українців буквально не було. Отже тому в одній з тих відозв, ініціятори Інститута поставили дуже практичну й високу мету перед очі нашого загалу в Алберті в таких словах:

„Хай кождий український фармер і робітник пішле що найменше одну свою дитину до вищої школи."

Цю саму ідею голошено тоді всюди по Канаді в більше відомих словах: „В школі наша будучність". Але ясніше, сильніше й практичніше не можливо було її схопити в словах, як це зробила згадана відозва.

Щож зробив Інститут в напрямку здійснення тої ціли за 25 років свого існування? В додатках до цеї розвідки читач знайде повну лісту хлопців і дівчат, що свого часу були питомцями Інститута, і тих, що хоч не були питомцями Інститута, тобто не мешкали в ньому, то бодай були членами студентського Кружка ім. Адама Коцка, що був складовою частиною й продовженням праці Інститута і був під його безпосереднім впливом і керівництвом. І тому всіх членів того кружка треба уважати духовим продуктом, духовими дітьми Інститута. На лісті бачимо 718 імен. Ця ліста показує нам, що за цілий час свого існування Інститут зєднав під свій моральний і культурно-національний вплив 718 молодих людей в найбільш вразливім періоді їхнього життя. Словами Івана Франка, всі вони „йшли в мандрівку життя з печаттю його духа" і високих ідеалів Інститута. Кожний признає, що це поважне й імпозатне число молоді. Але це число не каже всеї правди. На основі загального спостереження можна відважно твердити, що від 80 до 90 з кожних 100 родин наших фармерів і робітників в Алберті до нині дали або дають що найменше одній своїй дитині спромогу скінчити середню школу („гай скул") або університет. Дуже трудно бу-

ло б числами доказувати, що Інститут безпосередно досягнув і вплинув в тому напрямку на кожну таку родину. Та фактом є, що в перших кількох роках існування Інститута майже кожний фармер і робітник, (крім людей, що мешкали в Едмонтоні), що посилав свою дитину до середньої школи в Едмонтоні, приміщував її в Інституті. Інститут був



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1936-1937 року.

першим, що запалив смолоскип вищої освіти серед нашого громадянства в Алберті. І вже 25 років цей смолоскип ясно горить, далеко видніє і своїм світлом вказує нашій молоді шлях до вищої освіти, до кращого життя. Заслуга Інститута в тому, що, спонукавши одну родину в даній місцевості післати свою дитину до середньої школи, він лишав примір, за яким скорше чи пізніше пішли десятки родин. З ріжних

причин не всі вони давали своїх дітей під моральний догляд Інститута. Проте Інститут посередно був тим впливом, тою рукою, що збудила їх зо сну й показала їм велику вартість вищої освіти в життю. В цьому саме є непомірна заслуга Інститута. Пізніше заложено й інші подібні Інститути, чи то наслідком конкуренції, чи доброго приміру. Все ж таки Інститут ім. М. Грушевського був піоніром на цьому полі.

А тепер зупинімося коротенько над питанням: наскільки сповнилося бажання основателів Інститута дати нашому загалові в Алберті свій власний провід, своїх фахових людей (професіоналістів), своїх торговців, те, що ми звичайно називаємо, не дуже влучною назвою, інтеліґенцією.

Оскільки авторові вдалося прослідити, на які саме професії чи заняття поділилися в своїм життю всі бувші питомці Інститута й члени студентського Кружка ім. А. Коцка, то виходить така картина:

Абсольвентів ріжних університетів (лікарів, адвокатів, дентистів, аґрономів, ітп.)	76
Учителів (бувших і теперішних)	120
Курси стеноґрафії	79
Торговців (бизнесменів) в ріжних галузях торговлі	64
Фармерів в ріжних галузях	85
Інші заняття	200
Невідомо	94
Разом	718

З того числа в загально канадійському життю відомі такі:

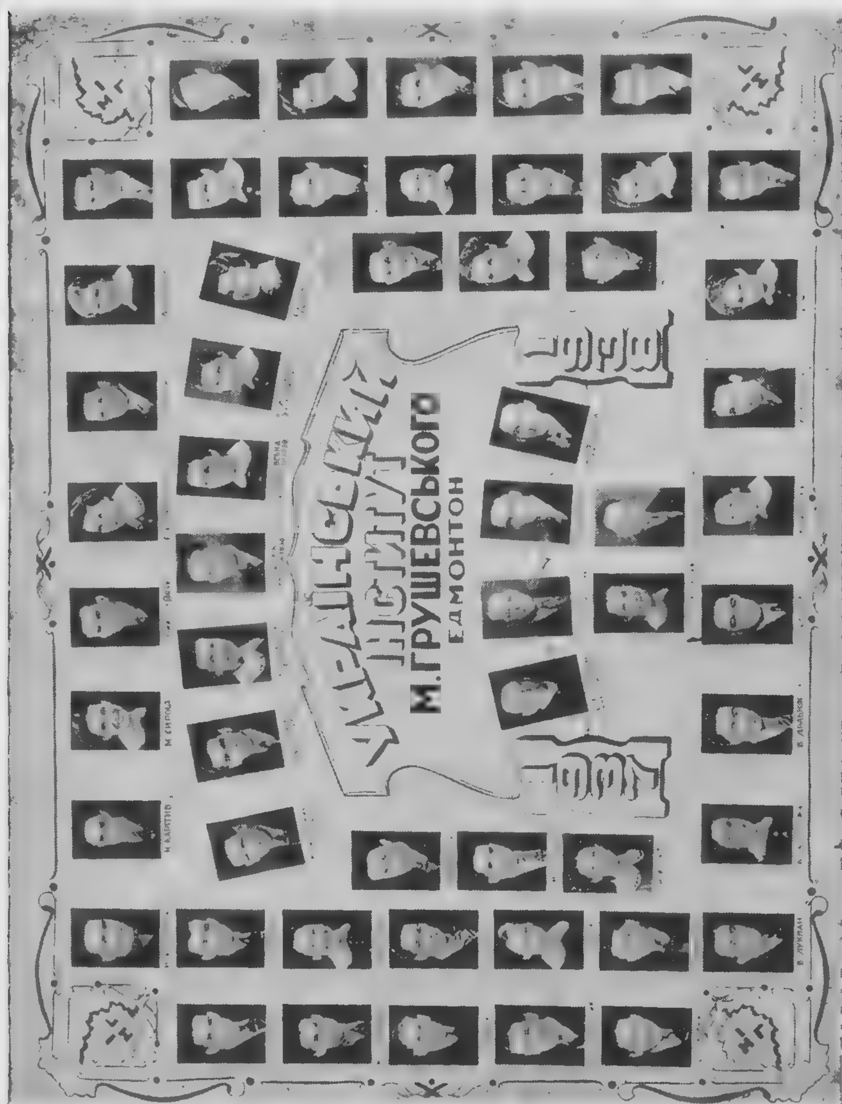
Михайло Лучкович, В.А., перший посол-українець до федерального парляменту в Оттаві.
Петро Міськів, М.А., бувший посол до албертійського сойму.
Дмитро Попіль, посол до албертійського сойму.
Василь Томин, посол до албертійського сойму.
Григорій А. Косташ, В.А., інспектор державних шкіл в Алберті.
Олекса Чарнецький, В.С.А., провінціональний аґроном в Алберті.
Іван В. Гуцуляк, В.А.В.Е., директор вищої школи.
Іван П. Зварич, Б.С.Е., інжінер-будівничий.
Іван Дікур, В.А., Л.Л.Б., адвокат.
Дмитро Кобильник, Б.С.Е., електро-технік.
М. Д. Шемелюк, Б.С.А., провінціональний аґроном в Алберті.
Павло Закус, Д.Д.С., дентист в Винніпеґу, Ман.
Павло Гуцуляк, Д.Д.С., дентист в Торонто, Онт.
Іван Вацик, М.Д., лікар в Форт Віліям, Онт.
Іван Пилипюк, М.Д., лікар в Гемилтон, Онт.
Михайло Бойкович, Д.Д.С., дентист, в Саскатуні, Саск.
Никола Д. Голубіцький, М.Д., лікар, Редвей, Алта.
Юрій Е. Драґан, М.Д., лікар, в Саскатуні, Саск., перший посол-українець до саскачеванського сойму.
Іван Верхомин, М.Д., лікар, в Едмонтоні, Алта.
Михайло Сиротюк, М.С. (Саєнс), домініяльний аґроном.
Микола Стринатка, В.СчА., провінціональний інспектор з обсягу молочарства в Алберті.

Василь Мойсей, B.C.A., провінціональний інспектор публичної санітарности в Алберті.

Мик. Николайчук, B.C.A. (Алта.), М. А., професор-помічник при МекДоналд університеті в Монтреалі.

Федор Маґера, Б.С.А., провінціональний аґроном в Алберті.

Йоанна Маґера, B.C. (Ек.), інструкторка в Албертійському університеті домашнього господарства.



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1937-1938 року.

З повищої статистики видно ясно, що нема ні одної важнішої життєвої ділянки в нашім канадійськім життю, в якій питомці Інститута не занимали б значного й гідного місця. Який поважний здобуток за короткий час 25-ох років! На щастя, переважна більшість з осно-

вателів Інститута ще нині живе й може радіти світлими наслідками свого великого народнього діла.

2. Розбудження в нашої молоді національної свідомости й самопошани було одним з головних завдань орґанізаторів Інститута. Коли заглянемо знову до згаданої відозви, то побачимо, що там про це написано так:

„Та не штука післати дитину до міста до школи. Треба подумати . . . щоби та дитина не забула за свого батька, за свою матір, за свій нарід і за свою віру". І люди, що кермували долею Інститута на протязі 25-ох років, держали цю ціль ясно перед своїми очима.

Перші питомці Інститута це були без виїмку діти або наших фармерів, або робітників. І справедливість вимагає сказати, що велика більшість з них не були настільки національно свідомими, щоби могли своїм дітям защепити хоч початкові засади національного світогляду. Тому Інститут, діставши таких дітей під свою опіку, мусів починати систематичну працю над їх національним освідомленням від самих основ. І якими саме методами провадилася така праця?

Декому може дивно стане, коли скажемо, що першою розбудителькою національної свідомости серед нашої молоді так у нашому едмонтонському Інституті, як і по всіх подібних інституціях була наша українська народня пісня. Любов до пісні й до музики взагалі глибоко вкорінена в душі нашого народу і є його відзначаючою характеристикою. І тому майже всі студенти й студентки, що приходили до Інститута, вміли співати хоч по кілька народних пісень. І так милозвучна народня пісня, чи то про козака, „що любив три дівчиноньки" в один час, чи то про Сагайдачного, що „проміняв жінку на тютюн та люльку", яку заспівав ректор з новими, несмілими бурсаками по першій вечері, ставала першою лекцією українознавства. І так вчилися бурсаки пісню за піснею. А з тим западала їм в серця і краса мови пісень і туга за славною минувшиною нашого народу. В тих піснях, як писав поет Олесь, „стогнали його муки, тремтіли роси його сліз".

Від народньої пісні переходили звичайно до формального хорового співу і до науки гри на ріжних інструментах. За цим слідували перші, скромненькі, концерти-вечерки, на яких „бурсаки" співали хором під проводом ректора чи якого старшого „бурсака"-диріґента. На цих вечерках старші питомці, що вміли читати по українськи, деклямували деякі українські вірші. Звичайно в програму такого концерту входив короткий відчит на тему взяту з нашої історії. І такі вечерки-концерти будили національну свідомість і серед студентів і серед ширшого громадянства, що приходило слухати їх. Ось такі були скромні початки праці серед питомців Інститута.

Дальшим і важнішим кроком були формальні курси українознавства, що їх орґанізовано в Інституті кожного року. В такі курси входила історія України, література, граматика й правопис, ґеоґрафія



Хор Інститута ім. М. Грушевського в Едмонтоні, під управою п. Петра А. Пауша, 1937—1938 р.

Цей хор передавав майже два роки два рази в місяць програми через Радіо-стацію Сі-Джей-Сі-Ей в Едмонтоні, кожний раз з короткими промовами з обсягу національно-освітного виховання в Інституті.

України, тощо. Такі курси вчив звичайно ректор при допомозі старших студентів, і часто й при допомозі старших громадян зпоза Інститута. Студенти ділилися на кляси не відповідно до їх віку, а скорше відповідно до їх знання української мови та тих предметів, що входили в даний курс.

У звязку з цею працею треба памятати, що Інститут мав дуже мало часу для виконування своїх завдань. Всі питомці вчащали до ріжних державних шкіл, в яких наука тривала від години 9-ої рано до 4-ої по обіді. Отже для своєї праці Інститут мусів використовувати тільки той час, в якім студенти були вільні від шкільної праці. На ділі це значило, що Інститут мав для своєї праці час від 5-ої години до 6.15 і від 7-ої до 8-ої вечером через 5 днів в тижні та цілу суботу й неділю. Очевидно, часу було дуже мало, тож треба було його систематично використовувати.

При кінці цеї розвідки читач знайде цікавий матеріял (додатки), з якого побачить, яку систематичну, основну та всеобіймаючу працю виконував Інститут, щоб познайомити своїх питомців з ріжними культурними цінностями свого народу, — з його історією, літературою, мовою, церквою, музикою, природними багацтвами, визвольними змаганнями, тощо. Звертаємо особливу увагу на такі додатки:

Додаток ч. 1 є зразок програми навчання на рік 1930-31. З нього читач побаичть, яких саме предметів з обсягу українознавства вчилися питомці в даних клясах, який матеріял входив в даний курс, і на які кляси ділилися студенти. Додаток ч. 2 показує тижневий поділ годин навчання. З нього читач побачить, скільки часу присвячувалося ріжним предметам і нащо саме зверталося найбільшу увагу студентів. Він показує також, які вчительські сили були даного року. Додатки від 3 до ч. 13 є точні копії питань, на які питомці відповідали на (писаних) іспитах з предметів в ріжних роках. Ми ограничилися лише на кілька зразків на те, щоб дати читачеві поняття, якого широкого, основного й точного знання вимагалося від питомців з кожного предмету.

Для більшої заохоти до праці на полі українознавства так Інститут, як і деякі приватні громадяни кожного року призначували грошеві премії за найкращий попис в таких іспитах. І, загально сказавши, ця праця давала прекрасні результати. Велике число з тих питомців, що були взірцевими учениками в предметах українознавства, є нині гарними промовцями в українській мові та залюбки читають українську літературу. Один з них, Ілля Киріяк, вже навіть здобув собі поважне імя як письменник-новеліст повістю „Сини Землі".

Як вже було згадано, хоральний спів і гра на інструментах завсіди становили важну ділянку праці Інститута. Найкращі хори, що були в місті Едмонтоні, через довгі роки складалися головно з питомців Інститута й членів студентського кружка при ньому.

В додатку до формальних лекцій з обсягу українознавства упра-

вителі Інститута заохочували студентів брати видну участь в ріжних національних святах, маніфестаціях, вічах, зборах, зїздах та інших публичних сходинах, на яких обговорювалися загальні українські справи европейські та канадійські. І все це будувало розумний та повний світогляд у студентів. І в такому світогляді не було місця на вузьку, вперту і пристрасну партійність.

У всій цій праці великі заслуги має згадуваний вже студентський Кружок ім. Адама Коцка. Як відомо, він дав почин до заснування Інститута та постійно існував при ньому як складова й необхідна ділянка його праці. В цьому кружку гуртувалися не тільки всі питомці Інститута, але щорічно належало до нього й поважне число ідейних студентів і студенток, що, хоч з ріжних причин не мешкали в Інституті, то



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1938-1939 року.

Перший ряд, сидять зліва: Мир. Попіль, Марія Комгир, Никола Баран, Анна Рудик, Йосиф Павловський, Анна Іванчук, Василь Лобай, Кася Страшок, Данило Синявський. Другий ряд зліва: Олекса Тхір, Олена Гуцуляк, Ольга Пугач, Анна Овчар, Дмитро Сорохан, Анна Леськів, Леон Романчук, Марія Палинчук, Анна Сливінська, Ірина Мицак, Марія Савка, Леся Гаврилюк, Леся Винничук.
Третій ряд зліва: П. Лесняк, Мих. Максимець, Петро Пухалік, В. Стецько, Василь Юрків, Никола Бартман, Іван Чернівчан, В. Кирстюк, Анна Мойсей, Йосиф Співак.
(8-ро студентів неприсутні).

годилися з його цілями, інтересувалися його працею та самі в ній брали діяльну участь. І їх треба уважати продуктом національно-культурної праці Інститута та зачислити в ряди його культурних робітників.

Остаточно треба підкреслити, що Інститут не забував і про морально-релігійні потреби своїх питомців. Коли повстала в Канаді Українська Православна Церква, то більшість питомців стали прихильниками її — як церкви чисто української. І гурток старших студентів Інститута

зорґанізував перше українське православне богослуження в місті Едмонтоні. Ця відправа відбулася в салі при Інституті й дала почин до заснування Української Православної Громади св. Івана в Едмонтоні, що є нині одною з найбільших українських церковних громад в Канаді. Провідниками в цьому руху були: Михайло Бойкович, Микола Д. Голубіцький, Павло Закус, Іван Верхомин та інші. Всі вони тепер широко відомі серед нашого громадянства не лише в Алберті, але й в Канаді взагалі. Та управа Інститута все держалася засади, що всі питомці повинні вчащати до тої церкви, до якої належать їх родичі, або до якої вони самі бажають належати. І тому кожного року були в Інституті студенти ріжних релігійних переконань і на тому тлі не було ніяких клопотів. Лише релігійної байдужности та атеїзму Інститут ніколи не толерував.

3. Якими шляхами і в якій формі провадилася національно-освідомляюча й освітна праця Інститута серед старшого громадянства в Алберті.

Хто хоч побіжно познайомлений з історією нашого культурно-національного руху в Канаді, знає, що шляхи до тої мети були закидані великими й грізними перешкодами. Хто тільки починав працю на цьому полі, відразу знаходив себе „перед височезною, ґранітною скалою" національної несвідомости й байдужности. Коли візьмемо під увагу жалюгідний стан в цій ділянці в рр. 1917-18; коли пригадаємо, що ще навіть в 1921 р. урядова статистика записала лише около 60,000 українців в Канаді, хоч їх було три або чотири рази більше; що свідомі українці були ще тільки острівцями серед моря русинів, австріяків, ґаліціянів, буковинців, малоросів, тощо, то аж тоді зрозуміємо, яка велика праця чекала того маленького гуртка людей, що орґанізували Інститут. Ці люди були великі лише відвагою, духом, любовю до свого меншого брата і горіли бажанням помогти йому віднайти тут, на вільній землі, свою особисту й народню гідність та самопошану. Таке було поле праці. Та якими шляхами йшла праця на ньому?

В початках праця мусіла починатися й спиратися на особистих стрічах. Основателі й директори Інститута часом одинцем, а часом по кілька разом виїздили час до часу в гості до надійного фармера або робітника і переконливою розмовою старалися зробити з него прихильника Інститута та жертводавця на потреби освітної праці. Ця метода показалася дуже успішною. За рік-два Інститут зєднав собі поважний гурток людей з ріжних закутин Алберти, які глибоко зрозуміли й цінили його завдання і час до часу складали поважні жертви на його потреби. Були це в першу чергу люди, що читали „Український Голос" і були перейняті його ідеями. Одним з таких осіб був вже згаданий і тепер покійний Іван Мельник, бувший фармер, що перший зложив $200 на ціль Інститута. Число таких меценатів постійно зростало. В цей спосіб віднайдено велике число людей серед нашого фармерства й робітництва, що до того часу нічим не визначалися в

громадськім життю, але які, перенявшися ідеями Інститута, викликали подив і глибоку пошану до себе великою ідейностею та жертвенностею. Ліста членів і жертводавців, що додана до цеї розвідки, показує цих людей. Їм наша молодь в Алберті винна великий довг вдячности.



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1939-1940 року.

До поширення ідей і праці Інститута не мало причинилася й наша українська преса. Найбільше в тому напрямі зробив „Український Голос", що виходить у Вінніпеґу. Але велику й корисну працю зробили також і ті часописи, що колись видавалися в Едмонтоні, головно ті, якими кермував наш піонір-редактор і журналіст, Тома Томашевський.

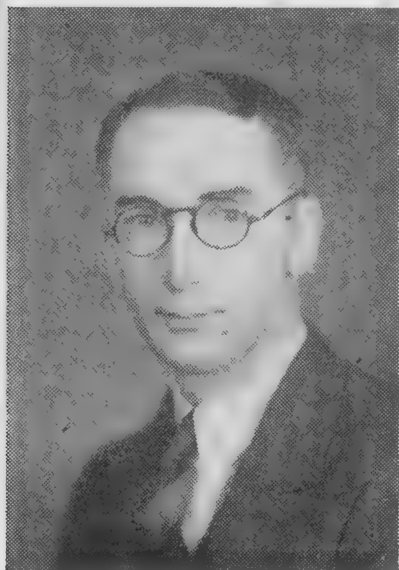
Важним чинником для поширення національної свідомости й жертвенности були й окремі орґанізатори, що їх Інститут час до часу анґажував для своєї праці. Вони в першу чергу скликали більші гуртки людей чи то до більшої хати, чи до школи в даній місцевости на відчити-промови. Такі відчити звичайно починалися деякими згадками з української історії та переходили до справи Інститута, його цілей, а кінчилися закликом за грошевими жертвами на його працю. Дальше, орґанізатори використовували всякі забави, весілля, хрестини, храми, тощо, на те, щоби при таких нагодах пригадувати загалові про завдання й потреби Інститута та про конечність вищої освіти для молодого покоління. І всі ці методи збільшували число прихильників і жертводавців Інститута. З головнійших орґанізаторів були такі: Ілля Шклянка, С. Б. Микитюк, Іван Гринчишин, Петро Зварич, Юрко Сиротюк, Іван Паснак, Іван Верхомин, Ілля Мазуркевич і Йосиф Ясінчук.

Великим кроком вперед і сильним чинником в розбуджуванню та поширюванню національної свідомости, жертвенности і самопошани серед нашого загалу в Алберті були народні зїзди, що їх почав скликати Інститут невдовзі по своїм заснованню. Про деякі з цих зїздів ми вже згадували. Тому можна б хіба те додати, що вже від 1919 р. такі зїзди членів Інститута та його прихильників стають щорічним явищем. Та роля й значіння їх ще й досі якслід не висвітлена і не встановлена. На це потрібно окремої й широкої розвідки. Можна, однак, без вагання сказати, що значіння таких зїздів не можливо перебільшити.

В кількох перших роках зїзди Інститута тривали всього один день і були лише діловими й формальними зборами членів-шеровців Інститута. Та скоро показалася потреба розширити їх зміст і характер і продовжити на два, а згодом і на три дні. З кожним роком такі зїзди ставали більш популярними й стягали все більше людей з фармів та містечок цілої Алберти. Промовцями на таких зїздах були звичайно найкращі наші бесідники не лише з Алберти, але й з інших західних провінцій. Що більше, коли було можливо, то дирекція Інститута запрошувала визначних бесідників навіть із Зєдинених Держав. В програму зїзду входили не лише ділові справи Інститута, але й всякі справи та питання, які дотикали учасників як канадійських горожан і як українців. Отже обговорювалися на зїзді справи національно-політичні (український визвольний рух в Европі), політичні (канадійські), просвітно-виховавчі, економічні, соціяльні й релiґійні. Взагалі програма зїзду обіймала повноту нашого життя в Канаді, як канадійців і як українців.

Зїзди часто порівнювано до засідань парляменту державного народу. Це порівнання влучне, але не повне, не достаточне. Такі зїзди були заразом освітно-виховавчими курсами для самих учасників. Через три дні добірні бесідники-лектори читали наперед приготовані

лекції-промови з вищезгаданих ділянок нашого життя. Такі зібрання були більше подібні до популярно-народних університетів, як до парляментів. Зїзди не лише вчили, тобто подавали інформації, але й формували та виховували характери, впливали на зміну поглядів, пробуджували в людей дрімаючі пориви до взнеслих, гідних діл. Сотки, а може й тисячі наших земляків ніколи були б не віднайшли своєї особистої й національної гідности без помочі зїздів. Зїзди давали так багато умової поживи і душевного підйому розумним учасникам, що хто приїхав раз, той ставав їхнім щорічним учасником. Знаємо людей, що за 25 літ не оминули ані одного зїзду.



Оніфат Лукіянчук,
управитель Інститута М. Грушевського
в роках 1936—1940.



Василь Косташ, B.A.,
управитель Інститута М. Грушевського
в році 1940.

Додатки ч. 14 і 15, що додані до цеї розвідки, показують повну програму лише двох зїздів Інститута. З них кожний читач може виробити собі погляд на важність і розмір даних програм. Кожний зїзд мав перед собою подібну програму лише з такими змінами, яких вимагав час й обставини.

В інших додатках читач знайде спис жертв, що були зложені нашим громадянством в Алберті на працю Інститута від часу його заснування до 1942 р. А коли візьмемо на увагу, що наше громадянство не належить до багатших громадян цього краю, то загальна сума таких жертв збуджує в нас пошану до себе самих. Вона є мірилом нашої культурности й національної гідности. Це є показчиком того, як ми цінимо освіту й культурні цінности нашого народу. Ці жертви це є найкращий памятник старому поколінню в Алберті. Міг він бути й

більшим та величавішим, але міг бути і багато меншим. Що більше, його взагалі не було б, якби не той гурток людей, що 25 років тому постановив такий памятник здвигнути.

Ось так коротко представляється роля й заслуги Інститута в напрямку розбудження національної свідомости та жертвенности серед старшого українського громадянства в Алберті.

4. Праця Інститута в напрямку поширення серед не-українського громадянства в Алберті відомостий про нас самих, про наші культурні цінности та про український визвольний рух в Европі провадилася головно такими способами:

а) Статтями в анґлійській пресі компетентними одиницями, що кермували працею Інститута.

б) Звідомленнями до анґлійської преси про річні зїзди Інститута, їхню програму, важніші постанови, тощо.

в) Запрошенням визначних анґлійських діячів Алберти до участи в таких зїздах у формі промов на важні питання даного часу.

г) Особистими дискусіями про українців й українську справу в Европі старшими питомцями Інститута із анґлійськими студентами, учителями і професорами.

ґ) Відзначаючим академічним успіхом поважного числа питомців Інститута в ріжних державних школах.

д) Зорґанізуванням окремого студентського кружка під назвою „Прометей" в Албертійськім університеті.

Є факти, які вказують, що Інститут ім. Мих. Грушевського був першим джерелом інформацій про Україну й українців серед наших албертійських спів-громадян анґльо-саксонців, французів й інших.

Коли взяти на увагу, що в часах заснування Інститута, в році 1918, около три чверти нашого громадянства не знало свого національного походження, ніколи про Україну не чуло й нічого про неї не знало, то можна легко уявити собі, що знали про Україну й українців наші албертійські співгромадяни анґлійці й інші. Буквально не знали про нас нічого. Що більше, не лише пересічний громадянин не знав нічого про нас, але навіть в академічних (університетських) колах і державних кабінетах слова „Україна" і „українці" були зовсім невідомі. Знаємо, що в канадійській урядовій статистиці українці, як окрема національна ґрупа, появилися аж в 1921 р. В попередньому переписі людности, в 1911 р., українська народність взагалі не була занотована. Тому слушно каже п. Мирослав Стечишин в своїй брошурці „Союз Українців Самостійників і обєднання українського народу" (Винніпеґ, 1933), що „як тоді (1911) були в Канаді які люди, що признавали себе до української народности, то їх було так мало, що їх не відчислено в окрему ґрупу, а враз з іншими народностями пораховано до „інших европейців". (ст. 1). Такий був загальний

стан в Канаді. Очевидно, не краще малася справа і в провінції Алберті.

Дотеперішні досліди над історією нашої еміграції до Канади виявляють, що перші українські емігранти (Іван Пилипівський і Василь Іліняк) осілися в Алберті. А досліди автора оцеї розвідки дають причини вірити, що Алберта була остання з трьох західних про-



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1940-1941 року.

вінцій, де англійська щоденна преса подала перший раз деякі відомости про Україну й про українців. І з якого джерела вийшли ці перші відомости?

Переглядаючи два едмонтонські щоденники з 20-их років, знаходимо першу коротеньку статтю в „Едмонтон Джорнал" з 12 ве-

ресня, 1919 р., під заголовком "Ukrainia and the Ukrainians". Вон виповняє майже дві шпальті одної сторінки дрібненьким друко На жаль, автор статті не підписаний. Однак тому, що стаття гово рить найбільше про Інститут ім. Мих. Грушевського, а саме про йог заснування, число студентів за два роки і подає спис директорів н 1919-20 рік і тому, що секретарем дирекції був тоді п. А. Т. Кібзеі все те дає підставу вірити, що саме п. Кібзей був автором згадан статті.

Стаття подає початкові відомости про українську історію, ем ґрацію українців до Канади, їхнє розміщення, про освітній рух поступ, про заснування перших „бурсів" в Канаді, а зокрема подає до кладні відомости про заснування Інститута ім. П. Могили в Саскатун Стаття кінчиться згадкою загальних цілей українців в Канаді, що ї автор висловлює так:

> "The aim of the Ukrainians of Canadian descent is to get the bes education they can, to serve the country, and to fulfil the duty o citizenship."

В 1920 р. в тому самому щоденнику з 25-го листопада поміщен звідомлення про зїзд Інститута, що відбувся в днях 23 і 24 того місяця З того звідомлення бачимо, що двома найголовнішими промовцями на тому зїзді були др. Торі, президент Албертійського університету, проф. Іван Боберський, що був тоді в Канаді як спеціяльний відпоруч ник уряду Західньої Української Республики. Промова д-ра Торі об ширно переказана і ми наводимо деякі уступи з неї, щоби читачі по бачили, яку велику вагу мали зїзди в напрямі поширення відомостей про нас провідниками анґлійського громадянства:

> "Dr. Tory of the University spoke next. He said he wished he wa gifted with the talent for speaking many languages so that he could mak himself very clear to the audience. Dr. Tory marvelled at the readines of Ukrainians to speak English, and also at their wonderful facilities fo grappling with abstract questions. Through his acquaintance with Ukra inian students Dr. Tory found them earnest, thoughtful and diligent He then went on to discuss the two greatest institutions in the world, i e the Church in its manifold mission, and also the great institution, the school Dr. Tory congratulated the convention on their stand to better themselve educationally. Owing to the already comparatively large number o Ukrainian boys attending the University, he felt that very soon in pro portion to population there would be many doctors, lawyers, and men an women in all the professions among the Ukrainians. However, Dr. Tory strongly urged on all present that the Ukrainians in this country would not attain to the greatest degree of culture unless they learned thoroughly the language, customs, and constitution of Canada. There will one day be a great race in Canada, which will be an amalgamation of all the races here. It is up to the Ukrainian people to help make Canada a grea country. He concluded his speech by stating that he was always ready to extend a helping hand to Ukrainians in their educational needs."

Від того року (1920) анґлійські бесідники стали важною й неза

мінною частиною програми всіх зїздів, що їх скликав Інститут. Не будемо тут вичисляти поіменно всіх таких бесідників. Однак загально можна сказати, що без виїмку це були люди, що занимали високі становища так в місті Едмонтоні, як і в провінції взагалі, і мали вплив на розвій і напрям громадської опінії. Звичайно запрошувано мейора



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1941-1942 року.

міста, президента університету, прем'єра провінції або міністра кабінету (головно міністра освіти), визначних педаґоґів, економістів, істориків, тощо. Таких людей запрошувано в першу чергу на те, щоби учасники зїзду познайомилися з поглядами провідних осіб на дані питання чи справи. Подруге, запрошувано їх ще й тому, що була надія, що кожний з цих людей заінтересується хоч в загальних рисах з

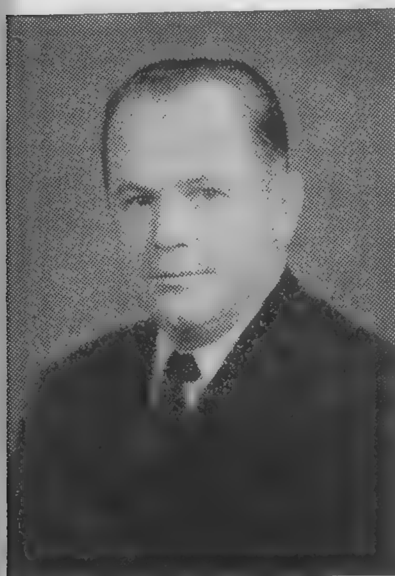
минувшиною, культурними здобутками й політичними змаганнями у країнців в Европі, поки відважиться говорити на українськім Зізд. І в більшости випадків так воно й було. Таким шляхом українці : Алберті здобували собі приятелів і симпатиків серед кращої верств англійського громадянства. З другої сторони англійці, так мовити „відкривали" перед тим невідомих для них українців, ґрупу людей, яки вони до того часу називали, звичайно назвою „форенерз" або „ґал шенз", а часто й багато гірше... Таким шляхом увійшов в близьки контакт з українцями д-р Р. С. Волес, бувший президент Албертій ського університету, а тепер президент Квінз університету в Кінґстон Онт. Д-р Волес є нині одним з найбільших людей науки в Канад Завдяки нашим зїздам він став і щирим приятелем українців та є зна менито познайомлений з нашою минувшиною, з нашими добрими недобрими прикметами, і не раз вже виступав в обороні українців пе ред анґлійськими фанатиками. Таких людей, як д-р Волес, є вже значн число в Канаді, і то завдяки праці наших зїздів і наших Інститут взагалі.

Велику роботу в тому самому напрямку робили звідомлення пр наші річні зїзди, що їх містили анґлійські щоденні часописи. Не бул одного зїзду Інститута, про який не було б такого звідомлення чи го в одному, чи другому едмонтонському щоденнику. В них подавалос інформації не лише про програму зїзду, але й про українську справ в Европі в загальному виді. Такі звідомлення через довгі роки бул одиноким джерелом відомостей про нас для ширшого анґлійськог громадянства — для пересічного читача.

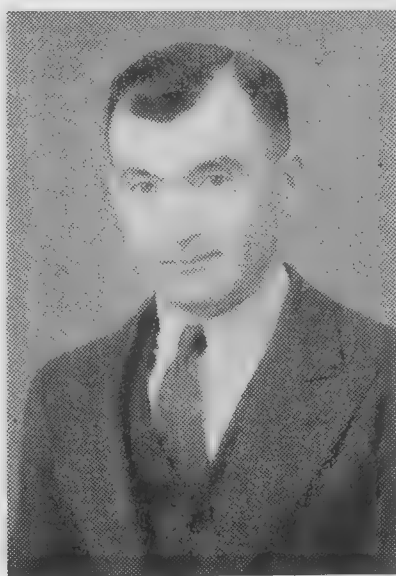
Важним чинником був також особистий, соціяльний контакт пи томців Інститута зо своїми товаришами не-українцями в ріжних шко лах. Інститут дбав сумлінно про те, щоби його питомці були якнай ширше й найдокладніше познайомлені з українською минувшиною і культурними цінностями, та щоби вони були гордими зо свого націо нального походження, а не соромилися його. Та Інститут старався по казати своїм питомцям не лише добрі, але й недобрі прикмети нашог народу. Сліпого, безоглядного національного фанатизму він не толе рував. Даючи такий здоровий, всебічний, але одночасно й критичний національний світогляд своїм питомцям, Інститут робив їх сильними й розумними оборонцями та точними інформаторами про свій нарід се ред їхніх товаришів анґлійського студенства. Таким шляхом велике число нині вже старшого анґлійського громадянства позбулося ще в молодечім віці упередження до українців. Нині вони є вже важним та корисним чинником в процесі творення ріжнобарвної мозаїки кана дійської нації на засадах толєранції, рівности та взаїмної пошани ріж них національних ґруп між собою. І саме здібніші питомці Інститута були тими першими місіонерами, що голосили, часто несвідомо, такі засади в Канаді взагалі.

Дуже важним чинником у витворюванню зацікавлення й пошани

до українців в Алберті зо сторони не-українського населення був і високий академічний рівень, що питомці Інститута рік-річно досягали в своїх студіях по ріжних школах. Велике число питомців було відзначаючими учениками в своїх клясах. Інститут постійно ставив своїм питомцям за ціль бути не пересічними, але першими учениками в своїх клясах. Вказувалося на те, що кожний питомець, що відзначиться серед своїх товаришів в науці, приносить честь не лише собі і своїм родичам, але й цілому українському загалові в Канаді. І тому то велике число питомців здобувало нагороди, стипендії та візначення в середніх і високих школах. Інтелектуальні здібности нашої молоді розбили в пух і прах той впертий погляд деяких громадян Канади, що власти-



Ілля Киріяк,
управитель Інститута 1940-1942 року.



Михайло Маґус,
управитель Інститута 1942-1943 року.

вою прикметою кожного „форенера", між тим й українця, є його інтелектуальна біднота. Попис нашої молоді під тим зглядом дає кожному українцеві велике й належне задоволення.

На завершення, і немов наслідком всіх вищезгаданих чинників, в році 1933-ім питомці Інститута ім. Мих. Грушевського дали почин до зорґанізування при Албертійському університеті студентського кружка під назвою "Prometheus". Членами того кружка стали студенти українського походження згаданого університету. Через кілька літ цей кружок проявляв енерґічну й інтересну діяльність. Одною з його цілей було інформувати своїх членів і їх товаришів не-українців, що приходили на засідання як запрошені гості, про українську визвольну справу в Европі та про культурно-освітний рух українців в Канаді. Також було на цілі витворювати почуття всеканадійської спільности й

дружности серед студентів англійського й українського походження. На жаль, війна, що вибухла в 1939 р., значно ограничила цю важн[ну] працю згаданого товариства.

13. Що і як дальше?

Закінчуючи оцей перегляд початків, розвою й праці Інститу[та], мимоволі стає перед очима цілий ряд питань, що відносяться до йог[о] майбутности, його дальшої праці.

Чи Інститут, як особлива форма нашого культурно-національно[го] руху в Алберті з перед 25-ох років, повинен продовжувати свою діял[ь]ність, чи треба його звинути й замінити іншими інституціями, іншо[ю] формою праці? Як іншими, то якими саме?

Якщо він має продовжувати свою працю, то який повинен бу[ти] майбутній круг, обсяг його праці?

Чи його дотеперішні методи й способи праці відповідають вимога[м] теперішности й майбутности? Чи зміна часу й обставин та зміна в на[]шім світогляді, як канадійців і як українців, вимагають нових засоб[ів] і нових метод?

Взявши це все на увагу, яку будучність можна передбачити дл[я] Інститута?

І багато інших подібних питань можна б поставити.

Безперечно, що на кожне поставлене питання ріжні думаючі люд[и] можуть мати й ріжні відповіди. Та який же наш погляд на порушен[і] питання?

Кожна розумна й безстороння людина, що прочитає оцей начер[к] праці Інститута, погодиться з поглядом, що Інститут має за собою вели[]кі й далекосяглі заслуги на полі нашого культурно-національного відро[]дження в Алберті. Думаємо, що така людина погодиться з поглядом[,] що праця, для якої Інститут був покликаний до життя, ще недокінчена т[а] що цілі, які він намітив для себе в 1918 році, ще й нині є гідні того, щоби до них стреміти. І тому без вагання твердимо, що своєї доте[]перішної праці Інститут не повинен ані переривати, ані припиняти. Навпаки, її треба поширяти, збільшувати, хоч в дечому змінювати [й] удосконалювати. Бож помимо всяких недостач і недомагань, на які можна б легко вказати, все ж таки за 25 років свого існування Інститут був символом й осередком культурно-національного життя та праці для великої частини українського громадянства в Алберті. Без нього трудно уявити собі яку будь успішну працю на полі нашого національ[]ного освідомлення й культурного розвою за чверть століття.

Так, Інститут зробив велику роботу в Алберті. Але скільки нескін[]ченої праці осталося ще й до нині на цьому полі! Скільки в нас є не лише одиниць, але й цілих громад, що ще не віднайшли свого націо[]нального імени і не знають вартости високої освіти в життю! Саме те, що ще й до нині є поважне число українських церковних громад, що



Питомці Інститута М. Грушевського, шкільного 1942 на 1943 рік.

1-ий ряд з ліва на право: Леся Грицюк, Анна Лайбіда, І. Киріяк, пані С. Маґус, М. Магус, управитель, Л. Фарина, Єлена Душинська і Ольга Войчишин. 2-ий ряд—стоять: Мих. Сторняк, Розалія Капач, Славка Цькуй, Стефанія Кобильник, Мир. Хміляр, Гр. Заляцький, Анна Крокош, Марія Галіпка, Ольга Ґавинчук, Н. Охота. 3-ий ряд: Марія Сливінська, Параня Сподарик, Ґеня Пахолик, Єлисавета Жуківська, Р. Фарина, Параня Ісаенко, Анна Ковальська, Ірина Немець, Аделя Міськів. 4-ий ряд П. Яцейко, Веронія Храпко, Д. Павлюк, Маріянна Гуцуляк, Іван Чапа, Анна Підборіжна, Н. Панас, Мир. Кулик.

(Сидять на підлозі Роман і Зенон Маґус)

не належать ні до української православної, ні до греко-католицьк дієцезії, а вперто держаться чужої, російської місії, є сумною пригад кою й доказом, що праця Інститута ще не скінчена. А комунізм сере нашого громадянства в Алберті — це також проти-український рух його також треба викорінювати як бурян з нашого поля. Є ріж підстави вірити, що коли б не праця Інститута за минулих 25 рокі то нині більша частина нашого громадянства в Алберті була б опин лася в большевицькій орґанізації та в російській православній церкв А те, що обидва ці табори не мають перед собою жадної будучност то у головній мірі заслуга тих людей, що кермували Інститутом, і ти що виховалися в ньому.

Тому ще раз кажемо: Інститут не може своєї праці припинят Правда, його працю будуть доповняти інші наші громадські устано наприклад, наша рідна Церква, Союз Української Молоді (СУМК), Ж ноча Орґанізація (СУК) та інші громадські чинники, але замінити йо якоюсь іншою інституцією було б кроком дуже шкідливим. Інститу саме тепер треба скріплювати так матеріяльно, як і морально. Д нього треба придбати кращий і більший будинок і заставляти до пра в ньому наші найкращі культурні сили, а головно тих, що тут, в Канад родилися і в Інституті виховалися. Бо ж піоніри й основателі Інститут вже або зійшли, або помалу сходять зо сцени праці. Їхні ролі мусят перебрати молоді культурні сили — сини й доньки піонірів. Оце є зав данням будучности.

Щодо питання, який повинен бути круг й обсяг праці Інститута на будуче, то на це також можуть бути ріжні погляди. На нашу думку праця Інститута не повинна звужуватися до якоїсь ділянки чи ділянок але повинна ширшати й обхоплювати що раз ширший терен. Коли досі Інститут дбав головно про те, щоби якнайбільше число нашої фармерської й робітничої молоді вступало кожного року до вищих шкіл, і сконцентрував свою працю головно серед своїх питомців членів студентського кружка, то відтепер Інститут повинен йти, зо своєю працею, на зустріч такій молоді, що в ньому ніколи питомцями не була і не буде. Іншими словами, коли до нині наша молодь приходила до Інститута, то на будуче Інститут повинен йти до молоді, до їхніх домів, до їхніх родин поза Едмонтоном, до їхніх місцевих гуртків, клюбів й орґанізацій, — повинен входити в їхнє соціяльне, просвітне й економічне життя і там защіплювати свої ідеї. В такий спосіб Інститут засівав би зерно своїх ідей в найдальших закутинах Алберти.

Провідниками й посередниками в такій праці повинні стати бувші питомці Інститута, яких вже є сотки. Таким шляхом Інститут міг би розкривати перед нашою молоддю по кольоніях і містечках красу української культури, — наприклад, ручного мистецтва (вишивки, писанки, ткання, страви, тощо), української мови, народних пісень, наших танців, звичаїв, реліґійних обрядів, тощо. Можна, наприклад, започаткувати маленькі місцеві колекції чи музеї такого народного ми-

стецтва й закладати маленькі бібліотеки з книжками про наш нарід, в українській й анґлійській мові. На нашу думку така праця викликала б любов і пошану до всього того, що в нас цінне й здорове, чого не мають інші національні ґрупи в Канаді, що і ми повинні обовязково зберігати для нашої загально-канадійської культурної скарбниці. До такої праці треба заохотити не лише молодь, але й старших наших громадян. В такий спосіб Інститут може сповнити велику всеканадійську культурну місію. Наш нарід талановитий, в нас є великі культурні й мистецькі цінности, тільки, на жаль, ми їх або не доцінюємо, або не хочемо зберігати. В цьому напрямі чекає Інститут велика культурна роля.

Не можна не звернути уваги на те, що таку працю повинен Інститут почати, якщо вже не почав, таки в себе в дома. Першим домашнім його завданням є започаткувати велику колекцію, ґалерію, чи музей нашого народнього мистецтва й набути велику українську бібліотеку. Наше фармерство в Алберті дуже багате, головно щодо народнього мистецтва. Тому навіть з малими грошевими засобами можна зробити гарний початок. В цьому напрямі Союз Українок Канади зробив примірний крок, започаткувавши в Інституті ім. Петра Могили в Саскатуні музей нашого мистецтва. Їх приклад гідний наслідування. Тепер Інститут має дати почин до цієї праці. Маючи такий музей і бібліотеку, Інститут мав би сильний і помічний чинник в своїй праці серед своїх питомців та серед ширшого громадянства.

Щодо метод своєї праці на будуче — то в цій ділянці повинні зайти основні й глибокі зміни. Методи праці, що були відповідні й доцільні тому 25 років, і яких Інститут в головній мірі придержувався і досі, не можна уважати доцільними на будуче. Відмінні економічні обставини та змінені громадські погляди великої більшости нашого загалу; змінена шкільна система навчання в державних школах, що дає молоді змогу кінчити 11-ту, а то й 12-ту клясу середньої школи (гай скул) не тільки в містечках, але й по околицях; нові погляди великої частини нашого молодшого громадянства на свої права й обовязки як громадян цього краю; зміни в поглядах щодо українських національних завдань та обовязків, — всі ці глибокі зміни змушують нас завести нові методи в культурно-національній праці Інститута на будуче. Як нині було б смішним і нерозумним воювати методами першої Світової Війни, так нерозумним і недоцільним було б провадити працю Інститута на будуче методами з перед 25 років.

От один приклад. До недавна пересічний вік питомця Інститута був між 14 і 15 років. Нині він є між 18 і 20 років. На будуче такий пересічний вік буде або такий самий, як тепер, або вищий. Значить, що на будуче будуть приходити до Інститута не діти, але майже дозрілі особи, як умово, так і тілесно. Тому нині до Інститута приходять і будуть приходити студенти аж тоді, коли мають вступати або

до університету, або до учительської (Нормал) школи. Значить, д Інститута будуть приходити молоді люди, вже з виробленим світогл дом і переконаннями, які не легко вже змінити. Більшість навіть з теп рішних студентів приходить до Інститута без національної свідомост без знання рідної мови й пісні, а що найважніше—без бажання й намі набути всього того, навчитися. Що більше, колись молоденький „бу сак" був в Інституті від 3 до 8, а то й 10 літ. І за той час Інститут ма нагоду витиснути на його світогляді „печать свого духа". За той ча мав він нагоду вивчитися української мови, історії, літератури і всьо того, що свідомому українцеві треба знати. Та нині студент не оста ється під впливом Інститута довше, як рік-два. Щож можна зробит за такий короткий час? А все ж таки треба цей час використати вповн А як його використати — це велике завдання Інститута. Це є йог особлива проблєма в майбутньому. Такі і подібні проблєми ставить пе ред Інститутом теперішність і буде постійно ставити будучність. Ста рими методами, що не беруть в рахунок всіх вищезгаданих змін, Ін ститут таких проблєм успішно не розвяже.

14. Закінчення.

У виду всього того, яка будучність чекає Інститут? У пошукуван ню за відповідею на це питання легко можна заблукати в небезпечн степи фантазії. Та дещо можна з певністю сказати. Перше, що буду ність Інститута, його дальший успіх та невдачі будуть безпосередн залежати від внутрішньої моральної сили, яку він зможе для свое праці зорґанізувати й запрягти. Іншими словами, його будучність за лежить від того, скільки розуму, завзяття, енерґії, пляновости, ідей ности й самопосвяти вложуть в працю Інститута ті люди, що будут кермувати його долею в будучности. Від капітана та його залоги за лежить доля корабля. Зовнішних перешкод в праці Інститута ми н добачуємо. Накінець можна також відважно запророкувати: кол майбутні керманичі долі Інститута покажуться не гіршими, як бул його основателі, то Інститут напевно виконає ще велику та історичн працю в будучности, і то не тільки для українського громадянства Алберті, але й для загально-канадійської культури.

ДОДАТКИ ДО ІСТОРІЇ.

ДОДАТОК ч. 1.

Запропонований курикюлум на рік 1930-31.

Курс українознавства при Інституті ім. М. Грушевського в Едмонтоні, Алта.

1. Кляса початкуючих:

1) Читанки Матвійчука, 1-ша, 2-га і 3-та.

„За Сестрою" (Чайківський).

„Девять братів" (Вовчок).

2) Історія (Виклади про важніші події).

2. Друга Кляса:

1. Література:
 а) „На уходах" (А. Чайківський), том І.
 б) „Побратими" (Чайківський).
 в) „Козацька пімста „
 г) „Під Корсунем" (Кащенко).
 ґ) Ілюстроване письменство (Пачовський).
 д) Кобзарик (вибір поезій)— вид. „Світ Дитини".

2. Історія (Барвінський). Від початків до року 1783 (загальний перебіг).

3. Граматика (Левицький).

3. Третя Кляса:

1. Література:
 а) „Тарас Бульба" (Гоголь).
 б) „До слави" (Чайківський).
 г) „Борці за правду" (Кащенко).
 ґ) „Історичні поеми Шевченка" (Николишин).
 д) „Історія укр. письменства" (Радзикевич), Нова доба.

2. Історія. а) (Дорошенко). Від початків козаччини до р. 1657.
 б) „Наші Гетьмани" (Будзиновський).

3. Ґеоґрафія — (друга і третя кляса разом — Рудницький). Мапа України — (окреме видання).

4. Граматика (Возняк).

4. Четверта Кляса.

1. Література:

 а) „Політичні поеми Шевченка" (Цісик).
 б) „Корнієнко" (Чайківський).
 в) „Батурин" (Лепкий).
 г) „Історія Укр. Письменства" (Радзикевич). (Ілюстраційні твори).
 ґ) „Струни" (антольоґія).

2. Історія.
 а) „Боротьба укр. народу за волю"... (Долинський).
 б) „Історія України" (Грушевський) від 1905 до нині.

3. Граматика (Возняк).

4. Ґеоґрафія (Рудницький).

5. Пята кляса (критичні студії).

Намічені лектури:

 а) „Культурно-освітний рух" (Грушевський).
 б) „Українська культура" (Огієнко).
 в) „До віри батьків" (Будзиновський).
 г) „Йшли діди на муки" (Будзиновський).
 ґ) „Єзуїтська преподобниця" (Левицький).
 д) „Трильоґія Мазепи" (Лепкий).

ДОДАТОК ч. 2

Курс Українознавства і Музики при Інституті ім. М. Грушевського на 1934—35 р. — Поділ годин:

Понеділок — від 5 до 6 год.: Граматика 3; початкова кляса; Література 4. 7.00—8.00 Скрип. 2.

Вівторок — 5.00—6.00: Ґеоґрафія 3; Граматика 4. 7.00—8.00 Література 5. 8.00—9.00 Церковний спів.

Середа — 5.00—6.00 Література 3; Початкова кляса. 7.00—8.00 Скрипка 1.

Четвер — Історія 3; Історія 4. 7.00—8.00 Мандоліни 1 і 2.

Пятниця — 5.00—6.00 Наука релиґії. 7.00—8.00 Історія Літератури 4. 8.00—9.00 Світський спів.

Інструктори: — п. П. І. Лазарович — Літ. 5, Церк. спів; п. І. Завадюк — Скрипка, Мандоліна, Світський спів; о. Грицина — Граматика 4, Література 3, Наука релиґії; п. П. Василишин — Літ. 4, Історія літератури 4; І. П. Зварич — Граматика 3, Ґеоґрафія 3, Історія 3; п. І. Дікур — Історія 4; п-на М. Пелех — Початкова кляса.

(Цифри коло предметів показують клясу).

ДОДАТОК ч. 3

Іспит української літератури 4-ої кляси, дня 14-го травня, 1930. Інститут ім. М. Грушевського, Едмонтон, Алта.

1. Яку науку життя знаходите ви в творі „Фата Морґана"?
2. Яку ціль міг мати Коцюбинський пишучи такий твір?
3. Один літературний критик говорить, що „Фата Морґана" це оздоба укр. літератури. Які прикмети цего твору оправдують такий погляд?
4. Чому „Фата Морґана" має підзаголовок „з сільських настроїв"?
5. Які спільні прикмети і які ріжниці знаходимо в писаннях В. Стефаника, Л. Мартовича і М. Черемшини?
6. Хто є автором слідуючих [у]ривків? Подайте точні причини [на] вашу відповідь.

а) „Тато припав на коліна в ног[ах] Николая та молився. Цілув[ав] ноги сина. Бив головою в п[ід]ту. „Ой дитинко, ми тобі з м[а]мов весілє лагодили та муз[ы]ки наймали, а ти собі гет [від] нас пішов". Потім підніс т[ру]па, обіймив за шию тай [ви]тався . . .

б) „Ще листєчко з дерев не [о]падало, ще богацька бараб[о]ля в купинах не дійшла, [ще] коноплі в мочулах не вимо[ч]лись, як Петрикова баба за[ба]гла умирати".

в) Над заходом червона хмара [з]каменила. „Тої ночи сиділа [на] подвірю стара мати та захр[ип]лим голосом заводила".

г) „Проць драпнувся ніхтями [в] немитій потилици тай лишив[…] ні за кождим ніхтем рівч[…] наче розплуги на ріли".

ґ) „Сонце що лише пополуд[н]вало і взялося йти в даль[шу] дорогу, тай так гріє мир[…]жий, що поти збивають".

д) „Билисте Іваниху? — запи[тав] судія Грицька що стояв бо[сий] з одною нагавицею підко[тан]ною, в сардаці на опашк[и] розкуйовданим чупром. З ч[у]ру стриміло кілька стебел [со]ломи. Як спав в стодолі, [так] рано пішов до міста на т[ер]мін".

ДОДАТОК ч. 4

Інститут ім. М. Грушевсько[го] Едмонтон, Алта.

Іспит з повісти „Корнієнко" д[ня] 20-го травня, 1930.

Четверта кляса історії.

1. а) Із яких мотивів почав Хме[ль]ницький боротьбу з поля[ка]ми?
   б) Означіть точно, які події з[…]няли і розширяли ті моти[ви]

в) Коли Х. остаточно став на широкім національнім ґрунті як борець за самостійну українську державу?

2. а) Які, по вашій думці були сильні прикмети Х., а які були слабші сторони його характеру?

б) Яку помилку робив Х., котрої ми стараємося не повторяти в нашій теперішній боротьбі за державну незалежність?

3. Які суспільні кляси на Україні зарепрезентовані такими особами: Чорнота, Онацький, Виговський, Вишневецький, Митрополит Коссів, о. Ісаїв і А. Кисіль.

4. Яка подія зробила на вас найсильніше враження при читаню твору? Опишіть її коротко. Або:

5. Котрий характер (дієва особа) заапелював до вас найсильніше? Опишіть його коротко.

6. Яка, по вашій думці, вартість такого твору, як „Корнієнко"?

ДОДАТОК ч. 5

Іспит з історії українських визвольних змагань 1917—19 рр., 21-го січня 1930.

1. До котрих державних мужів в нашій історії можна порівнати Симона Петлюру? В чім він перевисшав їх, а в чім не дорівнював їм?

2. Які чинники склалися на так званий „чотирокутник смерти"? В якому стані знаходилася тоді боєва сила України і який вихід був можливий з того?

3. Які причини унеможливлювали співпрацю обох урядів в Камінци Подільськім? Які наслідки були із цього?

4. Подайте коротко і ясно всі причини, які, по вашій думці, довели українську революцію до такого сумного кінця?

ДОДАТОК ч. 6

Іспит з Української Літератури. Кляса 5-та. — Січня 27-го, 1931.

1. „17-ий вік — це золотий вік нашого письменства, нашої культури". (Огієнко). Подайте ряд фактів, які оправдали б такий погляд.

2. Коротко порівнайте культуру українську з культурою московською в 16-ім і 17-ім віці.

3. а) Які історичні події спричинили так звану еміґрацію української культури в Московщину?

б) Як відбився вплив української культури на культуру московську? Подайте коротко.

4. Яку ролю відіграли Петро І і Катерина ІІ в життю українського народу?

ДОДАТОК ч. 7.

Іспит з Історії української культури. Кляса 5-та. 18-го травня 1932.

1. Спробуйте подати достаточну дефініцію слова „культура" і напишіть коротку розвідку про головніші культурні цінности українського народу.

2. Які були головніші причини розвою і упадку українського державницького руху в сімнадцятім віці?

3. „17-ий вік, це золотий вік нашого письменства, нашої культури" (Огієнко). Подайте ряд фактів, які оправдали б такий погляд.

4. а) Які історичні події спричинили так звану еміґрацію укр. культури в Московщину?

б) Як відбився цей рух на московській культурі?

5. Подайте головніші факти з боротьби української мови за свою незалежність від мови московської та польської, особливо згадуючи про московські державні укази і вислови визначніших московських політиків проти неї (укр. мови).

ДОДАТОК ч. 8

Іспит з історії культурно-національного руху українського народу в 16-ім і 17-ім віці — Дня 6-го лютого, 1932.

1. Які наслідки для української православної церкви і для української культури принесло прилучення українських земель до польської держави в 1569 році? Опишіть коротко.

2. Яке культурно-національне значіння має Острозька Академія в історії нашого народу? Згадайте важніші її здобутки і головних діячів.

3. Що спричинило повстання брацтв? Які були їх головні завдання і які головні здобутки осягнули вони в історії нашого культурно-національного руху?

4. Хто і чому почав рух за церковною унією? Хто і якими способами довершив її? Які овочі принесла вона для українського народу? В якім творі змальовано це?

5. Чому козацтво взяло провідну участь в боротьбі проти унії? Оцініть його політичну програму у відношенню до всіх суспільних кляс українського народу і вкажіть на головні хиби такої програми.

ДОДАТОК ч. 9

Іспит 5-ої кляси укр. літератур Інститут ім. М. Грушевського 18-го травня, 1932.

Кандидати зволять відповіда на питання 6-те і чотири други

1. Які є головніші прикме творів Марка Вовчка? Чим г ловно славиться вона в нашій л тературі?

2. Напишіть коротеньку оці ку поеми „Мойсей".

3. а) Яку літературну і морал ну вартість ви бачите в тво „Фата Морґана"?

б) Яке враження викликав ц твір у вас?

4. Напишіть коротеньку розві ку (оцінку) на ті поезії О. Оле які ви читали?

5. а) Чому українська літерат ра зачисляє Стефаника, Мартов ча, Черемшину до великих лі ратурних творців?

6. Хто є автором слідуючих ц татів? Подайте причини на Ва відповіді.

а) „Ще листечко з дерев не п падало, ще богацька бараболя купинах не дійшла, ще коноплі мочулах не вимочились, як П трикова баба забагла умирати"

б) „Над заходом червона хма закаменіла... Тої ночі стара ма сиділа на подвірю та захрипл голосом заводила... „Відки те візирати, де тебе шукати".

в) „Проць драпнувся ніхтя по не митій потилици тай лиш на ній за кождим ніхтем рівч наче розплуги по рілі".

г) „А сонечко заходить. Річ тече, як щире золото між зелен ми берегами. Кучеряві верби к пають у воді віти; цвітуть-проц тають маки городні і високове коноплі зеленіють... І зелено,

червоно, і голубо і біло, і синьо і рожево коло тієї хатки".

г) „Ти глибоко у глиб твердий
корінь пусти,
Гілля в гору розкинь, ти
рости та рости.

д) Тоді з світом ти порівнаєшся,
в добрі-розумі закупаєшся".

е) „Ой ненечка старенькая ми
пише в одно,
Що там зима тяженькая,
а їй студено.
Нема, нема її кому врубати
дрівець,
Бо їй синок оден в дому —
цісарський стрілець".

є) „Яж весь вік свій, весь труд
тобі віддав
У незломнім завзяттю.
Підеш ти в мандрівку
століть,
З мого духа печаттю".

ж) „І стали рожевого ранку
чекать,
І в райдугу барвів життя
убірать".

з) „В моїх піснях стогнали
ваші муки,
Тремтіли роси ваших сліз".

ДОДАТОК ч. 10

Іспит з Історії Української Революції. — 23-5-34.

Напишіть коротку критику Української Центральної Ради під слідуючими заголовками:

а) З кого складалася Ц. Рада?

б) Які були її перші завдання і пляни?

в) Як віднеслася українська суспільність до Ц. Ради?

г) Яка була головна технічна хиба Ц. Ради? Чи практична праця була можлива?

ґ) Яка була ідеольоґічна хиба? Звідки вона черпала свої ідеї про державу, політику, адміністрацію і подібне?

д) Чи мудрим є думати про подібне державне тіло на будуче?

2. Напишіть коротку критику всіх універсалів, виданих Центральною Радою, зазначуючи подібности і ріжниці між ними. Яке значіння мають вони для української історії?

3. Подайте головніші причини упадку Української Держави.

4. На підставі історії Української Революції, чому ідея большевизму є руйнуюча для ідеї самостійної Української Держави?

ДОДАТОК ч. 11

Іспит з Історії України, дня 22-го травня, 1934, в Інституті ім. М. Грушевського, Едмонтон, Алта.

1. Назви пять періодів історії українського народу від часу, коли його історія запамятала до нинішного часу.

2. Виясни коротко слідуючі питання:

а) Чому Київ підупав як осередок культури за княжих часів?

б) Яким способом польські пани осіли на землях України?

в) Подай дві причини, що дали почин до повстання Хмельницького.

г) Коротко поясни: 1) що спонукало Хмельницького до „Переяславського Договору" з Москвою?

2) Які були і є причини до того, що ані Москва, ані Польща не додержували угоди з українцями?

3) Якими способами пробував Мазепа визволити Україну зпід московської окупації?

ґ) З твого читання української

історії і літератури з козацьких часів, який осуд виробив ти собі про характер українського народу під зглядом а) родинним, б) релігійним, в) громадським, г) політичним?

3. Дай дві головні причини, що дали початок до заснування і зросту козаччини.

4. Які наслідки мали на українську справу: а) Російсько-Японська війна, б) Велика Світова Війна 1914—1918 років?

5. а) Назви держави, між котрих розділені українські землі в теперішнім часі.

б) Чому ти вчишся української історії?

в) Чому Галичина відіграла й до нині відіграє важну ролю щодо визволення і заснування Соборної Української Держави?

г) Назви десять письменників, що найбільше причинилися до поширення української ідеї.

ДОДАТОК ч. 12

Іспит з української літератури, 2-го червня, 1934.

1. а) Яку мету (ціль) ставив собі Шевченко в своїх політичних поемах?

б) Яку відповідь постепенно давав він в своїх поемах? Назвіть поеми для піддержання вашої гадки.

2. а) Який вплив на світогляд Шевченка мала його подорож на Україну в роках 1943-5?

б) Чим основно ріжняться Шевченкові історичні поеми від політичних під зглядом його відношення до минулого України?

3. а) Проти кого звернувся Шевченко в поемі „Посланіє"?

б) До чого головно закликав він в цій поемі?

4. Коротко, але ясно передай головні гадки в поемі „Сон".

5. Що символізують три душі три вороні в поемі „Велик Льох"?

6. Коротко, але точно поясні значіння слідуючих цитатів і звіть поему, з котрої кождий них взятий:

а) „Якби то знайти те, що т
поховали,
Не плакали б діти, мати
не ридала."

б) „Се той Первий, що розпин
нашу Україну,
А Вторая доконала
Вдову-сиротину."

в) Я ридаю, як згадаю діла
незабутні
Дідів наших. Тяжкі діла!
Як би їх забути, я віддав
веселого віку половину".

г) „Плач, Вкраїно, бездітна
вдовице".

ДОДАТОК ч. 13

Іспит з ґеоґрафії 3. — 23 трав. 19

1. Опишіть Україну щодо її в личини, границь, й положення кулі земській.

2. Вичисли 6 важніших рік, міст, 6 важних продуктів й 6 п земних скарбів на Україні.

3. До якої раси належать укр їнці? Якої віри? Якого обряд

4. Які частини й під якими купантами Україна тепер на диться?

5. Опиши клімат України.

6. Опиши промисл на Украї

7. Які і де є височини на Ук їні?

8. Назви 5 провінцій на захо Дніпра, 5 на сході.

9. Ви хочете їхати з Алберти Україну до Києва. Опишіть до гу, себто — назвіть залізниці, кеани, моря, ріки і т. д.

ДОДАТОК ч. 14

ЗАГАЛЬНИЙ НАРОДНИЙ ЗЇЗД

скликає Союз Українців Самостійників з нагоди загальних річних зборів членів Інститута ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні, Алберта, в днях 29, 30 і 31-го грудня, 1933 року.

ПРОГРАМА:

Перший день Нарад.

1. а) Реґістрація відпоручників, гостей і повновласностей.
   б) Вибір президії і відкриття зїзду
   в) Привіти делеґатів.

2. Збори Союза Українців Самостійників.
Реферати:
   а) Українці в політичнім і громадськім життю Канади — п. Мир. Стечишин, голова СУС і редактор Укр. Голосу.
   б) Підстави національно-визвольного руху — п. Ю. Стечишин, Б.А., Л.Л.Б.
   в) Діяльність СУС — Дмитро Янда, Л.Л.Б.
   г) Національний світогляд — Прот. С. В. Савчук, гол. Консисторії Укр. Прав. Церкви.
   ґ) Звіти, вибір зарядів ітп.

Вечером величавий концерт під управою Іл. Завадюка.

Другий день нарад:

Справи Загальні.
Реферати:
а) Грабіжницька господарка большевиків на укр. землях — проф. В. П. Тимошенко, професор економії на мішіґанському університеті.
б) Українська справа в Европі. — П. І. Лазарович, Б.А., Л.Л.Б.
в) Роля народного учителя на кольонії. — В. А. Овсянек, В.А.
г) Пляни большевиків. — В. Буряник.
ґ) Координація Народних Домів. — Й. Ясенчук.
е) Релігія як підстава нації. — о. Є. Д. Грицина.

Вечером представлення „Ніч під Івана Купала", режісерує Маруся Угринюк.

Третий день нарад.

1. Збори членів Інститута ім. Мих. Грушевського.
   а) звіти, дискусії і внески.
   б) вибір дирекції.

Реферати:
1. Виховання молоді. — П. Василишин, управитель Інститута.
2. Роля Інститутів до тепер і на будуче. — Вас. Підручний, Б.С.А.

Секції Зїзду:
а) Секція Союза Українок Канади.
б) Секція учителів.
в) Секція Союза Укр. Молоді (СУМК).
г) Секція фармерів та робітників.
Звіти представників окремих секцій перед загальним зїздом.

Вечером Концерт і Контест студентських кружків.

На зїзді не повинно бракувати ні одного свідомого українця, котрому обставини лише позволяють посвятити пару днів для громадських справ.

Зїзди єднають українців в Канаді, звертають увагу на похибки і укладають пляни для дальшої громадської праці.

ДОДАТОК ч. 15

12-ий НАРОДНИЙ ЗЇЗД

скликаний українськими Інститутами ім. П. Могили і ім. М. Грушевського і Союзом Українців Самостійників.

Відбудеться в такім порядку:

Едмонтон: 22, 23 і 24 Грудня, 1928 Саскатун: 26, 27 і 28 Грудня, 19
Вінніпеґ: 30 і 31 грудня, 1928, та 1-го Січня, 1929.

ПРОГРАМА ЗЇЗДІВ:

1. Поглублення орґанізації СУС:
   (1) Членство Союза Українців Самостійників.
   (2) Обовязки союзних орґанізацій;
   (3) Орґан Союза Українців Самостійників;
   (4) Адміністрація і орґанізатор;
   (5) Становище до противних і невтральних ґруп;
   (6) Становище до Старого Краю;
   (7) Наш буджет;
   (8) Справа фундацій.
2. Злука Народних Домів.
3. Видавничий фонд.
4. Орґанізація молодіжи.
5. Рідна Школа в Канаді.
6. Справи учительські.
7. Справи економічні.
8. Справи фармерські.
9. Справи робітничі.
10. Справи централі українських студентів Канади.
11. Українське питання перед другими народами.
12. Справа української іміґрації.
13. Злука Інститутів.
14. Ділові справи Інститутів.
15. Справи Союза Українок Канади. (Тут входять дискусії про: діяльні жіночих товариств в Канаді і Ста Краю; поширення праці в жіно товариствах; сучасну українську ку; працю учительську в грома жінку в українській історії).

ЧАСТЬ МИСТЕЦЬКА:

В ЕДМОНТОНІ: Першого вечера (22 грудня) відіграють незвичайно гарну др. Бориса Грінченка в 5 актах п. н. „Ясні Зорі". Другого вечера буде Величавий Концерт.

ПРИЇЗДЖАЙТЕ ЯК НАЙЧИСЛЕННІЙШЕ!

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО В ЕДМОНТОНІ.

(„Каменярі”, 1919 р.).

„Наша сила в народі; надія наша в нас самих.”
Мих. Грушевський.

В життю народа так, як в життю одиниці, приходить час, або зміна, коли він не вдоволяється самими матеріялістичними здобутками, але прагне за чимось висшим, за чимось більше взнеслим, а то за здобутками інтелектуальними, за просвітою.

Такий час настав і для нашого народу в Канаді. Наші поселенці, доробившись гаразд, почали серіозно думати над своїм невідрадним становищем зглядом просвіти, і рішили, що одиноким виходом з цього невідрадного становища є народні інституції. Про це говорилось і писалось багато вже від довшого часу, однак всякі пляни ні на що не здавалися. До всякої роботи треба завжди здібних проводирів, доброї хвилі, а що найбільше, здорової і добре витиченої цілі. Та надійшов час, коли наші мрії та стремління здійснилися бодай почасти у роботі наших саскачеванських патріотів, котрі своєю ініціятивою і невсипущою працею доказали нам, що на світі нема майже нічого неможливого. За їх поміччю повстало те, про котре не один з нас мріяв, не один з нас уявляв собі, та на жаль не було в нас настільки ориґінальности і творчої сили, щоби перевести ті мрії в дійсність.

Завдяки світлій праці маленької горстки студентів, з п. Свистуном на чолі, повстала в Саскатуні довго ожидана і найбільша просвітна українська інституція на американськім континенті, Інститут імени Петра Могили. Ці „Каменярі” показали нам дорогу. Слідом за ними пішли й українці, що живуть в провінції Алберті, і в році 1917 заснували Український Інститут імени Михайла Грушевського.

Помимо всяких неприємностей та ворожих елементів — Інститут Грушевського пережив перший шкільний рік і перейшов всі проби. Докучив йому досить липневий мороз минувшого року, настрашила еспанська інфлюенза, а вже найбільше допік йому невідрадний фінансовий стан. Але Інститут, як правдивий козак, пережив всі проби і нині з правдивою геройською міною дивиться далеко в будучність. Він не боїться ніяких страхопудів, ані ворогів. З чистою совістю, з незамазаними руками і з отвертим серцем він іде межи люди і говорить всім: „В просвіті наша будучність”.

Цього шкільного року Інститут дає приют около 40 студента Всі студенти здобувають своєю пильністю і добрими успіхами добр імя нашому народові в Канаді. Студентів університету є 11, а учн матрикуляції 5, висших шкіл 9, решта студентів або в осьмім ґрейд або на курсі технічнім.

Курси в Інституті.

Дбаючи про розвій ширшої освіти, про плекання рідної мови, збереження народних святощів, Інститут дає цього року слідуючі курс

1) Курси висшої освіти — з викладанням української літератур історії, граматики та письменства.

2) Курс хорального співу і музики. — Наука відбувається три ра в тиждень. Курс цей увінчався мабуть найбільшим успіхом, бо ст денти досі вже дали три концерти та три представлення, а тепер пр готовляються до дальших виступів.

3) Курс „Рідної Школи" — отворений для дітей з Едмонтону. і науку учащає поверх 30 школярів і школярок. Діти роблять велик поступ, як також дали вже один виступ (концерт).

4) Курс вечірної школи — отворений для старших хлопців і д чат, що бажають навчитися анґлійської мови.

А тепер ще кілька слів про самих питомців Інституту.

Треба звернути увагу на те, що в Канаді, так як колись і в Га личині, почин до народної і просвітної роботи дали і дальше дак студенти. Помимо того, що самі учаться, вони беруть живу участь народній роботі; і нераз посвячують свої особисті справи, вигоди, к ристи, тощо, для справ загальних, народних. За доказ може послуж ти й це, що обидві інституції, як саскатунська так і едмонтонсь повстали за ініціятивою і невтомною працею молодих студентів. Б більше, вони й тепер віддають ввесь свій можливий час, всю св енерґію на те, щоби ці інституції утримались. Хоч не можуть помо матеріяльно, фінансово, вони помагають морально, як також сво услугами. В Інституті Грушевського всі повищі науки, з виїмком ку музичного, навчають самі студенти, за що вони не беруть ні найм шого винагородження.

Питомці Інституту теж заснували „Драматичний Кружок". Час часу відбуваються зібрання, де провадяться живі дискусії, дебати, відчити. На такі збори приходить багато студентів зпоза Інститу котрих мабуть найбільше цікавить „Студентське Зеркало", орґан ц го кружка. Роботою кружка інтересується цілий Едмонтон. Сво виступами та корисною роботою кружок здобув собі багато прихи ників зпоза студентів, популярність та похвалу від людей. Студе поза це беруть живу участь в народній роботі в Едмонтоні та й околиці. Де тільки треба, вони виїзджають і помагають всяким родним товариствам і орґанізаціям в їх просвітній роботі.

Не диво ж, отже, що албертійські українці помагають Інститутові щиро. Студенти, що порозїздились на посади, тепер роблять роботу, на яку нарід від довшого часу чекає. Тільки треба, щоб ми всі зрозуміли той золотий клич: „В просвіті наша будучність", і прямували до одної цїли. Памятаймо, що нарід, що не має своїх інституцій, своїх заступників, не є народом, але погноєм для других народів.

Нехай в нас лунає клич: „В просвіті наша будучність". Нехай цей клич іде від хати до хати, з кольонії на кольонію і нікого не мине. Наука, це маєток, котрого вода не забере, вогонь не спалить. Нехай живуть бурси, де здобувається цей маєток! — А. Т. К., і М. Л.

ВПЛИВ ІНСТИТУТІВ НА ЕКОНОМІЧНО-ТОРГОВЕЛЬНИЙ ПОСТУП В КАНАДІ.

Написав Адвокат Д. ЯНДА.

Українці були першими торгівцями в Східній Европі.

Для кращого зрозуміння, чому діяльність Інститутів ім. Петра Могили в Саскатуні і ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні причинилася до торговельного, промислового та взагалі економічного поступу між українцями в Канаді, потрібним є кинути оком в минулі віки. Корисним буде мати перед собою образець того, що колись було, що тепер діється, і чому люди, які були і є звязані з тими Інститутами, піклувалися не лише справою ширшої й вищої освіти, але й справою матеріяльного добробуту українців Канади.

Економісти всіх народів признають, що найбагатші землі-території Европи заселював і заселює український 50-мільйоновий нарід. Між іншим, пише проф. Степан Рудницький в книжці „Україна — Наш Рідний Край" про українські землі ось так:

> „Всюди по Україні земля добре родить... Споконвіку ця чорна земля родить багаті жнива й не вичерпується. Споконвіку звісна Україна як земля молоком і медом пливуча, українська чорноземна почва може й у цілім світі найбільше родюча...
>
> „Глибоко під землею в камяних шарах українських гір, горбів і височин лежать теж великі багацтва. Є сіль, нафта, залізо вугіль...", а ріки і річки „немов густа, блискуча сітка вкрили... українську землю, збирають її води джерельні, дощові, снігові й несуть їх до чотирьох морей: Чорного, Озівського, Каспійського й Балтійського..." І ці „ріки визначаються тим, що вони великі й багаті водою, тому можуть бути добрими шляхами для плавби."

Українці хоч заселюють такий багатий край і хоч спершу до 14 віку були його господарями, вже від довгих століть не були і не є дійсними господарями того краю. Аджеж з тої багатої країни ми приїхали до Канади матеріяльно бідні, з порожними руками, щоби тут шукати кращої долі, щоби стати корисними громадянами Канади й на рівні з іншими народами жити тою свободою, яка тут панувала й панує. Приїхали ми тут і настало поселились як будівничі нового краю, а не як які там спекулянти, щоби лише доробитися й опісля з дорібком вертати до Старого Краю. Значить, Канада дала нам місце як добрим людям, і ми весь час сповнювали й сповнюємо свої обовязки як добрі люди, як солідні й витревалі будівничі нашої кращої долі в Канаді.

Вертаючися до того, що сказав проф. Рудницький, треба ще про Старий Край навести його дальші слова:

„Сусідні народи, що сиділи безпечно за українськими плечима, зросли в силу, загарбали всю Україну та й запанували над нею. А споконвічний господар України — український народ — опинився у них слугою і наймитом."

Ось дійсна причина, чому ми опинилися в Канаді. Там, за морем, ми не хотіли бути „слугами і наймитами" і тому приїхали й настало поселилися тут. І тут, в Канаді, від часу нашого приїзду взялися ми до перерібки самих себе, щоби під кожним зглядом ми були на рівні і з іншими поступовими народами, — тим більше, що наш нарід колись стояв вище й краще, як народи англійський, французький та німецький. Стояв він вище і свободою і промислом в ті часи, коли в Західній Европі люди доперва тільки ще визволялись з стану рабства.

Колись на Україні за княжих часів було інакше, як тепер. Давно українці були не тільки рільниками, чорноробами, — вони були також торговцями, „бизнесменами" в повнім значінню того слова. Давно українці не були слугами чужих, але представляли собою найпоступовіший і наймудріший нарід у Східній Европі. І коли нині говориться, що українець добрий тільки до ручної праці, то це неправда. В кожного українця був і є дух працювати умово, тільки що той дух прибила у нього довговічна чужа неволя, і якраз розбудженням того духа між українським загалом в Канаді було ділом й обовязком Інститутів Могили і Грушевського.

Як сказано, історичним фактом є, що українці були колись не тільки рільничим, але й торговельним народом, і то ще перед тим, як теперішні торговельні народи стали такими. В Східній Европі українці були одні з перших, що занималися торговлею-промислом. Про це пише наш історик Микола Аркас так:

„Торговлю вели словяни з іншими народами **з непамятних часів.** Такі речі, як залізо, бронза, шкляні вироби (намиста усякі) — все це мусіли словяни добувати у чужих людей. Добували вони з трьох боків: на полудні, од греків, на заході і на сході . . . Їздили човнами цілі ватаги словян аж у столицю грецьку Константинополь . . . На захід був торговельний шлях до Балтицького . . . моря (водою) та суходолом через теперішню Галичину в Чехію і в полудневу Німеччину. В цій торговлі Русь була тільки посередником для товарів візантійських та арабських . . . Через чималу заграничну торговлю розвивалася й торговля в самій Руси. Купці їздили по всіх закутках, скуповували те, що їм треба на продаж, а за те продавали товари заграничні . . .

„Найбільшим осередком і для своєї і для заграничної торговлі був Київ. Тут сходилося безліч шляхів: водяний шлях з півночі на полудень і сухі дороги — шлях з Волині й з „Ляхів", шлях з Чехів і Угор через Галичину, шлях північний — на полудневий схід — на Переяслав й інші. Київ був осередком, де обмінювались товарами усі ці шляхи, де вічно кипіла торговельна робота." А дальше Аркас на

стороні 48 каже: „Тому то київські люди, особливо значніші, більш що прозивалися боярами, здавна позаводили при собі ватаги люде сильних, одважних, військових. Згодом у Києві зібралося чима військо і воно обороняло місто од сусідів та ходило з купцями, я вони везли свої товари в чужий край... Маючи велику дружин київські князі помаленьку розширили Київську державу на північ, н захід, на схід, і на полудень."

Випустили торговлю і промисл з рук і стали слугами.

З бігом довгих віків стан українців змінився. Напади на українськ землі турками, татарами та взагалі азіятами зруйнували Україну. Скористали з того наші сусіди, головно москалі й поляки, що згодом підбили український нарід і забрали його землю та його в свою неволю. Щоби було їм лекше панувати над українцями, московські й польські володарі понасаджували в містах і містечках москалів, поляків, жидів та німців, яким давали спеціяльні привілеї чи права заниматися промислом та торговлею. Українське населення відсунулося від тої надзвичайно важної ділянки життя й ограничилося рільництвом. Значить українці зробили велику помилку, бо замало показали своєї завзятости й дали себе виперти з торговельно-промислового поля, яке попало в руки чужинців. Д-р Йозеф Майзель, визначний жидівський патріот і секретар Жидівської Громади в Берліні, Німеччина, написав обємисту розвідку про жидів на Україні, яка є основана на історичних документах. Описуючи відносини на правобережній Україні, яка була в той час під пануванням Польщі, написав там таке (цитую із розвідки М. Тимофіїва):

„В кінці XVI віку вже зростає конкуренція християнських цехів, політика шляхти (за вийнятком маґнатів) іде в тому ж напрямку, що і інших станів, сейми видають оноді постанови, обмежуючі жидів, а руська шляхта навіть постановила, що всякий шляхтич, що користується у себе послугою жида, мусить бути покараний.

„І всі ці заборони оставались теорією. Бо ні жиди не могли відмовитись од цих жерел доходу, ні король не хотів залишитись без жидівських орендарів, що вміли так добре заступати його інтереси" і „ніде так ясно не проявлялась внутрішня звязаність жидів з господарськими відносинами краю, як на Україні. Величезні обшари земель були тут власністю польських маґнатів — . . . і в міста та містечка, які тут швидко виростали, один за одним, ввозили маґнати жидів, щоб оживити торг та індустрію. Поруч з торгом та орендою займалися жиди ріжного роду промисловістю, такою, як виріб салітри, смоли та поташу; орґанізовували риболовство та лови, а також взяли майже виключно в свої руки все шинкарство", —

і все це за допомогою не українців, але польських панів. В книжці М. Камянецького п. з. „Німці й Україна" пишеться знову про німецьких кольоністів на Україні, яких спровадила царська Росія. На стороні 24 автор каже:

„Кольоністам вільно було будувати фабрики, заводи, тощо, і в

таких випадках їм дозволялося купувати і мати навіть „власних кріпаків та т. зв. заводських селян". Всі ці пільги поширювалися і на нащадків кольоністів та не сміли мінятися на протязі 30 років..."

А на стороні 26 автор пише про тих кольоністів так:

„Більшість цього люду була не що інше, як „ріжношерстна ожебрачена і морально розпущена наволоч" по типічному вислову самих кольоністів... Там були „промотавшиеся офіцери", малярі, студенти, купці, ремісники, і навіть втікачі від правосудія..." А на ст. 55 методи тих кольоністів описується так: „Кольоністи мали звязки з впливовими силами, звязки скріплені не раз хабарями й підкуґами. Тому німецькі зайди настринчували навіть громадську опінію проти тих, хто наважувався боронити природніх прав українського народу... Всі кола Москви йшли опліч з німцями проти українського народу."

Наслідки ворожого панування над українським народом в Европі всім нам звісні. Майже 90 процент всеї торговлі й промислу на українських землях опинилося й знаходиться ще й тепер не в руках українців, але в руках німців, жидів, москалів і поляків. Українці, колишні промисловці й торговці, стали робітниками й рільниками, і через довгі століття були і тепер є залежні від торговельно-промислової кляси, яка не є українською. Подавляюча більшість населення по всіх містах і містечках на всіх українських територіях — це не українці, але чужі люди, яких спровадила туди московська й польська влада.

Мусимо признати, що одною з найгірших траґедій українського народу було те, що торговля й промисл висунувся з рук українців, і це народнє нещастя дуже траґічно відбилося на цілім життю українців в Старому Краю. Кожна думаюча людина знає, що головною підставою і фундаментом добробуту кожного поступового народу була, є і буде його сильна промислово-торговельна верства населення, як це, зрештою, бачимо по народах анґлійськім, німецькім і французькім.

Українські Інститути в Канаді і економічне відродження.

До часу вибуху світової війни в 1914 р. українці в Канаді дуже мало інтересувалися питанням промислу й торговлі. Іміґрація в той час була ще „нова"; десь тут і там появлялися малі крамниці, які клигали, бо загал привик був (після старокраєвого звичаю) торгувати в анґлійських, жидівських чи французьких крамницях. До торговлі бралося розмірно мало людей тому, що не було відваги пускатися на торговельне поле в новому краю.

Але час робив своє. Українські часописи, головно „Український Голос", поміщуючи час від часу статті й дописи про торговлю й промисл, які поволи розбуджували заінтересування у молодих людей, що бачили, як такі самі іміґранти (жиди, німці, анґлійці та інші), як і вони, закладали крамниці в околицях заселених українцями і дорobля-

лися торгуючи із нашими людьми. Це спонукувало декотрих відважніших пускатися на нове поле, та загально таких відважних було мало.

Коли відбувся перший зїзд в Саскатуні, на якім формально основано Інститут ім. П. Могили, п. Т. Д. Ферлей з Виннипеґу був одним з тих, які порушили питання торговлі й промислу між українцями в Канаді. Він сказав, що нам в Канаді треба піклуватися не лише орґанізацією й освітою, але й торговлею-бизнесом. На цім зїзді було багато людей, старших і молодших, і нема сумніву, що промови й дискусії врилися в память учасників зїзду. І поважне число тих учасників занимається тепер торговлею, або промислом.

Зерно, яке засіяно було на тім зїзді, видало добрі плоди, хоч спершу доволі повільно, бо треба було багато літ, багато відчитів, багато закликів, багато поїздок по кольоніях, щоб зрушити заінтересовання в загалові тою справою; треба було пояснювати молодим людям, щоби набиралися відваги й пускалися на торговельно-промислове поле; треба було закликати загал, щоби в тих околицях, де є українці-бизнесмени, люди торгували з своїми бизнесовцями.

Майже чи не на кожнім зїзді, що відбувалися рік-річно в Саскатуні, Саск., і в Едмонтоні, Алта., а від недавна й у Виннипеґу, Ман., які улаштовували Інститути Могили й Грушевського, були коротші чи довші реферати на економічні теми, в яких посередньо чи безпосередньо порушувалося справу торговлі й промислу між українцями в Канаді. Промови й дискусії на цих зїздах відкривали людям очі, заохочували одиниць до бизнесу ріжного рода, викликали у молодих людей-учасників відвагу пускатися на торговельно-промислове поле.

Справу поширення торговлі й промислу між українцями в Канаді обговорювано за минулих 25 років не лише на зїздах Інститутів, але й по ріжних околицях Західної Канади. Час до часу з рамени тих Інститутів улаштовувано відчитові поїздки, а так само й Округжні Зїзди по кольоніях, на яких говорилося не тільки на освітні й орґанізаційні теми, але й на економічні. Референтами були головно люди, що колись були студентами чи питомцями тих Інститутів. У своїх відчитах чи рефератах промовці подавали слухачам історичні факти про торговлю й промисл між українцями в Старому Краю; пояснював причини, які довели до того, що ця преважна ділянка народнього життя висунулася з українських рук на власній землі та як шкідливо це відбилося на добробуті нашого народу; познайомлювали слухачів з торговельним поступом та кооперативним рухом між іншими поступовими народами: вказуючи, що тільки той нарід був і є дійсно самостійний і сильний, який має торговлю й промисл у своїх руках, під своєю контролею; закликали наших батьків, щоби давали змогу своїм дітям братися до торговлі й промислу, так, як це ділялося й діється між іншими народами не тільки в Канаді, але й в Европі.

Такі відчити й реферати ніколи не мали на цілі витворювати конкуренції промисловцям-торговцям інших народностей. Ціль була, що-

би українці відповідно до свого числа в Канаді були пропорціонально зарепрезентовані і в промислово-торговельнім життю Канади. Маючи цю головну ціль на увазі, промовці по кольоніях закликали український загал торгувати й взагалі полагоджувати свої потреби з тими нашими торговцями й фахівцями, які своєю солідністю й обслугою на таке попертя заслугували. Нарід не складається тільки з самих рільників і робітників, але й з людей, які працюють умово, і ці умові працівники є головною підставою добробуту цілого народу. Ніякий нарід не може поступати вперед, коли не має відповідно до свого числа досить своїх фахових сил, таких, як торговці, промисловці, техніки, учителі та люди знання взагалі. А таких людей у нас в Канаді, до часу основання Інститутів Могили і Грушевського, було дуже мало, і через те наш загал мав втрати у ріжних формах.

За минулих 25 років, головно завдяки діяльности Інститутів Могили і Грушевського та часопису „Український Голос", торговельно-промисловий стан між українцями в Канаді поліпшився таки дуже багато. (1) В околицях заселених більшістю українців торговці тепер майже самі українці й наша молодь вже має поле до попису, бо є місце, де можна учитися торговельної штуки. (2) По таких великих містах, як Едмонтон і Винніпеґ, число українських торговців і промисловців рахується вже на сотки. (3) Є малі містечка у провінціях Манітобі, Саскачевані й Алберті, де вся торговля і малий місцевий промисл знаходиться в руках українців. (4) Є також й українські гуртівні по таких містах, як Едмонтон і Винніпеґ, в яких українська молодь вчиться торговлі на ширший розмір. (5) Коли зайдемо до якого більшого канадійського підприємства, знайдемо там наших молодих хлопців і дівчат, що заняті там, як клерки, книговодці, стенографки, урядовці, — з яких колись будуть поважні й практичні торгівці чи промисловці. 25 років в життю народу багато не значить і тому треба з великою радістю признати, що за такий розмірно короткий час українці в Канаді осягнули великий поступ на торговельно-промисловій ниві — тим більше, коли візьмемо під увагу, що наша іміґрація до Канади не складалася з купців чи промисловців, але головно з селян.

Розуміється, не всі ті, що є нині торгівцями, промисловцями, техніками, і професіоналістами, були питомцями Інститутів Могили чи Грушевського. Але певна річ, що завдяки довголітній кампанії з рамени тих Інститутів (опісля під фірмою Союза Українців Самостійників) величезна більшість тих фахівців опинилася на торговельно-промисловім і фаховім полі через безпосередний і посередний вплив тих Інститутів і їхніх питомців. Цей вплив вже почасти усунув недовіря до своїх фахівців, витворив у наших молодих людей ВІДВАГУ братися до промислу, торговлі, та до ріжних фахів взагалі. І коли ми ще доживемо других 25 років, то побачимо, що українці в Канаді стануть наново торговельно-промисловим народом, якими були їх предки.

ПАВЛО МЕЛЬНИК.

Я народився 6-го травня, 1880 року, в селі Косів, повіт Чортків. Там мав я нагоду скінчити сільську школу — третю читанку.

Року 1898 при кінци травня приїхали ми до Канади й поселились на фармі в околиці Стар в Алберті — батько Іван, мати Анна, пять сестер, брат Петро і я.

Шість років я ходив по заробітках, аби помогти родичам.

Одружився з Пелагією Мельничук 31 липня, 1904 року. Жінка моя з села Кальників, повіт Мостиска. До Канади приїхала 1899 року. „Гомстед" взяв я в околиці Мирнам 1905 року, і на фармі з жінкою мешкали до 1914 року.

В час мешкання на фармі зібрав петицію на почту — і дістав почту 1909 р. та був пять років почтарем почти Мирнам. Був я одним з тих, що зорґанізували читальню Просвіти ім. Маркіяна Шашкевича 1908 р., яка містилася в мене в хаті до 1914 року. Так само був я одним з тих, що зорґанізували гуртову крамницю в Мирнам. Перша школа в тій околиці побудована на моїй фармі 1910 року. Названо її Мирнам.

„Український Голос" своїм змістом найбільше задоволяв мене і я передплачую його від початкового числа, без перерви, до тепер. Він спрямував мою думку дати вище образування дітям.

Піврічною наукою в школі на фармі я був не задоволений. Тому рішився мешкати в місті. Місто Веґревил в той час було живчиком українського життя і те життя звабило мене до себе. В березні 1914 р. спродав я все рухоме майно на фармі, і з Петром Зваричем започаткували спілку п. н. Веґревил Ломбер Ко. Родину я взяв до Веґревил. В перших чотирох роках торг йшов добре, коли ж прийшов тяжший час і торговля зменшилась, я пошукав иншого заняття.

Вістка в „Українськім Голосі" про повстання Інституту Петра Могили в Саскатуні, врадувала мене.

На Інститут П. Могили в мене була думка дати більший дарунок, як я дав, та обставини так склалися, що заставили мене думати і про своє родинне положення. Поїхав я в околицю Мирнам, і зібрав там вдоволяючу суму грошей і нотами на Інститут ім. П. Могили.

Шукаючи підприємства опинився я аж в Едмонтоні. Тут пристав я до мясарні 1920 р., а літом забрав жінку й семеро дітей до Едмонтону. Тут я стрінувся з невдачами в торговлі і настали для мене тяжкі несприятливі часи. Та я і серед таких обставин помагав словом і грішми, кільки міг. Я є членом Інституту М. Грушевського, Української Греко-Православної Церкви і СУС. Дуже ціню молодечу орґанізацію СУМК, яка задоволяє мої духові почування щодо будучности українського народу в Канаді.

ФІНАНСОВИЙ ОГЛЯД ІНСТИТУТА ІМЕНИ МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

Написав Адвокат Д. ЯНДА.

Історія фінансово-економічної ділянки Інституту ім. Михайла Грушевського є, по більшій части, подібною до історії Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні. Коли основувано Інститут Грушевського в Едмонтоні в 1918 р., робилось це із порожними руками, без матеріяльних засобів, без готових чи зложених фондів. І як Інститут вже був заснований, почалася тоді широка кампанія за фондами, головно в провінції Алберті. Хоч в Алберті було це нове діло, нова народно-освітна справа, то до неї відгукнулися свідомі й жертволюбиві одиниці дуже щиро; вони почали складати жертви доволі щедро, щоби справа новозаснованого Інституту увінчалася успіхом.

Щедролюбивість національно свідомого українського громадянства на цілі того Інституту не переставала від тоді ніколи, бо від часу його заснования аж дотепер поважні жертви на цей Інститут напливали щороку, — раз менші, раз більші, — та ніколи не було такого року, в котрім би щирі й щедрі одиниці не відізвалися потрібними фондами-грішми на потреби того Інституту.

Це вказує, що свідомий український загал в Канаді навчився бути жертвенним на свої народно-освітні цілі, і то навіть часом більше, як анґлійський загал, — коли візьмемо під увагу це, що анґлійці є багатим народом, а українці в Канаді не були і навіть ще тепер не є багачами, і за весь час свого побуту в Канаді є, мовляв, „на дорібку". Визначні анґлійці, з котрими приходилось мені час до часу говорити про діяльність Інститутів Грушевського і Могили, отверто давали своє признання щедрим українським жертводавцям на справи тих Інститутів і навіть висловлювали своє здивовання, що українці вміють себе добровільно оподатковувати на такі важні цілі, як вища освіта, хоч в той самий час вони, як податковці, платили і платять податки на державні шкільні потреби.

Як виказують книги Інституту Грушевського, поважні жертви складали на цілі й потреби того ж Інституту фармері, робітники, учителі, торговці і навіть студенти, і не лише з провінції Алберти, але й з поза Алберти, — все те із постановою, щоби вдержати велике освітне діло та успішно поширювати діяльність цеї Інституції. На рік-річних зїздах устроювано збірки на покриття недоборів через низькі оплати раховані студентам, на поправу чи відновлення будинків та на інші потреби. В декотрих роках заряджувано коляду в Едмонтоні й по околицях, щоби тим способом придбати фондів. В недавних роках Інститут

Грушевського устроював програми на радіо не лише, щоби був грошевий прихід, але й щоби більше спопуляризувати українську пісню й музику.

Забрало б багато місця подати тут подрібно фінансовий зріст Інституту майже за 25 минулих літ; було б це лише повторенням фінансових звітів, які діставали члени й прихильники Інституту кожного року. Одначе, щоби читачі цеї Ювілейної Книги мали хоч загальний огляд про джерела приходів і були познайомлені з розходами цеї інституції, цебто з яких джерел напливали фонди й на які потреби вони були зужиті, подаємо тут лише загальні круглі цифри всіх приходів і розходів від часу основання Інституту в 1918 р. до 30 серпня, 1942 року.

Понище подані приходи й розходи є поділені на три головні кляси, щоби читачі мали ясніший образець в приступній формі, бо в книгах діловодства Інституту всі приходи й розходи є поділені на більше рубрик чи кляс. І так від 1918 р. до кінця серпня 1942 були такі приходи (подаю в круглих сумах):

(1)	Членські вкладки	$ 36,000.00
(2)	Добровільні датки, приходи із підприємств, концертів, базарів, винаймлювання салі Інституту, з коляди, програм на радіо і т. п.	$ 28,000.00
(3)	Студентам зараховано за харч, помешкання, уживання меблів і за книжки приблизно $172,000, з чого не заплачено около $6,000.00, прихід	$166,000.00
	Разом	$230,000.00

В протягу тих самих років Інститут Грушевського мав такі розходи (також в круглих сумах):

(1)	Купно, направа і відновлювання будинків Інституту; купно і направа меблів та ріжної обстанови; книжки, прибори канцелярійні, автомобілі, оплати податків, асекурації, процентів від довгів Інституту	$ 40,000.00
(2)	Кошти адміністрації Інституту: ректор і обслуга, опал, світло, вода, кошти зїздів, представлень, концертів, базарів, стягання довгів від студентів, видатки на Рідну Школу", жертви на ріжні народні цілі	$107,000.00
(3)	Кошт набуття провізій для студентів і персоналу Інституту	$ 81,300.00
До	повищого додати фонди в банку, на руках, бонди і депозити (про що мова понище)	$ 1,700.00
	Разом	$230,000.00

Читачі завважуть, що хоч студентам зараховано за харч, помешкання, книжки й уживання меблів приблизно $172,000, то на ділі не всі зараховані суми студенти чи їхні батьки заплатили; поважні суми зарахованих грошей остаються ще й тепер не заплачені через те, що ні студенти ні їхні батьки не можуть чи не могли платити. Треба також звернути увагу й на те, що студентам зараховано більше, як дійсно було видано на купно провізій, з чого на перший погляд виходило б, що Інститут заробляв на студентах. Одначе справа малася й мається якраз противно, бо до самих видатків на купно харчів треба ще долучити кошти удержання й провадження Інституту, цебто оплати персоналу (ректора й обслуги, опал, світло, вода, податки, асекурація, направи і відновлення будинку, купно чи направа меблів, книжки для студентів, оплати процентів від довгів Інституту і т. п.). Це показує, що Інститут рік-річно поносив втрати на студентах і ці втрати покривали жертволюбиві члени й прихильники Інституту, які через ці довгі роки давали гроші, аби виховавча діяльність провадилася дальше.

Взявши повище сказане під увагу, показується, що коли б Інститут Грушевського був рахував студентам за харч і помешкання приблизно по пять долярів місячно більше, як їм було пораховано, і коли б студенти чи їхні батьки були платили всі зараховані гроші на пору, тоді Інститут був би не мав втрат і його теперішній маєтковий стан був би багато кращий.

З днем 1 вересня 1942 р. маєток Інституту Грушевського представляв вартість около $30,000.00, беручи під увагу теперішну вартість будинків, меблів та іншої обстанови, і вигляди на стягнення студентських довгів, які змінюються разом із змінами в економічних обставинах. Цю вартість можна поділити так:

(1) Відновлені будинки і площа	$15,500.00
(2) Меблі й інша обстанова, пяно, авто, ґардероба і сценерія	$ 6,000.00
(3) Бібліотека	$ 800.00
(4) Студентські довги Інститутові (не всі дасться стягнути)	$ 6,000.00
(5) Готівка в банку і на руках, депозити за воду, світло і ґаз	$ 1,200.00
(6) Гроші вложені у воєнні бонди Канади	$ 500.00
Разом	$30,000.00

Треба підчеркнути також ще те, на що читачі повинні звернути увагу, а саме: до заснування орґанізації і провадження Інституту взялися люди, які були молоді віком, молоді практичним життям, і без досвіду в провадженню такої інституції, як Інститут Грушевського. Але помимо всіх тих важних недостач, помимо великих перешкод, а було їх чимало, ці молоді люди довершили великого діла, бо Інститут не лише

що не переставав існувати, але й з року на рік його моральний та економічний стан кріпшав. Це є доказом живучости наших молодих людей, доказ їх витревалости, вмілости і здібности в провадженню того великого підприємства, яке за 24 роки свого існування більш як оправдало надії й сподівання тих щедрих жертводавців, що давали фонди на цю велику народно-освітну працю. Навіть між анґлійським народом є рідко випадки, щоб подібні інститути вдержалися без великих фондів чи фундацій. А в нас із розмірно малих жертв повстала та опісля виросла поважна інституція, що стала гордощами українського народу в Канаді.

ЧЛЕНИ ІНСТИТУТУ ІМ. МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО

ДО КІНЦЯ 1942-го РОКУ.

Адамець Христина	$ 55.00
Адамець П. С.	113.50
Андрусів Вол.	25.00
Аронець Григ.	30.00
Арсенич Я. В.	50.00
Бабюк Адам Д.	55.00
Бабюк Марія А.	26.00
Баглей Семеон	61.00
Байдала Никола	43.00
Балка Дан.	45.00
Басараба Евдокія	25.00
Басараба Василь	25.00
Басістий Андрій	37.00
Батюк Андрій	43.00
Беднарський Никола	134.00
Березка Василь	35.00
Боберський І., Проф.	50.00
Богай Григорій	35.00
Богайчук І.	35.00
Боднарук Ілля	29.00
Бойда Л.	28.00
Бойкович д-р М.	30.00
Бойчук Кон.	25.00
Бойцун пані В.	25.00
Бойцун В.	38.00
Боханецький Олекса	25.00
Боярчук Д.	36.00
Будинський Н.	35.00
Бук В. Н.	42.00
Вавриневич В.	27.00
Валюк Григ.	43.00
Вандиґа А.	50.00
Варшавська А.	40.00
Варшавський І.	145.05
Василинка І.	32.00
Василишин Софія	25.00
Василишин П.	72.00
Васильків С. пані	25.00
Васильків С. І.	50.00
Величка І.	25.00
Веренька В.	25.00
Верхомин д-р І.	140.00
Верхомин Орест І.	30.00
Верхомин, пані І.	25.00
Винничук Ф.	162.00
Винничук, пані О.	26.00
Винничук І. (пан і пані)	70.00
Винничук Дмитро	250.00
Винничук пані О.	253.00
Винничук Григ.	585.00
Виспінський Ф.	25.00
Вільчинський А.	25.00
Вітюк Л.	136.00
Вітюк пані Н.	25.00
Воєвідка І.	25.00
Воєвідка М.	25.00
Воєвідка С.	25.00
Возний Н.	25.00
Войтків, пані Ґео.	25.00
Волохатюк о. Т. Д.	60.00
Волошин С. Ф.	25.00
Воробець Григ.	40.00
Воробець І. Т.	35.00
Воробець С.	63.00
Воробець Т.	85.00
Воронюк Н.	25.00
Гавриляк Мойсей	25.00
Гаврилюк Ф.	25.00
Гаврилюк В.	40.00
Гаврилюк, пані В.	25.00
Гаврилюк Т.	52.00
Гавриш В.	25.00
Гайдук Ф.	25.00
Гайовський П.	30.00
Галицький о. П.	25.00
Галіцький Михайло	27.00
Ганночко о. Т.	30.00
Ганночко Федір	25.00
Гарович Т.	25.00
Гнатишин А.	135.00
Гнідан, пані Д.	25.00
Гнідан Григ.	72.00
Гнідан І.	31.00
Гнідан, пані М.	25.00
Головач Петро	30.00
Головач С.	65.00
Голубіцька, пані Л.	27.00
Голубіцький д-р Н.	103.00
Гомінюк Я.	25.00
Гривнак Володимир	25.00
Григорович О.	40.00
Гриник С.	65.00

Гринчишин І. П. 30.00
Гринюка М. 25.00
Гриців С. М. 25.00
Грицюк В. 175.00
Гудима К. 40.00
Гумен В. 25.00
Гумен Д. 58.00
Гунька Ілля 50.00
Гуцалюк П. 25.00
Гуцуляк В. 123.00
Гуцуляк В. Н. 27.00

Ґавинчук Н. 209.00
Ґеник І. 25.00
Ґіль С. 25.00
Ґлова І. М. 125.00
Ґовда Мальвіна 25.00
Ґовда, др. Ф. 35.00
Ґовда, пані Р. 45.00
Ґораш М. 25.00
Ґордей Н. І. 25.00
Ґорецька Аделя 25.00
Ґорецький Із. (пані) 26.00
Ґорецький Ізидор 54.00
Ґошко Д. 28.00
Ґошко Йоанна 28.00
Ґошко Т. 28.00
Ґреґораш, о. І. 25.00
Ґреґорий С. 100.00
Ґреґорий Анна 30.00
Ґрекул Н. 90.00
Ґрекул Теодор 105.00
Ґронталюк П. 25.00

Данильчук о. І. 25.00
Данилюк В. 25.00
Данилович Д. 85.00
Данилович І. 39.00
Демків Никола 25.00
Дерко Н. 100.00
Дживра М. 25.00
Джоґолик Ґриг. 25.00
Дзьоба С. 55.00
Дікур Д. 50.00
Дікур І. М. 30.00
Дікур Н. 25.00
Довганюк Никола 25.00
Доля Н. 25.00
Долинський Ф. Б. 25.00
Дорош В. 75.00
Драґан Розалія 50.00
Драґан д-р Ґ. Е. 81.00
Драматичне Товариство,
Краків, Алта. 25.00
Драпака П. 25.00

Дутчак М. 25.00
Дутка М. 102.00
Жін. Тов. ім. О. Басарабової, Петфайндер, Алта. 40.00
Жмурко А. 25.00

Завацький І. 139.00
Закус д-р Павло 25.00
Залізняк М. 325.00
Запаринюк А. 25.00
Зарубій В. 30.00
Засійбіда Анастасія 25.00
Засійбіда Еміль 83.00
Засійбіда, пані Е. 25.00
Засійбіда, пані К. 25.00
Засійбіда Марія 25.00
Зварич Андрій 175.15
Зварич Іван 100.00
Зварич Петро 459.00
Зварич Марія, П. 308.00
Зварич І. П. 31.00
Зварич Марія (бабка) 123.00
Зварич Леся П. 30.00
Зварич Евген, др. 25.00
Зварич Параня 43.00
Здріль С. 40.00
Зеленько І. 25.00
Зуківська Василина 25.00

Іванчук Остафій 87.00
Івасюк Б., Шерстянка 30.00
Ілюк П. 25.00
Ілюк С. 25.00
Ільків Федір 25.00
Іськів М. 25.00
Іськів С. 25.00

Каланча І. 31.00
Каланча В. 30.00
Каланча Василина 25.00
Калявський П. 38.00
Карашовський Д. 28.00
Кархут Тео. 35.00
Касіян Л. 100.00
Квасниця І. 31.00
Кирилюк Н. 149.00
Кирилюк Оксана 25.00
Кирилюк В. 126.00
Кирiяк Ілля 299.00
Кібзей д-р А. Т. 25.00
Кінасевич Іван 25.00
Кіндрачук В. 29.00
Кізлик Д. 25.00
Кінасевич, пані К. 25.00
Кобилюк Н. 25.00
Кобильник Іван 25.00

Ковальчук Григ.	84.00
Ковальчук Марія	50.00
Ковальський П.	30.00
Кожушко А.	25.00
Колісник М.	25.00
Колодійчук А.	100.00
Капіцький І.	65.00
Кордиба М.	25.00
Кордиба Стефанія	25.00
Косташ Федор	187.00
Косташ Григорій	52.00
Костащук Анна	29.00
Костенюк С.	45.00
Костенюк Палагія	25.00
Костенюк П.	47.00
Котик Іван	44.00
Котишин В.	54.00
Кравець Й.	25.00
Криванюк В.	25.00
Криса І.	32.00
Кулька В.	25.00
Кульчицький І.	25.00
Купченко Адам	35.00
Купченко І.	25.00
Купченко Вол.	30.00
Курієць В.	25.00
Кусий о. І.	39.00
Кузик Ґео.	169.00
Кузик Ол.	34.00
Кузик, пані Ґео.	25.00
Кузик І.	25.00
Кузик Никола	75.00
Кузик Віктор	35.00
Кузів Н.	25.00
Кузів Й.	30.00
Кузь І.	25.00
Лабадюк В.	25.00
Лазарович П. І.	45.00
Лазарович Тетяна	25.00
Лазарук Василь Н.	25.00
Лазарук Ґео.	588.00
Лазарук Марія	473.00
Лазарук Никола	25.00
Лакуста Д.	25.00
Ласківський Ф.	25.00
Ласківський С.	48.00
Легенький П.	25.00
Лесик Василь	40.00
Лесик Емілія В.	25.00
Леськів Марія С.	30.00
Леськів Стефан	50.00
Литвин Олекса	30.00
Лукіянчук О.	25.00
Луклан П. І.	40.00
Лупул Іван Т.	25.00
Лупул Мих.	36.00
Лупул Трифоній	40.00
Лучак Григорій	25.00
Лучкович Мих.	75.00
Лучкович Софія М.	55.00
Ляхман Володимир	25.00
Маґера Катерина	86.00
Маґера Федор	83.00
Маґера Йоанна	65.00
Маґера Корнило	50.00
Маґера Петро	73.00
Маґера Прокоп	70.00
Маковійчук Ґео.	69.00
Маланчук Никола	25.00
Манилюк А.	25.00
Маріянич Ілля	100.00
Маріянич Катерина	25.00
Маріянич Марія	50.00
Маріянич Василь	25.00
Марусяк С.	40.00
Марушечка Іван	35.00
Марушечка Мат.	25.00
Масцюх Василь	30.00
Масцюх Вол.	73.00
Матвійчук Т. І.	60.00
Матіяшов П.	25.00
Меґлей Г.	25.00
Медицький Григ.	26.00
Мельник Анна	200.00
Мельник Іван	219.00
Мельник Павло і Пелагія	264.00
Мельник І. В.	45.00
Мельник І. (Венкувер)	30.00
Мельник Йосиф	29.00
Мельник Марія П.	25.00
Мельник Петро	25.00
Мельник Никола	30.00
Мельник Партемій	31.00
Мельник Павліна	25.00
Мельник Петро І.	143.00
Мельник Василь	35.00
Мельничук Іван	40.00
Мельничук Вас. Б.	115.00
Минчаковський М.	25.00
Мироник Мих.	25.00
Михайлишин Марія	28.00
Михайлишин Григ.	33.00
Михайлюк І.	55.00
Михайлюк Дмитро	25.00
Михальчук Трофим	25.00
Міськів Григорій	26.00

Міськів Петро	85.00
Міськів Пелагія	30.00
Міськів Вікторія	25.00
Міськів Василь	50.00
Міськів Марянна	25.00
Міщачук Ілля	35.00
Могилюк Т.	35.00
Мотика Д.	25.00
Мриґлод С.	25.00
Назарук д-р Осип	25.00
Нєвчас Анастасія	25.00
Нєвчас Стефан	38.00
Никифорук Д.	50.00
Никифорук Григ.	50.00
Никифорук Іван	160.00
Никифорук Катерина	115.00
Никифорук Марія	105.00
Никифорук Василь	80.00
Никифорук Никола	25.00
Николайчук Ілля	25.00
Николайчук Іван	50.00
Ничка Марія	69.00
Ничка Стефан	150.00
Ожібко Никола	25.00
Олекшій Дмитро	38.00
Олекшій О.	30.00
Олекшій С.	28.00
Олійник В.	25.00
Онищук Григорій	25.00
Оробко др. І.	165.00
Осецький Григ.	25.00
Остафієвич, о. І.	26.00
Осташек Григ.	25.00
Осташек Марія	25.00
Остржнюк Н.	30.00
Павук Стефан	28.00
Павлюк Василь	97.00
Павлюк Гнат	53.00
Павлюк К.	30.00
Павлюк Ілля	54.50
Павлюк Ст. Андрю, Алта.	25.00
Паламар Марія	25.00
Паламар Стефан	25.00
Паламар Текля	55.00
Паламарчук Мих.	30.00
Паламарчук Олена	25.00
Паланич Іван	25.00
Палинчук А.	25.00
Палинчук Марія	25.00
Панчишин В.	55.00
Панчук В.	47.00
Пасемко П.	30.00
Паснак, пані І.	28.00
Паснак І.	40.00
Пащук Т.	25.00
Петрук Т.	33.00
Пилип Стефан	70.00
Пилип Василь	29.00
Пилипів С.	25.00
Пилипів Іван	125.00
Пилипів Василь	25.00
Пилипюк Василь	25.00
Підручна, пані В.	25.00
Підручний Василь	120.00
Плавюк Володимир	34.00
Плішка Том	25.00
Плюпек Т.	30.00
Побран І. Ф.	30.00
Подіялюк Д.	27.00
Понич Д.	29.00
Попіль Марія	25.00
Попіль Мих.	30.00
Попик Д.	25.00
Попович С.	27.00
Порайко Анна	39.00
Порайко Ілля	64.00
Порайко Евстахія	25.00
Порайко Стефан	106.00
Приймa Іван	28.00
Присташ Д.	26.00
Прокопюк Д.	30.00
Пронюк Дмитро	222.00
Пронюк Емілія	147.00
Пухалюк А.	32.95
Пухалюк Василь	32.00
Пухкий Н.	78.00
Пшик Федор	30.00
Пшик Григ.	25.00
Пшик Петро	35.00
Радомський Н.	29.00
Радомський Василь	25.00
Разко В.	25.00
Райчиба І.	25.00
Рідна Школа, Едмонтон	25.00
Романчич Ганка	25.00
Романюк, пані Н.	25.00
Романюк Никита	93.00
Романюк С.	25.00
Ропчан І.	76.00
Рудик І.	25.00
Рудик П. Д.	151.00
Рудько Н.	27.00
Руснак Мих.	30.00
Савка Віктор	35.00
Савчук о. С. В.	30.00
Савчук В.	25.00

Савула С.	25.00
Сакалюк Сафрон	35.00
Саламандик Н.	25.00
Саламандик Д.	135.00
Саламандик В.	314.00
Салик М.	25.00
Самець о. П.	35.00
Самотюк Н.	25.00
Сандул Ф.	25.00
Свистун Василь	27.00
Світик І. П.	72.00
Світик Анастасія	25.00
Семака Д.	40.00
Семенчук Н.	25.00
Семенюк Марія І.	30.00
Семенюк І. В.	113.00
Семенюк Наталка	25.00
Семотюк І.	25.00
Середяк І.	100.00
Сироїд В.	25.00
Сиротюк Ґео.	44.00
Склепович С.	35.00
Скора Петрунеля	32.00
Скорейко Д.	25.00
Скорейко П.	25.55
Скорий І.	25.00
Скрипник Ґео.	25.00
Сливінський Ол.	95.00
Сливінська Марта	25.00
Смеречинський А.	25.00
Смук І.	25.00
Снайчук Анна	25.00
Соколов І.	25.00
Солован А.	45.00
Солован Катерина	25.00
Солован, пані А.	25.00
Сорохан Д. І.	52.00
Сорохан І.	25.00
Спачинський Н.	55.00
Сташин М.	33.00
Стефюк Т.	25.00
Стечишин Юліян	36.00
Стечишин Том	145.00
Стечишин Іван	25.00
Стойко Роман	185.00
Страшок П.	106.00
Стринадка І.	26.00
Стрільчук Розалія	25.00
Струган д-р Р. Е.	25.00
Таранґул Ґео.	25.00
Татарчук П.	25.00
Тащук І.	25.00
Тересьо В.	25.00

Терлецький І.	25.00
Ткачук Ол.	55.00
Ткачук Ілля	29.00
Ткачук Манолій	29.00
Ткачук Мирон	50.00
Ткачук Павло	25.00
Ткачук Марія	25.00
Тов. ім. М. Грушевського, Еґремонт, Алта.	25.00
Тов. ім. Драгоманова, Мирнам, Алта.	25.00
Тов. Котляревського, Петфайндер, Алта.	25.00
Товариство Івана Франка, Едмонтон, Алта.	100.00
Товариство Івана Франка, Стубно, Алта.	25.00
Товариство Івана Франка, Завале, Алта.	30.00
Товариство Шевченка, Смоки Лейк, Алта.	25.00
Тодорук Марія	27.00
Томашевський Е.	46.00
Томашевський І.	100.00
Томашевська Катерина	25.00
Томашевський Тео.	45.00
Томашевський Тома	72.00
Томашевська Анна	26.00
Томашевська Анна	26.00
Тимінський В.	25.00
Тимчук М.	100.00
Тимчук П.	60.00
Тимчук Р.	26.00
Трефяк В.	38.00
Трефяк В. (старший)	53.00
Тупичка І.	35.00
Укр. Нар. Дім, Спеден, Алта.	25.00
Урсуляк В.	30.00
Фарина Григ.	40.00
Фарина Ф.	35.00
Фарина Осипа	34.00
Фарина Левко	25.00
Федейко-Никифорук	60.00
Федірчук П.	29.00
Федорків Павло	210.00
Федорків Петро	28.00
Федорків Розалія	100.00
Федорук К.	25.00
Федорук Семен	25.00
Федорук Тимофій	25.00
Федорук Василь	101.00
Федун Федір	105.00
Федун Григ.	60.00

Федун Меланія	114.00
Федун Пилип	100.00
Федун Василь	125.00
Федун Юстина	50.00
Фербей Д. С.	253.00
Фербей Марія, Д. С.	110.00
Фербей Осип	30.00
Фербей Леся	28.00
Фербей Анна М.	30.00
Фербей Мих.	80.00
Ферлей Т. Д.	30.00
Фийчук Ол.	25.00
Фіґоль Ольга і П.	70.00
Філик Я.	25.00
Фодчук Д.	88.00
Фодчук Олена Д.	37.00
Фрунчак В.	37.00
Фуштей Ґео.	25.00
Харук Никола і Анна	243.00
Хлібецький Василь	25.00
Хлібецька Анна	25.00
Хлібецький Григ.	25.00
Хміляр Ф.	25.00
Храпко Семен	25.00
Чаглей В. Ґео.	30.00
Чапельський Д.	45.00
Чапельська, пані Д.	25.00
Чарнецький Ол. І.	45.00
Чарнецька, пані Ол.	27.00
Чарнецький Ф.	25.00
Чарнецький І. (Саск.)	25.00
Чарнецький І. (Алта.)	25.00
Челядин В. І.	133.00
Челядин Анна В.	53.00
Чернявська Марія	25.00
Чернявський І. М.	25.00
Чернявський Мих.	438.0
Чернявський Никола	152.0
Чернявський В.	25.0
Чоботар В.	50.0
Чоботар, пані В.	25.0
Чоботар Емілія	25.0
Чорнейко Ілля	35.0
Чумер В.	110.0
Цимбалюк Максим	25.0
Шарик П.	25.0
Шарик Вол.	25.0
Шевчишин Григ.	28.0
Шевчук Мих.	25.0
Шевчук Маруся	25.0
Шевчук Н. С.	25.0
Шевчук П. М.	120.0
Шемелюк М. Д.	85.0
Шклянка Ілля	25.0
Школьна Евдокія	25.0
Школьний Василь	25.0
Шпилей Антон	25.0
Шовкоплєс І.	43.0
Щербанюк Д.	31.0
Щур Йосиф	225.0
Юрків Федор	40.0
Якимець Ґео.	30.3
Якиміщак, др. І.	75.0
Янда Дмитро	25.0
Янда Д. Е.	30.0
Янішевський Й.	119.0
Яремчук Л.	30.0
Яремчук Лєон	25.0
Яричук Дмитро	25.0
Ясенчук Йосиф	103.0
Яхимець Мих.	30.0
Яцейко Григ.	31.0

ПИТОМЦІ ІНСТИТУТУ ІМ. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО

І ЧЛЕНИ СТУДЕНТСЬКОГО КРУЖКА ІМ. А. КОЦКА ПРИ ІНСТИТУТІ ВІД 1917-1918 РОКУ ДО 1942-1943 РОКУ.

Адамець Л.
Андрусів Емілія
Андрухів Анна
Андрусяк Анна
Андрусяк Ольга
Арсенич О.
Бабюк Анна
Бабюк Адам
Бабюк Розалія
Балка Никола
Баран Никола
Бартман Никола
Батицький Славко
Батюк Розалія
Батюк Анна
Березка Василь
Бзова Стефанія
Біґорай Володимир
Боднар Никола
Боднар Петро
Боднар Анна
Боднарук Василина
Боднарук Леон
Боднарук Методій
Боднарчук Павліна
Бойда Іван
Бойко Степан
Бойкович Михайло
Бойцун Василь
Бойцун Текля
Будник Василь
Будник Славка
Будник Галя
Будинський Никола
Бук Никола
Бук Іван
Буряк Михайло
Ваґілик Іван
Валюк Юліян
Варшавська Олена
Василашко Юрій
Василишин Петро
Василишин Михайло
Вацик Іван
Веренька М.
Верхомин Іван
Верхомин Марія
Венґженовська Анна
Вий Василь
Винник Андрій
Винник Володимир
Винник Йосиф.
Винничук Анна
Винничук Михайло
Винничук Леся
Винничук Яків
Винничук Андрій
Винничук Марія
Винничук Олена
Винничук Вікторія
Винничук Василь
Виспінська Мих.
Виспінський Михайло
Вітюк Анна
Віцинтович Вікторія
Воєвідка Анна
Воєвідка Іван
Войчишин Ольга
Войценко Катерина
Волошин Семен
Волошин Яків
Волянський Дмитро
Воробець Т. Іван
Воробець Т. Василь
Воробець Катерина
Ворощук Анна
Гаврилюк Іван
Гаврилюк Леся
Гавриляк Василь
Гавриляк Степан
Гавриш Дмитро
Гайдук Олекса
Гакман Володимир
Галина М.
Галіцька Марія
Гамар Богдан
Гамар Данило
Гевко Анна

Гевко Павло
Гірчак Петро
Глинка Ізидор
Глинка І.
Гнатишин Андрій
Гнатишин Максим
Гнідан Василь
Гнідан Віктор
Гоголь Іван
Головайчук Йосиф
Головка Михайло
Голоско Йосиф
Голубіцький Микола
Горбай Каролька
Горин Степан
Горин Петро
Горячка Никола
Гривнак Нестор
Григорович Олекса
Гринчишин Іван
Гриців Юліяна
Грицюк Василь
Грицюк Надія
Грицюк Леся
Гричук Василь
Грінка Юрій
Гудима Василь
Гук Анна
Гулей Никола
Гунька Дмитро
Гунька Михайло
Гумен Олена
Гумен Іван
Гумен Леся
Гумен Катерина
Гумен Никола
Гуменюк Андрій
Гуцуляк Олена
Гуцуляк Іван
Гуцуляк Петро
Гуцуляк Павло
Гуцуляк Олекса
Гуцуляк Катерина
Гуцуляк Маріянна
Ґавинчук Михайло
Ґавинчук Ольга
Ґерманюк Степан
Ґерманюк Анна
Ґерманюк Петро
Ґідзінський Йосиф
Ґовда Фавст
Ґовда Милдред
Ґой Григорій
Ґордей Олекса
Ґордей Федор
Ґорецька Аделя
Ґошко Михайло
Ґошко Анна
Ґошко Йоанна
Ґошко І. Текля
Ґошко З.
Ґреґоращук Катерина
Ґреґоращук Ольга
Ґреґоращук Василь
Ґреґорий Іван
Ґрекул Михайло
Ґрекул Василь
Ґурба Йосиф
Ґушта Олена
Ґушта Софія
Ґушуляк Іван
Давидович Степан
Давидович Мих.
Давидюк І.
Данилович Іван
Данилович Петро
Данилюк Ілля
Деделюк Ольга
Демчук Параня
Депутат Евген
Джоґолик Василь
Дідух Іван
Дідух Мих.
Дікур Іван
Дікур Параня
Дмирик Левіна
Долинська Ірина
Дорош Доця
Дорош Василь
Дорош Дмитро
Дорош Марія
Драбюк Василь
Драґанюк Анна
Драґан Юрій
Дрогомирецький П.
Дубець Степан
Дубець Ґеорґій
Дучак Іван
Душинська Олена
Дячук П.
Ескин Галя
Жуківська Марія
Жуківська Софія
Жуківська Санда
Закордонський Никола
Закус Павло

Залізняк Оля
Залітач Іван
Залянський Григорій
Запісоцька Анна
Засійбіда Еміль
Засійбіда Анастасія
Засійбіда Іван
Зварич Іван
Зварич Леся
Зварич Евген
Зелений Богдан
Зінюк Настя
Іванишин Михайло
Іванчук Іван
Іванчук Анна
Іванчук Катерина
Іванчук Василина
Іванчівський Іван
Івасюк Захарій
Івасюк Сенефта
Івасюк Никола
Івасюк Фіона
Івасюк Вікторія
Івасюк Наталка
Івчук І.
Ілащук Ст.
Ільків Василь
Ісаєнко Параня
Іскра Василь
Іськів Василь
Каланча М.
Калинчук Василь
Калявський Петро
Калявський Степан
Капач Катерина
Капач Розалія
Каратів Никола
Карсон Анна
Кархут П.
Киріяк Ілля
Килей Никола
Кирстюк Василина
Кібзей А. Т.
Кінасевич Андрій
Кінасевич Василь
Кінасевич Стефанія
Кінасевич Петро
Кіндракевич Петро
Клебак Лавра
Клепач Степан
Клікач Йосиф
Кльомпас Василь
Кобильник Стефанія
Кобильник Дмитро
Кобильник Анна
Ковальський Петро
Ковальська Анна
Ковальчук Ілля
Ковальчук Настя
Ковальчук Никола
Когут Анна
Когут Степан
Кожушко Антін
Козюк Григорій
Козюк Дмитро
Козюк Ґеня
Козюк Дмитро
Колісник Анна
Колодійчук Р.
Колотилюк Григорій
Колотилюк Василина
Кольба Семен
Кольба Юрко
Комгир Марія
Комгир Параня
Конасевич Олекса
Коновальчук Степан
Корий Наталя
Королик Анна
Королик Розалія
Король Параня
Король Олекса
Корчинський Леон
Кос Никола
Косташ Григорій
Косташ Ілля
Косташ Василь
Котишин Емілія
Кошман Василина
Крайчий Теодор
Краківська Анастасія
Криванюк Мирослав
Крокош Анна
Крокош Григорій
Круцік Ярослав
Кудрик Василь
Кузів Никола
Кузів Анна
Кузь Григорій
Кулик Мирослав
Кулька Олекса
Кулька Нестор
Кухар Володимир
Кухар Іван
Кучарська Леся
Лазарович Дора

Лазарович Мирослав
Лазарович Дмитро
Лазарук Марта
Лазарук Розалія
Лазарук Ґеня
Лазарук Ґ. Василь
Лазарук Н. Василь
Лазоренко В.
Лайбіда Анна
Лакуста Марія
Лакуста Розалія
Легенький Павло
Лесик В. А.
Лесик І. С.
Лесняк Павло
Леськів С. Марія
Леськів М. Марія
Леськів Анна
Леськів Галя
Летерський Михайло
Лісевич Людвик
Лобай Марія
Лобай Василь
Лопушинський Никола
Лукащук Григорій
Лукащук Т.
Лукенчук Андрій
Луклан Володимир
Лупул Іван
Лупул Евген
Лупул Онуфрій
Лупул Марія
Луцяк Єлисавета
Лучкович Михайло
Ляхман Володимир
Ляхман Катерина
Ляхочинський Степан
Ляховецький Дмитро
Маґера Ольга
Маґера Йоанна
Маґера Федор
Маґера Корнило
Мазуркевич Василь
Максимець Михайло
Малайко Юрій
Маланчук Галя
Маланчук Анна
Маланчvк Василь
Малярчук Анна
Малярчук Петро
Малярчук Степан
Марушечка Григорій
Марушечка Анна
Марусик Ольга
Марчишин Нестор
Масляк Іван
Масцюх Василь
Масцюх Володимир
Матійчук Василина
Меда Григорій
Мединський Михайло
Медицький Михайло
Медицька Розалія
Медицький Степан
Мелешко Ольга
Мельник І. В.
Мельник П. Василь
Мельник В. Ф.
Мельник Анастасія
Мельник Евстахія
Мельник Магдалина
Мельник Вікторія
Мельник Анна
Мельник Павліна
Мельник Василина
Мельник Дмитро
Мельник Д. Еф.
Мельник Тарас
Мельник Никола
Мельничук А. Г.
Мельничук Андрій
Мельничук Надія
Мельничук Михайло
Миґлей Михайло
Микитюк С. Б.
Минзак Параня
Мироник Іван
Миронюк Дмитро
Мирун Василь
Мирун Олекса
Михаськів Анна
Михайлишин Наталя
Михайлишин Богдан
Михальчук Василь
Мицак Ірина
Міськів Петро
Міськів Аделя
Міськів Настя
Міськів Іван
Мойсей Василь
Мойсей Танасій
Мойсей Анна
Мойсей Степан
Моргал Марія
Моргал Василина
Най С. І.

Немирська Зося
Немирський Ілля
Несторук Петро
Нецик Василь
Невчас Лусілія
Невчас Ема
Никифорук Дмитро
Никифорук Анна
Никифорук Іван
Никифорук Софія
Никифорук Марія
Никифорук Юстина
Николайчук Никола
Николайчук Василь
Николайчук Марія
Новальковський Антон
Новальковський Кароль
Новальковський Людвик
Овчар Анна
Одинська Ольга
Олексін Магдалина
Олекшій Дмитро
Олекшій Емілія
Олійник Марія
Олійник Олекса
Олійник Вікторія
Онищук Анна
Онищук Марія
Орищак Андрій
Орлецька Розалія
Охота Никола
Павлій Петро
Павлій Йосиф
Павловська Анна
Павловська Настя
Павловський Йосиф
Павлюк Петро
Павлюк Марія
Павлюк Розалія
Павлюк Настя
Павлюк Дмитро
Павлюк Олекса
Павлюк Василь
Паламарик Анна
Паламарик Никола
Палинчук Марія
Палинчук Параня
Панас Никола
Панчук Анна
Папіш Ольга
Пасічняк Ксеня
Пахолик Стефан
Пахолик Ґеня
Пелех Анна
Пелех Марія
Пелех Михайло
Пелех Мелба
Пилип Стефан
Пилипів Варвара
Пилипюк Іван
Пирч Настя
Пирч Василь
Плавюк Ольга
Плавюк Наталя
Плавюк Ярослав
Плавюк Евген
Плішка Петро
Плюпек Франка
Плюпек Розалія
Подіялюк Мирослав
Подіялюк Параня
Попик Михайло
Попіль Дмитро
Попіль Мир.
Попович Дмитро
Порайко Олена
Порайко Василь
Порціна Стефан
Притулка Ґеня
Прокопюк Дмитро
Пронюк Данило
Пугач Ольга
Пулешій Василь
Пухалік Іван
Пухалік Никола
Пухалік Параня
Пухалік Петро
Пухка Анна
Пухкий Василь
Пухкий Никола
Пухкий Петро
Пшик Григорій
Пшик Петро
Радик Мих.
Радик Галя
Радомський Іван
Райчиба Настя
Рипка Марія
Рипчан Катерина
Роґаль Павло
Романчук Леон
Романчук Настя
Романюк Кость
Ропчан Анна
Ропчан Олекса
Рудик Марія

Рудик Анна
Рурик Доця
Рудько Володимир
Саварин Іван
Саварин Василь
Саварин Стах
Савка Марія
Савка Софія
Савчук Василь
Савчук Олена
Савчук Іван
Савчук Петро
Саїк Розалія
Саїк Вікторія
Саковський Василь
Самоїл С. Д.
Свистун Теодор
Седляк Дмитро
Седляк Славка
Седляк Марія
Сенюк Софія
Семака Степан
Семака Юрій
Семенюк Наталка
Семенюк Кость
Семенюк Дмитро
Семенюк Анна
Семенчук Василь
Сироїдів Марія
Сиротюк Мих.
Сиротюк Емілія
Сікора Василь
Сінявська Галя
Сінявська Єлена
Сінявський Данило
Січковський Віктор
Скакун Маріянна
Скакун Розалія
Скакун Анна
Склепович Степан
Склепович Андрій
Скора Олена
Скорейко Михайло
Скрипник Юрко
Сливінська Розалія
Сливінська Марія
Сливінська Анна
Сливінська Калина
Сливінський Іван
Сливінський Олекса
Слободян Дмитро
Слюсарчук Ольга
Снайчук Анна
Снайчук Л. Д.
Собчишин Никола
Солдан Марія
Солдан Н. Кателіна
Солован Катерина
Спачинський Григорій
Співак Йосиф
Сподарик Параня
Стадник Марія
Сташин Юрій
Степа Василь
Степа Олена
Стецько Василь
Стира Антін
Стечишин Орест
Сторняк Никола
Стоцький Олекса
Страшок Федор
Страшок Василь
Страшок Кася
Страшок Сотер
Стринадка Никола
Стринадка Василь
Стринадка Григорій
Струган Дмитро
Ступарик Никола
Сулима Іван
Сулятицька Зоня
Сулятицька Ґеня
Сулятицька Ольга
Сулятицька Анна
Сумка Іван
Танасюк Василь
Татарин Богдан
Таранґул Іван
Тащук Ілля
Тащук Іван
Тересьо Василь
Терлецький Іван
Терлецька Параня
Терлецька Олена
Тим Михайло
Тим Василь
Тимчук Яків
Ткачук Василь
Ткачук Сильвестер
Ткачук Никола
Ткачук Зеновія
Ткачук Павло
Ткачук Іван
Ткачук Нестор
Ткачук Параня
Томашевська Марія

Томашевський Евген
Томашевський Едвард
Томашевська Кароля
Томин Василь
Топольницька Василина
Топольницький Василь
Трефяк Василь
Трефяк Анна
Трефяк Анна
Трефяк Никола
Урсуляк Степан
Фарина Никола
Фарина Анна
Фарина Василь
Фарина Розалія
Фарина Левко
Фарина Катерина
Фарина Роман
Федорків Іван
Федорків Михайло
Федорук Олекса
Федорук Михайло
Федорук Іван
Федорук Никола
Федорчук Ґанько
Федун Іван
Федун Никола
Федюк Теодор
Федюк Настя
Фербей Борис
Фербей Богдан
Фербей Анна
Фербей Леся
Фербей Осип
Фербей Наталка
Фербей Зоря
Фіцович Анна
Флічук Яким
Флоріян Юрій
Франчук Василь
Фуштей Катерина
Фуштей Марія
Харчун Антін
Хлипавка Анна
Хлібецький Петро
Хміляр Мирослав
Хома Вікторія
Хомик Олена
Хомик Іван
Хомяк Іван
Храпко Танаско
Храпко Данило
Храпко Єлисавета
Храпко Веронія
Цимбалюк Дмитро
Цькуй Савеля
Чапа Іван
Чапельський Василь
Чернецький Василь
Чернецький Олекса
Чернявська Ольга
Чернявський Василь
Чернявський Іван
Чорна Емілія
Чорний Н. А.
Чорний Василь
Чекалюк Філя
Челядин Іван
Челядин Маруся
Челядин Леся
Чепига Іван
Чернівчан Катерина
Чернівчан Іван
Чесний Василь
Чоботар Емілія
Чумер Ольга
Чумер Віня
Шамлей Йосиф
Шапка Анна
Шапка Катерина
Шапка Єлисавета
Шапка С. Ґеорґій
Шапка В. Ґеорґій
Шандро А. І.
Шарик Василь
Шарик Володимир
Шваб Олена
Шевчишин Евген
Шевчишин Волод.
Шевчук Петро
Шевчук Маруся
Шемелюк М. Д.
Шимко Василина
Шимко Федор
Шклянка Ілля
Шмельський Петро
Щербанюк Йосиф
Юрійчук Михайло
Юрійчук Іван
Юрків Василь
Юрчак Стефан
Юрчак Петро
Юрчук Іван
Юськів Василь
Янда Ольга
Яворський Мирослав

Якиміщак Іван
Яківчук Анна
Янішевська Марія
Янішевський В.
Яремкевич Іван
Яремчук Вікторія
Яремчук Анна
Яремчук Стефан
Ясінчук Ольга
Ясінчук Йосиф
Яхимець Петро
Яхимець Дмитро
Яцейко Іван
Яцейко Петро
Яцейко Михайло
Яцій Текля
Яшейко Михайло

ЧЛЕНИ І ПИТОМЦІ ІНСТИТУТУ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО В АРМІЯХ КАНАДИ 1943-го РОКУ

R.C.A.F.

Адамець Лев, поручник-інструктор.
Біґорай Володимир, сержант-пілот, відзначений за геройство.
Баран Никола, сержант-навіґатор.
Боднар Никола, поручник-навіґатор.
Винник Андрій, механік.
Винничук Яків, писар провізійного відділу.
Винничук Андрій, механік.
Гнідан Віктор, летун.
Гунька Дмитро, сержант-інструктор в радіо відділі.
Ґавинчук Михайло писар механічного відділу.
Ґерманюк Стефан, сержант в механічнім відділі.
Ґорецький Ізидор, поручник- інструктор у вишколі пілотів.
Ґурба Йосиф, у вишколі.
Депутат Евген, у вишколі.
Дубець Ґеорґій, сержант-пілот.
Лучак Іван, пілот.
Засійбіда Анастасія.
Кінасевич Андрій, інженерський відділ.
Крокош Грицько, сержант-навіґатор.
Круцік Ярослав, сержант-інструктор в радіо відділі.
Кухар Іван, у вишколі.
Маларчук Стефан, механік.
Мельник Е. Дмитро, сержант-інструктор пілотів.
Мельник Тарас, медичний відділ.
Маланчук Василь, сержант-навіґатор.
Лазарович Мирослав, поручник-інструктор.
Леськів М. Марія, у вишколі.
Летерський Михайло, у вишколі.
Ляхман Володимир, летун.
Павлюк Дмитро, у вишколі.
Павлюк Олекса, поручник-пілот.
Павловський Йосиф, поручник-інструктор пілотів.
Пелех Михайло, механік.
Плішка Леон, сержант-пілот.
Пирч Василь, поручник-інструктор пілотів.
Плавюк Евген, механік.
Пухкий Петро, поручник-навіґатор.
Пухкий Василь, навіґатор.
Романчук Леон, механік.
Семака Степан, механік.
Склепович Степан, писар.
Склепович Андрій, у вишколі.
Страшок Сотер, механік.
Стецько Василь, механік.
Співак Йосиф, транспортаційний відділ.
Ткачук Нестор, у вишколі.
Урсуляк Степан, механік.
Федорук Михайло, механік.
Фербей Богдан, механік.
Чернівчан Іван, сержант-писар.
Шевчишин Володимир, у вишколі.
Яворський Мирослав, сержант-інструктор в радіо відділі.

R.C.A.

Балка Никола.
Бартман Никола.
Гавриляс Степан, поручник-інструктор.
Гунька Михайло.
Ґордей Олекса.
Ґреґорий Іван.
Давидович Степан
Драбюк Василь.
Закордонський Никола.
Ільків Василь, сержант, аптикарський відділ.
Калявський Петро.
Мельник П. Василь, сержант, поштовий відділ.
Меда Грицько, сержант-писар.
Михайлишин Богдан, поручник-лікар.
Мойсей Танасій.
Никифорук Іван, поручник, поштовий відділ.
Лешняк Пилип, медичний відділ.
Лукенчук Андрій.
Лупул Евген, механік.
Лупул І., провізійний відділ.
Николайчук Василь.
Сторняк Никола.
Савчук Петро, механік.
Сиротюк Михайло, сержант-майор.
Страшок Федір.
Спачинський Григорій, поручник-лікар.
Татарин Богдан.
Тащук Ілля, поручник.
Томашевьский Едвард, поручник-лікар.
Фарина Роман.
Челядин Іван.
Юрків Василь.

R.C.N.

Ґерманюк Петро.
Данилович Петро.
Кінасевич Василь
Малярчук Петро
Попіль Мирослав.

ДИРЕКЦІЇ ІНСТИТУТУ ІМ. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО

В ЕДМОНТОНІ

(1918-1943)

1918
Дм. Фербей — голова
А. Т. Кібзей — заст.
С. Б. Михайлюк — секр.
Іл. Киріяк — засть секр.
І. П. Гринчишин — скарбник
Ів. Боднарик
Ю. Д. Лазарук
І. Клебановський
Д. Данилович

1919
Дм. Фербей — голова
Ф. Винничук — заст.
М. Лучкович — секр.
Ю. Д. Лазарук — скарбник
С. Ґура
І. Ґлова
І. Гринчишин
А. Т. Кібзей
Н. Будинський

1920
Дм. Фербей — голова
Ф. Винничук — заступник
А. Т. Кібзей — секретар
Ю. Д. Лазарук — скарбник
І. Чупрун
Г. Михайлишин
П. Рудик
І. Ґлова
І. Мельник

1921
Дм. Фербей — голова
І. Паснак — заступник
М. Лучкович — секретар
Ю. Д. Лазарук — скарбник
Ф. Винничук
П. Мельник
І. Порайко
Н. Будинський
П. Зварич
Ф. Костащук
Добр. Ґулька
Вас. Фрончак
К. Павлюк
А. Томашевський
В. Чумер
Й. Ясенчук

1922
Д. Пронюк — голова
І. Паснак — 1-ий заст.
Гр. Кузик — II-ий заступник
Г. Шевчишин — секр. фін.
Іл. Киріяк — секр. рек.
Ю. Д. Лазарук — скарбник
П. Мельник
А. Челядин
А. Батюк

1923
Гр. Михайлишин — голова
І. Семенюк — заступник
П. Зварич — заступник
Ів. Гринчишин — секр. фін.
Анд. Солован — секр. рек.
Ів. Никифорук — скарбник
Ю. Д. Лазарук
С. Нєвчас
Н. Романюк

1924
Гр. Михайлишин — голова
А. Томашевський — заст.
П. Галицький — секр. фін.
Анд. Солован — секр. рек.
І. Никифорук — скарбник
Й. Янішевський
Е. Михайлюк
Ю. Д. Лазарук
П. Мельник

1925
Е. Михайлюк — голова
Н. Д. Голубіцький — заст.
А. Батюк — секр. рек.
П. Галицький — секр. фін.
І. Никифорук — касієр
А. Томашевський
П. Мельник

М. Бойкович
Н. Романюк

1926
І. Паснак — голова
Пізніше Д. Фербей
Д. Фербей — заступник
І. Семенюк — заступник
В. Челядин — секр. рек.
Д. Пронюк — скарбник
П. Зварич
І. Киріяк
Н. Чернявський
А. Зварич
П. Маґера
П. Рудик
І. Ґоднарук

1927
П. Зварич — голова
В. Челядин
М. Чернявський
В Підручний
Др. І. Верхомин — секр.
Д. С. Фербей
Ілля Киріяк
Ів. Семенюк
Д. Пронюк

1928
П. Зварич — голова
В. Челядин — секр.
М. Чернявський
Др. І. Верхомин
Д. С. Фербей
Ілля Киріяк
Ів. Семенюк
Д. Пронюк

1929
П. Зварич — голова
Д. С. Фербей — заступник
А. Батюк — секретар
В. Челядин — заст секр.
Д. Пронюк — касієр
В. Бойцун
Ілля Киріяк
В. Семенюк

1930
В. Підручний — голова
Д. С. Фербей — заступник
П. І. Лазарович — секретар
Д. Пронюк — касієр
П. Зварич
Н. Харук
М. Фербей
Др. М. Бойкович
П. Міськів
П. Мельник
В. Чумер
А. Батюк

1931
Д. С. Фербей — голова
Н. В. Ґавінчук — заступник
о. П. Самець — секретар
Ів. Зварич — заст. секр.
Д. Пронюк — касієр
Йос. Ясенчук
Др. М. Бойкович
Н. Харук
І. П. Світик

1932
Др. І. Верхомин — голова
І. П. Світик — заст. голови
о. П. Самець — секретар
Ів. Зварич — заст. секр.
Д. Пронюк — касієр
Др. М. Бойкович
Йос. Ясенчук
Н. Харук
Н. В. Ґавінчук

1933
П. І. Лазарович — голова
Др. І. Верхомин — заст.
Др. Ф. Ґовда — секретар
Д. С. Фербей — касієр
Ф. Маґера
Н. Харук
В. Челядин
І. Киріяк
Йос. Ясенчук

1934
П. І. Лазарович — голова
В. Грицюк — заступник
Др. Ф. Ґовда — секретар
Д. С. Фербей — касієр
Н. Беднарський
В Підручний
П. Міськів
Др. І. Верхомин
Гр. Косташ

1935
П. І. Лазарович — голова
П. Василишин — секретар
Др. Ф. Ґовда — касієр
М. Фербей

В Підручний
В. Плавюк
Н. Беднарський
М. Чернявський
Др. І. Верхомин

1936
Др. Ф. Ґовда — голова
Д. С. Фербей — заступник
П. Василишин — секретар
Др. І. Верхомин — касієр
Ів. Мельник
П. Міськів
В Підручний
П. І. Лазарович
Гр. Косташ

1937
Др. Ф. Ґовда — голова
Д. Янда — заступник
П. Василишин — секретар
П. Міськів — касієр
І. Ґорецький
П. І. Лазарович
В Підручний
Степан Самоїл
М. Фербей

1938
Ів. Зварич — голова
Д. С. Фербей — заступник
Вас. Чумер — секретар
П. Міськів — касієр
Др. Ф. Ґовда
Із. Ґорецький
Ст. Пилип
Дм. Янда
Вас. Підручний

1939
Ів. Зварич — голова
Д. С. Фербей — заступник
Вас. Чумер — секретар
П. Міськів — касієр
Др. Ф. Ґовда
Із. Ґорецький
Ст. Пилип
Дм. Янда
Вас. Підручний

1940
Дм. Янда — голова
Д. С. Фербей — заступник
П. Василишин — секретар
В. Челядин — касієр
Із. Ґорецький
В. Підручний
П. Зварич
Вас. Косташ
П. І. Лазарович

1941
П. А. Міськів — голова
Д. С. Фербей — заступник
Д. І. Верхомин — секр.
В. Челядин — касієр
П. І. Лазарович
Дм. Янда
В. Грицюк
П. Зварич
В. Підручний

1942
П. А. Міськів — голова
Д. С. Фербей — заступник
Др. І. Верхомин — секретар
В. Челядин — касієр
Д. Янда
П. І. Лазарович
В. Підручний
П. Зварич

1943
Д. С. Фербей — голова
Фр. Ф. Ґовда — заступник
В. Гривнак — секретар
П. А. Міськів — касієр
П. І. Лазарович
Д. Янда
В. Чумер
В. Челядин
П. Василишин

ПОМЕРШІ ЧЛЕНИ ІНСТИТУТУ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО

В ЕДМОНТОНІ, АЛТА.

Андрусів Володимир
Варшавський Іван
Веренька Василь
Винничук Дмитро
Винничук Григорій
Гнідан Марія
Гнідан Доця
Головач Петро
Ґонталюк Петро
Ґошко Тимко
Данильчук, о. Іван
Дзьоба Сильвестер
Дікур Дмитро
Долинський Федор Д.
Драпака Парафтей
Завадський Іван
Запаринюк Андрій
Засійбіда Анастасія
Зварич Іван
Зварич Марія
Зварич Едвард
Іванчук Остафій
Іськів Михайло
Кожушко Антін
Колісник Михайло
Кордиба Стефанія
Костащук Федор
Костенюк Самоїл
Котик Іван
Кузик Никола
Кузів Никола
Лазарук Ґеорґій
Ласківський Стефан
Леськів Іван
Лупул Михайло
Луцяк Дьордій
Маґера Прокоп
Маріянич Катерина
Маріянич Марія
Маріянич Василь
Марушечка Іван
Мельник Анна
Мельник Іван
Міськів Василь
Міськів Пелагія
Назарук д-р Осип
Никифорук Марія
Олекшій Дмитро
Олекшій Олекса
Павлюк Кость
Павлюк Стефан
Павлюк Василь
Павук Степан
Пилипів Іван
Порайко Ілля
Порайко Стефан
Пронюк Дмитро
Радомський Іван
Радомський Василь
Ропчан Іван
Рудик Павло
Савка Віктор
Сакалюк Софроній
Середяк Іван
Сироїд Василь
Скорий Іван
Солован Катерина
Сорохан Іван
Сиротюк Григорій
Терлецький Іван
Ткачук Олекса
Томашевський Йосиф
Томашевський Іван
Томин Максим
Трефяк Василь
Федорків Павло
Федорків Розалія
Федун Григорій
Федун Пилип
Фрунчак Василь
Хлібецький Василь
Чапельська Д. (пані)
Чернявський Василь
Чернявський Никола
Цимбалюк Максим
Шевчишин Григорій

ВІЧНАЯ ЇМ ПАМЯТЬ!

ПРОТОКОЛИ І МАТЕРІЯЛИ

ЮВІЛЕЙНОГО ЗЇЗДУ ІНСТИТУТУ ІМ. МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО В ЕДМОНТОНІ,

25-го, 26-го і 27-го Грудня, 1943 р.

Впорядкував І. КИРІЯК.

ВСТУП.

Щоб заокруглити двадцять і пять річну історію Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні, Алберта, як основу для його дальшої історії, постановлено видати друком всі матеріяли і протоколи звязані з Ювілейним Зїздом і додати їх до Ювілейної книги виданої перед Зїздом. Ціль цього додатку ясна. Інститут, проіснувавши двадцять і пять років при моральній і матеріяльній піддержці українського свідомого загалу, виконав своє завдання до тої міри, до якої та піддержка дозволила. Які були його завдання, що він виконав, і яку піддержку діставав він від українського громадянства, говорить про це його Ювілейна Книга, а цей додаток має на цїли вказати, як віднеслися до нього його члени і приятелі на Ювілейнім Зїзді, який завдаток дали вони йому на дальше існування і які проєкти накреслено йому для виконання в будуччині. З цими цілями вміщено в цей додаток (1) матеріяли, що відносяться до приготування зїзду, (2) програма зїзду, (3) привіти і промови, (4) жертводавці і (5) протоколи. Прочитавши їх, читач може виробити собі певне поняття про обставини, серед яких Інститут розпочав своє друге двадцять і пять ліття, які нові проблєми виринали перед ним і які були бажання його членів і приятелів відносно його праці в будуччині.

І. К.

ПРИГОТУВАННЯ ЮВІЛЕЙНОГО ЗЇЗДУ

Приготування Ювілейного Зїзду почалося ще в квітні, 1942 року. Почалося воно підготовкою матеріялів для написання Історії Інституту, виказу числа питомців, членів і жертводавців та загального фінансового стану за двадцять і пять літ. До цих матеріялів належали протоколи річних зїздів, протоколи засідань дирекцій, ріжні відозви і статті поміщувані в часописах у справах Інституту, протоколи Студентського Кружка А. Коцка, рекорди і світлини питомців і жертводавців, членські книги, книги фінансові і річні фінансові звіти та документи, що відносилилися до важних інститутських справ. Із них припоручено п. П. І. Лазаровичеві написати історію Інституту, а пп. Д. Янда і Д. С. Фербей мали приготовити загальний двадцять і пять річний фінансовий звіт і лісту членів-піонірів. Вишукання, а потім впорядкування матеріялу в Книзі доручено п. І. Киріякові.

Робилося таке завчасне приготування до Зїзду з цілею видати спільну Ювілейну Книгу з Інститутом П. Могили в Саскатуні, що також святкував своє двадцять і пять-ліття 1942 року. Та показалося, що з технічних причин трудно буде таку Книгу видати, отже приступлено до видання осібної для Інституту Грушевського, 1943 року.

Видання Ювілейної Книги, а потім приготування самого Зїзду не мало часу забрало Дирекції Інституту. Задля самої книги мала вона вісім засідань, щоб провірити матеріяли, а потім вислухати його читання вже написаного, щоб його справити і апробувати. Далі, відбула вона чотирнадцять засідань у справах самого зїзду. Треба було сходитися та обміркувати в який спосіб його відбути. Бажалося, щоб відріжнити його від звичайних зїздів і зробити його дійсно святочним — Ювілейним. Для цього треба було вибрати найдогідніший час, щоб можна було великому числу членів і прихильників бути на всіх нарадах і підприємствах Зїзду. Також треба було обчислювати можливі сили для виготовлення і виголошення потрібних і доцільних промов, вирішити зо згляду коштів кого запрошувати на зїзд зпоза Алберти, як справитися з приміщенням гостей і як опреділити підготовчу, а потім ділову працю Зїзду.

Та найкраще покажуть приготовання Зїзду протоколи з засідань Дирекції. Хронольоґічний порядок був такий:

Серпень 13, 1943. По довгій дискусії, в якій бралося на увагу чергові зїзди в Саскатуні і у Винипеґу, розложення потягів на залізницях, шкільні різдвяні вакації, заняття членів Дирекції і членів, котрі обовязково мали б бути на зїзді і інші справи, що могли б пошкодити зїздові, постановлено на внесок пп. П. І. Лазаровича і П. Василишина, щоб Ювілейний Зїзд Інституту відбувся 25-го, 26-го грудня, а Загальні Річні Збори Інституту в понеділок, 27-го грудня, 1943-го року.

Серпень 17, 1943. Засідання Дирекції у справі вложення програми Зїзду. По довших нарадах постановлено, що в суботу, 25-го грудня, рано реґістрація членів і гостей, а пополудні „День Піонірів". В цей час мають бути виготовлені привіти і реферати, в яких мається дати признання всім тим, котрі причинилися чимнебудь до заложення і розвою Інституту в перших роках його існування. Вечером, з причини браку чоловічих аматорських сил, замість якоїсь першорядної драми, поставити концерт не довший як дві години, щоб дати місце на одну святочну промову. В неділю, 26-го грудня, приготовити обід для зїздових гостей, по обіді мають бути виголошені три святочні промови, і переведення збірки на Інститут. Вечером „Час бувших питомців Інституту". Понеділок, 27-го грудня, цілий день присвятити діловим справам Інституту.

Серпень 24, 1943. Дальші наради над програмою Зїзду. Дискусовано над особами, котрі звязані були з Інститутом, знають його цілі, час його заснування, і брали участь у його розвою, і їх запросити на бесідників. Постановлено запросити пп. Ю. Стечишина з Саскатуну, П. Зварича з Веґревил, Д. С. Фербея з Едмонтону, др. Кібзея з Детройт, Міш., С. В. Микитюка з Саскачевану і М. Лучковича та І. Киріяка з Едмонтону. Постановлено також запросити всіх бувших настоятелів Інституту, себто, д-ра Т. А. Кібзея, І. Ґлову, І. Гринчишина, о. П. Галицького, Т. Свистуна, П. І. Лазаровича, П. Василишина, І. Зварича, Із. Ґорецького, В. Косташа, І. Киріяка і М. Маґуса. Далі поставлено предсідників: (1) „День Піонірів", предсідниками пп. Д. С. Фербей і В. Чумер, а промови виголосять пп. Д. С. Фербей, С. В. Микитюк і Мих. Лучкович. (2) Субота вечером — предсідниками пп. П. А. Міськів і В. Косташ, а бесідником др. Кібзей, або І. Киріяк. (3) Неділя пополудні — предсідниками пп. А. Чернецький, І. Зварич і др. Н. Голубіцький, а бесідниками пп. Ю. Стечишин, П. І. Лазарович і пані Сиротюк. (4) Неділя вечером — предсідниками пп. П. Василишин і І. Мельник — бесіди: „Спомини питомців із інститутського життя".

Постановлено, що кожний бесідник мусить мати свою промову написану, щоб можна її дати до друку.

Настановлено також комітети, (1) Комітет Піонірів, хто мав виготовити лісту членів Інституту з перших трох років існування Інституту та вложити форму запрошення їх на Зїзд. До комітету назначено пп. Д. С. Фербея, П. Зварича, В. Чумера і В. Челядина. (2) Комітет відчитовий, що мав виготовити теми святочних промов і форму запрошень до промовців. До комітету назначено пп. П. І. Лазаровича, І. Киріяка і о. П. Мельничука. (3) Комітет мистецької частини Зїзду, до якого назначено пп. П. І. Лазаровича, П. Пауша і Л. Фарину. (4) Комітет Питомців і Членів, до якого назначено пп. І. Киріяка, І. Мельника і д-ра Ф. Ґовду. (5) Комітет приміщення гостей, до якого назначено пп. В. Чумера, В. Гавриша і Д. Янду. (6) Комітет Обіду, п. В. Гривнак з помічю жінок директорів. (7) Комітет реґістрації, П. А. Міськів при

помочі місцевих Сумківців. (8) Комітет преси і оголошень пп. П. Василишин, В. Косташ і І. Киріяк.

Дальші засідання Дирекції 13-го, 24-го, 30-го вересня, 7-го, 19-го, 28-го жовтня, і 9-го, 21-го, 30-го листопада, чергувалися одно за одним відповідно до справ, що виринали через листування з „Українським Голосом" у справі друку Ювілейної Книги, з листування з централею СУС і Інститутом П. Могили в справі бесідників і програми Зїзду, з листування з наміченими промовцями, з потреб намічених Комітетів і, вкінці, для вироблення остаточної, слідуючої програми:

СУБОТА, 25 грудня:

Рано 10.00 до 12.00 реґістрація делеґатів і гостей.

ПОПОЛУДНІ.

1. Офіціяльне відкриття зїзду, Д. С. Фербей, голова дирекції і вибір президії.
2. Вшанування Памяти Померших Членів.
3. Привіти від Інституту імени Петра Могили, Екзекутиви СУС, СУМК СУНД, С.У.К., місцевих орґанізацій, та делеґатів з провінції і інших.
4. Вшанування Піонірів-Основателів, і фотоґрафічна знимка.
5. ВІДЧИТ: „Історія Інституту Шевченка в Веґревил і його злука з Інститутом ім. М. Гушевського", виголосить Петро Зварич з Веґревил один з перших основателів Інституту Шевченка.
6. ВІДЧИТ: „Як орґанізувався Інститут ім. М. Грушевського і які були його ціли", виголосить Семен Б. Микитюк з Фенвуд, Саск., перший секретар і орґанізатор Інституту ім. Мих. Грушевського.
7. ВІДЧИТ: „Перші питомці Інституту ім. Михайла Грушевського і яка була їхня праця на народньому полю", виголосить Михайло Лучкович, Б.А., бувший посол до Оттави, та бувший настоятель Інституту.

ВЕЧЕРОМ 8.30: ВЕЛИЧАВИЙ КОНЦЕРТ під управою П. А. Пауша. — В програму входять:

„Вулиця" на мішаний хор Філарета Колесси. фортепяновий супровід панна Емілія Чоботар; „Поклін борцям і слава" кантата на міш. хор Б. Вахнянина: „Гуляли, гуляли" на муж. хор Нижанковського; „За Дорошенка пана" на жіночий хор С. Людкевича, і другі. Підчас програми буде промовляти др. Амброзій Т. Кібзей, з Дітройт, Мішіґан, перший настоятель Інституту.

Неділя, 26 грудня:

РАНО 10.00 до 11.30 БОГОСЛУЖЕННЯ. 12.00 до 2.00 Величавий обід для учасників зїзду.

ПОПОЛУДНІ: ВІДЧИТИ.

1. „Полягання на свої власні сили", адв. І. Р. Соломон, голова СУС, і посол до Манітобської Леґіслятури.
2. „Роля Інститутів в розбудженню національної свідомости серед нашого громадянства в Канаді", Ю. В. Стечишин, адвокат з Саскатуну, і бувший ректор Інституту ім. Петра Могили в Саскатуні.
3. „Роля Інститутів на будуче", П. І. Лазарович, адвокат з Едмонтону і бувший ректор Інституту ім. Мих. Грушевського.
4. „Заслуги Інститутів в поширенню освіти серед нашого Українського Жіноцтва", пані Е. Сиротюк, учителька в Ендрю, Алберта, і голова Пров. Екзекутиви Союза Українок Канади.

ВЕЧЕРОМ 8.30: — Перегляд сил бувших питомців Інституту.

Тут входять короткі промови від визначнійших питомців між іншими будуть говорити: Др. Ю. Е. Драґан з Саскатуну, др. М. Бойкович з Саскатуну, П. Ткачук з Саскатуну, І. Дікур з Веґревил, І. Гуцуляк з Ендрю, В. Бойцун з Едмонтону і А. Чарнецький з Едмонтону. Поміж промовами будуть концертові точки слідуючого змісту: Скрипкове сольо — Зоня Лазарович, відома молода скрипачка, котра вже кілька разів відзначилася своїм гранням на ріжних музичних виступах в Едмонтоні. Сопранове сольо — Маруся Шевчук з Виллінґдон. популярна молоденька співачка. Хор Едмонтонського Відділу СУМК і другі точки.

Понеділок, 27 грудня:

РАНО 10.00 до 12.00 Річні Збори членів Інституту.

1. Реґістрація членів; 2 Отворення зборів; 3. Вибір президії та провірної комісії; 4. Звіт провірної комісії; 5. Читання протоколу з минулих річних зборів. 6. Звіти членів дирекції та настоятеля; 7. Нові справи — внески та ухвали. 8. Справа поширення Інституту. 9. Вибір дирекції; 10. Замкнення зборів.

ПОПОЛУДНІ: Наради СУС, СУМК і СУНД.

1. Реґістрація членів; 2. Отворення зборів; 3. Вибір президії; 4. Звіти провінціональних Екзекутив; 5. Промови репрезентантів з Централі; 6. Внески та ухвали; 7. Назначення провінціональних Екзекутив; 8. Замкнення зборів.

В міжчасі Комітет Преси виповняв своє завдання поміщуванням слідуючих стать про Інститут в Українськім Голосі:

СТАТТЯ 1.

Минувшого року українці Канади, а головно ті, в кого на серці лежить наша доля тут і там за морем, святкували ювілей Інституту ім. П. Могили в Саскатуні. З тої нагоди багато писалося в Українськім Голосі на теми, що собою Інститут ім. П. Могили представляє. Цього року Інститут ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні святкує 25-літний ювілей свого заснования.

Завершенням тої втіхи та радости, що Всемогучий Бог поміг дочекати 25-літнього ювілею, буде скликаний ювілейний зїзд Інституту при кінці року. На тім зїзді наші піоніри на культурно-виховавчому полі розкажуть про причини заснования Інституту, про працю, яку вложено, щоби Інститут був побудований на трівких підвалинах; про виховавчу роботу в Інституті і про другі подробиці його діяльности та історії.

Від тепер до кінця року будуть час від часу поміщувані статті в Українськім Голосі про діяльність Інституту за минувших 25 років. Треба буде пригадати піонірам їх заслуги при заснованню Інституту, потім моральну і матеріяльну підтримку його життя. Треба буде звернути увагу теперішним молодим людям, щоби вони не завели своїх батьків в надіях, та щоби ці нові молоді працівники і надальше продовжували працю, яку їх попередники так щиро, свідомо і завзято виконували.

Нарід український є числом великий і здоровий нарід. В нім є багато енерґії, є бажання жити і розвиватися. Однак той великий нарід мусить самий над собою працювати, щоби викристалізувати в собі великий розум і благородну душу. Лише свої добрі вихователі зможуть підростаюче покоління спрямувати до великої мети. Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні є одним з виховавців. Його 25-літний Ювілей нехай буде заохотою до дальшої праці, щоби в других 25 роках Інститут був перетворений в Колеґію. Отже нехай не буде одного українця в Канаді, котрий чим небудь не причинився б до звеличення ювілейного року Інституту.

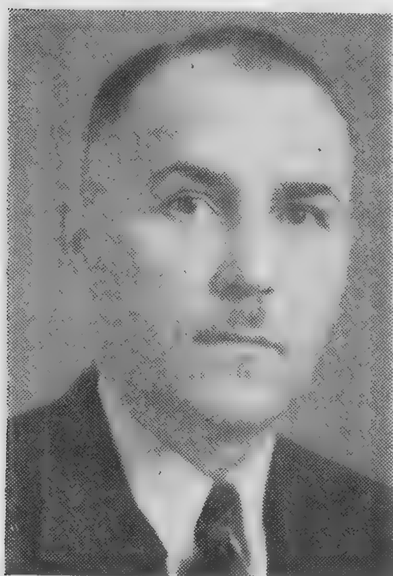
Петро Василишин.

СТАТТЯ 2.

25 літ тому студенти українського походження, що учащали в Едмонтоні до анґлійських шкіл, зорґанізувалися в товариство, котре назвали Студентський Кружок ім. Адама Коцка. Визначнішими провідниками кружка були: С. Б. Микитюк, А. Т. Кібзей та Іван Гринчишин. Одною з цілей, для яких кружок заснувався, було зачати кампанію за заснованням українського інституту на взір Інституту ім. П. Могили

в Саскатуні. До думки студентів прилучилися свідоміші українські громадяни Едмонтону, а головно пп. Д. С. Фербей, Ф. Винничук, покійний Юрій Лазарук, та ще кількох.

Якаж ціль була тих людей, що рішилися апелювати до українських громадян в Канаді, а головно в Алберті, щоби давали гроші на заснування Інститута? Головною цілею було — мати приміщення для студентів споза Едмонтону, де вони мешкали би разом під наглядом доброго виховагеля. Було побоювання в людей, що піклувалися долею свого народу, що студенти, прийшовши з фармів до міста до школи, поволи призвичаються до вуличного життя і не то, що не стануть ліп-



ВАСИЛЬ ПІДРУЧНИЙ,
аґрономом Веґревилської Округи. Завсіди попирав Інститут морально і щирими жертвами та службою директора.



ДР. І. ВЕРХОМИН,
добродітель для Інституту. Давав лекції питомцям про здоровля, відвідував хорих і займав кілька разів уряд директора та писаря Дирекції.

шими для себе самих, для своїх батьків та для свого народу, але й можуть стати гіршими. Що більше, у піонірів заснування Інститута була мета мати свою інституцію, в котрій мали би вплив самі українці, що розуміють українську душу.

Треба тут пригадати для кращого вияснення про вагу ведення українського виховавчого інститута, що в Канаді існує дуже багато всякого рода інституцій, призначених для мешкання і виховання дітей. Існували вони ще до 1916 року, коли започатковано Інститут ім. П. Могили в Саскатуні. Існують вони і тепер та буде їх ще більше побудовано. Однак інституції, побудовані і удержувані чужими людьми, приносили користь лише тим, що їх побудували, але не українцям.

Не можна сподіватися, щоб поляк, москаль, француз, чи хто інший виховав кращого українця тілом і душею, як це може зробити свідомий українець. Це не є природною річею. Поляк має свою душу, москаль свою, француз, чи хто інший, свою. Кожний розуміє світ по свому. Українець, коли він є свідомий і любить свій нарід, має душу з деякими відмінними характеристиками. В поляка, москаля, француза і всякого другого чоловіка іншої народности і українця можуть бути подібні погляди на справи економічні, тобто, як добувати прожиток, але люде не такої самої народности мають інші стремління позаекономічні. Коли брати під увагу рідний край батьків, рідну мову, рідну пісню, звичаї й обичаї, то українці і другі народи ріжняться. І через те нами побудовані і нами керовані інституції такі дорогі.

Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні вже проіснував 25 літ. За чверть століття Інститут зробив дуже багато доброї роботи не лише для тих, що в Інституті виховувалися, але й для тої молоді та старших, що близько з Інститутом були звязані. Рік річно управа Інституту закликувала наше громадянство посилати дітей до школи, а кому можливо, щоби посилали своїх дітей на виховання до Інститута. Судячи по тім, кілько дітей кінчило вищі школи та університети в тих містах, де були Інститути і в тих, де Інститутів не було, можна безпечно сказати, що більший відсоток студентів кінчив вищі студії там, де були наші Інститути.

Студенти споза Інституту сходилися з студентами питомцями Інститута; разом належали до одного студентського кружка, де обмінювалися думками і набирали охоти кінчити вищі школи. Одним словом виробляли подібні погляди відносно студентського життя та справ, що тичаться українців, як громадян цього краю і краю, з якого приїхали їх батьки до Канади.

Що більше, робота студентського кружка при Інституті що року набирала більшого розгону. Орґанізувалися дебати та інші пописи між студентським кружком з Інститута та студентськими кружками з кольоній. Вкінці студентський молодечий рух дав почин до заснування Союзу Української Молоді Канади, вкоротці знаного як СУМК. Тепер цей славний СУМК має свій відгомін і в королівській армії, де би ця армія не була. Сумківці стараються бути примірними вояками. а будучи свідомими українцями, вони інформують своїх товаришів по зброї про Україну і її нарід. Із звідомлення в Українськім Голосі ми бачимо, що колишні сумківці ведуть перед в орґанізованню воєнних гуртків в Менчестер і Лондоні.

Ось така є велика робота Інститутів ім. П. Могили в Саскатуні і ім. М. Грушевського в Едмонтоні. Основателі і всі ті, що грішми, чи в інший спосіб, причинилися до існування Інститутів, чуються гордими, що їх праця принесла користь.

В Ювілейнім Зїзді Інституту ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні, що відбудеться в грудни цього року, всі українці повинні взяти участь

Кому неможливо буде прибути особисто, повинен від тепер старатися причинитися добрим словом і грішми до глибшого поширення виховавчої праці Інститута на добро і славу нашого народу.

Петро Василишин.

СТАТТЯ 3-та.

25-ЛІТНИЙ ЮВІЛЕЙ ІНСТИТУТУ М. ГРУШЕВСЬКОГО В ЕДМОНТОНІ.

В одній анґлійській читанці, що донедавна вживалася в публичних школах в Алберті, була дуже поучаюча історійка ось такого змісту: Вмираючий батько прикликав до себе своїх недбалих синів і каже до них: „До мене зближається смерть. Поки помру, я маю тайну, про яку хочу вам сказати. В нашім саді є захований великий скарб. Щоби його віднайти, треба копати сад. Отже копайте сад, а знайдете скарб".

За якийсь час батько помер. Сини поховали його, як належиться. Всі дуже за ним плакали і жалували, а ще більше жалували за тим, що коли батько згадував про скарб в їх саді, то не сказав точно, в котрім місци той скарб був закопаний. Сини хотіли в якнайлекший спосіб скарб знайти і збагатитися. Та легкого способу не було. Треба було братися за рискаль і копати кожний цаль саду від плота до плота. Щоби, не дай Боже, не оминути місця, де був захований уявлений скарб, вони своїми руками роздроблювали на порошочок кожну грудочку землі. Очей своїх не зводили з дорогої їм землички, поки весь сад не перемінився в пушок. Вкінці сад скопали, але скарбу не найшли і були дуже розчаровані. Та їх праця з копанням не пропала. На другий рік всі овочеві дерева в їх саді зародили так багато, що всі люди дивувалися, як то так сталося. Дивувалися і розпитувалися у господарів про тайну, що спричинила великий урожай їх саду. А коли довідалися, подивляли велику науку розумного батька.

Ця приповідка ділиться на три части. 1. Батько каже своїм синам заповіт. 2. Сини, шукають за скарбом, копають сад. 3. Уявленого скарбу не знайшли, але за те знайшли скарб практичний.

Початки і постепенний розвій нашої культурної праці в Канаді мають подібний вигляд, як повище наведена казка. Історія нашого культурного життя тут виразно представляє три періоди. Перший період можна назвати періодом темним. Він починається від приїзду до Канади наших перших поселенців і тягнеться аж до заснування двох українських виховавчих Інститутів, а це Інституту ім. П. Могили в 1916 р. і Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні в 1918 р. Не було би справедливим, коли би тут не згадати про заслуги українського часопису „Українського Голосу", котрий був зорґанізований в 1910 році. „Український Голос" в дійсности приготовив поле до заснування Інститутів через ширення ідей, на яких Інститути заснувалися. Однак фактом є, що інтензивна праця на культурно-освітнім полі починається із заснованням наших виховавчих інститутів. Це є другий період, ПЕРІОД ВІДРОДЖЕННЯ на культурному полі нашої іміґрації в Канаді.

Клич розумних наших піонірів: „Посилайте дітей до школи і на виховання до своїх Інститутів" лишиться віковічним у нашій українській історії тут на іміґрації. Він лишиться подібним заповітом, як лишився заповіт того розумного батька про скарб закопаний у саді. Ініціятори заснований Інститутів, як каменярі Івана Франка, стали лупати скалу темноти; своїми добрими ділами вони записали себе золотими буквами в книзі нашого культурного життя. За це їм честь!

Тепер коротенько перейдім у нашій памяти і застановімся, в який спосіб робота провадилася при тодішнім культурнім стані нашої початкової іміґрації в Канаді. Більшість наших поселенців прибула напів свідомою свого національного походження. Звали себе ґаліціянами, буковинцями, австріяками, поляками та росіянами. Представляли собою щонайменше 5 націй, декотрих навіть неіснуючих. З такої конґльомерації назв ніхто не був розумний. Противно, наші іміґранти робили собі шкоду як народові українському, бо замісць задокументувати життя українців, вони вивищували своїм числом неіснуючі народи, або й ворогів наших. В канадійській статистиці з рр. 1901 і 1911 не було українців, а було багато австрійців, ґаліціянів, буковинців і других. В 1921 році українці стали українцями на ділі, бо канадійська статистика їх має так записаних. А це для незнаного народу був неабиякий здобуток. В рр. 1931 і 1941 українці пописалися ще краще, бо урядовий перепис з тих років зарекордував велике число канадійців українського походження. Останній урядовий перепис з 1941 р. начислює українців поверх 300,000. За двадцять і кілька років невсипущої праці на народнім полі з незнаної народности українці стали на четвертім місци.

Диво! Подібне диво, як сталося із садом оттих братів, що шукаючи за скарбом у саді, копали сад і виробили так, як належиться, що спричинило великий урожай.

Тепер свідомому українцеві ясно представляється велика робота, роблена Інститутами, тобто Інститутом ім. П. Могили в Саскатуні і Інститутом ім. М. Грушевського в Едмонтоні, котрого 25-літний ювілей заснований цього року святкуємо.

В який же спосіб робилася робота, що поставила нас, українців, на вищий щабель культурного розвитку? Інститути були тою пружиною, що спричиняла рух. В першій мірі питомці Інституту, що побирали науку в анґлійських школах, реґулярно учащали на курси українознавства, що провадилися в Інституті. Хто не знав читати й писати по українськи, зачинав вчитися з початку. Пізніше учащав на лекції історії, літератури, ґеоґрафії, граматики і других предметів. В студентському кружку питомці Інституту вправлялися в мові і льоґічному думанню, беручи участь в представленнях, концертах, дебатах і промовах. Вишколивши себе добре в анґлійськім і українськім, такий питомець Інститута вибирав собі окруження і як кваліфікований знавець був розсадником культури на новім місци.

Інститути були місцем, де інформувалася не лише сама молодь. З заснуванням Інститутів вираз українського життя кожного року ставав більше й більше ясним.

Річні зїзди були тими різбарами, що різбили ясніші риси культури нашого народу. Інститути скликали річні зїзди. На зїздах говорили визначні люди на ріжні теми. Вияснювали справи не лише ті, що прямо відносилися до наших просвітних інституцій. Були виклади, як плекати худобу, обробляти землю. Як братися до торговлі, а як до промислу. Були виклади, як пильнувати здоровля, та як утримувати дім приємно і в чистоті. На зїздах рік річно вияснювалося, які є обовязки українців для Канади, як громадян цього краю, які обовязки



ДР. Ф. ҐОВДА,
директор і голова Інституту
1936 і 1937 року.



ДМ. ЯНДА,
адвокат, кількарічний директор Інституту
і голова 1940 р.

відносно до рідної землі батьків наших. На зїздах говорилося про конечність жертвовання грошей на свої Інститути та іншу працю. Бо коли ми самі собі не поможемо, то чужі нам не допоможуть. Чужі мають свої справи.

Учасникам зїздів ставало ясними багато неясних питань. А дальші наслідки були такі, що більше число людей були приготовані робити корисну роботу — кожний у своїм окруженню.

По фармах зачали орґанізуватися народні доми, жіночі, молодечі та драматичні гуртки. Від 1916 року до 1927 завдяки роботі Інститутів українська народна свідомість в Канаді, а головно в степових провінціях вже була розвинулася до того степеня, що треба було сильної орґанізації, щоби могла дати провід і напрям дальшому життю. Резуль-

тат був той, що на зїзді в Саскатуні 1927 року зорґанізовано і того самого року на зїзді в Едмонтоні підтверджено покликану до життя орґанізацію Союз Українців Самостійників. Від цього часу ми приходимо до третього періоду в нашім культурнім розвитку в Канаді, бо від тепер життя набирає щораз багатшого і повнішого розмаху. Народні Доми по кольоніях злучилися в Союз Народних Домів, жіночі орґанізації злучилися в Союз Українок Канади, а молодечі орґанізації злучилися в Союз Української Молоді Канади. Все це зроблено для того, щоби в тіснійшій кооперації можна скорше й більше громадської роботи зробити.

Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні святкує 25-літний ювілей своєї виховавчої праці. Він мусить свою виховавчу працю продовжати в безконечність. Безперечно, що в протязі його існування в Інституті зайшли поверховні зміни. Поверховні зміни заходять в життю кожної людини і кожної орґанізації. Однак провідні нитки лишаються ті самі. Це вже є таке життеве правило.

Головна ціль виховавчих Інститутів вже здавен давна була виховувати спільно і в однім напрямі. Треба підкреслити думку „спільно і в однім напрямі", бо всі родичі і опікуни виховують дітей, але кожний виховує, як розуміє. Інститути ім. П. Могили в Саскатуні і ім. М. Грушевського в Едмонтоні за якийсь час мусять змінитися не у своїх засадах, але у своїх розмірах. Мусять стати колеґіями із багато ширшою та взнеслою працею. Щоби українці могли засісти на естраді поруч інших народів, треба щоби українська мова панувала всюди на рівні з іншими мовами. А це станеться тоді, коли в нас буде академія, одна чи більше; де буде виховуватися не лише молодь, але й мова. Та нім до того прийде, що в нас заіснує академія, то треба, щоби відізвалися канадійські та американські Чикаленки. Треба, щоби таланти не були закопані, а були віддані на добро українського народу, і на славу того, що знав, як талант придбати.

В нас були великі жертводавці в минувшині, сподіємось, що історія українського народу зарекордує їх і в будуччині.

Петро Василишин.

В ДВАДЦЯТЬ І ПЯТЬ-ЛІТНІ РОКОВИНИ ІНСТИТУТУ ІМ. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО, В ЕДМОНТОНІ, АЛБЕРТА.

I.

10-го березня, 1918-го року...

Здається недавно, от як учора, хоч вже двадцять і пять років минуло від тоді.

Двадцять і пять років тому, як маленька горстка студентів нищих, вищих і високих шкіл у місті Едмонтоні зійшлися ввечір на свої чергові студентські збори і ухвалили заснувати Бурсу і охрестили її назвою: Український Інститут імени Михайла Грушевського.

Маленька громадка молодих студентів українського походження дала того дня почин до заснування української, громадської установи, яка відіграла дуже важну ролю в громадськім життю канадійських українців. І треба тут занотувати, що були тоді такі часи, в яких студенти інтересувалися не тільки своїми власними, але й загально-народними справами і тим самим ставили перд себе великі і далекосяглі ідейні цілі.

Ідейність цих студентів видно було в тім, що вони, учащаючи до шкіл, ставили собі за ціль скінчити не тільки свою школу і через неї осягнути певне вишколення для свого власного добра, але в тім самім часі, попри свою шкільну роботу вишколювати себе також і до громадської праці.

Ідейність цих студентів вказувала їм, що шкільна праця поза шкільні години, не забирала всього часу, — лишалося його ще й на розривки. І, щоб цей вільний час розумно ужити, вони вважали, що в Інституті спільно, під управою настоятеля, зможуть навчатися української історії, мови, співу, музики і познакомлюватися з українським народним життям через літературу.

Ідейність цих студентів наказувала їм, що така національна освіта конечна буде для них тоді, коли вони покінчуть свої школи, знайдуться на посадах і обовязково примушені будуть брати провід у громадському життю. Вони бачили, що треба їм приготовлятися до боротьби з темнотою, яка тоді існувала між українським народом і носила на собі чорний напис: „Ти Іване вродився не до школи, але до ґралий, а твоя сестра, Гануся, вродилася до гусей".

Коротко: Мала громадка ідейних студентів нищих, вищих і високих шкіл в Едмонтоні, — і це були в той час майже всі українські студенти з цілої провінції Алберти, в числі около дванадцяти, — зійшлися ввечері 10-го березня, 1918-го року, на свої чергові студентські збори і ухвалили заснувати Бурсу під назвою Інститут імени Михайла Грушевського, для позашкільної освіти своєї власної і для освіти українського народу

II.

Ухвала малої громадки студентів 10-го березня, 1918 р., заснувати Бурсу під назвою Український Інститут імени Михайла Грушевського в Едмонтоні, не осталася мертвим рекордом у протоколярній книжці студентського кружка імени Адама Коцка. Вона скоро перейшла в діло.

Перейшла студентська ухвала в діло не тому, що студенти її ухвалили, але тому, що саме українське загальне життя домагалося її, а студенти були тільки його здоровими речниками.

Домагалося українське загальне життя такої ухвали тому, що бачило себе багато нищим культурно від культурного життя своїх співжителів. Пересаджене зо Старого Краю бідним у новий світ, воно від початку своїх піонірських днів, у періоді около дванадцяти років,

пильнувало тільки свого матеріяльного стану. Вчепившись землі, воно висисало для себе соки матеріяльного добробуту, не звертаючи уваги на свою культурну бідноту. Сама тодішна шкільна освіта молодої ґенерації, привезеної з краю і народженої вже тут, не сягала далі, як восьмий степень публичної школи. Але й це було рідкістю, а що відносилося до вищих шкіл, то тільки де-не-де зважився хтось післати до них хлопця. І не розійдемося з дійсною правдою, як занотуємо, що 1918-го року не було більше, як 50 українських студентів, фармерських дітей у вищих школах в цілій провінції на близько 40,000 українського фармерського населення.

Такий стан шкільної освіти сам собою свідчив, що й загальноосвітний культурний стан українського життя був далеко від високого, хоч під матеріяльним зглядом визначався він уже видним добробутом.

І тому, хто інтересувався тоді українським життям і бачив той його низький культурний рівень, з радістю приняв ухвалу студентів заснувати Інститут. Перші приняли її свідомі українці міста Едмонтону, а далі захопилися нею свідомі фармері. Міщанам не конечно було Інституту задля вищих шкіл для своїх дітей, але бачучи в нім загальнонародню ціль, вони стали його першими членами і з них вибрана була перша дирекція. Без фондів, без досвіду, тільки з повною сильною вірою в його високо-ідейну ціль, перебрали вони на себе обовязок здійснити ухвалу його заснування.

Першим піонірським кроком першої дирекції у спілці з студентами в здійснюванню ухвали було винаймлення будинку і урядження його для інститутських потреб на шкільний рік 1918-1919. Питомців назбиралося поверх двадцять і з тим пущено в рух працю над вихованням, як тоді говорилося, провідників для українського народу в Канаді.

III.

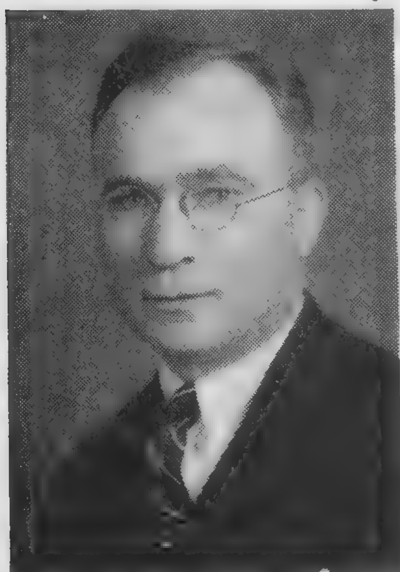
Куплення будинку для Українського Інституту імени Михайла Грушевського в Едмонтоні літом 1919-го року, було дуже смілим і відважним ділом студентського кружка ім. Адама Коцка і дирекції Інституту.

Хоч Інститут у своїй першій спробі активного існування збанкротував був на весні 1919-го року (не стало було грошей на плачення ренту і харчів і при кінци місяця квітня студенти мусіли розійтися), це не зневірило ні студентів, ні дирекції. І літом того року вони, з довгом поверх сотки доларів у своїй касовій книзі, купують будинок для Інституту за 15,500 доларів.

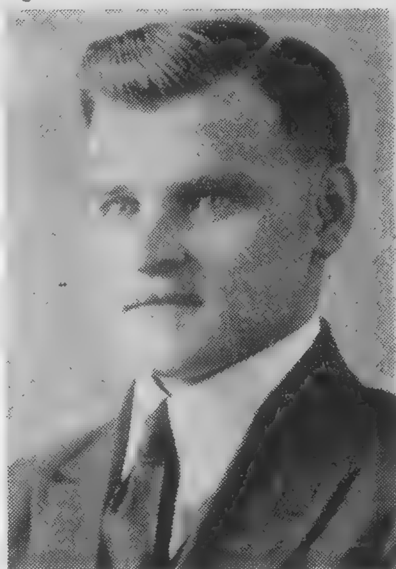
Мала громадка свідомих студентів і едмонтонських громадян без ніякого страху купує будинок за 15,500 доларів, щоб заложити певну і видну основу для Інституту. Замісць страху в них була віра і охота до громадської праці.

Перше всього вони вірили, що ідея заснування Інституту не була фальшива. Що праця, для якої Інститут заснувався, не буде на користь тільки для одиниць, але для всіх українців. Що тої праці прагне і вимагає життя цілого українського народу. А далі вони вірили, що Інститут стане культурно-освітним осередком, із якого розноситися буде національна і загальна освіта по українських домах через студентів, котрі будуть доповнювати свою шкільну науку наукою загально-людської вартости, мешкаючи в Інституті. Маючи таку віру в такі високоідейні цілі Інституту, вони, студенти і громадяни, також вірили, що український загал скоро зрозуміє їх і перебере на себе обовязок заплатити довг.

Кожні піонірські часи тяжкі, але віра в перемогу і щира праця пе-



П. А. МІСЬКІВ,
адвокат, директор і голова Інституту 1941 і 1942 р.



В. ГРИЦЮК,
склепар, Дайсленд, Алберта, один з найбільших жертводавців і бувший директор Інституту.

реборюють трудноші. Перше всього треба було ходити з осібна не раз, але кілька разів до надійних українців і вмовляти їх, щоб стали членами Інституту і слали своїх синів до школи, до Інституту. Треба було говорити, пояснювати, освідомлювати, щоб одержати жертву на високовзнеслу народню ціль і щоб дістати питомця, щоб його на народного робітника вивчити.

І їздили, ходили ті перші оснувателі Інституту по хатах, по кольоніях днями й ночами. Давали відчити, промови, їхали з концертами, з представленнями і при кожній нагоді зимою й літом говорили, пояснювали, заохочували народ до жертв, до школи, до просвіти. Так розсівали вони клич „До школи" і поволеньки збуджували народ до нового житття. З початку тяжко й мляво, але з ходом часу зростала

жертвенність і число питомців уже не-силуваних почало збільшатися. Почали батьки на перегони давати своїх синів до школи, до Інституту, а далі й дівчат не забули, щоб і їх жіночий світ збагатити освітою.

IV.

Двадцять пять років проіснував Інститут ім. М. Грушевського і за той час пережив він добрі і злі часи, залежно від економічних обставин і від самого народу. Були неприязні обставини, були невдячні люди, але він в міру своїх моральних і матеріяльних сил, витревало добивався до цілі, задля якої він був заснований. Це видно по тім:

Що він удержався без огляду на неприязність і на невдячність.

Що він за час свого існування здобув 578 повних членів, що вплатили на його користь від 25 доларів до 1000 доларів, і більш як 700 жертводавців, що зложили йому від 1 долара до 24 долари.

Що ці члени і жертводавці зложили разом на сплату його довгу, на направу, на інвентар, на поширення освіти 36,000 доларів.

Що перебуло в йому від одного до шість років около тисяча питомців.

Що поважне число з тих питомців, покінчивши свої фахові школи і працюючи на своїх позиціях, не жалують ні свого труду, ні часу, ні грошей на поширення національної і загальної освіти між українським народом.

Що він дав нагоду багатьом хлопцям і дівчатам скінчити школу, боргуючи їм харч і мешкання не тільки на місяці, але й на роки, бо їх батьки не всилі були вдержати їх у школі.

Що він, як загально-українська установа, найбільше причинився до піднесення і розповсюднення української ідеї поміж нашими канадійськими співжителями.

Що він через своїх вихованків виховав сотки примірної і свідомої національно молоді, що згуртувалася в орґанізації СУМК.

Що його вихованки займають у канадійських арміях поважне число місць у старшинських рядах, почавши від десятника до майора.

Що під його впливами зросло поважне число молодих родин, що ведуть примірне і свідоме національне життя і беруть провід як в українськім, так і в загальнім життю нашої країни.

Словом, Інститут ім М. Грушевського в Едмонтоні двадцять і пять років стояв на сторожі українського життя в Алберті, а з тим і в Канаді, і під його впливами розвивалося воно культурно навіть у противних йому орґанізаціях світських і церковних. Всім їм він був за примір і на все він давав свою печать. За це його не любили, але поважали. І, сказати правду, що коли б не він, то наше народне життя шкутильгало б сьогодня без певного проводу і без певної загально-ідейної цілі.

V.

Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні існував 25 років і за той час придбав собі близько 600 членів і около 700 жертводавців.

Ці члени і жертводавці зложили за той час 36,000 доларів. Кожний з них, кожна жертва є зарекордована в членській книзі.

При збірці тих 36,000 доларів були не десятки, але сотки освідомляючих національно відчитів, промов, бесід і написано десятки освідомляючих стать у пресі.

Ті 36,000 доларів дали змогу скликати 25 народніх зїздів, на яких ярко відживлювано духовий стан українського життя доцільними викладами і промовами, а при тім знайомилися члени й гості і тим заводили між собою національну солідарність.

Ті 36,000 доларів створили і вдержали Інститут і тим дали нагоду виголосити кілька тисяч освідомляючих національно лекцій около 800 питомцям.

Ті 36,000 доларів дали нагоду вісімсот питомцям — хлопцям і дівчатам, жити в Інституті і при тім:

Пізнавати себе самих і одні одних.

Збуватися злих привичок і засвоювати собі прикмети доброї поведінки між людьми. Збуватися несвідомости в загальних дискусіях між собою і при діяльній участи в студентськім кружку виробляти в собі силу провідництва.

Пізнавати хиби українського життя і також його добрі сторони, щоб їх плекати і розвивати, а хибні викорінювати.

Читати українську літературу, вчитися пісень і музики і через те пізнавати душу українського народу.

Знайомитись між собою і заводити розумну і дійсну приязнь, що в численних випадках звязується щирою і взаїмно-помічною дружбою на ціле життя.

Заводити знайомства, дружитися та заводити гарне, свідоме, українське родинне життя і тим поширяти українську ідею між своїми і між чужими та підносити її до поважної і тривалої гідности.

Коротко: 1300 людей жертвували за 25 років 36,000 доларів для духового, а з тим і національного виховання і визволення українського народу.

Без тих 1300 людей, без тих 36,000 доларів, не було б около 800 питомців Інституту, не було б соток відчитів і промов, не було б тисячів бесід між людьми про Інститут, не було б тисяч лекцій викладаних питомцям в Інституті і вкінці не було б носіїв української ідеї, тих свідомих і національно здорових, молодих українських родин, що стоять сьогодня в проводі українського і загально-канадійського суспільного життя.

Тих 1300 людей й Інститут виконали своє завдання, хоч і в малій частині супроти того, що наставлено і що потрібно було виконати, бо робилося тільки те, що можливо було зробити. Провід жертвував се-

бе, свій час безплатно, щоб тільки вдержати і скріплювати почате діло. Були трудноці не тільки з боку противників, але й з боку питомців, котрим давалося поміч, але в супереч тим невдякам Інститут діждався святкувати свій 25-літний Ювілей з добрим іменем, без цента довгу і з великою надією на своє існування слідуючих 25 років.

VI.

Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні розпочав 10 березня, 1943 року своє слідуюче двадцять і пять-літнє існування з около 1100 членами і жертводавцями (около дві сотки з них померло). Мають вони в своїм посіданню:

1. Добре імя Інституту.
2. Виплачені реальности вартости около 20 тисяч доларів.
3. Досвід в праці Інституту.
4. Вихованків, що завсіди зберігатимуть його існування.

Це значить, що зложені жертви 1300 членів і жертводавців не змарновані, а служать і будуть далі служити для добра українського народу.

Це також значить, що праці Інституту не потрібно вже починати, але розвивати і збільшати, бо початок уже є.

Перший початок 10-го березня, 1918-го року, розпочинався з малою громадкою свідомих студентів і громадян і без цента в касі.

Другий початок 10-го березня, 1943-го року, розпочався з 1100 членами і жертводавцями, з великою громадою свідомих виховавців і маєтком вартости около 20 тисяч доларів.

Порівнавши другий початок із першим, то й праця в слідуючих 25 роках повинна би зрости пропорціонально до їх моральної і матеріяльної вартости. За двадцять і пять років Інститут повинен перепустити через своє виховання около 2000 студентів, повинен придбати не менше як дві тисячі нових членів, а ці нові члени разом із старими повинні придбати жертводавців настільки, щоб на другий ювілейний зїзд реальности Інституту вартували 2,000,000 доларів.

Можливо, скажете, що це забагато, бо хтож бачив, щоб просвітна установа дійшла до такого маєтку!

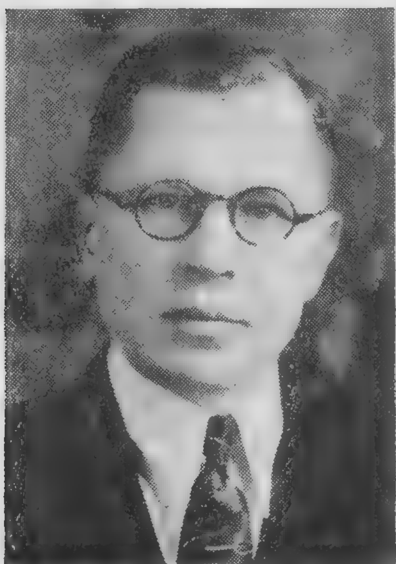
Але послухайте! В Алберті між українським населенням є чотири провінціяльні склади алькоголічних напитків, себто: в Смокі Лейк, в Вилинґдон, в Мондер і у Веґревил. Згідно з урядовим звітом кожний із цих складів продає річно не менше як за 70 тисяч доларів горілки, пива й вина. Попри склади є ще й готелі, де пропивають люди десятки тисяч доларів річно. Але візьмім лише склади і почислім 70,000 доларів через 4, то вийде кругло 280,000 доларів. Стільки пропивають за рік, а за 25 років пропють кругло 7,000,000 доларів!

І тут, в цих сім мільйонах доларів знаходиться властиве джерело, з якого можна при невсипущій праці усіх членів і жертводавців Інституту зачерпнути як не два мільйони на Інститут, то бодай десять від-

сотків, тобто 200,000 доларів за 25 років. Можна зібрати, коли б відновив у нас оту відвагу, оту сміливість і завзяття, що мала горстка студентів і громадян, коли купувала будинок за 15,500 доларів, не маючи й цента готівки.

VII.

Ювілейний Зїзд Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні 25-го, 26-го і 27-го грудня, 1943-го року, не сповнить свого завдання, як не поставить перед себе і перед українське громадянство певної цілі — поширити, чи перемінити Інститут на вищу установу, яка би своєю працею підносила престіж українців багато вище, як підносив Інститут дотепер.



В. ЧЕЛЯДИН,
крамар, десять років був директором, касієром і секретарем Інституту.



В. ЧУМЕР,
бувший директор і секретар Інституту.

На зїзді ми мусимо поставити перед себе рішуче питання: чи ми українці віримо у свою будучність як народ, чи тільки бавимося мрійливими бажаннями й ідеями, яких не маємо охоти здійснювати? Як віримо, то покажім свою віру так, як показала мала горстка студентів і міщан 1919-го року, купуючи будинок за 15,500 доларів, не маючи цента в касі. А як ми тільки бавимося мрійливими бажаннями, то в слідуючих 25-ти роках на Інститут зложимо...

Нічого не зложимо — не зложимо навіть 36 тисяч доларів, як на ювілейнім зїзді не поставимо перед себе обєктивної цілі, не відновимо свого духа до боротьби з темнотою, з пиянством, з недбалістю про свій культурний стан. Бо що заставить нас боротися? Боротьба тільки за свій власний добробут і за шляхотне життя цілого народу. Багато з

нас може стояти матеріяльно дуже добре, багато з нас може піднестися культурно вище понад своє окруження, але як одно й друге безідейне, замкнене в собі, то як одно так і друге має таке саме значіння, що мають закопані скарби, прикриті самолюбством і недовірям, що марнуються, не лишаючи по собі ніякої світлої історії. Однаково, як писав Шевченко, чи жив, чи загинув, бо ніякого сліду по собі не лишають.

Але ми можемо зложити за слідуючих 25 років не 36 тисяч доларів, а кільканадцять разів більшу суму, коли поставимо перед себе певну ціль і постановимо дійти до неї. Приміром, розбудова Інституту на вищу установу. Установу з двома сотками кімнат для питомців, зількома викладовими клясами, з найвищими клясифікаціями учителів і лекторів і навчанням усіх предметів, що дають вищі і торговельні школи, з кількома майстернями для практичного навчання питомців техніки і всього того, що модерне, господарське життя народу потребує, з великою, добірною бібліотекою, з ґімнастичною салею, з великою зборовою салею, з спортовим городом, а попри все згадане. остаточна ціль, духове виховання питомців для громадської праці культурної, реліґійної і господарської.

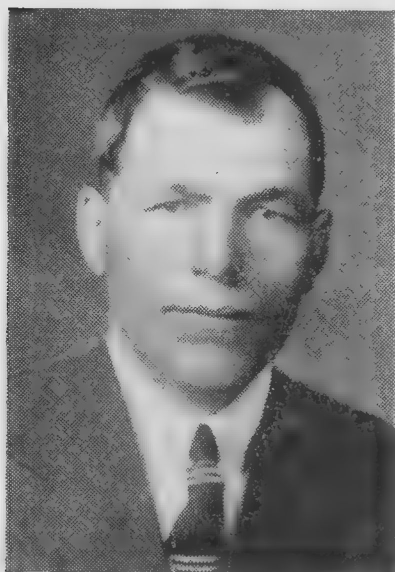
VIII.

Почавши з громадським добром, себто з реальностями Інституту вартости 20 тисяч доларів, з його добрим іменем, із здобутим досвідом у його орґанізації та з більшою громадою свідомих національно членів, поширення Інституту на таку установу, щоб вона стала багато більшою вихователькою народу, як був Інститут дотепер, повинно піти з багато більшим успіхом, як ішли його заснування і розвиток, почавши 10-го березня, 1918 року, до сьогодня. Тоді починалося щось із нічого, а тепер є вже здоровий зародок на розріст чогось більшого і поважнішого.

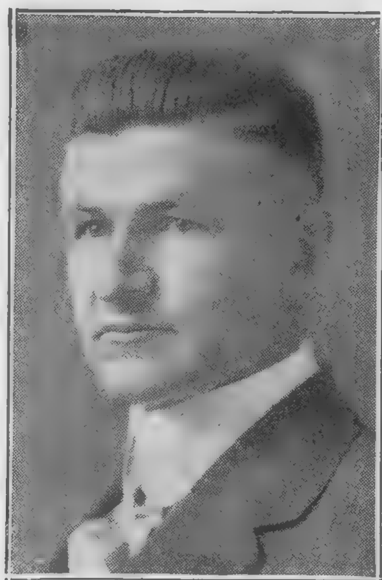
Але те щось більше, сильніше і поважніше не розростеся саме собою. Щоб розростися, воно потребує такого самого завзяття, такої самої охоти до громадської роботи, яку мали перші основателі Інституту. Інакше знидіє навіть і сам зародок. Знидіє тому, що:

Вища шкільна освіта в Алберті шукає сьогодня за дітьми, себто, в кожній шкільній громаді, яка має певне число старших дітей, котрі хочуть вищих степенів шкільної науки, засновується вища школа. Це перше, а друге — як нема достаточного числа дітей на заложення вищої кляси в громаді, заряд Ширшої Шкільної Округи злучує кілька шкільних громад для її заложення, або формує їх по містечках, куди дітей возять, або самі батьки, або підводами Шкільної Округи, або коміруют діти по приватних домах, або в спальнях, побудованих Шкільною Вищою Округою. А трете, що також стало популярним, є кореспонденційні курси вищої школи, що приготовляє Міністерство Освіти для тих студентів, котрим із ріжних причин неможливо учащати до школи.

Такі вигідні й дешеві під зглядом фінансовим шкільні обставини, очевидно, змінили виховавче положення Інституту. Приміром в періоді 1918—1938 років перебували студенти в Інституті від одного до десять років, почавши від свого 7-го або 8-го степення публичної школи до кінця вищої, а потім нормальної школи, або університету. А вже десь від 1938 року час перебування студентів в Інституті знизився від одного до двох років. Перебували тільки ті, котрі кінчили останній рік вищої школи, потім ішли до нормальної школи, або ті, котрі брали торговельні, технічні і інші курси в едмонтонських школах. Тай треба згадати, що коли б не орґанізація СУМК, то Інститут лишився б був тільки з таким складом студентів, що не мають можности вдержати себе в



Ф. ВИННИЧУК,
довголітний директор Інституту.



М. ЛУЧКОВИЧ,
один з питомців і заступник ректора.

школі і потребують боргу. Але СУМК і кілька українських громад, де відділи цеї орґанізації були добре розвинені, піддержували Інститут не тільки своїм числом питомців, але морально і матеріяльно до такої міри, якою обдарували його ті студенти, котрі його заснували.

Всеж таки коротке перебування питомців в Інституті виказує, що його роля, як такого, закінчується, його вплив на витворення вищого світогляду в студентів, потрібного для громадської праці між українським населенням, звужується пропорціонально до їх часу перебування в йому. І це, очевидно, викликає бажання поширити його на таку установу, що своїм змістом могла б мати силу того впливу, що нам українцям потрібно для культурного вивищення себе. І ця установа має бути більша, сильніша і поважніша в міру нашого числа і в міру нашого культурного піднесення дотепер.

IX.

В Алберті є тепер 80 тисяч українців. За 50 років свого побуту і розросту в тому часі ми вже повинні замаркувати своє громадське життя вищою установою. До цього часу служив нам Інститут, бо нас було менше і ми були бідніші, але з ходом часу ми зросли числом і майном, тож і Інститут повинен бути піднесений до тої міри, щоб пасував нам. Ми багаті маєтком. Є в нас зайві гроші. Ми тратимо річно 280 тисяч доларів і навіть не згадуємо про них. За таку суму збудувалося б будинок такий великий, як Колеґія св. Йосифа коло університету в Едмонтоні.

Далі, ми купили вже за сотки тисяч доларів Бондів Перемоги і Воєнних Щадничих Посвідок, помагаючи нашій батьківщині вести війну. Коли б ми обернули ці Бонди Перемоги і ці Воєнні Посвідки на поширення Інституту, то жаден із нас особисто не збіднів би; ми без тих грошей можемо обійтися колись, коли вийде їм речинець, як обходимося без них сьогодня; але ми загально, як Інститут, як нарід, будемо мати маєток, який підноситиме наш національний престіж і викорінювати-ме з душі молодого покоління почуття нищости. Задля цього самого варта посвятити наші Бонди Перемоги, наші Воєнні Щадничі Посвідки, наш час, щоб їх між людьми зібрати. При такій збірці, при такій самопосвяті ми зможемо піднести ознаку нашого добробуту, що приносить честь і славу цілому українському народові.

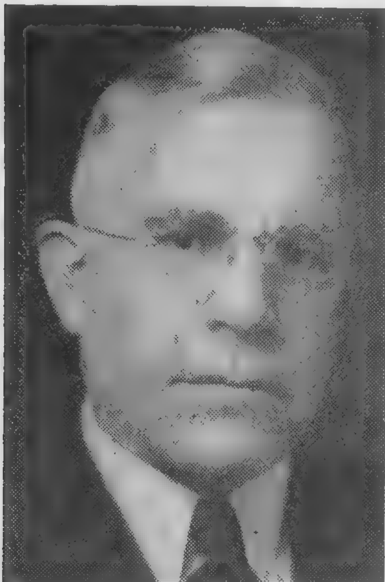
І хто читав оцю коротеньку історійку Інституту від 1-го параґрафу до цього 9-го, і хто ще не загубився сам у собі і бажає, щоб його нарід не возився в чужих тарадайках, але йшов вільним, світлим шляхом з іншими народами, як рівний з рівними, до волі, до щастя, нехай не жде на когось, але нехай буде перший між першими в чинній праці над піднесенням Інституту до вищої установи. Це буде великий історичний дарунок Інститутові за його заслуги у двадцять і пять-літні роковини його існування. Це буде дар цілому українському народові віками замученому неволею, а тепер потапаючому в кровавому морі гітлерівської війни.

І. К.

1000 ДОЛАРІВ, ЯК ЖЕРТВА НА ІНСТИТУТ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО В ЕДМОНТОНІ.

Прочитавши в кількох числах Українського Голосу короткий огляд культурно-освітної праці Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні, за минулих 25 років, п. Іван Федан, в Арнолд, П., Зєдинені Держави, оцінив ту працю і прислав Інститутові жертву 1000 доларів. За цю жертву Дирекція Інституту в імени всіх членів складає п. Феданові найщирішу подяку.

Та не можна лишити так великої жертви п. Федана з самою дійсно-щирою подякою. І перше всього, треба сказати, що п. Федан дав її свідомо, без принук, без апелю зо сторони Інституту. Пан Федан жер-



ІВАН ФЕДАН,
який жертвував на Інститут $1,000.00.



ІВАН ФЕДАН,
з дружиною і двома дочками.

твував 1000 доларів, оцінивши ту працю, яку Інститут виконав, з вірою що його жертва не змарнується, але принесе як не більшу, то бодай таку саму користь для українського народу, яку принесли жертви всіх жертводавців до тепер. Пан Федан побачив ту користь і віднісся до неї з великою допомогою — для нього, як свідомого українця вартує вона 1000 доларів.

Національна свідомість і любов до свого народу подиктували п. Феданові післати Інститутові жертву 1000 доларів. Пан Федан не вагався дати 1000 доларів на ціль, із якої він сам не буде мати безпосередної користи. А міг він вложити ці гроші в банок, чи в якесь інше підприємство і мати їх самих і дохід із них. Але він зрікся особистої користи на користь української ідеї. Пан Федан дав примір гідний до

наслідування багатьом українцям, котрим доля пощастила доробитися більшого маєтку, як того, якого повседневне життя потребує.

Українська ідея не має своєї держави, щоб її піддержувала і розвивала державними податками. Піддержують і розвивають її свідомі національно люди своєю працею і своїми жертвами. Розвивається вона в міру числа тих людей, котрі працюють для неї і котрі жертвують гроші на її ціль. Інститут заснований на те, щоб збільшити число таких людей. Буде більше людей, буде більше жертв, буде більше освідомляючої культурної праці, а з нею українська ідея набере більшої сили. Пан Федан зрозумів таке заложення і доказав своє розуміння своєю жертвою на Інститут.

І. К.



П. А. МІСЬКІВ,
довголітній директор Інститута.



Ю. СТЕЧИШИН,
управитель Інститута 1927 року.

Засідання Дирекції 13-го, а спеціяльно 20-го грудня, ограничилось до важливого питання, який плян поширення праці Інституту представити перед Ювілейний Зїзд. В цій справі забирали голос пп. Д. С. Фербей, П. І. Лазарович,, Д. Янда, П. Василишин, В. Гривнак, Др. Ф. Ґовда, П. А. Міськів, М. Маґус і І. Киріяк. В дискусії бралося на увагу несприятливий виховавчий стан Інституту в останніх роках із причин поданих у статті 8-ий розділ, п. Киріяка, високий річний податок (близько $500), за реальности Інституту, та інші справи виховавчого змісту. Але поминувши все те, загальне бажання в директорів було знайти вихід, яким би то піднести Інститут до вищого значіння в культурно-освітній праці серед українців у Канаді. Суґестовано, щоб перемінити його на Колеґію, але по довшій дискусії показалося, що таку переміну трудно буде перевести. Пропоновано також, щоб передати

Інститут Українській Православній Церкві в Канаді для її вжитку, але й це стрічалось би з великими перепонами. Вкінці принято суґґестію п. П. І. Лазаровича, щоб Інститут оставити таким як він є, але з ходом часу поширювати його працю до тої міри, щоб він, при належній піддержці українського свідомого загалу знайшовся в новім відповіднім будинку, у відповідному місці та піднесений до суто-наукової установи на зразок Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, де мали б повстати такі чинники, як музей, архів, бібліотека, книгарня і друкарня, фундації та стипендії для талановитих студентів і т. п. По обговоренню цієї суґґестії, на внесок пп. П. Василишина і В. Чумера, Дирекція доручила п. Лазаровичеві зреферувати цю справу перед Зїздом і, як на таку, перевести збірку жертв.

В тім самім часі розіслано запрошення на Зїзд до всіх членів Інституту і слідуюче запрошення до членів-піонірів Інституту:

21/11, 1943

Високо Поважаний Добродію—

З нагоди Двадцять і Пять-літних Роковин Інституту ім. Михайла Грушевського в Едмонтоні відбудеться 25-го, 26-го і 27-го грудня, 1943-го року Ювилейний Зїзд, на який ми, сьогорічна дирекція Інституту, запрошуємо Вас як члена-піоніра і жертводавця, щоб всі ми разом відсвяткували його найсвяточніше.

Ви були одним із тих піонірів, котрі не пожалували ні своїх грошей ні труду для заснування Інституту, що був і є одинокою загальною, українською установою, яка дуже багато причинилася до національного і загального освідомлення українців у Канаді. Ви своєю жертвою дали можність соткам молодих хлопців і дівчат набути шкільну освіту і тим збільшили число тих людей, котрі працюють для загального культурного добра цілого українського народу. Ви сповнили свій обовязок перший раз коли стали членом Інституту, а тепер сповніть іще другий раз — прийдьте на Зїзд.

За Вашими жертвами Інститут проіснував 25-ть років. Але його праця ще не скінчена. Нам треба на його Ювилейнім Зїзді обговорити як збільшити його працю, щоб вона принесла ще більше користи як принесла дотепер. Числимо на Вашу присутність на Зїзді,

І остаємося з пошаною до вас,

За Дирекцію Інституту ім. М. Грушевського

Д. С. Фербей, голова. В. Гривнак, секретар.

ЗВІТ З 25-ЛІТНОГО ЮВІЛЕЙНОГО ЗЇЗДУ ІНСТИТУТУ ІМ. МИХ. ГРУШЕВСЬКОГО В ЕДМОНТОНІ, АЛБЕРТА,
який відбувся 25, 26 і 27 грудня, 1943, в салі Інституту.

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ЗЇЗДУ.

П. Д. С. ФЕРБЕЙ, перший голова дирекції Інституту в 1918 році, а також голова дирекції 1943 ювілейного року, отворив збори. Витаючи Піонірів-Оснувателів, делеґатів та гостей, він попросив присутних вибрати президію для перепровадження зборів. До президії вибрано пп. П. Зварича з Веґревил, Д. С. Фербея, П. І. Лазаровича з Едмонтону і Ю. Стечишина з Саскатуну. На секретарів вибрано пп. П. Василишина і Івана Мельника з Едмонтону.

Коли президія упорядкувалася, п. П. Зварич заняв місце предсідника. Він зараз попросив піонірів-оснувателів, щоби заняли перші місця, пояснюючи, що пізніше мається взяти знимку з піонірів і тих, що зможуть на знимці поміститися. Потім попросив п. Д. С. Фербея до слова.

Промова п. Д. С. ФЕРБЕЯ була такого змісту:

Інститут ім. М. Грушевського був заснований 10 березня, 1918 року в салі коло Української Книгарні на розі 96 вул. і 102 аве. в Едмонтоні. Зорґанізував і поставив фундамент під цей Інститут Студентський Кружок ім. А. Коцка. В студентськім кружку гуртувалися свідоміші студенти під проводом С. Б. Микитюка, які бачили, що тяжко буде їм вести яку небудь народню роботу, коли будуть порозкидані по місті. Інститут названо Інститут ім. М. Грушевського в честь нашого найбільшого історика.

На збори, на яких рішено започаткувати Інститут, запрошено також деяких старших громадян Едмонтону, котрим студенти повірили дальшу працю Інституту, вибираючи їх до заряду. По скінченню шкільного року 1917-1918 студенти розїхалися, а вибраний заряд почав шукати за грішми, аби було за що наняти будинок, купити меблі і під осінь на шкільний рік 1918-1919 в дійсности започаткувати існування бурси.

Перші колектори грошей на Інститут були студенти: С. Б. Микитюк, Іван Гринчишин і Ілля Шклянка, а перший жертводавець, що дав більшу суму на Інститут, був покійний Іван Мельник. Без великого апелю Іван Мельник жертвував 200 доларів. Це була велика жертва в тім часі.

Тоїж осени, у місяці вересни, 1918, отворено Інститут в будинку Каледонія готелю на 98 вул. в Едмонтоні. Рент будинку виносив 40 доларів місячно. Початки провадження Інституту були трудні. Ні дирекція, ні управитель не мали практики. Студенти були всі старші і не все хотіли кооперувати з управою. До того в 1918 р. панувала слабість, так звана інфлюенца. Школи позамикано, студенти деякі розїхалися домів. Рент і обслугу треба було платити, а грошей приходило мало. Пізніше студенти поверталися кінчити свої студії, але Інститут, як зорґанізоване тіло, існував лише до кінця квітня. Студенти, що

учащали до вищих шкіл, мешкали в нанятім будинку до кінця шкільного року, а харчувалися, де хто міг. Рік закінчено з 125 дол. довгу.

З таким фінансовим станом не було вигляду, що можна буде отворити Інститут на шкільний рік 1919-1920. Але щастя хотіло так, що і веґревилська бурса не могла існувати, бо шкільна рада у Веґревил відмовилася принимати позамісцевих студентів через брак місця у вищій школі. Найшовшися в такім стані, заряд веґревилської бурси зійшовся з зарядом едмонтонського Інституту на наради. Рішено було, щоби конче шукати за відповідним будинком в Едмонтоні, щоби служив за Інститут. Дальше, уряд веґревилської бурси запевнив, що він поможе, чим буде треба, щоб виховавчої праці в едмонтонськім Інституті не переривати. Маючи таке запевнення, едмонтонський заряд припоручив пп. Кібзеєві і Лучковичеві шукати за відповідним будинком. По довшім шуканню будинок знайдено, та не лише один, а два. Один відповідний на мешкання, а другий на салю для представлень, віч, концертів тощо. При помочі п. П. Зварича з Веґревил, як дорадника, дирекція купила два будинки і три лоти за 15,500 доларів. Грошей на купно не було, але були свідомі і щирі люде, що мали гроші і добру волю піддержати зусилля до доброго діла. На початок жертвами і позичками зібрано 2,000 доларів. Ці гроші дано на завдаток; перебрано $7,000-вий морґедж і зроблено угоду з продавцями, як решту довгу виплачувати.

Отворяючи шкільний 1919-1920 рік в новім будинку, студентів до свого Інституту не було тяжко дістати. Аплікантів так багато зголосилося, що були побоювання, що всіх в Інституті не можна буде помістити.

До провадження Інституту нанято п. М. Ґлову на ректора і учителя музики, а до помочі йому були: п. М. Лучкович настоятель, п. О. Григорович заступник настоятеля і учитель рідної мови, а панна Е. Скора настоятелька для дівчат, і мала помагати вчити рідну школу. Так почалася робота в новім своїм будинку і так продовжається з деякими змінами до тепер.

До тепер Інститут мав 718 питомців, котрі були виховувані 14 настоятелями та іншими помічниками платними і неплатними. Під помічниками я розумію тих громадян, що давали лекції українознавства. Жалую, що не годен вичислити по імени всіх тих, що взяли участь у вихованню нашої молоді в Інституті, однак на цім місци в імени цего Ювілейного Зїзду я всім їм складаю щиру подяку.

По вступній промові п. Фербея вшановано память померших членів Інституту. Присутні встали з місць і з похиленими головами вислухали прочитаної довгої лісти імен тих членів, що відійшли від нас на вічний супочинок.

Дальше предсідник покликав п. В. ЧУМЕРА, одного з директорів, щоби відчитав лісту Піонірів-Основників, всіх живучих і померших, що стали членами Інституту до 1942 р. Тих Піонірів-Оснувателів, що були на салі, принято оплесками. П. Чумер представляючи кожного з них, сказав коротеньку історію, звертаючи увагу, де вони живуть,

чим занимаються, їх народню працю та жертвенність. Щоби більше відзначити тих Піонірів-Оснувателів, що дочекалися 25-літнього Ювилею Інституту і прибули на зїзд, фотоґрафіст п. Н. Ґавінчук з Смокі Лейк, самий піонір Інституту, взяв з них та частини публики на памятку знимку.

За цим слідували привіти:

Голова Союзу Українців Самостійників п. І. Р. СОЛОМОН, з Винипеґу, витав зїзд від загальної орґанізації. Він сказав, що 25-літний ювілей Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні святкує не лише Алберта, в якій находиться Інститут. Ціла орґанізація СУС є заінтересована в ювілейнім святі. Член СУС, де би він не був, тішиться успіхами своєї орґанізації. Дальше п. Соломон сказав, що його тішить бачити багато старших громадян на зїзді. Старші своїм досвідом показують добру дорогу, якою мають йти молодші.

Представник Інституту ім. П. Могили з Саскатуну, п. Г. СЛІПЧЕНКО, сказав, що не в кількости сила, але в якости. До орґанізації СУС можливо не найбільше число українців належить. Та ніхто не відважиться твердити, що якась друга українська орґанізація веде перед в загально-народнім освідомленню. Інститути зробили кольосальну виховавчу роботу. В будуччині у зверхнім порядку Інститутів треба буде поробити деякі зміни. Однак нам треба відваги і витревалости, щоби осягнути ще більші успіхи, як ті, що були до тепер.

П. В. САРЧУК з Винипеґу, ґенеральний провідник Союзу Української Молоді Канади, витав зїзд від молоді. Він завважив, що в минувшині не конче успішні зїзди були ті, на яких були маси народу. По його думці успішні зїзди були ті, на котрих було вибране виконавче тіло із здібних людей, які пізніше цілий рік виконували важну роботу. Інститут ім. М. Грушевського виховав багато молоді і за те він вдячний всім тим, що виховавчу працю в Інституті зробили можливою.

Пані Е. СИРОТЮК, голова провінціяльної екзекутиви Союзу Українок Канади на Алберту, витала зїзд від тоїж орґанізації. Щоби орґанізація Союзу Українців Самостійників була сильною, то треба якнайтіснішої кооперації всіх наших союзних орґанізацій. Від жінок багато залежить успіх якої-небудь праці, тому треба, щоби всі старалися себе взаїмно розуміти.

П. І. СИРНИК, ректор Інституту П. Могили в Саскатуні, висловив свій привіт-побажання зїздові. Від тепер Інститути мусять взяти більші обовязки на свої плечі, — сказав п. Сирник. Які ці обовязки будуть, буде залежати від потреби. Наше громадянське життя постепенно міняється. Виховання молоді треба буде провадити з деякими додатковими вимогами.

П. В. ГРИВНАК, голова української православної парохії в Едмонтоні, був слідуючим промовцем. Він хотів би бачити, щоби кожний українець був жертвенним на народні справи. Коли до тепер були в нас такі люди, що з самолюбства відказувалися помагати в народній

роботі, коли помочи конче було треба, то таких повинноси мати на увазі. Нам все і всюди треба піддержувати тих людей, що частину свого дорібку радо ділять для користи загалу.

Пані Р. ҐОВДА витала зїзд від жіночого товариства, що існує при українській православній церкві в Едмонтоні. Це жіноче товариство є відділом Союзу Українок Канади. Пані Ґовда сказала, що їх товариство в минувшині помагало Інститутові у всякий спосіб, бо воно вірило, що Інститут робить добру роботу.

Отець П. МЕЛЬНИЧУК, парох едмонтонської української парохії, витав зїзд як голова Товариства Українців Самостійників. Між іншим він сказав: „В нас дійсна демократія. Світський чоловік витає зїзд від



ҐРУПА ПІОНІРІВ ІНСТИТУТУ НА ЮВІЛЕЙНІМ ЗЇЗДІ.

української православної парохії, а мені припала честь витати зїзд від світського товариства". Промовець клав натиск, щоби українці не забували своїх звичаїв і обичаїв. Бо те, що наше, є добре, бо воно є передане нашими родичами, дідами та прадідами. Наша мова, звичаї і обичаї якраз є тими чинниками, що відріжняють нас від других народів; роблять нас народом. Нам треба вщіплювати в нашу молодь те, що нам дороге. Він хотів би бачити нашу мову признану на університетах.

Панна КОВАЛЬЧУК витала зїзд від едмонтонського відділу Союзу Української Молоді Канади. Едмонтонський відділ СУМК складається з студентів, що мешкають в Інституті. Провід лежить в руках довголіт-

них членів і здібних людей. Від відділу СУМК вона бажає зїздові як найкращих успіхів.

П. ЗАЛІЗНЯК був покликаний витати зїзд, як піонір-оснуватель і представник албертійського уряду. Витаючи зїзд, промовець звернув увагу, що він, працюючи в департаменті здоровля, часто стикається з дітьми, яким йому приходиться давати лекції. Інститут за 25 років мусів зробити багато доброї роботи і він тішиться з того, що може бути на ювілейнім зїзді.

П. П. І. Лазарович представив зїздові слідуючого промовця. Ним був п. П. Зварич з Веґревил. Про п. Зварича предсідник сказав, що він собою представляє всі пожадані характеристики, яких від доброго громадянина вимагається. На народній ниві він, тобто п. Зварич, працює як щирий орґанізатор, як журналіст, а передовсім як великий жертводавець. Публика приняла появу п. Зварича оплесками.

Промова п. ЗВАРИЧА:

Світла Президіє, і Вельмишановні Пані і Панове!

Оце ми зібралися тут нині, щоби вшанувати і відсвяткувати 25-літній ювілей заложення цеї важної наукової інституції ім. М. Грушевського в Едмонтоні. Подія ця незвичайної ваги. Це є історична подія, що буде записана золотими буквами в історії українців в Канаді. Нинішне свято заставляє нас пригадати собі часи з перед 25 літ і поставити собі перед очи положення нашого народу, його стан, світогляд і можливости. Це діялося в 1918 році; в тім році скінчилася 11 листопада перша світова війна, того літа 22 липня мороз дуже ушкодив засіви і в осени того року бушувала в Канаді страшна заразлива хороба звана еспанська інфлюенца. Того ж самого року заложено Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні. Ми в тім часі рвалися до народної роботи у всіх напрямках і ділянках, орґанізували кооперативні торговлі, творили бурси.

В Веґревил була бурса ім. Т. Шевченка, яка ізза браку місця в школі не могла розвиватися. І прийшло до того, що ми приневолені були її зліквідувати і майно її передати Інститутові Грушевського в Едмонтоні.

Слідуючого 1919 року куплено будинок для Інституту за суму $15,500. Готівки не було і за моїми заходами на завдаток позичено Інститутові $1,000 з пропозицією, що я сам віддам їх через збірку жертв на Інститут у моїй околиці.

На другий рік була посуха і дуже слабий урожай, а до того вчасна і остра зима з грубою верствою снігу через 7 місяців далася взнаки нашим фармерам, бо більша половина не мали годівлі для товару, що аж мусіли старі стріхи з дахів зривати на годівлю, зичили гроші в банках та купували сіно й солому, однак худоби не уратовано. Слідуючий 1921 рік був ще тяжчий, бо ціни упали дуже низько, довги були великі і банкроцтво грозило загально. Отже серед таких тяжких обставин прийшлось нашому Інститутові починати свою історію і переживати

тяжкі злидні, подібні до перших початків наших еміґрантів на гомстедах. Але завзяття і посвята були сильні і великі, загал віднісся з посвятою до започаткованого діла і збірки, які були, вистарчали бодай на проценти та податки. Прийшов речинець сплатити довг, а грошей таки не годні були зібрати через тяжкі часи і низькі ціни на продукти.

Тоді найшлися добродії, пок. Лазарук і Пронюк, і заплатили довг Місії, а на зворот позички чекали довгі роки. За другим з черги фундатором нам не треба багато шукати, бо він якраз тепер говорить. Цей велебний добродій не побоявся на перший початок позичити $1,000 і немало доложив труду, опісля колєктуючи при кожній нагоді, щоби заплатити довг. Слідуючий з черги це Іван Мельник, що на перший вогонь не вагався дати 200 доларів на добрий початок. Дальше слідують около 80 поважних жертв.

Але я хоч добре говорю поки що, то однак не на свою тему, бо моїм обовязком є переповісти історію бурси ім. Т. Шевченка на Веґревил. Отже по такім вступі я приступаю до річи.

Коли в 1916 р. заложено в Саскатуні Інститут ім. П. Могили, веґревилці не хотіли остатися позаді щодо амбіції в народній роботі і постановили отворити бурсу для фармерських дітей в околиці. Я був перший, що найбільш цим клопотався, а помагали мені Никита Романюк, що тоді учителював в школі Побіда на фармах. Я був секретарем цеї школи і мав з ним багато клопоту, бо він що тижня приходив по пейду $25, аби мав з чим їхати до Едмонтону на „ґуд тайм". Я не хотів йому давати більше, як 10 доларів на життя, а 15 дол. щадив, щоби мав з чим повернути на студії до університету в осени. Так ми все сварилися, бо я хотів, щоби він замісць їхати до Едмонтону на „ґуд тайм", сидів на фармах та в неділі давав відчити. Він на кінці згодився що другої неділі давати відчити, а за те я йому обіцяв платити 15 дол. тижнево, а не $10. Темою його відчитів було заохочувати фармерів до посилання своїх дітей до вищих шкіл і про потребу отворення бурси. Він підготовив ґрунт коло Ту Гилс, Кейленд і Плейн Лейк, а я в Веґревил, Борщів і Коломия та Спрінґ Крік.

Після підготовляючих мітинґів на фармах ми вкінці скликали масові збори на Веґревил до Народного Дому на 25-го червня, 1917 р. Народу зібралося пару сот і говорили ріжні промовці. Я і Романюк говорили найбільше і клали натиск на це, що нам треба народної бурси, до котрої мали б вступ всі українці без огляду на їх віроісповідання. Нам розходилося головно про русских православних, котрих російська місія тоді просто топила в своїм багні і ними ніхто не клопотався, щоб їх навернути на добру дорогу. А були між ними дуже гарні і щирі одиниці, але були безрадними серед зґраї російських аґентів. Цих православних було майже третина на зборах, третину становили протестанти, а третину католики. Коли перейшло до гарячих дебат, чи бурса має бути народня, чи католицька, присутні на сали почали денервуватися і сваритися і коли для успокоєння умів заряджено павзу, а потім мало прийти до голосовання, то католики, порадившись на

дворі з своїм священиком, забралися з віча з Народного Дому і перенеслися до Добінс галі, де дальше продовжали свої наради і там заложили свою бурсу ім. Т. Шевченка, а ми, що остали в Народнім Домі, також оснували бурсу імени Тараса Шевченка і започаткували її гарною збіркою. А що два гриби в борщ забагато, тож і двох бурсів у Веґревил не треба було. Тому наші брати католики пізніше рішили отворити свою бурсу в Едмонтоні, а Р. Крамар і Іван Семенюк помагали їм в цій задачі.

Зараз після зборів, на яких вибрано дирекцію, ухвалено діло зачинати, щоби за місяць бурса була отворена. З початком шкільного року колектори пішли поміж загал і протягом одного місяця було зібрано звиж 1,000 доларів готівки, а на 2,000 доларів декляpацій. Загал віднісся дуже щиро і прихильно. Грошей було тоді як полови, так як і тепер, бо то був час війни, коли ціна йшла шалено вгору і були гроші, але й була добра воля їх обернути на гарне діло. Ось як тоді давали на початок — варта, щоб і нині запанував такий настрій і ентузіязм по 26 роках, коли ми вже вдвоє розумніші, як не багатші.

Промова С. Б. МИКИТЮКА.

Світлий Зїзде!

Тому 25 років просвітна робота між українцями в Канаді стояла низько. Блимали де-не-де її вогники, але не маючи сили на розгар, вони скоро поґасали. Таке саме було і в Едмонтоні.

Українці-католики мали вже тоді свій Народний Дім, але великої і жвавої просвітної праці не могли вести з браку провідних сил. Існувало тут Т-во І. Франка і Т-во Самообразування. Останнє проявляло досить багато активности, маючи у своїм складі націоналістів, соціялістів і студентів. Та скоро воно перестало існувати. Студенти заложили собі Студентський Кружок А. Коцка, а товариство, попавшись під впливи комуністів, змінило свою назву. Таким чином в Едмонтоні повстало три ґрупі українців.

Існувала вже тут тоді презвитеріянська, або так звана Рудикова Бурса. На долині була саля, де містилося Т-во Самообразування, а на горі були кімнати для питомців. Оскільки пригадую, то в тім часі дуже мало студентів перебувало в ній. Знаю, що першим її питомцем був др. Г. Новак, тоді ще студент університету, І. Мельник, а потім і я. Настоятелем у ній був завсіди презвитеріянський проповідник. Національного виховання тут не давалося.

В ті часи в Алберті закорінилося було через російських священиків москвофільство. Займили вони з претенсії православної церкви українців із Буковини, що тоді становили майже половину українського населення по фармах в Алберті. Пристало до них багато й галичан. І ніхто так заїло не поборював українців, як поборювали москвофіли. Перевищили їх хіба теперішні, новітні москвофіли, що називають себе українцями. За примір дам свою пригоду з того часу, коли виїхав був збирати жертви на Інститут в околиці Лямонту. Зайшов я до хати

одного москвофіла і в розмові з ним він заборонив мені вживати слово Україна і український у присутности його дітей. А коли я запитав, чи він часом не москаль, то він і за це образився. Бачучи такий стан нашого народу, неодин із нас брався до невсипущої праці, щоб освідомити наш загал.

Було вже тоді кільканадцять українських студентів в Едмонтоні. Порозкидувані вони були по цілому місті по обох боках ріки. Між ними був і я. І, знаючи, що багато з нас були мало свідомі національно, я постановив звязати нас у студентське товариство. Розписав оголошення і на перші збори явилося нас вісьмох студентів. На тих зборах всі одноголосно заявилися заснувати студентський кружок, що й охрестили ми іменем А. Коцка, студента в університеті у Львові, котрий погиб від польської кулі в боротьбі за український університет. Для Кружка намітили ми слідуючі цілі: 1) Помагати собі взаїмно в науці, 2) Виховувати себе в українськім національнім дусі, 3) Вправлятися в бесідництві і в мові, беручи участь у представленнях, деклямаціях, дебатах і в коротких промовах, 4) Час від часу забавитися культурно і 5) Що було найважніше для нас, заложити Бурсу для студентів в Едмонтоні.

Заснувавши кружок, сходилися ми дуже густо, навіть і три рази тижнево в маленькій кімнатці позаду книгарні п. Д. С. Фербея, на 96-ій вулиці, і там приготовлялися, як тоді називали, на народних провідників. При тім, знаючи, як нам було невигідно мешкати по приватних домах, ми всіма силами стреміли заложити Бурсу.

Бурса для мене самого не була новиною. Село Балинці, з якого я походжу, завдяки о. Титові Войнаровському, мало свою власну Бурсу в Коломиї, де я перебував три роки. Звідсіль узялась у мене постанова давати представлення, концерти, забави і зложувати кожний цент на Бурсу. Перший раз ми пішли з колядою 1918 р. і заколядували $50. Весною перед вакаціями мали ми вже у своїй касі $200.

Та не без того, щоб не мали ми непорозумінь у нашім кружку. Двох студентів, котрі недовіряли, що ми колись заложимо Бурсу, домагалися поділу грошей між студентів. Але їх домагання проминули безуспішно.

Щоб блище приглянутися роботі Інституту П. Могили в Саскатуні, Кружок вибрав мене своїм представником на зїзд, 1917-го року. Вертаючись з зїзду, я привіз Кружкові ту честь, що мене вибрано одним з трох директорів Інституту на Алберту. А далі, здаючи звіт з зїзду, ми на тих самих зборах 10-го березня, 1918 р., дали почин до заснування Інституту і назвали його Інститут Михайла Грушевського. Тоді ми вибрали тимчасову дирекцію, до якої увійшли Д. С. Фербей голова, я секретар, І. Киріяк заступник секретаря, а І. Гринчишин касієр.

Щоб довідатися, що думає український загал в Едмонтоні про потребу Бурси, дирекція скликала велике віче в однім із міських театрів. Народу була повна саля. Там і піддержано нашу ухвалу заложити Ін-

ститут і потверджено тимчасову Дирекцію. І зараз потім вишукано будинок, щоб з початком року розпочати інститутську працю.

Літом, через шкільні вакації, Дирекція припоручила мені їхати на фарми за жертвами на Інститут. Якийсь час їздив я сам по веґревилській околиці, а пізніше приїхав п. В. Свистун збирати жертви на Інститут П. Могили. Пан Зварич порадив нам їхати разом. Возили нас пп. П. Засійбіда і Т. Ґошко. Збірка була успішною, бо ми зібрали поверх $3,000.00 готівкою і $17,000.00 нотами. З цих нотів мало ми скористали, бо мороз у місяці липні знищив усі засіви і фармері не мали чим нотів заплатити. Тай з готівки наш Інститут мало що скористав, бо п. Свистун майже всю забрав до Саскатуну, де їм треба було на переміну купленого готелю для потреб Інституту.

Тепер, що найважніше хочу сказати Світлому З'їздові про цілі, для яких ми заснували Інститут.

Ми заложували його, щоб він був рідною, українською матірю для наших синів і доньок.

Ми заложували його, щоб він був українською колискою і виколисував нам народних провідників і великих людей, таких, як видала Українська Академія ім. П. Могили в Києві.

Ми заложували його, щоб наші діти, шкільна молодь мала відповідне приміщення і виховувалася в йому на добрих горожан, на характерних людей і на щирих українців.

Ми заложували його, щоб взагалі піднести наш нарід культурно.

Оце були наші цілі, для яких ми засновували Інститут. Чи він сповнив свою місію за останні 25 років, не мені про це говорити. Від себе тільки додам, що коли ми хочемо, щоб Інститут виповняв свої обовязки в будуччині, то ми мусимо помагати йому морально і матеріяльно, а найбільше через виховання наших дітей поки вони ще маленькі — навчити їх любити своє, а тоді коли вони підростуть, вони з охотою прийматимуть оте виховання, яке даватиме їм Інститут.

Таке домашне виховання спадає на материй. В їх руках лежить будучність нашого народу. Так, українська МАМО! В тебе є сила, велика цілюща сила. Вжий її, щоб Ти свій дім перемінила в освідомляючо-національну школу. Нехай Бог помагає Тобі сповнити великий народний обовязок.

Промова М. Лучковича.

П. МИХАЙЛО ЛУЧКОВИЧ, бувший посол до Оттави та бувший настоятель бурси, виголосив відчит на тему: „Перші питомці Інституту і яка була їхня праця на народньому полю":

Переглядаючи тему, яку мені президія Інституту вибрала „Перші питомці і т. д.", я пару днів тому зачав був напружувати свою память, стараючися викликати давні образи дотично минулости Інституту, тай рівночасно знайти якусь провідну думку, що служила би не тільки мені, але й слухачам за відповідну фільозофію життя в майбутньому веденню нашого культурного життя. І з того приводу в моїй голові за-

вихріла думка, якою хочу поділитись з учасниками цього 25-літнього Ювілейного Зїзду.

І для яснішого зясовання справи тему міняю на „Питомці Інституту і яка повинна бути їхня роля в громадському життю".

Пригадую собі дуже добре, коли вперве гадка про будову Інституту звела, так би сказати, крила і полетіла з вісткою між народ.

Першим вістуном цеї ідеї був для мене д-р Кібзей, якого на жаль нема між нами нині. В тих часах він був шкільним інспектором, а відтак студентом медицини на албертійськім університеті. Був він незвичайно меткий та оригінальний зух. Одного гарного пополудня ми оба поспацерували були в напрямі Борден Парку. Д-р був, як звичайно, вбраний в чепурні, біленькі штани та черевики. Проходжуючися по „сайдвоку", я нечайно станув на кінець одної „люзної" дошки, яка вихром піднялася вгору і пан д-р Кібзей здорово зашпортався.

Але думка, яка миготіла в моїй, як також й в його голові, про заснування Інституту, не зашпорталася.

Пан д-р всипнув на мою голову гураґан терпких епітетів, але відзискавши живо питомий йому зрівноважений темперамент, він підніс голову в гору, неначе б хотів винюхати якогось натхнення з повітря, тай відновив балачку про любиму йому тему, яка все поривала його до якогось практичного вчинку, а особливо:

„Чи не крайна пора почати будову Інституту в Едмонтоні". Я його спитав: „Чи Інститут здобуде ті наслідки, на які ми числимо?" А він на це відповів: „Будуймо вперед Інститут, а відтак поробимо кроки, щоби з того всього якісь конкретні та послідовні наслідки вийшли".

Історія доказує, що той Інститут не тільки був збудований, але що з нього вийшли незвичайно великі та корисні наслідки; але цю тему я лишаю другим прелеґентам, які або вже про це говорили, або ще будуть про це говорити.

Вистарчить сказати, що знайшлися люди, як пан Фербей, Лазарук та Зварич, що не жалували ні труду ні фінансової жертви, щоб покласти перші підвалини під цю будову.

Перші питомці Інституту — це був дійсно цікавий та типовий образ. З одного боку знаходилися там старші парубки, які давали директиви молодим студентам; а з другого боку зайшло там і кілька вайловатих провінціялів, які їли зупу так голосно, що їх сьорбання та хлепання можна було по цілій їдальні чути; і хоч вони не знали зразу, як поводитися, однак по кілька-річнім обтесанню, вони тепер стоять в рядах найбільше рафінованих та активних членів Інституту.

Але позвольте мені приступити до засадничої сути моеї промови. В тім напрямку хочу бути чесний з собою, не жалуючи ні себе ні другого в відкриттю правди, так як ту правду бачу.

В тих часах не було в нас професіональних людей. Звичайний учитель був тоді великим чоловіком, а лікар, дентист або адвокат — це була така рідкість та надзвичайне явище, що люде прямо обожали

тих перших професіональних людей, що вперше зявилися на арені нашого культурного та соціяльного життя.

Не один з присутних, як п. Фербей, памятає ту гучну оказію, коли наш український загал в Едмонтоні так торжественно приняв в оцій самій салі першого українського лікаря в Алберті, д-ра Івана Оробка.

Настрій присутних був тоді незвичайно гарний; і нині, коли ми святкуємо 25-літний Ювілей Інституту, ця велика оказія повинна одухотворити кожне наше слово. І тому нема причини вигрібувати зотлілі кістки минулих літ. Як комусь з нас довелося покоштувати полину з перцем, то нехай тямить, що гіркого треба нераз лиґнути, щоб знати, як солодке шанувати.

Замітним явищем перших років Інституту було: великі пориви питомців до так званих гонорових професій — себто медицини, дентистики та права. Кожний хотів бути лікарем, дентистом та адвокатом. І тому нині наша так звана вища інтеліґенція майже цілком безварстатна, а варстатна інтеліґенція є підставою кожної нації.

І говорити про працю інших бувших питомців, а не порушити тої важної проблєми, є те саме, що лічити тяжку слабість без відповідної аналізи.

По моїй аналізі нашому народові бракує поважнішого числа варстатної інтеліґенції, значить, технічних експертів та будівників, а не поетів та письменників від мізерних віршів. Шевченків та Франків безперечно потрібно, щоб показати нам ідеольоґічну путь, але архітектів та інженірів потрібно, щоб держава не була якоюсь соломяною ґміною, а якимсь плянованим модерним краєм. А до будови довговолосих поетів не вибирається.

На жаль, обставини тепер так складаються, що не кожний питомець може бути лікарем, дентистом, чи адвокатом, або з природних причин, або прямо з фінансової недостачі.

Мабуть наша наукова система ще не дійшла до того вершка досконалости, щоб ми могли пізнати по дитині, до чого вона найбільше спосібна. Але ми можемо з певністю сказати, що є професіоналісти, що були би добрими механіками, а механіки, що були би добрими професіоналістами. Та як ту полову відділити від зерна — це питання часу.

Але заки та проблєма розвяжеться як слід, варта над нею глибше та серіозніше застановитися.

Нема сумніву, що будучність вяжеться з технічним розвоєм, що будучий світ буде технічним світом. І тому наша орієнтація повинна бути звернена більше в той бік.

Ми нераз чуємо гучні та високопарні промови про інтеліґенцію, як про підставу народа; але рідко коли сказано, хто є дійсним інтеліґентом. Цілком не маю на думці вразити живого серця та розгрібувати незагоєні рани, і не маю амбіції бути офіціяльним обшкребником луски з людської душі, але обірвавши і поскидавши начеплені репяхи

старого світогляду, я тільки хочу передати слухачам те, що я думаю, і сотки других думають, про нову орієнтацію.

По моїй думці, дійсний інтеліґент є той, що знає, до чого він спосібний, і вибравш исобі певну роботу, відстоює її аж до послідного довгого тай порядкового кінця.

І під цим зглядом звичайний механік може бути такий інтеліґент, як професіоналіст. Один і другий є потрібний в суспільстві; але коли механік є добрий, а професіоналіст злий, то з певністю можна сказати, що механік є багато кориснійший, чим професіоналіст. А коли оба є добрі, то одним способом, яким осягнемо кращі порядки на світі, є перехрещуванням цих двох сил: доосередкових ремісників і відосередкових професіоналістів.

Мабуть світ до цеї пори державсь фальшивого мірила вартости. Дехто думає, що осягнення якогось там докторату, чи то Б. А., М. А., або LL.D., вистарчить, щоби взяти провід в кожнім ділі.

Наука лише тоді добра, коли чоловік вміє її використати і застосувати відповідно до практичного життя.

Ми нераз дивуємося, чому неписьменні люди краще стоять фінансово від вчених. А це тому, що анальфабет краще уміє використати те знання, що посідає; і теорія ніколи не перевисшає його практичного знання.

За останніх кілька літ я вештався між всякими верствами людей і мушу признати, що моя опінія про той так званий „простий народ" значно змінилася. Я пізнав, що простий народ не такий простий, як нам здається. А чому? Бо той простий народ знає, як собі раду дати. І там, де так званий інтеліґент згине з голоду, той ніби-то простий чоловік буде добре жити. Бо той простий чоловік є практичний чоловік. Правда, він на латині та літературі не розуміється, але уміє руками робити, так само й головою. Він не стидається найбруднішої роботи, бо знає, що колись буде робити і поважнішу роботу. Він звичайно починає від самого долу і поволі лізе до самого вершка. І так 9 разів з 10-ти йому вдаються заходи.

Але де ж нашому інтеліґентови до цього! Боже борони йому руки валяти! Таж він знає Гомера, Цицерона та Шекспіра на память, тай по вченому уміє дебатувати! Але сорочка ніколи не чиста тай камізолька все помащена. Він, хоч вчений, але не може второпати, що хлопи без нього можуть жити, але він без хлопа жити не буде. Бо цей світ є практичний світ, де латиною та літературою хати та моста не збудуєш, і далеко не зайдеш в лютій боротьбі за життя.

Вчених літератів, що ублагороднюють душу і справляють світ на певну та тверду путь, дуже потрібно для людства. Христос дав нам певну та трівку моральну форму, але він був також практичним майстром; і те практичне знання, так свого ремесла як і людей, що кружляли коло нього, створило певний світогляд, що остаточно запанував над цілим світом.

Говорять, що вічна осторожність є спасіння краю і цю вічну правду можна примінити і до життя людини. Береженого Бог береже!

Отже ж, вчися питомче, практичного життя, бо може прийти чорна година, яка стріне тебе неприготованим. І коли ти хочеш бути вченим інтеліґентом, то будь ти бодай таким, як Петро Зварич, який уміє не лише латину читати та літературу сплітати, але тобі й хату збудує, коли ти сам цего не втнеш.

Наша шкільна система повинна стреміти до того, щоб з наших шкіл не повиходили вчені каліки, але поважні господарі. Наука лише тоді має вартість, коли її можна ужити до чогось практичного. Нема кращої комбінації, як наука і практика, і коли одно доповняє друге, то людина, посідаючи ті дві прикмети, є дійсно щаслива!

І тому я клоню голову перед кожним інтеліґентом, що знає свою роботу, чи він будує палату чи навіть й хату. Я маю великий респект до вчених не тільки знання, але й звання. А до тих наших, нібито низших братів, що не мали нагоди покінчити докторатів, але мимо цього знають знаменито своє ремесло, скидаю свою шапку ще з більшою пошаною, бо наслідки їх здобуті під тяжчими услівями та обставинами.

Значить — хлопи мають характер, а ще й до того розум. А до нашої науки не зашкодило би додати трохи того хлопського розуму. І коли вийдуть з нашої бурси і розумні і характерні люди, то Інститут носити-ме дійсне знамя поважної установи.

І тих характерних людей ми повинні єднати в один, так би сказати, ґенеральний штаб, який покінчив би раз на завжди з теперішною розпорошеністю та розтіччю народної енерґії, і поставив би наш народ на рівний ступінь культури з другими народами.

До цьої ідеї ми повинні стягнути всіх наших і ніби-то низших братів наших. І прийде той час, що вирине з поміж нас якась велика постать, що скристалізує масу до послушности.

Але в міжчасі не треба підрізувати пня, на якому така ідея могла би встоятися. І не треба допустити до того, щоб хробак розкладу міг в народнім орґанізмі звити своє кубло та розпорошити початий фундамент до тла; і щоб наш народ далі не став тим, чим він був давніше: розпорошеним зборищем взаїмно себе ненавидячих ґруп, нездатних до творчости і безсилих в боротьбі з тими, що бажають нашої заглади.

Життя без боротьби не було і не буде. Цілий цей світ складається з нагромаджених ріжниць та контрастів. Але ми повинні подбати, щоб ті ріжниці та контрасти нас не повалили та погубили. Потішаймось бодай фактом, що наймогутніші сили людські родяться з колотнеч стихій; і так як пара повстає з огню і води, так й з тих противенств повстане споміж нас якась велика постать, що виведе нас на кращу путь.

І ми, низші брати, не бідкаймося своєю підрядною ролею. Не штука блестіти, відразу усе навкруги осяйнувши, тому, що має на це силу, — але здушити навіть бажання бути великим проводирем, і з дня

на день тягнути ярмо буденної праці, але не бачити ні в минулому, ні в майбутньому нічого опріч довгої низки таких самогнітучих сірих днів. Це так само є свого рода героїзм, який вимагає непохитної, залізної вдачі та великої сили, духа, щоб не впасти під вагою таких обставин. Це — одним словом вимагає характеру.

Отже ж, плекаймо в Інституті сильний, свідомий твердий характер. І колись в наше українське громадське віконце засвітить сонце гарнішого поступу і гарніших днів.

По відчиті п. Лучковича закінчено пополудневу сесію.

Вечером відбувся величавий концерт під управою п. П. А. Пауша. В Програму входили:



ХОР ПРИ ІНСТИТУТІ, ПІД УПРАВОЮ п. П. А. ПАУША.

1) Вступне слово — Д. С. Фербей, голова дирекції. 2) а) Мішаний хор — „Поклін борцям і слава" кантата, Кравченко-Вахнянин. б) Мішаний хор — „Учітеся, брати мої" — Шевченко-Котко. в) Мішаний хор — „Через поле широкеє" — колядка Стеценка. 3) Дует „Не чужого ми бажаєм" — Шашкевич-Вербицький — відспівали П. А. Пауш, тенор, і Степан Здріль, барітон. 4) Скрипкове сольо — п. Андрій Мельничук. 5) Сопранове сольо — „Віють вітри" — пані М. Бабюк. 6) Мужеський хор „Гуляли, гуляли" — Федькович-Нижанковський. 7) П. І. Лазарович відчитав промову, яку приготовив і мав виголосити д-р Амброзій Т. Кібзей з Дітройт, але котрий з важних причин не міг на зїзд приїхати. 8) Мішаний хор — „Вулиця" — Ф. Колесси. Сольові частини виконали пані Марія Бабюк, сопран, пані Марія Гавриш, альт, і Левко Фарина, тенор. 9) Кінцеве слово — В. Г. Гривнак, секретар Інститута. 10) Гимни. Фортепяновий супровід був виконаний панною Емілією Чоботар.

Другий день зїзду — 26-го грудня, 1943.

Зїзд на другий день був незвичайно успішний. Рано в неділю українська православна церква св. Івана в Едмонтоні була переповнена дальшими і близшими учасниками. Службу Божу відправили отці Мельничук і Хруставка. Після богослуження відбулася панахида за померших членів Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні.

Було запрошено всіх гостей й учасників зїзду на спільний обід в Інститутській салі. Зараз по скінченню обіду пан Ґавінчук зняв фотоґрафію зо старших і молодших питомців Інституту.

Почалася по полудні сесія, на котру прибуло велике число гостей. Предсідниками цього дня були по черзі пп. Олекса Чарнецький, Іван Мельник і Василь Грицюк. Насамперед покликано п. Лазаровича, котрий перечитав слідуючі Привітні Листи і Телеґрами:

Анціен Лорет, Квебек, 12-16-1943.

Впов. Пане Ректор:—

З нагоди Ювілейного Зїзду Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні маю приємність жертвувати на його ціль $5.

Як бувший питомець та співробітник бажаю йому найкращих успіхів в будуччині. Жалую, що не можу бути на Зїзді.

З пошаною

С. А. Склепович.

(Пан Склепович є добровольцем при летунстві з ранґи сержант).

Хвальний Зїзде!

Жіноче товариство ім. О. Басарабової при Українській Православній Церкві в Келґарі, Алберта, бажає Зїздові найкращих успіхів і вірить, що наради вийдуть на користь жіночому рухові і українському народові.

Заряд.

(В листі залучено жертву $5).

Томс Ривер, Н. Дж., 12-20-1943.

Найкращі побажання, постійного світлого розвитку желають Інститутові ім. М. Грушевського в Едмонтоні з нагоди його 25-ліття.

Марія Сокіл і д-р Антін Рудницькі.

Лимбурн, Алберта, 12-21-1943.

До Інституту М. Грушевського в Едмонтоні, Алберта.

Ми післали маленький пакунок у формі трох гусок. Не візьміть нам за зле, що ми післали такий скромний дарунок.

Желаємо Світлому Зїздові всього найкращого. Дай Боже, щоб Зїзд повів справу так, щоб за пару років ми мали українську Колеґію.

Максим з дружиною Судник.

Монтреал, Квебек, 12-23-1943.

До Ювілейного Комітету в Едмонтоні, Алберта.

З найдальше висуненого кутка на сході Канади, ми члени 13-го Відділу Взаїмної Помочі витаємо ваш Ювілейний Зїзд і бажаємо будучим провідникам ще кращого успіху як дотепер. Що в Інститутах виховувалось молодіж на добрих і щирих українців, ми тут на сході мали нагоду переконатися, бо вже не один вихованець переїхав через Монтреал в уніформі і майже кожний з них як тільки мав нагоду, побував в товариствах, а то й часто самі помагали нам в народній роботі.

В залученню посилаємо малу жертву в сумі $26.50 і спис жертводавців.

За заряд

В. Грисюк, голова. К. Редкевич, секретар.

Монтреал, Квебек, 8200 Де Ліпі Аве., 12-18-1943.

До Управи Інституту ім. М. Грушевського
в Едмонтон, Алберта.

Шановні Урядовці:

Читаючи часопис Український Голос, я довідався що освітно-культурний осередок під назвою нашого історика М. Грушевського, буде святкувати 25-літні роковини свого існування при кінці цього місяця цього року і, роздумуючи над тою діяльністю освітної праці, якою Інститут приготовляв українських родимців до вищого образування, я прийшов до переконання, що йому належиться загально-народне признання і щира подяка від тих учнів, котрі побирали науку українського знання.

Як один із тих старших людей, котрі інтересуються нашими справами, посилаю чек на $25, як свою малу жертву і поміч для дальшого продовження освітної науки серед українського народу в Канаді. Нехай дальша діяльність Інституту принесе подвійну користь для наших поселенців в цім краю.

Остаю з пошаною до вас
Семеон Батрин.

Ню Йорк, 521 Вест 122 вул., II/XII, 1943.

Високошановному Ювилятові Інститутові ім. М. Грушевського
в Едмонтоні, Алта, Канада.

Високошановні Громадяни!

З великою радістю, гордістю і вдячністю витаю Вас з 25-літтям незвичайного огнища культури, створеного в Канаді громадянами українського походження.

Гордий тим, що дорогі одноплемінці, на новій землі виставили величний памятник високої культурної традиції того народу, з якого вийшли, і заманіфестували небуденну висоту своїх власних культурних відчувань і розумінь.

Тішуся, що канадійські фармері українського походження достойно репрезентують свій славний український рід.

Заслуги Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні незвичайні, як перед батьківщиною Канадою, так і українською культурою. Скарбами української мови та історичної науки він підсилив освіту багатьох канадійських громадян, прищепив їм ширший погляд на суспільне життя, виховав почуття громадськости, привчив до певних форм демократичної поведінки й співпраці, виплекав солідарність на основі усвідомлення спільности своїх завдань в Канаді і спільности свого племінного походження.

Історичною наукою про українське народоправство Інститут поширив і поглибив свідомість засад демократичного устрою Канади, її законів, громадського співжиття. Зробив своїх вихованців свідомими демократами, патріотами і громадськими діячами.

Підчас свого останнього обїзду Канади 1943 р. я мав нагоду не раз бачити їх при ріжній праці, на ріжних становищах. І скрізь вони показувалися, як такий елемент, який без пересади заслужив на назву „сіль землі", „дріжджі життя". Показали вони це своєю наукою, освітою, працею, здібностями, поведінкою.

Вони достойно репрезентують, як канадійську націю, до якої належать, так і українську, з якої вийшли їх батьки. Продовжують добру славу дідів і прадідів. За це все честь, слава і щира подяка творцям Інституту та всім тим, що його утримують. Інтеліґентам і фармерам; особливо останнім, що в тяжких умовах праці не забули про найвищий обовязок людства — виховати культурне покоління.

Бажаю найбільшого розвитку славного огнища культури на многі літа!

З щирою пошаною і вдячністю

Н. Григоріїв.

Винипеґ, Ман., 12-25-1943.

Інститут ім. М. Грушевського, Едмонтон, Алберта.

Привіти і найкращі побажання Ювілейному Зїздові. Нехай ці роковини Інституту започаткують ще більше важне чверть-століття в розвою українського життя в Канаді як було до тепер.

Український Голос і Вістник.

Детройт, Міш., 12-19-1943.

До Настоятеля Інституту ім. М. Грушевського,
Едмонтон, Алберта.

ВПов. Пане:

У відповідь на Вашого листа з жалем доношу, що не зможу прибути на 25-літній Ювілейний Зїзд Інституту. Я старався за всяку ціну дістати відпустку, але на жаль це мені не вдалося. Департамент Здоровля, де я працюю як діяґностик, ніяк не хотів мене звільнити, хоч би й на короткий час. Тому прошу вибачення. Спомини з бурсацького життя засилаю Вам і, коли можливо, прочитайте на сесії Зїзду, або остаточно вложіть до друку звітів. На Ювілейний Дар засилаю чека на 25 доларів.

Щиро здоровлю і остаюсь з поважанням

Др. А. Т. Кібзей.

Ласкар, Алберта, 12-21-1943

П. М. Маґус,
Інститут ім. М. Грушевського, Едмонтон, Алберта.

Впов. Пане Маґус:

Я дуже вдячний Вам за запрошення дати коротку промову на Ювилейному Зїзді Інституту ім. М. Грушевського і тим зарепрезентувати інженірів. Та жалую, що обставини склалися так, що мені не можливо бути на Зїзді і тому тільки желаю Зїздові найкращих успіхів.

Остаю з глибокою пошаною,

А. С. Гнатишин.

(На Зїзд п. Гнатишин, інженір копальні вугілля в Лоскар, передав $103, як жертву на Інститут).

Торонто, Онтаріо, 11-21-1943

До Інституту ім. М. Грушевського,
Едмонтон, Алберта.

Хвальна Управо:

В залученню посилаю Вам $50, що зложили члени і прихильники СУС, як дар для Інституту в двадцять-пяті роковини.

Від Відділу СУС в Торонто бажаю Зїздові найкращих успіхів.

Н. Грабовський.

Арнолд, Па., 11-12-1943

Український Інститут ім. М. Грушевського,
в Едмонтоні, Алберта.

Хвальний Заряде:

Обрахунок діяльності Інституту за минулих двадцять і пять літ друкований на сторінках Українського Голосу, доказує, що провід Інституту вложив надзвичайно багато освітної праці серед українців у Канаді і тим дав можність багатьом вийти на гарних, передових людей. Тому складаю тут сердечне признання проводові і залучаю жертву на Інститут $1000.00. При цій нагоді желаю успіху Ювілейному Зїздові.

Остаю з пошаною,

Іван Федан.

Келґари, Алберта, 12-9-1943

Управитель Інституту ім. М. Грушевського,
Едмонтон, Алберта.

ВПов. Пане Маґус:

В першій мірі дякую Вам дуже щиро за ласкаве запрошення мене на Ювілейний Зїзд Інституту. Мені дуже приємно, що Ви відзначили мене, як одного з питомців Інституту представити вояків. Та на жаль я не зможу прибути, бо цього року нема для мене відпустки на Різдвяні Свята. Якась частина з нас мусить лишитися при службі і мені припало бути одним із тої частини. Моя душа буде з Вами на Зїзді, якому я бажаю найкращих успіхів.

З поважанням,

Мир. Яворський.

(Сержант Інструктор у школі бездротного телеґрафу).

Вилинґдон, Алберта. 12-25-1943

Інститут ім. М. Грушевського, Едмонтон, Алберта.

(Телефоном перед полуднем):

З причини снігової заверюхи, що тепер звіялася, сумніваюся, чи зможемо приїхати на Ювилейний Зїзд. Ми збиралися їхати автами і тому не їхали потягом рано, а тепер, як видно, заверюха снігом дороги завалює. Передайте від нас Зїздові найсердечніші побажання і повідоміть, що ми зібрали на Інститут дрібними жертвами $40.

Н. С. Шевчук і С. Самоїл.

По прочитанню привітів покликано паню Є. СИРОТЮК, учительку з Ендрю, Алта., і голову провінціяльної екзекутиви Союзу Українок Канади. Її тема була „Заслуга Інститутів в поширенню освіти серед нашого жіноцтва". Бесідниця доказала, що українське жіноцтво завдячує свій поступ до великої міри Інститутам. Пані Сиротюк, попри свою шкільну працю клопочеться, щоби піднести жіночі орґанізації на вищий степень в їх активности.

Пан ЮЛІЯН СТЕЧИШИН дав відчит на тему: „Роля Інститутів в розбудженню національної свідомости серед нашого громадянства в Канаді".

Щоб як слід представити ролю наших Інститутів — Українського Інституту ім. П. Моґили в Саскатуні з його філією в Винипеґу і Українського Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні, в розбудженню національної свідомости нашого громадянства в Канаді, уважаю конечним представити насамперед ту сцену, на котрій Інститути виступали. Отже насамперед скажу дещо про те, який був стан національної свідомости між українцями на початках їх іміґрації до Канади, відтак про початки розбудження національної свідомости, а остаточно про ролю, яку Інститути відограли в розбудженню тої національної свідомости. При кінци думаю також висловити свою думку про те, яку ролю ті Інститути повинні б на дальше відогравати.

Для молодших людей, або для тих, що недавно приїхали сюди з Европи, ця тема може виглядати маловажною. Нині здається, що нема вже в Канаді й одного кутка заселеного нашими людьми, де ті люди не уважалися б українцями. В переважаючій більшости наших околиць нині заледви чи знайдеться яка людина українського походження, що не признавалася б до цего. І судячи по теперішньому стані нашої національної свідомости, люди необзнакомлені з нашою минувшиною, можуть думати, що наша національна свідомість була завсігди такою, як вона тепер є, отже Інститути не мали особливого місця на попис.

Та на жаль, все так не було. Було навпаки. Наша національна свідомість в Канаді через довгі часи була такою, що її треба було розбуджувати. Щоб її розбудити й поширити, багато ріжних осіб та ін-

ституцій вложили немало труду, зусиль, часу і посвяти. Між всіми іншими наші Інститути відограли чи не найбільшу ролю в тій праці.

Українська іміґрація до Канади почалася 1891 року, коли то до Канади приїхало двох наших людей з Галичини. Скоро опісля було вже кілька родин, а коли вістка про „новий край" рознеслася блискавкою по Галичині й Буковині, то за кілька років наші поселенці явилися в Канаді тисячами. В 1911 році наших людей вже було поверх 150,000; 1921 около 250,000; 1931 до 350,000, а 1941 року около 400,000. Приблизно таке число наших людей було в ріжних роках в Канаді, але не все вони були знані як українці. В державнім переписі з 1911 року українців зовсім нема записаних. Для них навіть не було окремої руб-



ЗАГАЛЬНА СЕСІЯ ЮВІЛЕЙНОГО ЗЇЗДУ.

рики в переписі і тому їх офіціяльно в Канаді не було. Перепис з 1921 року показує, що українців в Канаді було вже 63,788; перепис з 1931 року показує їх число як 225,113, а перепис з 1941 року нараховує 305,-869 українців. Значить, що й нині є ще люди українського походження, що до того не признаються.

Певна річ, що урядові чинники є до великої міри відповідальні за неточне число українців в ріжних переписах в Канаді, але факт лишається, що в початках нашої іміґрації ми не мали національного означення. Ми не називалися українцями і не були знані як українці перед нашими сусідами. Ми мали територіяльно-провінціональне означення залежно від того, хто звідки приїхав зо старого краю, отже ми були знані як галичани, буковинці, австріяки, росіяни тощо. А що найбільше

нашої іміґрації приїхало з Галичини, то наше населення в Канаді через довгі часи було знане як галичани, або по анґлійськи — ґалішенс.

Приміром 6-го вересня 1904 року винипеґський часопис „Трибюн" подав новинку про те, що архиепископ Серафим екскомунікував кільких провідних священиків і там каже, що ця подія „викликала заворушення між галицькими кругами (Ґалішен сирклс)". Оце є примір того, як наші сусіди нас знали, а знали нас так тому, що ми не подали їм свого дійсного національного означення.

Передовіші українці називали себе русинами (рутініянс) і вони навіть вспіли защепити те імя між анґлійцями. Приміром 1905 року манітобський уряд відчинив був для нас учительський семинар і назвав його „Рутініян Трейнінґ Скул". Так само треба згадати, що римо-католицька церква у своїй французькій пресі і книжках також називала нас рутенцями. Але й це означення не поширювалося між нами дуже скоро, бо так пізно як 1910 року митрополит Шептицький підчас своєї візитації в Канаді знайшов в урядових іміґраційних рекордах, що до того часу до Канади приїхало тільки 3,107 русинів. Значить, около 147,000 приїхали під іншими іменами.

На оправдання цего стану треба вказати на дві обставини. Перша — наша національна свідомість була такою, яку ми привезли з рідного краю. Друга — тутешні піонірські відносини не позволяли на те, щоб яку будь нову думку, чи ідею можна було скоро пустити в життя. В наслідок цього не тільки наша національна свідомість лишалася позаду свідомости наших братів на рідних землях, але наше культурне життя взагалі було дуже невідрадне. На піднесення того культурного життя, а точніше кажучи, на піднесення освітного стану манітобський уряд оснував згаданий семинар. Рівночасно й ріжні церковні орґанізації уважали своїм обовязком прийти тим новим поселенцям з поміччю.

Протестантські церкви — презбитеріяни, баптисти й методисти з одної сторони почали слати своїх місіонарів між українців; римо-католики — французи головно, почали свою місійну роботу між нами, але й московське православя було глибоко закорінилося між нашими.

Яку роботу вони мали між нашими людьми робити і яких способів до цего вживали — нехай послужить нам заклик бельґійського місіонара, загально відомого між українцями в Канаді, о. Делярія. У своїй книжочці про „Засади Схизми і Єресі між русинами в Західній Канаді", друкованій в Квебеку 1908 року, о. Деляре нарікає, що між русинами католиками дуже завзято працюють москвофіли і протестанти і перетягають їх на свій бік. Щоб тих русинів затримати при католицькій вірі, він хоче покликати більше французьких священиків до місійної роботи між ними. Дослівно він каже так:

> „Оце до Вас, молоді священики з провінції Квебеку, що оцей заклик робиться. Певно, що оце завдання (значить, провадити місійну роботу між українцями), не є понад ваші сили. Ви мусите зробити те саме, що ваші світські попередники зробили. Пригадайте собі світлі імена братів Прованшей, Ташей, ЛяФлеша та інших, що

несли світло між дикі племена північного заходу. Вони не боялися ні великих віддалей, ані тяжкої праці. Вони не жалувалися на трудноці в виучуванню чужої мови. Вони знали тільки те, що далеко від них жили діти Божі, душі, які треба було спасати, душі, за котрі наш Спаситель пролляв свою кров. Вони не вимагали нічого, але пустилися на спасіння душ з відвагою, що принесла подив для кількох сот літ і славу для Канади. Ви можете спромогтися на подібне."

Та хоч як благородні цілі могли мати ріжні місіонарі, то наше культурне життя і наша національна свідомість не дістали джерела в їх роботі. Те життя і свідомість вийшли з іншого джерела — з життєздатности самого українського народу в Канаді, з його власних працівників, тодішних учителів в Манітобі. Ті учителі, разом з кількома інтеліґентами, що приїхали зо старого краю, рішили на своїй другій учительській конвенції 1908 року, що їм самим треба взятися до піднесення свого народу. Вони тоді рішили, щоб приступити до видавання чисто народного часопису, котрий міг би незалежно від чужих провадити таку культурну і освітну роботу. В наслідок цего рішення 16-го березня 1910 року появилося перше число того часопису, що на ті часи дуже відважно назвався „Український Голос".

Мені виглядає, що ми мусимо завдячувати тим учителям, тій учительській конвенції і тому Українському Голосові введення в життя слів „українець", „український". Їм треба дякувати за зворот життя нашого народу в Канаді на правдиву дорогу. Український Голос став першим піоніром, що не побоявся виступити з незнаним, непопулярним національним означенням. Він відразу став на чисто народнім ґрунті і ввесь час від свого заснування поширював українське імя і українську справу.

Три місяці по заснуванню Українського Голосу в Винипеґу також піднесено думку, щоб розпочати просвітний фонд на українські бурси ім. Адама Коцка, українського студента і борця за права української мови на львівськім університеті. Рух за українськими бурсами скоро поширився. Наше населення приняло його щиро і скоро почало надсилати свої збірки з усіх усюд, наслідком чого 1915 року отворено Українську Бурсу ім. А. Коцка в Винипеґу.

Треба також сказати, що коли українцям в Винипеґу належиться кредит за те, що вони перші в Канаді основували українську бурсу, то хоч вона не відограла такої ролі, як її оснувателі сподівалися, але вона безсумнівно не мало причинилася до піднесення національної свідомости. Що більше — вона дала початок до жертвенности на громадські справи і записала в нашій канадійській історії імя Павла Рудика, що сказав, що він самий дасть на бурсу тілько саме, як всі українці в Канаді разом, і свого слова дотримав.

Ті початки розбудження національної свідомости були дуже скоро посилені двома зовнішними подіями. Першою була боротьба за продовженням двомовної системи, яку ріжні анґлійські чинники хотіли скасувати. Через пять років українці в Манітобі боронили ту двомовну

систему, бо вона давала нашим учителям право вчити української мови в школах на рівні з анґлійською. Українські часописи писали в тій справі статті, накликали людей скликати протестаційні віча, люди сходилися сотками, а навіть тисячами, вибирали делеґатів, то що, а те все освідомлювало людей національно. Правда, боротьба за двомовну систему провадилася тільки в Манітобі, але передові люди з цілої Канади були заінтересовані вислідом боротьби.

Друга подія — це війна, яка почалася 1914 року. Підчас війни наших людей переслідувано як австрійських підданих, а це також мало свої впливи на національне освідомлення, бо не один аж тоді говорив отверто, що він не австріяк, але українець.

Добачуючи, що боротьба за двомовну систему скінчиться скасуванням двомовної системи, а відтак скасуванням учительського семинаря, українці в Винипеґу отворили Бурсу імени А. Коцка в осени 1915, щоби дальше виховувати своїх учителів і народних робітників. Пізніше українці в Саскачевані скликали зїзд і рішили отворити Український Інститут ім. П. Могили, а 1918 року отворено Український Інститут ім. М. Грушевського. Треба також згадати, що й українці греко-католики отворили Бурсу Митрополита Шептицького 1917 року. Всі ті бурси мали на цілі заопікуватися українськими студентами і виховати їх на робітників-провідників українського населення.

Коли говоримо про ролю Інститутів в розбудженню національної свідомости, то для справедливости треба сказати, що коли Інститути повстали, то головний підклад для національного освідомлення вже був зроблений. Роля наших Інститутів є в тім, що вони поширили національну свідомість і занесли її в найтемніші закутки нашого населення і навернули людей з чужих некорисних доріг і заставили їх працювати для себе.

Перше, що треба піднести в сторону наших Інститутів, це факт, що вони перші, поза Український Голос, назвалися українськими. Як один так другий Інститут були знані як українські інститути, а по анґлійськи Ukrainian Institutes. Це мало велике значіння між широкими масами українського населення, до яких урядники Інституту йшли за матеріяльною і моральною піддержкою. Дальше це мало велике значіння для самих студентів, котрі зживалися з іменем „український", а остаточно це освідомлювало й анґлійських та других співгромадян про нашу національність.

Інститути мали на цілі виховати робітників для українського населення, а щоби це зробити, вони мусіли бути дійсно українськими інституціями не тільки по імени, але духом. Тому в Інститутах реґулярно провадилися українські лекції з історії, літератури, мови і музики. В додатку до цего студенти мали свої студентські товариства в Інститутах — в Саскатуні Студентський Кружок „Каменярі", в Едмонтоні Студентський Кружок ім. Адама Коцка, а в Винипеґу Студентський Кружок „Прометей". Ці студентські кружки давали знамениту

нагоду питомцям Інститутів вправлятися в дебатах, дискусіях, відчитах, щоб пізніше могли краще провадити свою роботу між народом.

Найбільшою гордістю Інститутів — це учителі, вихованці Інститутів. Наші Інститути разом виховали їх за ввесь час свого існування около 500. Кожний з них старався вчити дітей по українськи. Вони не жалували часу ані зусиль, щоби провадити українські лекції. Ми зможемо уявити собі наслідки їх праці, коли скажемо, що кожний учитель мав 40 школярів пересічно, отже одного дня ті учителі мали вплив на 20,000 школярів. А коли помножимо таку роботу на кільканадцять років, тоді стане ясним, що вихованці Інститутів дійсно причинилися багато до поширення національної свідомости. Та учителі не лише вчили дітей. Вони у многих випадках орґанізували вечірні школи для старших, а поза те давали відчити, приготовляли представлення, концерти, пікніки і на всіх тих підприємствах поширювалася національна свідомість.

Інститути зовсім оправдано можуть гордитися своїми учителями, бо ті учителі були дійсними місіонарами і ліпшими та кориснішими від тих, яких о. Деляре хотів спровадити з Квебеку. Ті наші власні місіонарі знали українську мову, знали звичаї свого народу, а понад усе вони мали українську душу і тому з посвятою робили для добра свого народу.

Дальша заслуга Інститутів лежить в тім, що вони перші почали скликати річні зїзди. Ці зїзди стали самі собою окремими інституціями і вони відограли незвичайно велику ролю в виробленню нашого національного світогляду в Канаді. На тих зїздах обговорювалося як найширше всі українські питання. На них обговорювалися наші громадянські права. Наші зїзди також ставали в обороні прав українського народу на його рідних землях. На зїздах ми перепускали резолюції і посилали їх до ріжних країв в Европі, щоб вони признали незалежну Українську Републику. На зїздах ми протестували проти московського і польського наїзду на українські землі. Ми протестували проти польської пацифікації, проти большевицького голоду на Україні і проти большевицьких переслідувань визначних українських людей на українських землях. Дальше, на кожнім зїзді інформувалося слухачів про стан української справи на міжнародній арені. На зїздах обговорювалися всякі просвітні, виховавчі, релігійні, політичні, економічні справи. Наші зїзди, зовсім слушно, дістали імя українських парляментів, бо на них обговорювалося всякі пекучі справи і плянувалося роботу на будуче. Тільки завдяки тим зїздам наша ґрупа витворила в Канаді спільний і здоровий розум, що подиктував нам, яке становище маємо брати в ріжних справах і того становища не треба було опісля міняти, ані в часах спокою, ані в часі війни.

Наші браття греко-католики часом нарікають на Інститути, що через них повстала в Канаді Українська Православна Церква, а з повстанням цеї церкви український нарід поділився і провадив страшну боротьбу. Мені виглядає, що в Канаді мусіла повстати якась україн-

ська церква без згляду, чи Інститути були б дали до цего почин, чи ні. Немислимо думати, що всі українці в Канаді мали піти до католицької церкви. Буковинці перші туди не пішли б. Не пішли б до католицької церкви також наддніпрянські українці. Зо зростом національної свідомости православні були б не осталися при московській місії, а честь греко-католицьких українців не позволяла б на те, щоб нашими духовними провідниками були неукраїнці. Отже скорше чи пізніше українці некатолики і невдоволені католики були б створили в Канаді якусь церкву. Інститути можуть бути тільки гордими з того, що подали головну поміч в заснуванню Української Православної Церкви в Канаді: Інститут ім. П. Могили цілковито не мав цеї справи в пляні, коли засновувався. Та справа виринула вже по заснованню Інституту. Епископ Будка домагався, щоб греко-католицька церква мала контролю над вихованням молоді в Інституті, а тодішні провідники Інституту, як і майже всі провідні люди в Канаді, добачували в тім домаганню чужу руку, якої вони страхалися. Тому вони відповіли відмовно на домагання еп. Будки і „Канадійського Русина". Тоді з одної сторони почалися напади на Інститут, а з другої сторони відбиття нападів і контр-напади на провідників греко-католицької церкви. В наслідок цего виринула завзята боротьба, яка дуже часто переходила границі міри і пристойности. Сторонники Інституту щиро бажали її оминути, а коли це не вдалося, то можуть сказати, що переступи пристойности являлися по стороні атакуючій. Коли другий Народний Зїзд одобрив становище Інституту, боротьба ще гірше заострилася і в тій боротьбі до шістьох дальших місяців зорґанізовано Українське Православне Брацтво, а Брацтво покликало до життя Українську Православну Церкву.

Український Інститут ім. П. Могили не має причини відпекуватися того, що він зробив і що він став на початках головним осередком нового церковного руху в Канаді. В тій боротьбі, хоч і дуже неприємній, витворилися в канадійських українців нові поняття про значіння дійсно народної церкви і про національні вартости. В тій боротьбі прояснилося, що ніякий нарід не може прямувати до національного освідомлення і творення свого незалежного життя, а рівночасно бути на ласці чужих і бути звязаним чужими путами.

Українська Православна Церква в Канаді захопила і дальше захоплює впливи в кожній місцевости в Канаді і нині має поверх 30 священиків та 255 церковних громад. А здобуває вона ті впливи тому, що поза релігійні услуги вона має ясне й позитивне становище відносно нашого національного питання. Її може усунути тільки така друга церква, що так само, а може ясніше, стане на такім ґрунті.

Мені виглядає, що коли греко-католицька церква в Канаді має нині український вигляд, коли греко-католицькі місійні центри (як прим. Йорктон, Айтуна і др.) є значно очищені від чужих місіонарів і греко-католицька церква працює нині між нашим народом як українська інституція, то це треба до великої міри завдячувати праці Інститутів і Українській Православній Церкві.

Що більше — через те ясне становище Інститутів та Української Православної Церкви нині московська місія, що так глибоко була закорінилася між нашими людьми в Канаді, цілковито розвалена, а протестантські місії між нашим народом не розвинулися.

Вершком розвою і праці Інститутів було створення орґанізації, що обнимала б собою всі засади вироблені на одинадцятьох зїздах і випробовані в практиці. Та орґанізація — це Союз Українців Самостійників. Як імя говорить саме за себе, то орґанізація поставила собі за головну ціль розвинути й підносити наш нарід в Канаді, щоб він міг творити своє власне життя самостійно і незалежно від чужих впливів та помочі. В основу тої орґанізації взято три кличі: самодіяльність, самопошана та самостійність. Ті кличі значили, що треба працювати для себе і для свого народа не покладаючи надій і не полягаючи на чужу ласку та поміч. Хто не працює для себе і залежний від другого, той не може мати ніякої пошани. Отже треба шанувати себе і свій нарід, а коли буде самодіяльність і самопошана, тоді наступить самостійність.

Та орґанізація в короткім часі притягнула до себе майже все наше передове громадянство. Вона зібрала в себе найбільше число свідомої інтеліґенції і вправді був час, коли до неї належали майже всі визначніші одиниці, що могли свобідно і самостійно думати та ділати. Не пристали до неї такі, що боялися брати на себе нові обовязки праці, труду та відповідальности, а воліли служити для других та спокійно жити. Не пристали до неї теж і ті, що вже пізніше приїхали до Канади і нашого життя не хотіли, або не могли зрозуміти. Все ж орґанізація самостійників має хоч ту потіху, що навіть ті, що до неї не пристали, поволеньки принимають засади самостійників в способі орґанізації і вже багато роблять такого, що самостійники можуть їм тільки давати братню руку до помочі. Витворення спільного погляду і витворення способів підходу до наших найважніших справ вимагає багато вирозуміння і часу, і ми не маємо сумніву, що прийде час, коли наші ріжниці вирівнаються і ми всі, хоч і окремими ґрупами, будемо разом працювати для нашого народу в Канаді і для помочі нашим братам в рідних землях здобути свою незалежність, свою державу.

Орґанізація самостійників дальше працює і поза сотки учителів, що вийшли з Інститутів, має орґанізацію Союз Українок Канади, що одного разу вже мав около 160 відділів, та орґанізацію молоді — Союз Української Молоді в Канаді, що мав перед війною около 180 відділів. Це є незвичайно велике число людей, що працюють на народнім полю, і Інститути, що причинилися до створення такої орґанізації, можуть сміло похвалитися своєю ролею в розбудженню національної свідомости серед нашого народу в Канаді.

Інститути взагалі через цілий час свого існування були в більшій, а часами в меншій мірі головним центром культурного життя українців в Канаді. Коли вони засновувалися, вони мали на меті стати в Канаді інституціями подібними до Товариства Просвіти і Наукового Товари-

ства ім. Шевченка в старім краю. І хоч вони не стали такими інституціями цілковито, то все ж їх роля як культурного осередка була завсіди замітною. Інститути давали учителям напрям в їх громадській роботі, рекомендували і часами доставляли їм ріжну лектуру, що помагала їм в їхній роботі. Інститути заопікувалися многими шкільними округами, де національна свідомість стояла нище, і з часом обертали такі округи в дуже корисні українські осередки. Інститути дбали й про те, щоб у ріжних Народних Домах провадилася корисна робота. Самі ректори дуже часто виїздили на провінцію з ріжними відчитами, а часами робили спеціяльні обїздки на ціле літо і підчас тих поїздок давали відчити про ріжні українські справи, давали поради місцевим провідникам, як провадити роботу і взагалі підтримували добрий настрій в громадській роботі і в громадськім життю.

Не лише приклонники можуть говорити про позитивну працю Інститутів, але це признають навіть їх противники. Правда, не говорять вони цего отверто, бо недавна боротьба ще не зовсім призабулася і багато людей осуджує Інститути цілком природно з субєктивного боку. Та нема сумніву, що час короткий, коли й противники висловлять свою обєктивну думку і признають позитивну працю Інститутів.

Коли ж з одної сторони ми можемо похвалитися працею наших Інститутів в минувшині, то мусимо дальше сказати, що Інститути своєї праці ще не скінчили. Перед ними тепер стоять такі самі великі завдання, як давніше, а може ще більші. За час нашого побуту в Канаді наше життя значно змінилося. Змінилися обставини і змінилися навіть люди. Колись в Канаді наші люди говорили по українськи, але не знали, що вони українці, і тому їх треба було національно освідомлювати. Нині обставини змінилися і в короткій будучности ще більше зміняться. Нині вже є люди, що українцями уважаються і признаються до українського народа, але по українськи говорити не вміють. Це явище буде надалі зростати, і без розумної контр-акції сьогоднішних провідників нашого народа незадовго прийде час, що ми знов будемо мати в Канаді пів мільйона українців, але знов національно несвідомих. Що гірше — це буде пів мільйона, багато з яких не буде знати української мови.

Нам відомо, що нині в самім саскатунськім університеті кількох студентів українського походження покінчили свої студії, але з українцями і українським життям не мали цілком нічого спільного. Вони ще признаються до українського походження, але від українського життя цілком і може на все відірвані. Їх професії, чи заняття на будуче може не дадуть їм нагоди познакомитися з українцями і українським життям і тому український нарід не буде мати з них користи. В тім самім саскатунськім університеті і тепер є студенти українського походження, але української мови не знають і про український нарід знають менше, ніж про ескімосів. А певна річ, що такі студенти є в Винипеґу, Едмонтоні, Торонті та других містах. Отже страта настільки гірша, що від нашого народу буде відриватися не гірший, або звичайний елемент, але

здібніший; елемент, з котрого можна б виховати добрих працівників і провідників для свого народу.

Отже перед Інститутами, а зрештою перед всіми іншими чинниками, що відповідальні за наше будуче життя, стоїть визов будуччини: знайти спосіб на виховання нашого молодого покоління, щоб було і добрими громадянами цего краю, і не відривалося від свого кореня.

Інститути не звернули відповідної уваги на нові обставини. Вони, з малими змінами, придержуються старих цілей і старих способів праці — і то звуженої, бо звернули всю увагу тільки на тих студентів, що знаходяться в стінах Інститутів. Тимчасом українські учителі чимраз менше учать в публичних школах по українськи, а на їх місце ще не



ҐРУПА СТАРШИХ І МОЛОДШИХ ПИТОМЦІВ ІНСТИТУТУ ПРИСУТНИХ НА ЮВІЛЕЙНІМ З'ЇЗДІ.

зорґанізовано Рідних Шкіл. По містах є Рідні Школи, але й ті дуже часто провадять свою роботу доривочно. У многих українських домах неукраїнська мова вже панує. З дня на день чимраз більше дітей виростає без знання української мови, а з незнанням української мови міняється і дальше буде мінятися характер канадійського українця.

Ми говоримо про перетворення Інститутів у Колеґії. Це є добра і взнесла думка. Ми повинні мати свої вищі культурні інституції. Але не треба забувати, що коли колеґії також обмежуться до праці тільки серед тих студентів, що знайдуть місце в колеґії, чи колеґіях, то вони не заповнять тої прогалини, що робиться з кожним днем більша. Колеґії навіть з кількома сотками студентів переживуть себе і останутъ

памятниками минувшини, як що вони, або попри них інші інституції, не заопікуються відповідним вихованням нашого молодого покоління, з котрого ті колеґії могли б черпати нові сили. Переміна Інститутів в колеґії, або навіть будування нових колеґій не розвяже наших пекучих проблємів. Коли ми не звернемо уваги на ширшу працю, якої нові обставини від нас вимагають, то увага на колеґії може навіть помогти нам закрити очи на визов будучности.

По моїй думці ми можемо думати і приступати до колеґій, але не можемо забувати, що Інститути повинні негайно знайти спосіб, щоб заопікуватися величезним числом студентів, що знаходяться поза мурами Інститутів по всіх більших і менших містах у Канаді. Дальше Інститути повинні заопікуватися Рідними Школами і створити в себе відповідні апарати, вибрати відповідний персонал до провадження цеї роботи. Інститути повинні також стати центрами для провадження всякої орґанізаційної роботи між нашими людьми. Інститутам можна намітити й інші завдання, як видавництва, спровадження наших визначних наукових діячів і дати їм нагоду продовжати тут свою наукову працю, але ці завдання мусять уступити перед попередно згаданими завданнями, що вимагають негайної акції.

Намічена праця буде безперечно сполучена з видатками і коштами. Та видатки, чи кошта, не повинні нікого спиняти від добрих цілей, бо маємо свідоміше і багатше громадянство, що на добрі цілі грошей не відмовить. Ми під цим зглядом стоїмо нині багато краще, ніж стояли двадцять-пять, чи тридцять літ тому.

По цім слідувала коротка промова пана ІВАНА В. ГУЦУЛЯКА, учителя з Ендрю, Алта., котрий був питомцем Інституту вісім років. Він говорив від питомців-учителів і сказав, що Інститут поміг учителям в чотири способи: а) зукраїнщив їх, б) дав їм фінансову поміч, в) виховав їх під впливом „бурсацького життя", г) здобув для учителів більше поваги від анґлійців.

Слідуюча точка була промова д-ра ДРАҐАНА, бувшого посла до саскачеванського сойму. Він говорив не-офіціяльно й як гість, котрий був дуже тісно звязаний з Інститутом; розповів про своє приємне життя в Інституті. Наводив по імени своїх товаришів бурсаків, котрі вже не находяться між живими. Д-р Драґан радив, щоби ми тримали близький контакт з тими питомцями, котрі тепер служать при війську. Треба тримати близьку звязь з бувшими питомцями й їх думками та діяльністю, щоби вони не пропадали для нашого українського життя. Треба зорґанізувати всіх питомців. Ми повинні шанувати таких працівників-питомців, бо вони роблять часом більше, як ті, що багато говорять. Зїзди повинні бути, як родинні сходини, щоби всі старші й молодші сходилися. На таких сходинах українці повинні взяти „сток" із нашої роботи при кінци 25-літнього існування нашого Інституту.

Д-р БОЙКОВИЧ з Саскатуну говорив так само, не як офіціяльний делеґат, але як гість і довголітний питомець Інституту. Він був перший

студент, котрий приїхав з Саскачевану до нашого Інституту. Розвеселив зїзд своїми жартами про пригоди, котрі мав приємність переживати підчас свого бурсацького життя. Застерігав нас, що ми на зїзді можемо багато більше робити офіціяльно, як будемо сходитися соціяльно. Треба нам розвинути на зїзді знакомство між питомцями Інституту. Питомці є розсадники, котрі зїзд підливає, щоби виросли й робили роботу Інституту.

По цім п. ОЛЕКСА ЧАРНЕЦЬКИЙ з Едмонтону говорив в імени державних урядовців (Сивил Сервантс). Надіється, що другий такий 25-літний ювілей Інституту будуть святкувати вже в новому будинку. Він завдячує становище українських абсольвентів Інститутові й складає найбільше признання фундаторам та оснувателям Інституту, як також і ректорам. До тепер ми маємо поверх двадцять і пять абсольвентів Інституту Грушевського на державних позиціях. Є багато інших, котрих годі вичислити в цей час. Опінія, яку виробляють межи співробітниками анґлійцями витворює пожадану і прихильну опінію до українського загалу й цего нам треба як найбільше. Пан Чарнецький признав, що бурсацьке життя разом з роботою студентського кружка імени А. Коцка приготовляє в питомців пожаданий характер, котрий є дорого оцінений між анґлійцями. На закінчення згадав, що ті, що осягнули найвищі школи, повинні далі працювати для українського загалу.

Завваги пана Чарнецького були останньою точкою пополудневої сесії зїзду.

Всіх учасників зїзду було запрошено на перекуску до Інституту, де багато відновили старе знакомство й набули нове.

Около години 8.30 по вечері саля знова була переповнена й вечірна програма почалася.

Першою точкою на програмі було сольо на пяні панни Лилії Підручної. Другий раз її покликано.

По цім слідував привіт панни КОТИШИН від жіночого товариства з Мирнам, Алберта.

Пан ВАСИЛЬ БОЙЦУН з Едмонтону, як піонір-бурсак, дав свій привіт і спостереження. Він згадав про життя в Інституті на початках і навів веселі жарти. Пан Бойцун говорив від торговців (бизнесменів) і підкреслив, що треба знати добре свій фах, щоби дістати піддержку від суспільства. Сказав, що наші молоді хлопці за мало інтересуються торговлею, фабрикованням, брокерством. Пан Бойцун так оцінює роботу Інституту, що підчас своєї промови ще перед збіркою деклярував 500 доларів на новий Інститут.

Слідуюча точка була сольо на скрипці виконане Зонею Лазарович при акомпаніяменті на пяні пані Тетлен. Публика так оцінила цю точку, що ще раз покликала скрипачку.

Пан Ґавінчук, фотоґрафіст з Смокі Лейк, зняв фотоґрафію з учасників зїзду підчас вечірної програми.

Покликано було п. ПАВЛА ТКАЧУКА, власника Української Книгарні в Саскатун. Він розповів зїздові свої веселі спомини в Інституті. Згадав про покійного Петра Головача, котрий тримав порядок в Інституті; помимо того, що не мав високої шкільної науки, він багато читав і був як „батько" для бурсаків. Між іншим сказав, що найповажніша прикмета торговця, це бути „джентлменом" і не ганити другого, лише свій товар хвалити. По 25-літній праці ми повинні шукати добрих прикмет навіть у своїх особистих противників.

П. ВАСИЛЬ МОЙСЕЙ, аґроном з Голден, оповідав про свої спомини підчас довголітного мешкання в Інституті. Багато він пережив і жартів йому не бракувало. Пан Мойсей був бурсаком не менше як десять років і давав провід студентам у багатьох случаях. Він був сталим головою Студентського Кружка ім. А. Коцка. Інститутська праця поширилася б скорше, як би більше наших студентів мешкали довше в Інституті.

Слідуюча точка була виконана пп. Маґусом, Здрілем і Фариною — відспівали терцет „Журавлі".

Пан ПЕТРО І. ЛАЗАРОВИЧ, адвокат з Едмонтону й бувший ректор, виголосив відчит на тему: „Будучність Інституту ім. Мих. Грушевського в Едмонтоні".

Ми нині святкуємо 25-літний ювілей існування і праці цього Інститута. В життю людини 25 літ — це поважна частина віку. В життю інституції — це розмірно короткий час. Всеж таки навіть 25 літ праці нашого Інститута дають нам можливість поглянути на його діяльність і досягнення з певної перспективи і установити його впливи і значіння в національно-культурному життю українців в Алберті.

Як бачите з тих промов, що були виголошені на цему зїзді його оснувателями, Інститут повстав для двох специфічних цілей а) для виховання своєї власної освіченої верстви (інтеліґенції) та свого власного проводу і б) для національного освідомлення як старшого громадянства, так і молодшого покоління, з якого мали вийти провідники в канадійськім життю.

В часі заснування Інститута в нас в Канаді взагалі, а в Алберті зокрема не було своєї освіченої суспільної верстви. Не було того, що ми в Старім Краю не дуже влучно називали „інтеліґенцією". Наше громадянство, головно старше, було на загал малограмотне не лише в анґлійській мові, але навіть в своїй, українській мові. Нам треба було своїх учителів, священиків, професіоналістів, склепарів, техніків, ремісників, освічених фармерів і робітників і т. п. Ми мусіли своїм співгромадянам в Канаді доказати, що в нас, поза працьовитість та ощадність, є також великі умові і духові здібности.

Друге, в той час наше громадянство було національно несвідоме. Була лише маленька горсточка людей, що називали себе „українцями" Була значно більша ґрупа, що називала себе „русинами". Але подавляюча більшість не знала, або не визнавала ані одної ані другої назви

і називала себе ріжними назвами, які не приносили чести нікому. Отже була друга пекуча потреба, а саме — навчити наш загал, яка є його правильна національна назва і приналежність.

Оце були дві пекучі потреби дня в той час, коли орґанізувався цей Інститут. Він мав задоволити ці потреби. Це були потреби сучасні і тому можна сказати, що вся праця Інститута від початків до тепер була головно для сучасности, для задоволення вимог дня. Якже сповнив він ці завдання?

Всякий, що хоч принагідно слідив за освітним і національним розвоєм нашого громадського життя в Алберті за останніх 25 літ, признає, що Інститут світло виконав ті завдання супроти сучасних потреб. Прямо чи не прямо, Інститут був найсильнішим чинником, що потягнув тисячі нашої молоді до вищих шкіл і університетів, головно з фармів і місточок. Прямо чи не прямо, Інститут був найважнішим чинником в тому, що в 1941 році урядова статистика занотувала 80,000 українців в провінції Алберта. Дальше, Інститут був одним з перших інформаторів про Україну та українців серед наших співгромадян анґльо-саксонців і інших. Остаточно без пересади можна сказати, що коли нині імя „українець" є в пошані серед інших громадян Алберти, то це головно завдяки 25-літній праці Інститута.

Але якщо Інститут до нині працював головно для сучасности, то на будуче він повинен працювати також і для майбутности, так сказати б, для історії нашого народу в Канаді. І цей ювілейний зїзд повинен намітити плян такої праці на будуче, — повинен поставити ясну мету для молодого покоління. Ця мета мусить бути така взнесла і велика, щоби манила і притягала до себе найкращі одиниці нашого молодого покоління в Канаді. З другої сторони вона повинна бути гідною найкращих зусиль, стремлінь, посвяти і жертвенности нашої молоді. Як цей зїзд не вкаже такої мети хоч би в головних зарисах, то він не сповнить свого завдання. Він не буде історичним моментом в життю нашого народу в Канаді.

Дирекція Інститута довго застановлялася над цим завданням та обмірковувала ріжні пляни та проєкти. Такі проєкти зводилися головно до трох. Перше: Був проєкт перемінити Інститут у вищу освітну установу або т. зв. Колеґію, менше більше з тими самими правами і завданнями, що тутешні середні школи (гай скулс), або вищі колеґії (джуніор каледж). Така колеґія мала б повний склад кваліфікованих учителів, що вчили б від середніх кляс (ґрейдів) до найвищих, окрім університету. Дирекція здавала собі справу з того, що успіх такої колеґії залежав би від того, чи міністерство просвіти признало б її ті самі права і привілеї і ту саму фінансову піддержку, що мають інші вищі школи і колеґії. Більшість з директорів сумнівалася, що таке признання можна б одержати.

Другий плян був, щоби Інститут перемінити в суто реліґійну установу під безпосереднім керівництвом Української Православної Церкви в Канаді, а навіть в певнім маєтковім звязку з нею. Інститут мав би

продовжувати ту національно-культурну працю, що вів до тепер, лише з більшим натиском на виховання в дусі згаданої церкви. З таким пляном вязалися також поважні труднощі. Перше всього треба було міняти первісний і основний характер Інститута, що був заснований, збудований і проваджений, як безконфесійна, загально-народна і всім українцям однаково доступна, виховавча установа. Як на таку, члени зложували на ню поважні гроші. Щоби змінити її на релігійну установу і не нарушити закону, треба згоди всіх повноправних членів. Це саме становило майже непоборима трудність. Заходило також питання, чи Українська Православна Церква згодилася б взяти на себе відповідальність за долю Інститута в даних обставинах. Були і інші перешкоди.

Остаточно був і ще третий плян, а саме, щоби залишити Інститут в його дотеперішньому, загально-народному характері, лише щоби його дотеперішню діяльність і обсяг його праці значно розширити і поглибити змістом. Більшість директорів була тої гадки, що Інститут не повинен міняти своєї цілі і завдання, а радше що треба створити кращі умови для виконання всіх його первісних завдань. Було ясно, що багато з тих завдань, що були висловлені в статуті Інститута ще 1919 р. осталися невиконаними через брак відповідного будинку, або через брак відповідних наукових сил. На все це було потрібно поважних грошевих засобів, яких до тепер Інститут не був в силі придбати. На цей третий плян погодилися всі присутні члени дирекції Інститута і припоручили мені предложити його цему зїздові. Отже над цим пляном я хочу застановитися докладніше і в більших подробицях.

Як вже було сказано, приймаючи такий плян будучої праці, Інститут не міняє свого оригінального характеру і не відступає від своїх основних завдань, а це, поширити освіту серед нашої молоді, виховувати провідників для нас в Канаді та поглиблювати національну свідомість серед всего нашого громадянства в Алберті. Він в додатку до того бере на себе обовязок зорґанізувати і пустити в рух такі ділянки національно-культурної праці, що матимуть історичну вартість не лише для нас, як українців, але збогатять культурну скарбницю цілої канадійської нації, яка тепер саме твориться.

Що саме міститься в такому пляні?

Перше всего такий плян вимагає великого, модерного і гарного будинку-приміщення для діяльности Інститута. Ми уважаємо, що на відповідний будинок у відповідній частині міста Едмонтону треба около 100,000 доларів. На 80 тисяч українців в Алберті це не велика сума, беручи на увагу, що серед нашого фармерства, робітництва, купецтва та серед наших професійних сил є поважне число багатих одиниць. В нас, Богу дякувати, вже є одиниці, яких особистий маєток досягає сто тисяч долярів. Це поважний і потішаючий факт.

Оснувателі теперішнього Інститута мали всього кілька доларів готівки, як починали таке велике і коштовне культурне діло. Але це нікого не лякало. Правда, завдяки тому Інститут почав свою вже нині

історичну працю в скромному, винаймленому будинку. Рік пізніше маленька горсточка членів і прихильників цего діла показала велику віру, а ще більшу відвагу і взяла на себе велику моральну і фінансову відповідальність, купуючи власний будинок за суму 15,500 доларів, маючи в касі майже 6 доларів готівки... Але знайшлися люди, що позичили грошей на завдаток, а решту ціни купна розділено на довгі сплати. І в цему будинку, в дечому зміненому, ми нині знаходимося і святкуємо 25-літний ювілей праці цего Інститута. Двадцять-пять літ тому ці будинки виглядали гарно і імпозантно як для старших так і для молодших. Ніхто не вимагав вигод. Родичі були задоволені, коли їхня дитина могла одержати скромне, але чисте приміщення і просту, але здорову їжу за малу оплату і нагоду вчащати до школи в місті.

В додатку до того Інститут запевняв своїм питомцям солідне національне і моральне виховання. Студенти від себе також не ставили управі Інститута жадних більших вимог щодо своїх вигод, чи розривок. І в таких умовах за 25 літ поверх 700 нашої молоді, головно з Алберти, знайшли в Інституті одиноку нагоду одержати вищу освіту. Наслідком того, подавляюча більшість наших провідників в Алберті в ріжних ділянках громадського життя, це бувші питомці цего Інститута. Нема одної ділянки, де бувші питомці цего Інститута не є в провідних рядах.

Але за 25 літ зміст, рівень і спосіб нашого суспільного і особистого життя замітно змінилися. Перше всего, ми всі на загал матеріяльно збогатилися не менше, як на 100 процент. Тому загальний рівень (стендард оф ливінґ) піднісся високо. Піднісся також і загальний рівень освіти. Під цим зглядом ми зрівнялися, а головно молоде покоління, з іншими громадянами цего краю, чи провінції. Наслідком того, як старші, так і молодші, вимагають більших життєвих вигод, тобто кращого мешкання, їжі, вбрання, розривок, приємностей і т. п. Велике число теперішних питомців Інститута, це вже діти бувших питомців. І те, що задовольняло їхніх батьків чи матерей, як ті були в Інституті, вже не задовольняє їх самих. Що більше, самі родичі хочуть і вимагають, щоби їхні діти мали більше вигод і приємностей, як вони самі колись мали. Та, на жаль, все змінилося на краще, лише Інститут не покращав ані своїм виглядом (хіба трошка на зовні завдяки „стако"), ані внутрішними вигодами, ані фінансовими засобами. Навпаки, він постарівся і значно погіршився. Нині він вже ані своїм зовнішним виглядом, ані своїми вигодами і виглядом в середині, ані місцем осідку (положення в місті) не може апелювати навіть старшому, а не то молодшому поколінню. На него воно дивиться так, як багатий наш фармер-господар на свою першу піонірську хатину під стріхою...

Тому першим завданням членів цего Інститута є побудувати новий, великий, пишний, гарно умебльований будинок, що викликав би почуття гордости і задоволення в нас самих, а головно в наших дітей, а пошану і признання в наших співгромадян. І дирекція уважає, що треба негайно приступити до будови відповідного будинку, що міг би дати приміщення для не менше як сто хлопців і дівчат. Цей будинок

мав би бути модерним під кожним зглядом і давати своїм питомцям всі ті вигоди для праці і розривки, що дають найкращі державні чи приватні інституції того рода в Канаді. Друге, такий будинок мав би бути побудований на полудневім боці ріки Саскачеван в сусідстві з Університетом Алберти, Нормальною школою та іншими високими школами. Ми віримо, що лише така інституція в такому положенню стане атракцією для нашої молоді і збудить в неї почутя національної самопошани і вдячности до старшого громадянства — до своїх батьків, що таку інституцію здвигнули. Як вже було сказано, кошт такого Інститута треба числити на яких сто тисяч доларів. Цю суму наше свідоме громадянство в Алберті в силі зложити за короткий час. Треба лише повести відповідну кампанію в тому напрямі.

Вертаючи назад до питання про основний характер нового Інститута і його головні завдання в розвою нашого національно-культурного життя в Алберті, дирекція має такий конкретний плян:

Перше всего, як вже було згадано, дирекція уважає, що новий Інститут повинен і на будуче остатися загальною народною установою і приймати під свою опіку і вплив українську молодь без огляду на її реліґійну приналежність так, як це було і за минувших 25 літ. Інститут буде респектувати ті реліґійні переконання своїх питомців, з якими вони до него прийдуть. Лише безбожництва чи атеїзму Інститут ніколи не толєрував і не буде толєрувати. Всі його питомці мусять бути практикуючими христіянами.

Друге, щодо його національно-культурної праці, то дирекція уважає, що її треба конечно і негайно розширити в новому Інституті в таких між іншим напрямах:

а) Інститут повинен своїм коштом негайно виготовити відповідні підручники для своїх питомців зі всіх предметів українознавства, як наприклад граматики (правопису), літератури, історії, ґеоґрафії, співу і інших галузей народного мистецтва. Такі підручники мають бути виготовлені нашими канадійськими педаґоґами і відповідати знанню і потребам молоді, що вже вродилася і виховується в Канаді. Таких підручників в нас і до нині нема. Ми в минувшині послугувалися тими підручниками, що були приготовлені головно в Галичині. Мало з них надавалися для нашої молоді в Канаді.

б) Коштом і заходами нового Інститута негайно повинні бути написані такі конечні наукові праці для наших потреб в Канаді: 1) українсько-анґлійський словар; 2) українсько-анґлійська граматика для тих, що володіють лише анґлійською мовою, а бажають навчитися української; 3) коротку історію українського життя і розвою в Канаді в українській і анґлійській мові; 4) антольоґію (вибір зразків) українського письменства в перекладі на анґлійську мову, або з поясненнями в анґлійській мові.

в) Новий Інститут повинен, чи власними фондами, чи окремо дарованими на цю ціль, зложити: 1) стипендії (скаларшипс) для тих питомців, що покажуться талановитими в певному напрямі, а не мають грошей продовжувати свою науку.

2) Давати поважні грошеві премії (нагороди) для українських хлопців і дівчат без огляду на те, чи вони були питомцями чи ні, за ориґінальні твори з літератури, науки, музики чи іншої галузи мистецтва чи то в англійській, чи українській мові. Цим ми вивищали б і заохочували б свою молодь до високо-культурної праці і звертали б на неї увагу і чужого світа.

3) Інститут повинен негайно почати збирати велику бібліотеку українських книжок. Така бібліотека повинна бути настільки велика, що давала б можливість для ориґінальної наукової і літературної праці. Такої бібліотеки, на жаль, в цілій Канаді нема. При бібліотеці повинен також повстати архів ріжних писаних документів і рекордів, що відносяться до нашого національно-культурного життя в Канаді. Такого архіву також, на превеликий жаль, нема в Канаді. Проф. Іван Боберський був почав збирати такий архів. Яка доля зустріла його збірку, невідомо.

4) При новому Інституті повинен повстати поважний український національний музей, що зберігав би зразки нашої народньої культури, а особливо зразки нашого народнього ручного мистецтва та господарського знаряддя. Ці річи дуже скоро зникають зо змісту нашого життя. Вони, так мовити, сходять в могилу з нашими піонірами. Це все треба зберегти не лише з сентиментальних мотивів, але також як цінні складники нашої національної культури, що мають вартість для нашої канадійської культури взагалі.

5) Новий Інститут повинен набути свою власну друкарню і заложити книгарню та почати видавати поважний літературно-науковий місячник, щось на зразок колишнього Літературно-Наукового Вістника, що видавався на українських землях коштом Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові. Такий журнал повинен видаватися в англійській і українській мові і тим давати нагоду нашій молоді пробувати своїх сил в письменстві і науці в обох мовах. При такому виданню можна евентуально згуртувати поважне число молодих літератів та взагалі людей пера, як канадійського, так і европейського виховання.

6) Новий Інститут повинен продовжувати працю, що був започаткував в 1937 році. Союз Українців Самостійників, спроваджуючи з Европи проф. Дмитра Дорошенка, визначного українського історика, на короткі літні курси української історії і літератури для наших учителів і старших студентів в Канаді. В той спосіб можна не лише збагатити наше культурне життя в Канаді, але задержати живий культурний звязок з нашою національною батьківщиною.

7) Інститут повинен пляново заохочувати здібніших і заможніших наших студентів їхати хоч на короткі, доповняючі (пост ґреджюейт) студії до вищих українських шкіл, чи університетів в Европі. Це дасть таким студентам глибше і точніше зрозуміння історії, культури і змагань української нації і її заслуг в історії цілої Европи. Для цего повинен також повстати окремий допомоговий фонд для тих, що не зможуть виїхати власним коштом. Такі фонди мають анґлійці, французи і інші відомі нам, як „Ровдз Скаларшип" та інші.

Ось такий конкретний плян, такі завдання намічує дирекція для нового Інститута на слідуючих 25 літ. Коли б Інститут зреалізував хоч більшість з тих завдань, то він евентуально став би суто-науковою установою в Канаді і зробив би велике культурне діло і для нас і для нашого краю Канади. Дирекція уважає, що такий плян праці є взнеслий, великий і гідний піддержки цілого нашого громадянства в Алберті і поза нею. Чи можна буде його вповні виконати, це буде залежати від багато чинників, над якими ми не маємо контролі. Але не важне те, чи ми виконаємо такий плян, чи ні. Важне є те, що праця по такому пляні поставить перед наше молоде покоління високий ідеал, гідний посвяти і жертвенности — ідеал, що збудить в неї самодіяльність, самопошану і віру в себе самих — в свої духові сили.

Можливо, що є між нами одиниці, що скажуть: „Це гарний плян, але де взяти таку велику суму грошей на його здійснення"? Дирекція над цим довго застановлялася і всі прийшли до заключення, що наколи цей зїзд поставить перед наше свідоме громадянство в Алберті, а головно перед нашу молодь таку ясну і високу ціль, то гроші знайдуться. Маю на увазі те, що коли 25 літ тому найшлася мала горстка високоідейних студентів, фармерів і робітників, що самі, будучи бідними, жертвували на цей Інститут великі суми грошей (аж до тисячі доларів) тоді, коли ніхто не міг знати, що саме такий Інститут може зробити, то тепер, коли 25-літна велика праця Інститута ім. М. Грушевського для всіх очевидна, знайдуться молоді меценати, головно серед його бувших питомців, що зложуть ще більші жертви на таке велике і певне культурне діло. Колись на Україні були Є. Чикаленко і В. Семиренко, що мільйонові жертви давали на культурні цілі свого народу. Історія наших двох Інститутів в Канаді — Інститута ім. П. Могили і Інститута ім. М. Грушевського — дають нам підставу вірити, що такі меценати знайдуться і в нас в Канаді, а навіть в нашій Алберті. Пригадаймо собі такого вже покійного Тимка Ґошка, фармера з Веґревил, Алберта. Він малограмотний і не багатий фармер перший зложив тисячу доларів як жертву на Інститут ім. П. Могили в Саскатуні в осени 1917 року. В тодішному стані нашої національної свідомости і матеріяльного добробуту, то була прямо княжа жертва, що відбилася гомоном по цілій Канаді. За його високим приміром посипалося велике число менших сум грошей, але які в багатьох випадках були також доказом великої жертвенности. Пригадати також треба хоч би таких людей, як пок. Дмитро Пронюк та пок. Юрій Лазарук з Едмонтону.

Маючи такі приміри жертвенности в минувшині, ми маємо підставу дивитися в будучність з твердою вірою і великими надіями. В нинішний день ми вже маємо людей тут в нас в Алберті, що були питомцями цего Інститута, що можуть дати і дадуть 25 тисяч доларів на великі культурні цілі для свого народу.

Всім нам відомі численні приміри жертвенности членів і прихильників цего Інститута в минувшині. З нагоди наших річних зїздів за останних 25 літ тисячі доларів було зложено на його працю, як докази

глибокого зрозуміння національно-культурної справи. Тому дирекція глибоко вірить в успіх такого пляну і припоручила мені нині офіціяльно започаткувати збірку на перший Український Науковий Інститут ім. Грушевського в Канаді. Своїми жертвами дайте гідний доказ вашого розуміння цеї великої культурної справи нашого народу в Канаді.

Збірка, започаткована паном Лазаровичем, досягнула суму 3,596 доларів готівкою, а 6,440 доларів декляраціями.

Відтак приступлено до церемонії 25-літнього існування Інституту, а це засвічення 25 свічок, котрі репрезентували 25 літ його праці. Панові Микитюкові припала честь гасити ці свічки. По нім пані Сиротюк порізала інститутський „кейк", котрий було роздано жертводавцям.

Промова, виготовлена д-ром А. Т. КІБЗЕЄМ, Дітройт, Міш., і читана п. П. І. Лазаровичем на концерті Ювілейного Зїзду, 25 грудня, 1943.

МОЇ СПОМИНИ.

Мої спомини з перед 25-ти літ, це неначе сон...

Хто ж тоді думав, що Бурса — „Інститут ім. М. Грушевського в Едмонтоні" вдержиться та доживе до повного віку 25-ти літ.

Були це студентські часи. Та й не було нас, студентів, багато. От звідціля один, звідтам другий, там третій і т. д., один з Алберти, один зо Саскатуну, а ще один аж з Мондер, ще інший з фармів, а один чи два з Едмонтону.

Разом було нас около двадцять.

В Канаді не було ще тоді наших лікарів, адвокатів, дентистів, або інших провідних людей. Коли де, — чи то в місті, чи на кольонії — хтось говорив трохи лучше по анґлійськи — той був вже великим провідником, політиком і лідером...

Та часи минали скоро. Молодь наша доростала і рвалась до школи. Однак примістити її не було де. Фінансово ми стояли тоді на дорібку...

На дорібку — були ми тоді всі...

І хоч у нас не було тоді грошей, не було нас багато, але зате була в нас добра і сильна воля помогти нашому народові. Була в нас і сильна віра і певність, що тільки наука, лиш освіта піднесе наших поселенців в Канаді на вищий щабель добробуту та культури.

І так 10 березня 1918 року зійшлась нас горстка студентів на перше засідання. З більше рухливих були: С. Б. Микитюк, Іван Гринчишин, І. Киріяк та кількох інших.

Я був на другому році медицини в албертійськім університеті. Мене запросили також. Посходились і почали збори.

Пригадую собі добре, що найбільше говорив тоді п. Микитюк та реферував справу бурси так переконуючо, що ми всі погодились того

дня заснувати її. Вибрали уряд, подали назву і... розійшлись домів. Коли, і як мав би повстати цей інститут, чи бурса, ніхто собі не здавав точно справи...

І хто знає, як би ціла ця справа скінчилась, як би не невсипуща праця першого уряду, до якого увійшли: Д. С. Фербей, предсідник; Ґео. Лазарук, скарбник; Ф. Винничук, заступник предсідника; М. Лучкович, писар; а мене вибрали настоятелем бурси.

І от ми мали творити бурсу... хоч грошей не було. Грошей, кажу, не було, і не було можливо їх так легко зібрати. Та уряд все таки трохи зібрав, решту позичив і вже в осени 1918 року ми винайняли порожний„Каледонієн Готел", накупили трохи меблів і отворили бурсу. З початком шкільного року вписалося около 30 студентів.

За 25 літ трудно памятати всіх. На щастя, в мене під рукою фотоґрафічна знимка, з якої відчитую слідуючих: Йосиф Ясенчук, П. Павлюк, Г. Лапінський, І. Федорків, В. Масцюх, В. А. Лесик, І. Воловець, М. Лучкович, М. Ґошко, Р. Пшик, А. Новаковський, Н. Будинський, І. П. Гринчишин, Н. Кузик, П. А. Міськів, Г. А. Косташ, П. Ковальський, Д. Прокопюк і я.

Готель, в якому примістилась бурса, був на три поверхи. Місця було досить, тому ми приймали всіх, хто тільки зголосився. Та деякі покинули школу скорше, так що всіх пригадати тепер трудно, а на фотоґрафії більше нема.

Перечитуючи оці імена з перед 25-ти літ, приходить мені на думку питання: де вони нині і чого вони навчились?... І рівночасно думка відповідає: розійшлися по цілій Канаді та Зєдинених Державах і деякі занимають важні місця серед громадянства, або урядові позиції там, де вони поселилися. От — приміром — М. Лучкович... Був два рази домініяльним послом Канади, П. А. Міськів послом провінції Алберти, Г. А. Косташ шкільним інспектором на провінцію Алберту, П. Павлюк, лікар в Шікаґо, та я лікар в Дітройт. І інші, про котрих мало знаю, занимають чільні місця по кольоніях, де вони й замешкують.

З 25-ти студентів, яких я пригадую, вибилися на перше місце нас пятьох, а це: 2 посли, 2 лікарі і один шкільний інспектор. Це також заслугує на увагу і признання і говорить само за себе, що матеріял в нас був добрий.

Про це можна б писати багато. Варт згадати про кожного питомця бурси та описати, як він здобув свою карієру. На жаль, я живу через останніх 21 літ в Зєдинених Державах, про бурсаків знаю лиш з часописів та з оповідань. Може хто інший доповнить цей звіт на Ювілейному святі.

Та верну назад до бурси і бурсацького життя, яке між іншим було тут цікаве і ріжноманітне. Не було тут одної кляси, або хлопців однолітців, які мали б спільне бажання, або вимоги. Був це колектив малих і великих, очитаних і менше очитаних, амбітних і байдужих, та врешті таких, що їх родичі виганяли до школи... Тому з такими бурсаками не була така легка справа, особливо для мене — настоятеля.

Були в нас такі, що вповні доросли й розвинулись фізично. А таких бурсацькі мури стискали, їм бажалось ширшої волі, любовних пригод та солодких розмов при місячному світлі, а тут на нещастя їхнє, двері бурси були вже в 9-ій годині замкнені. На всякі — особливо — нічні виходи треба було мати позволення.

Але романтики давали собі з цим раду... Як двері були замкнені, то вони, вертаючи з нічної прогульки, влізали вікном, але заздалегідь відчиненим, а легко примкненим оставляли, а коли це було неможливим, тоді вони знайшли собі вхід в горі будинку, через так званий „фаєрескейп".

Найбільше клопоту було з Іваном Лесиком... Коли ніякі упімнення не помагали, то на останку я дав йому ключа, щоби він міг входити звичайними дверми.

З їжою в бурсі також були клопоти. Хлопці молоді, зима люта, тому їсти давай і ще раз давай... А тут не тільки грошей, але й провіянтів час від часу бракувало.

В таких прикрих випадках рятував нас (тепер вже покійний) Ґ. Лазарук, касієр бурси, який був властителем „ґросерні і бучерні". Тому, як щось нам забракло, то ми зараз телефон в руку і до Лазарука.

Всеж таки ми якось скінчили рік, з малим дефіцитом.

Їжу в бурсі подавали добру і здорову. Все було досить бараболь, пирогів (вареників), борщу, а навіть мяса. А щоби хлопці не вставали голодні від стола, то на обід і вечерю все було досить — росолу. Раз з бараболь, раз з гороху, нераз росіл з тістом, капуста, або борщ. В пятницю — риба, або пироги. Ліста була виставлена на стіні і ми кожного дня знали, які кулінарні присмаки будемо їсти. А коли деякі почали жалітись, що їм забагато вже тої зупи і зупи, то я, як студент медицини другого року, давав їм лекцію на тему фізіольоґії і травлення та про блискучі наслідки їдження зупи. І все входило так, що зупа таки була конечно потрібною для здоровля.

Раз пожалілись хлопці, що чоловік нашої кухарки ходить замурзаний, нехлюйний та нечистий і так доносить їсти до стола. Я йому це сказав і він приобіцяв що на другий вечір вже буде чистий, підголений, добре вбраний і добре вимитий. Прийшов час вечері. Хлопці повставали, відмовили „Отче наш" і посідали за столом. За хвилю він входить з мискою борщу, убраний в „оверковт" і баранкову шапку... Хлопці в сміх. А коли я його спитав, чому він так убрався, то він відповів:

— Та казалисьте мені прибратися, от і я хорошо прибрався.

Загально — між хлопцями панувала згода і добра та взірцева поведінка. Бурсацькі реґуляміни були виповнювані, бурсаки вчилися добре і іспити здавали успішно. Вправді були деякі революціонери і нераз робили на мене змову, а навіть оскарження. Лідерами такого бунту були звичайно: Павлюк, Прокопюк і Лесик. Але коли я з ними

поговорив щиро, в очі, і отверто справу передискусовано, забувалося звичайно всякі ворожнечі і наступав мир, бодай на якийсь час.

Деяким хлопцям не могло поміститись просто в голові, що Кібзей, такий самий бурсак, як і вони, хоче верховодити тому, що він настоятель. В рахубу входили особисті погляди, та маленька заздрість, як це звичайно буває між молодими студентами. А такі студенти все були готові реформувати цілий світ...

Бурсацький рік скінчився скоро. Хлопці розїхалися домів. Деякі пішли вчителювати на літо по кольоніях, інші вертали на фарми помагати родичам.

Винайм „Каледонієн готелю" кінчився. Треба було конечно щось робити на осінь, бо бурсаки обіцяли вернутись. А тут був дефіцит... І знову тільки завдяки невсипущій праці тодішнього уряду куплено будинок теперішньої бурси. Грошей призбирано, решту позичили добрі люди, а тоді куплено свою власну хату. В осени зїхалися хлопці і знову закипіло життя.

Настоятелем на цей рік я вже не був. Третий рік медицини вимагав більше праці, більше обовязків і більше самопосвяти. А в бурсі треба було сталого надзирателя над народнім добром. Треба було поїхати за колєктою і по кольоніях, а цього робити я не міг і в мене часу не було. Та я й дальше позістав бурсаком і працював з урядом, де було треба. Жив зо студентами в згоді та доповняв дальші студії.

Оце й мої спомини... про решту певно будуть говорити та доповнювати звітами — інші. Мені мило і дуже приємно згадувати про ці минулі часи молоді... Часи ріжних переживань, спостережень, часи досвіду і гарту, студентські часи... Хто ж їх не переживав? Переживання ці я згадую з радістю, згадую також з гордістю. Я гордий і невимовно тішуся та радію з Вами, учасниками цього Ювілею. Я тішуся тому, що наші спроби, наші змагання не пішли на марне. Я тішуся, що наша ініціятива збудила у вас віру та духа в краще майбутнє, та що ви виповнили на вас покладені обовязки.

Сьогодні бурса має 25 літ. Вона дала підмогу соткам наших молодих студентів та справила їх на дорогу знання та просвіти і життєвої карієри.

Наука та образування нашої молоді піднесли стан нашої іміґрації на вищий щабель культури, та здобули подив і пошану для нас, в чужих. Про нас говорять анґльо-саксонські поселенці в Канаді. Знають про це дуже добре в Зєдинених Державах. Згадують вас та ставлять вас за примір.

І для мене це велике вдоволення, що наша праця увінчалась успіхом.

Тому, в день 25-літнього Ювілею, я складаю вам якнайщиріші побажання. Дай Боже, щоби невдовзі ваша Бурса перемінилася в правдиву колеґію та ширила науку і славу для цілої Канади, для наших поселенців та взагалі, щоби служила українській справі.

Щасть Вам Боже!

Цього бажаю вам зо щирого серця.

Здоровлю всіх давніх знакомих, а особливо перших бурсаків і остаюся до вас з правдивою пошаною.

Д-р А. Т. КІБЗЕЙ,
перший настоятель бурси.

Вечірна програма закінчилася відспіванням „Ще не вмерла" і „Ґад сейв".

ІВАН В. ГУЦУЛЯК,
секретар зїзду.

СПИС ЖЕРТВОДАВЦІВ

НА ІНСТИТУТ ІМ. М. ГРУШЕВСЬКОГО З НАГОДИ ЙОГО 25-ЛІТНЬОГО ЮВІЛЕЮ.

	Готівка	Декларація
Базюк, Володимир, Едмонтон	$ 10.00	
Байдала, Никола, Веґревил	20.00	
Балка, Стефанія, Едмонтон	5.00	
Бартко, Олекса, Принс Алберт, Саск.	10.00	
Басараб, Іван, Едмонтон	5.00	
Батрин, Семеон, Монтреал	25.00	
Беднарський, Никола, Мирнам	10.00	100.00
Боднар, Мартин, Едмонтон	——	10.00
Боднар, Евгенія, Ґлендон, Алта.	5.00	
Бойко, Василина, Винтерборн	5.00	
Бойко, Софія, Винтерборн	2.00	
Бойко, Федір, Винтерборн	50.00	
Бойко, Степан, Радвей	5.00	
Бойкович, др. М., Саскатун	25.00	
Бойцун, пані В., Едмонтон	——	250.00
Бойцун Василь, Едмонтон	——	250.00
Будник, пані П., Едмонтон	25.00	
Будник, Павло, Едмонтон	25.00	
Василишин, Петро, Едмонтон	10.00	
Василик, Іван, Еґремонт	5.00	100.00
Верхомин, др. І., Едмонтон	50.00	
Винничук, Анна, Веґревил	50.00	
Винничук, Ірина, Леґал, Алта.	3.00	
Винничук, Іван, Леґал, Алта.	——	100.00
Винничук, Михайло, Едмонтон	10.00	
Взаїмна Поміч, Едмонтон	101.50	
Взаїмна Поміч, Монтреал, збірка п. Редкевича	26.50	
Гавриш, Василь молод., Едмонтон	10.00	
Галіцький, Михайло, Смокі Лейк, Алта.	3.00	
Ганночко, Федір, Ту Гилс, Алта.	10.00	100.00
Гарасим, Катерина, Едмонтон	5.00	
Гарасим, Олекса, Едмонтон	10.00	75.00
Гнатишин, Андрій, Колспор, Алта.	103.00	
Голубіцький, др. Н., Радвей, Алта.	——	1000.00
Гомола, Мирослав, Едмонтон	5.00	
Гриник, Софія, Едмонтон	5.00	
Грицюк, Василь, Дийсленд, Алта.	25.00	500.00
Гудима, Кость, Едмонтон	25.00	
Гулей, Федір, Едмонтон	10.00	100.00
Ґавинчук, Н. В., Смокі Лейк	5.00	
Ґовда, др. Ф., Едмонтон	50.00	
Ґордійчук, Володимир, Вилинґдон	5.00	
Ґорецький, Володимир, Едмонтон	5.00	
Давидюк, Яків, Едмонтон	5.00	50.00
Данилович, Іван, Едмонтон	5.00	
Дікур, І. Н., Веґревил	25.00	
Драґан, пані Ю. Е., Саскатун	25.00	
Драґан, др. Ю. Е., Саскатун	25.00	

	Готівка	Декларація
Жіноче Т-во, Келґарі	$ 5.00	
Жіноче Т-во, Едмонтон	25.00	
Заляський, Григорій, Мирнам	5.00	
Запорожан, Марія, Леґал	3.00	
Зварич, Петро, Веґревил	——	1000.00
Зварич, Андрій, Веґревил	10.00	100.00
Зґурський, Пилип, Летбридж	25.00	
Здріль, Степан, Едмонтон	——	100.00
Здріль, пані С., Едмонтон	5.00	
Здріль, Ст. молод., Едмонтон	1.00	
Іванчук, Яків, Вилинґдон	5.00	
Івасюк, Никола, Едмонтон	10.00	
Ільків, Федір, Дервент	5.00	50.00
Ісаєнко, Петро, Едмонтон	5.00	50.00
Кирстюк, пані Анна	5.00	
Кириꞌяк, Ілія	25.00	
Кібзей, др. А. Т., Детройт, Міш.	25.00	
Кінасевич, Іван, Торсбі	10.00	
Кобильник, Анна, Дервент	5.00	
Ковальська, Ольга, Федора	1.00	
Колодій, Василь, Смокі Лейк	5.00	
Колісняк, Розалія, Ту Гилс	5.00	
Косташ, Василь, Едмонтон	5.00	
Котишин, Василь, Мирнам	20.00	70.00
Кузик, Павло, Федора	2.00	
Кузик, Надія, Федора	1.00	
Кузик, Василь, Федора	1.00	
Кузик, Федір, Федора	1.00	
Лазарович, Михайло	5.00	
Лазарович, Ярослав	1.00	
Лазарович, П. І.	——	100.00
Лазарук, др. В., Вилинґдон	5.00	100.00
Лазарук, Іван	5.00	50.00
Ласківський, Павло, Федора	5.00	
Лукіянчук, пані О., Торсбі	15.00	
Лупул, І. Т., Едмонтон	5.00	
Лучка, Т. Федора	5.00	100.00
Маґера, Катерина, Федора	1.00	50.00
Маґус, Михайло, Едмонтон	20.00	
Маланчук, Анна	5.00	
Маланчук, Никола	25.00	
Малярчук, Іван, Босбий	——	75.00
Малярчук, Степан, Босбий	5.00	
Малицький, Никола, Едмонтон	5.00	
Мельник, Павло і Пелагія	607.50	
Мельник, І. В., Мирнам	5.00	
Мельничук, Андрій, Едмонтон	5.00	
Микитюк, С. Б., Фенвуд, Саск.	5.00	
Михальчук, Семен, Пено	2.00	
Міськів, пані П. А.	25.00	
Мойсей, Василь, Голден	10.00	100.00
Мриґлод, Степан, Калмар	10.00	
Мриґлод, Марко, Калмар	3.00	

	Готівка	Деклярація
Н. Н., Едмонтон	3.00	
Народний Дім, Редвотер	15.00	
Народний Дім, Смокі Лейк	5.00	
Німчук, Ольга, Восетна	5.00	
Ожіпко, Никола, Федора	5.00	200.00
Ожіпко, Анна	1.00	
Ожіпко, Надія	1.00	
Онищук, Василь	2.00	
Паланич, пані І., Венкувер	10.00	
Палій, Василь, Смокі Лейк	15.00	100.00
Панас, Никола, Едмонтон	——	10.00
Пауш, Лидія	5.00	
Пилип, Степан	5.00	
Підручний, Василь	25.00	250.00
Попович, Йосиф, Смокі Лейк	5.00	50.00
Попович, Семен	2.00	
Порайко, пані І., Едмонтон	——	50.00
Процінський, Пилип	10.00	
Пуцентело, Іванна	10.00	
Райчиба, М. П., Піс Ривер	20.00	100.00
Рахмайструк, Василь, Едмонтон	5.00	
Рудько, Володимир, Пено	5.00	
Савчук, пані Зоря, Смокі Лейк	5.00	
Савчук, Іван	5.00	
Семотюк, Анна, Лавой	5.00	
Симчич, о. С., Вилинґдон	5.00	
Симчич, Михайло, Гефорд, Саск.	5.00	
Сиротюк, пані Е.	4.00	
Ситко, Степан, Фостон, Саск.	10.00	
Склепович, С. А., Повітряна Фльота	5.00	
Скора, пані П., Едмонтон	10.00	
Скакун, Касіян, молод.	1.00	
Світик, І. П.	28.00	
Сліпченко, Г. В., Саскатун	25.00	
Солован, Марія, Ту Гилс	5.00	
Соломон, І. Р., Винипеґ, Ман.	——	25.00
Спачинська, Евдокія, Едмонтон	10.00	
Сніданко, Марія, Смокі Лейк	10.00	
Стойко, Роман, Едмонтон	25.00	
СУС, Торонто, збірка	55.00	
СУМК, Федора	5.00	
Татарин, Богдан, Радвей	5.00	
Ткачук, Павло, Саскатун	25.00	
Турко, Василь, Едмонтон	——	100.00
Унґурян, Софія, Беліс	5.00	
Фарина, Катерина	2.00	
Фарина, Левко	10.00	
Федан, Іван, Арнолд, Па., Зєд. Держави	1100.00	
Фербей, Д. С., Едмонтон	10.00	
Фербей, Осип, Бонивил	25.00	
Фербей, Михайло, Федора	5.00	100.00
Фербей, Анна, Федора	10.00	
Фербей, Тарас, Федора	5.00	

	Готівка	Декларація
Фуштей, Маруся, Едмонтон	50.00	
Фуштей, Дьордій, Васел	5.00	100.00
Флічук, Юрій, Веґревил	5.00	50.00
Фуштей, Степан, Едмонтон	5.00	
Централя Союзу Українок Канади	25.00	
Цибак, С. Т., Торсбі	5.00	
Чарнецький, Ол., Едмонтон	5.00	100.00
Челядин, Леся	— —	100.00
Челядин, Маруся	— —	100.00
Чоботар, Анна	25.00	
Чернявський, Мих.	10.00	50.00
Шевчук, Юрій	5.00	
Шевчук, Олена, Веґревил	— —	50.00
Шемелюк, Дмитро, Давнінґ	10.00	100.00
Шерстянка, Дмитро, Давнінґ	10.00	
Швець, Андрій	10.00	
Школьний, Василь, Редвотер	5.00	
Янда, Раїна, Едмонтон	5.00	
Янда, Дмитро	20.00	
Янішевська, Софія	5.00	

КОЛЯДА З ПОРТ КОЛБОРН, ОНТ.

Прислав Т. Харчина. Колядували: Т. Харчина, І. Фаріон, І. Деренюк і М. Юськів.

Т. Харчина	$5.00
М. Юстишин	5.00
І. Деренюк	2.00
І. Любий	2.00
П. Якубовський	2.00
Й. Вірста	2.00
В. Краснюк	2.00
К. Романишин	2.00
І. Святий	2.00
Анна Погоник	2.00
М. Юськів	1.00
І. Івасюк	1.00
І. Фаріон	1.00
С. Паньків	1.00
С. Туз	1.00
С. Вовк	1.00
Стефанія Бабюк	1.00
П. Кульчак	1.00
Анна Рокош	1.00
І. Джуровський	1.00
В. Савчук	1.00
Катерина Шілд	1.00
П. Адамовський	1.00
П. Довгань	1.00
І. Чечота	.50
Н. Брова	.50
С. Козенко	.50
Ю. Кукурудзяк	.50
С. Баран	.50
І. Сондей	.50
І. Подпалюк	.50
В. Сава	.35
Ю. Дуґан	.25
А. Єлещук	.25

Разом — $44.35.

З ВИЛИНҐДОН, АЛТА.

С. Д. Самоїл	5.00
Н. С. Шевчук	5.00
В. Н. Гуцуляк	5.00
Ф. Маґера	5.00
Ґ. Дідух	3.00
Петро Демчук	1.00
Василь Сорокан	1.00
Іван Цимбалюк	1.00
О. Мойсей	1.00
Прокіп Ілюк	1.00
С. П. Бойчук	1.00
С. П. Федорак	1.00
А. Іваняк	1.00
І. Іваняк	1.00
А. Юрчук	1.00
М. Костащук	1.00
І. Ткачук	1.00
В. Дмитарко	1.00

Г. Чорний	1.00
І. Мельник	1.00
Г. Коберніцький	1.00

КОЛЯДА З ФЕНВИК, ОНТ.

Прислав Ілля Фаріон. Колядували І. Фаріон і М. Юськів.

І. Ковальський	2.00
В. Максимчук	1.00
О. Роґальський	1.00
Н. Роґальський	1.00
І. Фролик	1.00
С. Єфтодий	1.00
І. Беркоша	.50

Разом — $7.50.

Разом готівкою і деклараціями зложено $10,121.85

З НАГОДИ ЮВІЛЕЙННОГО ЗЇЗДУ ІНСТИТУТУ СЛІДУЮЧІ СТАЛИ ЧЛЕНАМИ.

Батрин, Семеон. Монтреал, Кве.
Бойко, Федір, Винтерборн, Алта.
Боханецький, Олекса, Андрю, Алта.
Будник, пані П., Едмонтон
Будник, Павло, Едмонтон.
Василишин, пані П., Едмонтон.
Винничук, Анна Григорієва, Веґретон, Алта.
Взаїмна Поміч, від. ч. 15, Едмонвил, Алта.
Довганюк, Никола, Ту Гилс, Алта.
Жіноче Т-во при Українській Православній Церкві св. Івана в Едмонтоні.
Зґурський, Пилип, Летбридж, Алберта.
Кобильник, Іван, Дервент, Алта.
Лукіянчук, пані О., Торсбий, Алта.
Ляхман, Володимир, Едмонтон.
Маґус, Михайло, Едмонтон.
Маланчук, Никола, Едмонтон.
Малярчук, Іван, Босбий, Алта.
Міськів, пані П. А., Едмонтон.
Міськів, Маріянна, Едмонтон.
Мриґлод, Степан, Калмар, Алта.
Народний Дім Тараса Шевченка, в Морекемб, Алта.
Паланич, Іван, Венкувер.
Сливінська, пані О., Кийленд, Алта
Сліпченко, Г. В., Саскатун.
Сиротюк, пані М., Ендрю, Алта.
Світик, Йосиф, Келґарі.
Світик, Петро, Келґарі.
Стечишин, Іван, Едмонтон.
Федан, Іван, Арнолд, Па.
Фуштей, Маруся, Васел, Алта.
Централя Союзу Українок Канади.
Челядин, Маруся, Едмонтон.
Челядин, Леся, Едмонтон.
Чоботар, пані В., Едмонтон.
Чоботар, Емілія, Едмонтон.
Шевчук, Маруся, Вилинґдон.

ПРОПУЩЕНІ ІМЕНА ЧЛЕНІВ ІНСТИТУТУ В ЮВІЛЕЙНІЙ КНИЗІ.

Бабюк, пані Марія, Едмонтон.
Демко, Никола, Едмонтон. (Поставлено в Книзі: Демків Никола).
Івасюк, Діонизій, Едмонтон.
Іващук, Никола, Кагвин, Алта.
Іванишин, Никола.
Лазарук, др. В., Вилинґдон, Алта.
Луклан, пані П. І., Ґлендон, Алта.
Мудрий, Іван, Едмонтон.
Радомський, Іван, Смокі Лейк, Алта.
Райчиба, М., Прілейт, Саск.
Саламандик, І. О.
Юрчак, Стефан.

ЗАГАЛЬНІ РІЧНІ ЗБОРИ ІНСТИТУТУ.

Загальні Річні Збори членів Інституту ім. М. Грушевського відбулися в понеділок, 27-го грудня, 1943, по Ювілейнім Зїзді. По звичайних ділових, річних справозданнях членів Дирекції, поставлено перед Збори справу дальшого існування Інституту. В її зміст входили два питання (1) чи Інститут має остатися далі на тих самих основах, на яких він був заснований, себто, як загально народна установа, чи (2) підчинити його Українській Православній Церкві в Канаді.

Та треба згадати, що ця справа не була новою для Зборів. Як показують занотовані в цім додатку рекорди з передзїздових засідань Дирекції, обмíркована вона була детайлічно зо всіх можливих сторін із тим заключенням, яке зреферував п. П. І. Лазарович у своїй промові на Ювілейнім Зїзді і яка є вцілости надрукована в цій книзі. Отже поставлено її перед збори вже тільки для остаточного вирішення.

Але без огляду на попередні міркування і заключення Збори не спішилися рішити справи більшістю голосів. По довгій дискусії, в якій бралося на увагу оба вгорі подані питання і в яких забирали голос майже всі присутні члени, а головно члени Г. В. Сліпченко, П. А. Міськів, Д. Янда, П. Зварич, Павло Мельник, Ю. Стечишин, В. Сарчук, Т. Томашевський, П. І. Лазарович, Із. Ґорецький, І. Р. Соломон, В. Підручний, Др. М. Бойкович, о. П. Мельничук, Павло Ткачук, І. В. Мельник, Д. Фуштей, П. Василишин, Василь Котишин, Василь Бойцун, Д. С. Фербей, Василь Чумер, М. Залізняк, на внесок пп. Сліпченка і П. Ткачука перепущено, з одним голосом проти, слідуючу резолюцію:

„Вислухавши дискусію про характер будучого існування Інституту ім. М. Грушевського в Едмонтоні і, взявши під увагу, що більшість присутних членів схиляються, щоб Інститут був частиною Української Православної Церкви, Загальні Річні Збори Інституту ім. М. Грушевського вибирають комітет із трох своїх членів, щоб він засягнув про цю справу найширшої опінії членів цього Інституту, Інституту ім. П. Могили, провідних людей нашої орґанізації СУС і Консисторії Української Православної Церкви і предложив Дирекції Інституту проєкт у цій справі в найблищому часі, а не пізніше як до девятьдесять днів."

ЗАКІНЧЕННЯ.

З відсвяткуванням Ювілейного Зїзду, Інститут ім. М. Грушевського розпочав своє друге двадцять і пять-ліття у кращих фінансових обставинах, як були ті, в яких він був заснований. Громада людей, що його піддержувала морально і матеріяльно в минулому чверть століттю, забезпечила йому початок існування на друге чверть століття і намітила для нього вищі завдання в обсяг його культурно-освітної праці. Чи розвинеться він до тих, намічених вищих завдань, виповняючи в міжчасі свою місію, задля якої він був заснований, на це і за це будуть у будуччині відповідати його провід, його члени, його приятелі і загально українське громадянство в Канаді.

СПРАВКИ:

Сторона 8, рядок 5 згори, є: Еґремон — має бути: Еґремонт.

Стор. 10, рядок 11 з гори, є: український — має бути: українських.

Стор. 15, рядок 3 з гори, є: спльні — має бути: спільні.

Стор. 17, під образком, є: мійно — має бути: майно.

Стор. 20, рядок 22 з гори, є: жетвовано — має бути: жертвовано.

Стор. 53, рядок 2 з гори, є: Павушеві — має бути Паушеві.

Стор. 61, під образком є: 1936—1937 — має бути: 1935—1936.

Стор. 66, рядок 2 з долу, є: В.Сч.А. — має бути: В.С.А.

Стор. 66, до імен на долині додати: Іван Якиміщак, М.Д., лікар у Веґревил, Алта.

Стор. 70, рядок 22 з гори, є: побаичть — має бути побачить.

Стор. 92, рядок 9 з долу, 1-ша колюмна, є: 1943-5? — має бути: 1843-5?

Стор 109, послідне імя в 1-ій колюмні: Винничук, пані О. — додати до померших на стороні 127.

Стор. 123, є: Сиротюк Михайло, сержант-майор — має бути тільки: майор.

Стор. 124, в дирекції 1918 р. є: Ів. Боднарик — має бути: Іл. Боднарук.

Стор. 124, в дирекціях років 1921, 1924 і 1925 є: А. Томашевський — має бути: Т. Томашевський.

Стор. 125, в дирекції 1918 року є: С. Б. Михайлюк — має бути: С. Б. Микитюк.

ЗМІСТ КНИЖКИ

ДОДАТОК: